

Hjemmestyre i Grønland

Bind i Hjemmestyreordningen

Betænkning afgivet af
Kommissionen om
Hjemmestyre i Grønland

April 1978

Sm-01-3a
ISBN 87-503-2555-8 (kpl.)
87-503-2556-6

J. H. SCHULTZ A/S
KØBENHAVN

Indholdsfortegnelse

Forord side 9

Del i : Indledning //

Kapitel I: Baggrunden for forslaget til hjemmestyreordning 11

- A. Den historiske baggrund 11
- B. Hjemmestyreudvalgets forhandlingsoplæg/delbetænkning 12

- C. Hjemmestyrekommissionens holdning til ønsket om hjemmestyre 14

Kapitel II: Hjemmestyrekommissionens kommissorium og hidtidige arbejde 15

Del 2 : Forslaget til hjemmestyreordning 17

Kapitel III. Hjemmestyret 17

- A. Forudsætninger, der er lagt til grund ved kommissionens udarbejdelse af forslag til hjemmestyreordning 17
 - 1. Grundlovsbestemte forudsætninger 17
 - 2. Forudsætninger om fortsat kapitaloverførsel og om grønlandsk medansvar for erhvervsforhold og erhvervsudvikling 79
- B. Hjemmestyreordningens formål 20
- C. Hjemmestyrets myndigheder 21
 - 1. Landsting og landsstyre 21
 - 2. Særskilt forslag om ændring i valgkredsinddelingen og om antallet af landstingsmedlemmer 22

Kapitel IV: Hjemmestyrets anliggender 23

- A. Afgrænsning af henholdsvis rigsmyndighedernes og hjemmestyrets kompetenceområder 23
 - 1. Områder, hvor kompetencen ligger hos rigsmyndighederne og ikke kan henlægges til hjemmestyret 23
 - 2. Områder, der kan overgå til hjemmestyre 23

- 3. Råstofområdet (deling af kompetence mellem rigsmyndighederne og hjemmestyre) 25
- B. Sprog 32

Kapitel V: Forholdet til rigsmyndighederne 33

- A. Begrænsninger i hjemmestyrets kompetence 33
 - 1. Begrænsninger, der følger af fælles, fundamentale retsprincipper og af rigets internationale forpligtelser 33
 - 2. Andre begrænsninger 34
- B. Samvirket mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret 34
 - 1. Fastsættelse af generelle retsforskrifter 34
 - 2. Forholdet til udlandet 55
- C. Rigsombudsmanden 37
- D. Afgørelsen af tvivlsspørgsmål om hjemmestyrets kompetence 37

Kapitel VI: Ikrafttrædelses- og overgangsordninger 38

Del 3 : De grønlandske kommuner 39

Kapitel VII: Det kommunale selvstyre og de kommunale opgaver under hjemmestyre 39

A. Det nuværende kommunale selvstyre i Grønland 39

B. Det kommunale selvstyre og dets omfang under hjemmestyre 59

1. Hovedprincipper for det kommunale selvstyre under hjemmestyret 39
2. Styrelse og tilsyn 40

Del 4 : Hjemmestyreordningens etablering og gennemførelse 42

Kapitel VIII: Tidsplan for etableringen og gennemførelsen af grønlandsk hjemmestyre 42

42

A. Tidsplan for etableringen af et grønlandsk hjemmestyre 42

B. Tidsplan for gennemførelsen af hjemmestyreordningen 43

Del 5 : De enkelte områder i hjemmestyreordningen 46

Kapitel IX: Oversigt 46

Kapitel X: Områder, der foreslås overført i tiden frem til 1. januar 1981 46

A. Selvfinansierede områder 46

Grønlands styrelsesordning og styrelsesordning for kommunerne 46

Skatter og afgifter 47

Fiskeri på territoriet, jagt, renavl og landbrug 47

Fredning 48

Landsplanlægning 49

Nærings- og konkurrencelovgivning 50

B. Tilskudsfinansierede områder 52

1. Egnede områder 52

2. Overforsien (delegationen) af regelfastsættende og administrativ myndighed på tilskudsfinansierede områder 53

3. De interne grønlandske ordninger på tilskudsfinansierede områder 54

Kapitel XI: Erhvervsforhold 54

A. Forslag om overførelse af ansvaret for de traditionelle grønlandske erhverv 54

1. indledning 54

2. Overførelse af KGH's produktionsvirksomhed til hjemmestyre 55

3. Konsekvensen for resten af KGH's virksomhed 64

B. Erhvervsstøtte og erhvervsudvikling 64

1. Erhvervsstøtte 64

2. Erhvervsudvikling 65

Kapitel XII: Råstofordningens nærmere udformning 65

A. Det politiske og administrative samvirke på råstofområdet 65

1. Det politiske samvirke 65

2. Det administrative samvirke 66

B. Fordelingen og anvendelsen af eventuelle fremtidige råstofindtægter til det offentlige 69

1. Usikkerhedsfaktorer 69

2. Forslag til en økonomisk ordning 70

Kapitel XIII: Områder, som påregnes overført på længere sigt 75

A. Sundhedsvæsenet 75

1. Den nuværende ordning 75

2. Overførelse til hjemmestyre 76

B. Lejelovgivning, boligstøtte og boligforvaltning 77

1. Den nuværende ordning 77

2. Overførelse til hjemmestyre 78

C. Vareforsyning 79

1. Den nuværende ordning 79
 2. Overførsel til hjemmestyre 80
- D. Intern trafik og kommunikation 81

1. Den nuværende ordning 81
 2. Overførsel til hjemmestyre 81
- E. Miljøbeskyttelse 82

Del 6 : Hjemmestyrets økonomi 83

Kapitel XIV: Finansieringen af hjemmestyrets udgifter 83

- A. Skatter og afgifter 83
- B. Statstilskuddene til hjemmestyret 83
1. Udgangspunkt for fastsættelsen af tilskuddene 83
 2. Tilskud til driftsudgifter 83
 3. Tilskud til anlægsudgifter 85
 4. Det samlede statstilskud til hjemmestyret 86
 5. Ansvar for tilskudsmidlernes anvendelse 88

Kapitel XV: Hjemmestyrets indflydelse på indkomsterne i Grønland 135

- A. Indflydelse på indkomstfordelingen 135
- B. Indflydelse på indkomstfastlæggelsen 135
1. Den nuværende ordning vedrørende løn- og ansættelsesforhold for lønmodtagere i Grønland 135

2. Kommissionens forslag om samvirke mellem de offentlige arbejdsgivere i Grønland under hjemmestyre 89
3. Tjenestemandsretlige forhold 97
4. Arbejdsretlige forhold 93
5. Den praktiske gennemførelse af kommissionens forslag 94

Resumé af bind 1 95

Mindretalsudtalelse af Helge Dohrmann (Fremskridtspartiet) 100

Mindretalsudtalelse af Steen Folke (VS) 103

- A. Indledning 105
- B. Råstofordningen 105
- C. Fiskeriets overgang til hjemmestyre 110
- D. Om Grønland og EF 111
- E. Om rigsfællesskabet 114
- F. Konklusion 115

Anneksfortegnelse

Annekserne er optrykt bagest i dette bind

1. Udkast til forslag til Lov om Grønlands hjemmestyre
2. Udkast til forslag til Lov om ikraftsættelse af lov om Grønlands hjemmestyre og om valg til Grønlands landsting i 1979
3. Udkast til forslag til Lov om mineralske råstoffer i Grønland (mineloven)
4. Udkast til forslag til Lov om kirken i Grønland
5. Udkast til forslag til Lov for Grønland om arbejds- og socialvæsenet
6. Udkast til forslag til Lov om folkeskolen i Grønland
7. Udkast til forslag til Lov for Grønland om uddannelsen af lærere til folkeskolen og om de social-pædagogiske uddannelser
8. Udkast til forslag til Lov for Grønland om erhvervsmæssige uddannelser
9. Udkast til forslag til Lov om radio- og fjernsynsvirksomhed i Grønland
10. Udkast til forslag til Lov for Grønland om fritidsvirksomhed
11. Udkast til forslag til Lov om biblioteksvæsenet i Grønland.
12. Udkast til forslag til Lov om Den kgl. grønlandske Handel

Fortegnelse over bilag til del 1-6

Bilagene er optrykt særskilt i Bind 2

1. Kommissionens kommissorium
2. Skrivelse fra Statsministeriet af 23. december 1975
3. Forslag fra Grønlands landsråd til en ny valgkredsinddeling i Grønland
4. Skrivelse fra Statsministeriet af 25. oktober 1976
5. Uddrag af folketingets forhandlinger den 7. oktober 1976 (åbningsdebat)
6. Responsum fra professor, dr. jur. Peter Germer
7. Responsum fra professor, dr. jur. Ole Espersen
8. Forslag fra Siumut Nuuk til løsning af retligheds- og styringsproblemerne vedrørende den fremtidige råstofpolitik i Grønland.
9. Skrivelse fra Siumut Nuuk af 22. maj 1977
10. Statsministerens svar på spørgsmål nr. 531, stillet af folketingsmedlem Finnur Erlandsson
11. Den nuværende offentlige styring af råstofområdet
12. Note vedrørende erklæring vedrørende Grønland, fremsat af Ivar Nørgaard, dansk minister for udenrigsøkonomi, på Rådets samling den 15. juli 1975
13. Statsministerens svar på spørgsmål nr. 472, stillet af folketingsmedlem Finnur Erlandsson
14. Grønlandsministerens svar på spørgsmål nr. 6, stillet af folketingsmedlem Steen Folke
15. Skrivelse fra De grønlandske kommuners Landsforening af 18. oktober 1977
16. Skrivelse fra Grønlands landsråd af 18. oktober 1977
17. Skrivelse fra Justitsministeriet af 4. februar 1977
18. Skatter og afgifter under hjemmestyre
19. Forslag fra direktør Jens Fynbo, Den kgl. grønlandske Handel, om hjemmestyrets overtagelse af bestemmelsesretten over og ansvaret for KGH's samlede virksomhed
20. Funktionsplan for landsstyrets administration
21. Oversigter over KGH's produktionsområdes økonomi i årene 1972-76
22. Om hjemmestyrets muligheder for at styre den del af den grønlandske produktionssektor, som foreslås overtaget fra KGH
23. Opgørelse af kapitaloverførslen fra Danmark til Grønland
24. Den nuværende tilrettelæggelse af bygge- og anlægsvirksomheden i Grønland

Forord

Betænkningen fra Kommissionen om hjemmestyre i Grønland vil omfatte i alt 4 bind.

Bind 1-3 er færdigbehandlet på kommissionens møderække på Christiansborg i dagene 2.-6. marts. *Bind 1* omfatter kommissionens forslag til hjemmestyreordning for Grønland, herunder udkast til forslag til **hjemmestyrelov** og til andre rigslove, *bind 2* de bilag i form af udtalelser fra grønlandske politiske instanser, fagministerier, særligt sagkyndige m. fl., som har været fremlagt i kommissionen og *bind 3* forslag til nærmere ordninger -overvejende interne grønlandske **ordninger** -for opgaver, som overdrages det grønlandske hjemmestyre fra starten eller inden for en kortere årrække.

Bind 1-3 er tiltrådt af samtlige kommissionens medlemmer, bortset fra Fremskridtspartiets og Venstresocialisternes repræsentanter i kommissionen, som har afgivet mindretalsudtalelser, der er indsat til sidst i bind 1.

I et afsluttende *bind 4* vil blive redegjort for principperne for og hovedtrækkene i de administrative konsekvenser af kommissionens forslag såvel for den statslige administration vedrørende Grønland som for hjemmestyrets administration samt stillet forslag om et fremtidigt forum for kontakt mellem medlemmer af landstinget og af folketinget.

Kommissionens sammensætning, sekretariat m.v. under arbejdets forløb fremgår af s.16.

Lars Chemnitz	Helge Dohrmann	Isi Foighel (formand)	Steen Folke
Ivar Hansen	Svend Haugaard	Niels Carlo Heilmann	Lars Emil Johansen
Severin Johansen	Søren B. Jørgensen	Jonathan Motzfeldt	Erik Ninn-Hansen
Konrad Steenholdt	Otto Steenholdt	Bernhardt Tastesen	

Del i : Indledning

Kapitel I: Baggrunden for forslaget til hjemmestyreordning

A. Den historiske baggrund

Grønlands landsråd behandlede på sin efterårssamling i 1972 et forslag fra landsrådsmedlem Jonathan Motzfeldt om nedsættelse af en kommission til undersøgelse af, hvorledes en hjemmestyreordning i Grønland kunne indføres, og meddelte den 27. oktober 1972 Ministeriet for Grønland, at man fandt, at tiden var inde til, at spørgsmålet om landsrådets medindflydelse på og medansvar for udviklingen i Grønland fordomsfrit blev taget op til en nærmere undersøgelse i en kommission eller lignende.

På det tidspunkt var der gået godt 100 år, siden den grønlandske befolkning - ved indførelsen af de såkaldte forstandskaber i hver enkelt koloni i Grønland — for første gang blev inddraget i landets styrelse.

I de mellemliggende 100 år var sket en gradvis styrkelse og udbygning af de lokale, grønlandske myndigheder, navnlig efter indførelsen af folkevalgte kommuneråd og af to landsråd, et for Nordgrønland og et for Sydgrønland, i 1911. De to landsråd blev i 1950 erstattet af ét fælles landsråd for hele Grønland.

En meget afgørende ændring i Grønlands stilling skete ved grundlovsændringen i 1953, hvorved Grønland blev en ligeberettiget del af riget og blev selvstændigt repræsenteret med to medlemmer i folketinget. Ændringen indebar herudover navnlig, at grundlovens frihedsrettigheder blev gældende i Grønland.

De grønlandske myndigheders ansvarsområde har dog været temmelig begrænset og har især omfattet opgaver inden for socialforsorg, visse former for erhvervs- og boligstøtte samt fredning.

Reelt har den grønlandske indflydelse imidlertid været væsentlig større, end man får indtryk af ud fra en opstilling af de opgaver, der direkte har været henlagt til de lokale myndigheder.

Den reelle indflydelse - som oprindeligt blev institueret ved lov af 1. april 1911 - fremkommer i den gældende ordning i kraft af § 6 i loven om Grønlands landsråd og de grønlandske kommunalbestyrelser, hvorefter landsrådet i alle vigtigere spørgsmål skal have lejlighed til at udtale sig *inden* der gennemføres ny lovgivning, nye administrative bestemmelser eller andre foranstaltninger vedrørende Grønland. Desuden kan landsrådet over for grønlandsministeren eller andre ministre, hvis ansvarsområde indbefatter Grønland, fremsætte forslag, stille forespørgsler m. v. om offentlige grønlandske anliggender, der ikke er henlagt til rådets egen afgørelse.

Hertil kommer, at landsrådet også har en betydelig reel indflydelse gennem repræsentation i en række råd, bestyrelser m. v. Det skal her navnlig fremhæves, at landsrådet udpeger tre af de i alt fem grønlandske repræsentanter i Grønlandsrådet¹, som har eksisteret siden 1964 og har til opgave at følge udviklingen i Grønland og at afgive indstillinger til grønlandsministeren om den centrale planlægning og koordinering af udviklingspolitikken i Grønland. Endvidere er landsrådet repræsenteret såvel i Den kgl. grønlandske Handels

1. Består desuden af de 2 grønlandske folketingsmedlemmer samt 1 medlem af hvert af de fem største partier i folketinget og har en af ministeren for Grønland udnævnt formand.

(KGH) som i Grønlands tekniske Organisations (GTO) styrelsesråd.

Direkte ansvar for samfundsopgaverne i Grønland har landsrådet imidlertid som nævnt kun haft i begrænset omfang, og baggrunden for landsrådets henvendelse den 27. oktober 1972 om en nærmere undersøgelse af, hvorledes rådets medindflydelse på og medansvar for udviklingen i Grønland kunne øges, var da også, at ønsket om en udvidelse af landsrådets ansvar var blevet tydeligere og tydeligere fremsat i den grønlandske politiske debat i begyndelsen af 1970'erne, ikke mindst forud for landsrådsvalget i foråret 1971. Medvirkende hertil var, at der allerede i efteråret 1970 var iværksat et arbejde i byrde- og opgavefordelingsudvalget til forberedelse af en udvidelse af kommunernes ansvarsområde gennem overtagelse af lokale opgaver, der hidtil var blevet varetaget af staten, hvilket naturligt måtte føre til overvejelser om også at påbegynde en overførelse af det overordnede ansvar for opgaver, der hidtil var varetaget af staten.

Mere afgørende for hjemmestyretankens opståen har nok været, at udviklingsindsatsen i Grønland ved indgangen til 1970'erne havde stået på i næsten 25 år og bl.a. havde resulteret i en betydelig højnelse af ud-

dannelsesniveaueet i almindelighed og, i kraft af bedre kommunikationsforhold, også af befolkningens orientering om og interesse for samfundets udvikling. Betingelserne var kort sagt skabt for, at den grønlandske befolkning - ligesom det var sket for den færøske befolkning - ligesom det var sket for den færøske befolkning - kunne begynde selv at tage ansvar for sine egne anliggender. Og ønsket om ansvar gennem hjemmestyre var fremsat som et ønske fra Grønlands side.

Den betænkning om en hjemmestyreordning for Grønland, der her foreligger, er den første samlede skitse til, hvordan det overordnede ansvar for vigtige samfundsopgaver og for samfundsudviklingen i Grønland kan overføres til folkevalgte, grønlandske instanser i overensstemmelse med det ønske, landsrådet fremsatte i efteråret 1972.

Forud er gået dels to års arbejde under landsrådsformand Lars Chemnitz' ledelse i et rent grønlandsk hjemmestyreudvalg, nedsat af daværende grønlandsminister Knud Hertling den 10. januar 1973, dels yderligere to et halvt års arbejde i den dansk-grønlandske hjemmestyrekommission, som blev nedsat af grønlandsminister Jørgen Peder Hansen den 9. oktober 1975.

B. Hjemmestyreudvalgets forhandlingsoplæg/delbetænkning

Hjemmestyreudvalget blev sammensat af fem medlemmer af landsrådet, de to grønlandske folketingsmedlemmer samt (fra 5. oktober 1973) en repræsentant for De grønlandske kommuners Landsforening, idet der fra grønlandsk side var enighed om, at det indledende arbejde burde gennemføres udelukkende af grønlandske politikere, således at arbejdet blev præget af grønlandske forudsætninger og synspunkter.

Udvalget afgav den 18. februar 1975 en delbetænkning/forhandlingsoplæg. Heri er bl.a. gennemgået, på hvilke særlige områder landsrådets ansvar og indflydelse bør øges. Delbetænkningen munder ud i en henstilling om, at det formelle grundlag for gen-

nemførelse af en hjemmestyreordning *inden for rigsfællesskabets rammer* snarest muligt søges tilvejebragt, således at principperne i hjemmestyreordningen fastlægges og den fornødne lovhjælp tilvejebringes for en gradvis forøgelse af landsrådets ansvar og indflydelse på sagsområder, der hidtil har været varetaget af staten.

På grundlag heraf besluttede grønlandsministeren efter drøftelser med landsrådet at nedsætte en kommission om hjemmestyre i Grønland.

Delbetænkningen var således den direkte anledning til hjemmestyrekommissionens nedsættelse og har dannet udgangspunkt for arbejdet i kommissionen. I delbetænkningen pe-

ges på en række områder, hvor udvalget finder, at landsrådets ansvar og indflydelse bør øges. Heraf skal især nævnes: Grønlands egen styrelsesordning, beskatning i Grønland, arbejds- og socialvæsenet i Grønland, erhvervsforhold, skolevæsen, kulturelle forhold samt råstoffer i undergrunden.

Om råstoffer i undergrunden siges i delbetænkningen:

»Med hensyn til råstoffer i undergrunden er udvalget af den opfattelse, at dette sagsområde er af så stor og afgørende betydning for et kommende grønlandsk hjemmestyre, at flertallet finder det naturligt at anse det for et særanliggende.

Da der imidlertid er en række aspekter af administrativ, teknisk og økonomisk karakter, som på nuværende tidspunkt gør det vanskeligt at overskue konsekvenserne af at lade et kommende hjemmestyre overtage området, er udvalget af den mening, at disse aspekter nu grundigt må kulegraves og klarlægges med henblik på at sikre størst mulig grønlandsk indflydelse og ansvar.«

Udover denne opregning af områder, hvor landsrådets ansvar og indflydelse bør øges, redegøres i delbetænkningen for seks væsentlige grunde til ønsket om hjemmestyre. Redegørelsen for disse grunde er vigtige for forståelsen - ikke mindst hos befolkningen i Danmark - af baggrunden for forslaget om indførelse af hjemmestyre. Den skal derfor gengives her, stort set med udvalgets egne ord:

- 1) »Grønland og landets oprindelige, eskimiske befolkning adskiller sig på så mange måder fra det øvrige Danmark, at forholdet mellem danskere og grønlændere aldrig kan blive det samme som forholdet mellem jyder og sjællændere.«
- 2) »Grønland ligger geografisk så adskilt fra Danmark, at man selv med vore dages udviklede teknik møder vanskeligheder for kommunikationen.«
- 3) Kommunikationsvanskelighederne »i for-

bindelse med et politisk og administrativt system, som medfører, at alle egentlige beslutninger af en vis betydning træffes i København, giver let den grønlandske politiker en følelse af afmagt, en følelse af at stå udenfor, når beslutningerne skal træffes.«

- 4) Sprogproblemet. Dansk og grønlandsk ligger »hinanden så fjernt, at der består vældige problemer med at transformere tankegange fra det ene sprog til det andet. Dette er ikke blot et uddannelsesproblem, for det grønlandske sprog har en nær sammenhæng med den grønlandske måde at tænke og leve på, og grønlænderne ønsker ikke at opgive deres eget sprog ... mister man først det grønlandske sprog, er man meget stærkt på vej til udslettelse som minoritetsgruppe.«
- 5) »Grønlands historie som koloni i mere end 200 år spiller også en meget afgørende rolle i vurderingen af ønskerne om hjemmestyre. Grønlænderne er gennem generationer vænnet til, at tingene styres af danskerne, beslutningerne træffes af danskerne, problemerne løses af danskerne. 20 år som ligestillet del af det danske rige har ikke ændret dette forhold for Grønland. Følelsen af at være fjernstyret fra Danmark er fortsat meget stærk.«
- 6) Den menige grønlænder har en følelse af at stå uden for, at være tilskuer til en enorm udvikling, som han savner forudsætninger for at forstå og som den grønlandske politiker ikke har tilstrækkelig mulighed for at præge. Herved er opstået en uheldig passivitet i politisk henseende, som (hjemmestyreudvalget) finder kun kan overvindes ved, at man i langt højere grad end i dag lægger beslutningsprocesserne til Grønland under de folkevalgte grønlandske politikeres ansvar.«

Dette er de væsentligste grunde til, at man fra grønlandsk side har ønsket hjemmestyre.

C. Hjemmestyrekommissionens holdning til ønsket om hjemmestyre

Disse grunde har Hjemmestyrekommissionen taget som udgangspunkt, hvormed kommissionen ønsker at tilkendegive, at det afgørende for den er, at hjemmestyre bør indføres, fordi man fra grønlandsk politisk hold ønsker hjemmestyre, og at begrundelserne for at indføre det navnlig må være de begrundelser, der er fremført fra grønlandsk side.

Kommissionen har derfor også kunnet tilslutte sig, at hjemmestyre er en forudsætning for virkelig politisk aktivitet og medleven i Grønland, d.v.s. for en ægte grønlandsk indenrigspolitik. For endnu engang at bruge det grønlandske hjemmestyreudvalgs ord:

»Hvis grønlanderne skal gøres virkelig politisk aktiv og medievende, må det være de mennesker, han selv har været med til at vælge til landsrådet eller til sin kommunalbestyrelse, der træffer beslutningerne. Det er dem, han skal henvende sig til med sine ønsker og sin kritik eller ros.«

Hjemmestyrekommissionen finder det rigtigt at understrege det vigtige i, at ansvaret i fremtiden vil ligge hos de grønlandske politikere, som følgelig må være rede til at modtage såvel kritik som ros. Kommissionen vil imidlertid også fremhæve, at hjemmestyretankens gennemførelse foruden at være i samklang med disse års decentraliseringsbestræbelser i Danmark i forholdet mellem staten og amtskommuner/kommuner, ligeledes er af væsentlig betydning for den øvrige del af riget.

Det har gennem de seneste årtier været karakteristisk for den danske holdning at være lydhor overfor den grønlandske befolknings ønsker. Denne lydhorhed over for en gruppe medborgeres berettigede ønsker er en del af en demokratisk grundholdning, der også må føre til, at man kommer dette mindretals ønsker om øget indflydelse på egen skæbne i møde på en positiv måde.

Det skal i øvrigt fremhæves, at en sådan udvikling i retning af etablering af regional-

styre ikke er noget specielt for Grønland, men at der synes at gøre sig en ret udbredt international tendens gældende til øget indflydelse på egne anliggender for befolkningsgrupper i særlige regioner i de enkelte stater. Dette illustreres også gennem det samvirke, der i de senere år har fundet sted tværs over landegrænserne mellem de eskimoiske folk, det såkaldte inuit-samarbejde.

Kommissionen har i overensstemmelse med de grønlandske ønsker, således som de også er kommet til udtryk i kommissoriet, udarbejdet skitsen til en hjemmestyreordning under en udtrykkelig forudsætning om, at ordningen skulle bygge på rigsenhedens bevarelse.

Kommissionen opfatter ønsket om at skabe et øget grønlandsk ansvar under *denne* forudsætning som et udtryk for, at den grønlandske befolkning kæmper ikke for national uafhængighed, men for identitet. Eller rettere: for bedre muligheder for en styrkelse og udbygning af egen identitet gennem øget, selvstændigt ansvar.

Kommissionen er sig klart bevidst, at der med indførelsen af et hjemmestyre i Grønland bliver betroet befolkningen i Grønland og dennes valgte repræsentanter ikke alene vigtige, men også vanskelige og måske tillige byrdefulde opgaver.

Det er derfor naturligt, at gennemførelsen af hjemmestyret må ske i en gradvis proces og efter en nærmere fastlagt tidsplan, således som det også er ønsket fra grønlandsk side.

Kommissionen ønsker at betone, at ansvarsbevidsthed og tolerance fra begge sider i tilrettelæggelsen af samfundsopgavernes overgang, ved vurderingen af de opnåede resultater og ved varetagelse af det fremtidige forhold i det hele taget mellem de to dele af riget vil være af afgørende betydning for, at hjemmestyret kan udvikle sig på en for både Grønland og Danmark tilfredstillende og harmonisk måde.

Kapitel II: Hjemmestyrekommissionens kommissorium og hidtidige arbejde

Hjemmestyreudvalgets forhandlingsoplæg/delbetænkning klarlagde de forudsætninger og ønsker, man fra grønlandsk side ønskede at tage udgangspunkt i ved det videre arbejde med en hjemmestyreordning.

Som titlen »forhandlingsoplæg og delbetænkning« angiver, skulle dette videre arbejde ske gennem forhandlinger og drøftelser med danske politiske instanser, og der var efter samråd mellem grønlandsminister Jørgen Peder Hansen og Grønlands landsråd enighed om, at det mest velegnede forum herfor var en dansk-grønlandsk kommission bestående af politikere.

Der var endvidere enighed om, at den skulle sammensættes af fem medlemmer valgt af landsrådet blandt dets medlemmer, de to grønlandske folketingsmedlemmer, syv medlemmer valgt af folketinget blandt dets medlemmer samt en formand, udpeget af ministeren. Desuden skulle De grønlandske kommuners Landsforening være repræsenteret ved en observatør.

Kommissionen blev nedsat den 9. oktober 1975. Kommissionens sammensætning er angivet på s. 16.

Kommissionen fik ifølge sit kommissorium (optrykt som bilag 1) følgende seks hovedopgaver:

- 1) at gennemgå de nuværende statslige opgaver i Grønland for at finde frem til, på hvilke områder og på hvilke måder Grønlands landsråd kan få større ansvar og indflydelse,
- 2) på det grundlag at udarbejde forslag til indførelse af en hjemmestyreordning inden for rammerne af rigsfællesskabet,
- 3) at udarbejde forslag til ny lovgivning, som kan danne grundlag for gradvis indførelse af hjemmestyre,
- 4) at opstille forslag til tidsplan for indførelse af hjemmestyre og overførelse af opgaver til hjemmestyret,
- 5) at udarbejde forslag til principper for økonomiske ordninger på de enkelte områder,
- 6) at stille forslag til ændringer i opbygningen af administrationen i Grønland og i Danmark i forbindelse med indførelse af hjemmestyre og overførelsen af opgaver til hjemmestyret.

Kommissionen har siden sin nedsættelse afholdt i alt ti møder, heraf tre i Grønland. Kommissionen har tilstræbt størst mulig åbenhed og offentlighed omkring sit arbejde og har gennemført en omfattende informationsvirksomhed, navnlig gennem rejser i Grønland og udsendelse af et debatoplæg på grønlandsk og dansk i efteråret 1976. Debatoplægget blev gennem de grønlandske kommunalbestyrelser udsendt til husstandene i Grønland.

Under kommissionens arbejde har der været enighed om, at spørgsmålet om, hvordan hjemmestyret på de enkelte områder skal udformes, i det væsentlige er et grønlandsk, politisk spørgsmål. Kommissionen har derfor i meget udstrakt grad anvendt en arbejdsmåde, hvorefter de enkelte sagsområder, som er foreslået overført til hjemmestyre, er blevet gjort til genstand for særlig behandling, herunder også udarbejdelse af løsningsforslag, i underudvalg af kommissionens grønlandske medlemmer. Desuden er landsrådet, De grønlandske kommuners Landsforening og de grønlandske kommuner løbende blevet holdt underrettet om de ideer og forslag, kommissionen arbejdede med, hvorved der har været mulighed for disse organer for at udtale sig om indholdet af de løsninger, kommissionen er nået frem til.

Formand

Professor, dr.jur. Isi Foighel

Medlemmer

Landsrådsformand	Lars Chemnitz	
Landsrådsmedlem	Niels Carlo Heilmann	
Landsrådsmedlem	Severin Johansen	
Landsrådsmedlem	Jonathan Motzfeldt	
Landsrådsmedlem	Konrad Steenholdt ¹	
Folketingsmedlem	Helge Dohrmann	Fremskridtspartiet
Folketingsmedlem	Ivar Hansen ²	Venstre
Folketingsmedlem	Svend Haugaard	Det radikale Venstre
Folketingsmedlem	Lars Emil Johansen	Valgt i Grønland
Folketingsmedlem	Søren B. Jørgensen	Socialdemokratiet
Folketingsmedlem	Erik Ninn-Hansen	Det konservative Folkeparti
Folketingsmedlem	Otto Steenholdt ³	Valgt i Grønland
Folketingsmedlem	Steen Folke ⁴	Venstresocialisterne
Folketingsmedlem	Bernhardt Tastesen	Socialdemokratiet

Observatører for De grønlandske Kommuners Landsforening

Kommunalbest.medlem	Ado Lyngé	
Kommunalbest.medlem	Peter Mathiassen	
Sekretariatschef	Frederick Williams ⁵	(Bisidder)

Tilforordnede

Departementschef	Jørgen Gersing	Statsministeriet
Departementschef	Erik Hesselbjerg	Ministeriet for Grønland
Sekretariatschef	Jakob Karup Pedersen	Landsrådssekretariatet

Sekretærer

Fuldmægtig	Eva Barnekow	Ministeriet for Grønland
Kontorchef	Gunnar Martens	Landsrådssekretariatet
Fuldmægtig	Ole Olesen	Ministeriet for Grønland

Informationsmedarbejder

Fuldmægtig	Jakob Janussen	Landsrådssekretariatet
------------	----------------	------------------------

Tolk

Translatør	Peter Kreutzmann	Ministeriet for Grønland
------------	------------------	--------------------------

1. Indtrådte som landsrådets repræsentant efter Otto Steenholdts valg som folketingsmedlem ved valget den 15.februar 1977.
2. Indtrådte som Venstres repræsentant d.10.januar 1978, afløste Poul Hartling efter dennes udnævnelse til FN's højkommisær for flygtninge. Hartling havde efter valget den 15.februar 1977 afløst Holger Hansen, der udtrådte af folketinget.
3. Afløste efter folketingsvalget den 15.februar 1977 Ole Berglund, der ikke opnåede valg. Ole Berglund havde afløst Nikolaj Rosing ved dennes død den 16.august 1976.
4. Afløste efter valget den 15.februar 1977 Svend Erik Sørensen (Kristeligt Folkeparti), der ikke opnåede genvalg.
5. Afløste pr. 1.september 1976 sekr.chef T. Hede Pedersen efter dennes udnævnelse til kontorchef i Ministeriet for Grønland.

Del 2 : Forslaget til hjemmestyreordning

Kapitel III : Hjemmestyre t¹⁾

A. Forudsætninger, der er lagt til grund ved kommissionens udarbejdelse af forslag til hjemmestyreordning.

Forslaget om en hjemmestyreordning for Grønland bygger på *rigsenhedens opretholdelse*. Dette har været en afgørende forudsætning for kommissionens arbejde.

Den umiddelbare juridiske konsekvens heraf er, at de i grundloven fastsatte regler og principper i deres helhed fortsat vil være gældende også for Grønland, og der er således i princippet ikke behov for ved udformningen af hjemmestyreordningen at foretage en detaljeret gennemgang af virkningerne heraf.

Kommissionen har dog fundet det hensigtsmæssigt i omtalen af sit forslag til hjemmestyreordning nærmere at behandle dels begrebet rigsenheden dels to principper, der er nedfældet i grundloven, nemlig princippet om *det kommunale selvstyre* og princippet om *rigsmyndighedernes kompetence i internationale forhold*.

Årsagen hertil er, at disse tre forhold påvirker omfanget af de kompetencer, der kan overføres til hjemmestyret og dermed udgør nogle grundlovsbestemte forudsætninger for hjemmestyreordningen. Disse grundlovsbestemte forudsætninger er behandlet i afsnit 1.

Herudover har kommissionen lagt yderligere to forudsætninger til grund for sit arbejde.

Den ene er, at *kapitaloverførslerne* fra Danmark til Grønland *bør fortsætte* også efter indførelse af hjemmestyre, og at kapitalover-

førsel bør kunne ske ikke kun til områder, som staten fortsat varetager, men også til områder, som overgår til hjemmestyret.

Den anden er, at en udbygget hjemmestyreordning må indebære, at grønlandske myndigheder ikke alene overtager lovgivning/regelfastsættelse og forvaltning vedrørende Grønlands indre styrelse, offentlige serviceydelser m.v., men også får et medansvar for de grønlandske hovederhverv og for erhvervsudviklingen i Grønland.

Disse to forudsætninger er nærmere behandlet i afsnit 2.

1. Grundlovsbestemte forudsætninger

a. Forudsætningen om rigsenhedens opretholdelse. Kommissionen skal indledningsvis gøre opmærksom på, at den er gået ind for at anvende betegnelsen rigsenheden fremfor betegnelsen rigsfællesskab. Det skyldes for det første, at udtrykket rigsenheden er anvendt i den færøske hjemmestyrelov, og at det må anses for hensigtsmæssigt inden for riget at anvende samme betegnelser for principielt ensartede forhold. For det andet må det konstateres, at betegnelsen fællesskab, som f.eks. benyttes om samarbejdet mellem de 9 vesteuropæiske lande i De europæiske Fællesskaber (EF), normalt i juridisk sprogbrug anvendes om forbindelser mellem suveræne stater. Og da det netop *ikke* er en selvstændig statsdannelse, der ønskes fra grønlandsk side, men et hjemmestyre for en del af riget, har kommissionen fundet betegnelsen rigsenheden mest logisk og

1. Kapitelinddelingen i del 2 svarer til kapitelinddelingen i udkastet til hjemmestyrelov, der er medtaget som Anneks 1 til del 1-6.

mest dækkende for den helhed, hvori delene (Danmark, Færøerne og Grønland) indgår.

1 forudsætningen om rigsenhedens opretholdelse¹ ligger,

at Grønland også efter hjemmestyrets indførelse forbliver en del af Danmarks rige,

«/suveræniteten fortsat alene ligger hos rigets myndigheder (regering og folketing),

at hjemmestyre for Grønland ikke kan gennemføres ved en folkeretlig overenskomst eller traktat, men kun statsretligt ved en dansk lov, hvorved folketinget delegerer en vis, nærmere afgrænset del af sin kompetence til hjemmestyret, og

at kun en del af rigsmyndighedernes kompetence kan overføres til hjemmestyret, og at kun sagsområder, der alene vedrører Grønland, men ikke angår riget som helhed eller andre dele af riget, kan overgå til hjemmestyre.

Rigsenheden indebærer således, at visse områder som f. eks. sikkerheds-, udenrigs- og valutapolitik må ligge hos rigsmyndighederne, ligesom der ikke vil kunne ske en ubegrænset overførsel af områder til hjemmestyret.

Rigsenheden indebærer imidlertid også en afgørende, om end lidt mindre håndgribelig, forudsætning af politisk-moralsk karakter om indbyrdes solidaritet mellem rigets forskellige dele, hvilket bl. a. indebærer gensidig støtte og vilje til i vigtigere spørgsmål at tage fornødent hensyn til helhedens interesse.

Således som det er tilfældet med hensyn til Færøerne, udelukker princippet om rigsenhedens bevarelse dannelsen af en forbundsstat.

Konsekvenserne af rigsenhedens opretholdelse vil blive nærmere uddybet i de følgende kapitler.

b. Forudsætningen om **opretholdelse af det kommunale selvstyre**. At kommissionen, uanset at det kommunale selvstyre er sikret ved grundloven, har behandlet kommunernes stilling under hjemmestyre skyldes dels, at det af

1. Se bilag 2. Om rigsenhedens konsekvenser specielt med hensyn til overdragelse af beføjelser m.v. vedrørende de ikke-levende ressourcer til den fastboende befolkning i Grønland, se bilag 4-7.

tidsmæssige grunde har været nødvendigt at forberede et grundlag for det nyvalgte landstings overvejelser² om fastlæggelse af Grønlands indre styrelse (som må påregnes at blive et af de første områder, der overgår til hjemmestyre), dels at kommissionen for at modvirke risiko for konflikter mellem hjemmestyret og kommunerne har anset det for nyttigt og hensigtsmæssigt på forhånd at søge at skitsere visse principper for det kommunale selvstyre under hjemmestyre, som der kunne være enighed om mellem det nuværende landsråd og de grønlandske kommuner. Hensigten hermed har været i videst muligt omfang at tilgodese såvel landsrådets/landstingets som kommunernes interesser, således som de aftegner sig på indeværende tidspunkt.

Kommissionens forslag i disse henseender må endvidere ses i sammenhæng med, at en udlægning af lokale opgaver fra staten til kommunerne allerede er påbegyndt med iværksættelsen af byrde- og opgavefordelingsreformen fra 1. januar 1975. Det er således nødvendigt at koordinere denne decentraliseringsproces og de principper, der er lagt til grund for den, med den decentralisering af ansvaret for de overordnede samfundsopgaver, som vil blive indledt med hjemmestyrets indførelse.

Kommissionens forslag vedrørende kommunernes stilling under hjemmestyret er ikke medtaget i selve hjemmestyreloven, som alene omfatter forholdet mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret, og er derfor særskilt behandlet i kapitel VII, hvortil der henvises.

c. **Forudsætningen om rigsmyndighedernes kompetence i internationale forhold**. Det er en klar konsekvens af rigsenheden, at kompetencen til at varetage relationerne til udlandet, som er en markant del af Danmarks suverænitetsudøvelse, må ligge hos rigsmyndighederne.

Når dette imidlertid særligt fremdrages som en forudsætning, skyldes det, at gennemførelsen af folkeretlige forpligtelser i det interne retssystem - uanset, at kompetencen til at ind-

2. Jfr. nærmere s.22.

gå folkeretlige forpligtelser iløge grundloven alene ligger hos rigsmyndighederne - ofte vil kræve medvirken fra lovgivningsmagten og/eller andre regelfastsættende myndigheder.

Ved indførelse af hjemmestyre vil lovgivende og anden regelfastsættende kompetence i et vist omfang overgå til det grønlandske hjemmestyre, ligesom der som noget specielt for råstofområdet (kapitel IV, afsnit A 3) bliver tale om en fælles kompetence for rigsmyndighederne og hjemmestyret.

I de tilfælde, hvor regeringens indgåelse af folkeretlige forpligtelser får konsekvenser på områder, hvor den »interne« regelfastsættende kompetence er henlagt til hjemmestyret, vil hjemmestyret derfor skulle medvirke til de nødvendige gennemførelsesforanstaltninger, herunder også gennemførelse af nye regler. Tilsvarende vil gælde på råstofområdet.

Hjemmestyreordningen må følgelig udformes således, at den på én gang respekterer rigsmyndighedernes kompetence i internationale forhold og sikrer mulighed for varetagelse af hjemmestyrets interesser. Kommissionen har derfor (jfr. de følgende afsnit) fundet det nødvendigt på samme måde som i den færøske hjemmestyrelov at medtage bestemmelser i sit forslag til hjemmestyrelov, der dels fastslår rigsmyndighedernes kompetence i internationale forhold, dels åbner mulighed for at fastlægge en procedure, hvorved hjemmestyret hører forud for indgåelse af internationale forpligtelser.

2. Forudsætninger om fortsat kapitaloverførsel og om grønlandsk medansvar for erhvervsforhold og erhvervsudvikling

a. Forudsætningen om opretholdelsen af kapitaloverførslerne fra Danmark. Der er enighed om, at det principielt ville være rigtigst, hvis hjemmestyret selv finansierede de opgaver, det overtog fra staten.

Det må imidlertid erkendes, at fortsat kapitaloverførsel fra Danmark til Grønland er nødvendig, fordi den grønlandske økonomi ikke - i hvert fald ikke på nuværende tidspunkt - kan finansiere den eksisterende levestandard og offentlige service in. m. i Grøn-

land, og samtidig er det kommissionens opfattelse, at selvfinansiering ikke bør være en betingelse for, at hjemmestyret kan få et reelt omfang og indhold.

Kommissionen har på denne baggrund fundet, at man ved udformningen af hjemmestyreordningen må overvinde de begrænsninger, som den nuværende grønlandske økonomi ville sætte, hvis man lagde et snævert selvfinansieringsprincip til grund.

Derfor indebærer kommissionens forslag, som det vil fremgå af de følgende afsnit i dette kapitel og af del 5 og 6, at hjemmestyret skal kunne overtage såvel områder, hvor selvfinansiering *er* mulig, som områder, hvor selvfinansiering *ikke* er mulig. I sidstnævnte tilfælde foreslår kommissionen, at der ydes statstilskud (fastsat med udgangspunkt i statens hidtidige udgifter til varetagelse af de pågældende opgaver), og at det ved særlige bemyndigelseslove overlades til hjemmestyret inden for vide rammer at have selvstændigt ansvar for regelfastsættelse om og forvaltning af de pågældende områder. Systemet med bemyndigelseslove er nærmere beskrevet i kapitel IV, afsnit A 2.

b. Forudsætningen om grønlandsk medansvar for erhverv og erhvervsudvikling. Som nærmere omtalt i afsnit B er formålet med indførelse af hjemmestyre, at ansvaret for udviklingen i det grønlandske samfund overgår til grønlandske myndigheder. Denne udvikling bestemmes ikke blot af de i snæver forstand politiske beslutninger, der vedrører grønlandske forhold, men også af de grønlandske erhverv -- først og fremmest fiskeri, fangst og fåreavl - og af erhvervsudviklingen.

Den hidtidige erhvervsudvikling har været stærkt præget af Den kgl. grønlandske Handels virksomhed inden for produktion, handel og transport. Uanset at en vis liberalisering af erhvervslivet har fundet sted i løbet af de sidste årtier, må det dog erkendes, at KGH i dag stadig er en afgørende faktor i det grønlandske erhvervsliv.

Kommissionen erkender, at der, navnlig på grund af de vanskelige (og af konjunktursvingninger påvirkede) økonomiske vilkår for

de traditionelle grønlandske erhverv vil være så betydelige vanskeligheder forbundet med en overdragelse af ansvaret for samtlige KGH's funktioner til hjemmestyret, at en samtidig overdragelse af disse ikke vil være forsvarlig. Overforsien bør derfor ske etapevis over nogle år og efter en nøje fastlagt plan, men således, at KGH's funktioner inden for fiskerisektoren overføres forsi.

Baggrunden for dette forslag er, at det er kommissionens opfattelse, at et grønlandsk ansvar/medansvar for erhvervsforholdene i bred forstand er en afgørende forudsætning for, at et hjemmestyre på længere sigt kan blive tilstrækkelig meningsfyldt. Dette gælder såvel *de naturgivne ressourcer, den del af erhvervsforholdene, som KG II i dag er ansvar-*

lig for, som erhvervsudviklingen, erhvervsstøtteordningerne og erhvervsuddannelsen.

Kommissionen fremsætter da også forslag om, hvorledes disse væsentlige områder kan indarbejdes i hjemmestyreordningen.

For så vidt angår KGH, må kommissionen dog erkende, at de praktiske økonomisk-administrative problemer som nævnt frembyder sådanne vanskeligheder, at gennemførelsen af et grønlandsk medansvar for KGH's funktioner må betragtes som en proces, der bør ske gradvis og over en årrække.

Kommissionen tillægger det imidlertid afgørende betydning, at denne proces indledes så snart som muligt efter hjemmestyrets indførelse og har derfor i del 5 stillet forslag om, at der tages de fornødne skridt til, at dette kan ske.

B. Hjemmestyreordningens formål.

Det centrale i hjemmestyretanken er *kompetence og dermed ansvar*, og formålet med indførelse af hjemmestyre i Grønland er derfor *overførsel af kompetence og ansvar* fra danske politiske og administrative organer til grønlandske politiske og administrative organer - det kommende hjemmestyre (landsting og landsstyre og dettes administration).

Heri ligger ikke alene, at grønlandske organer skal styre og administrere de samfundsopgaver, som overtages, men også, at de selv skal formulere opgaverne og fastsætte de regler, der skal administreres efter. Det bliver altså grønlandske politikere, der får ansvaret for, at Grønland styres og administreres på grønlandske betingelser og efter grønlandske målsætninger.

Hovedopgaven for kommissionen har været at søge dette formål realiseret ved at skabe *rammerne* (reglerne) for udøvelsen af ansvaret og *organerne*, hvorigennem det skal udøves, og denne hovedopgave er søgt løst gennem udarbejdelse af udkastet til en hjemmestyrelov for Grønland.

Kommissionen har i sit arbejde hermed lagt til grund, at hjemmestyrets ansvar bør omfatte ikke alene *lovgivning/regelfastsættelse* og

forvaltning, men også et selvstændigt *økonomisk ansvar* for de opgaver, der overtages, og har udformet bl. a. sine forslag om den tilskudsform, der skal anvendes for statstilskudene, med henblik herpå.

Indholdet i hjemmestyret, de konkrete, håndgribelige virkninger for den grønlandske befolkning, må derimod skabes af hjemmestyret selv og i overensstemmelse med ønskerne hos vælgerne i Grønland.

Kernen i kommissionens forslag og dermed også i denne betænkning er således udkastet til hjemmestyrelov. Kommissionen har imidlertid også fundet det nødvendigt nærmere at gennemgå de områder, man fra grønlandsk side har ønsket overført til hjemmestyre fra begyndelsen eller efter en kortvarig overgangsperiode efter indførelsen af hjemmestyre, og har endvidere udarbejdet forslag til, hvorledes disse områder kan styres, administreres og finansieres fremover. Baggrunden herfor er, at det er et grønlandsk ønske, at hjemmestyret indføres ved udløbet af den nuværende landsråds valgperiode pr. 1. maj 1979. Dette kræver, at der er et grundlag for hjemmestyret at starte på i form af nogle konkrete skitser til ordninger, som kan reali-

seres, hvis de findes anvendelige, eller som i hvert fald kan give et tilstrækkeligt grundlag for videre overvejelser, hvis de ikke umiddelbart opfylder de krav til hjemmestyrets udmøntning i konkrete, interne ordninger, som

G. Hjemmestyrets myndigheder.

1. Landsting og landsstyre

Indførelse af hjemmestyre i Grønland medfører som nævnt, at rigets øverste myndigheder *delegerer* kompetence til hjemmestyret og derved udvider de grønlandske myndigheders ansvarsområde såvel med hensyn til lovgivning/regelfastsættelse som med hensyn til forvaltning af samfundsopgaverne.

Dette nødvendiggør, at hjemmestyret må indrettes anderledes, end landsrådet i dag er indrettet. Kommissionens forslag går ud på, at hjemmestyret skal bestå af et folkevalgt *landsting* og et *landsstyre* valgt af landstinget. Det har været overvejet, om landsstyret skal have en selvstændig kompetence i forhold til landstinget, svarende til forholdet mellem regering og folketing. Der har imidlertid været enighed om, at den egentlige myndighed bør ligge hos landstinget, således at landsstyret - i hvert fald indtil videre - i enhver henseende optræder på landstingets vegne.

Ansaret - såvel med hensyn til regelfastsættelse som med hensyn til administration - for hjemmestyrets opgaver skal således, i hvert fald indtil videre, ligge hos landstinget. Der er dog intet til hinder for, at landstinget, hvis man fra grønlandsk side finder det ønskeligt, med tiden kan give landsstyret en selvstændig kompetence.

Forvaltningen af hjemmestyrets anliggender skal henlægges til landsstyret.

Forslaget om at oprette et landsstyre er praktisk begrundet.

Når hjemmestyre indføres, vil der som nævnt ske såvel en væsentlig ændring som en forøgelse af de regelfastsættende og administrative funktioner sammenlignet med det nuværende landsråds funktioner. Derfor kan den nuværende administrationsform, hvor

til den tid gør sig gældende i det nyvalgte landsting.

De enkelte foreslåede hjemmestyreområder er gennemgået i del 5 og i del 7.

landsrådsformanden alene under ansvar over for landsrådet står for den løbende administration, ikke opretholdes. Der må ske en spredning af opgaverne, en arbejdsdeling mellem landsstyrets medlemmer.

Spørgsmålet om, hvem der kan vælges til landsstyret, bør afgøres af det kommende landsting. Kommissionen finder dog grund til at pege på vigtigheden af, at der sikres størst mulig overensstemmelse mellem landsting og landsstyre, hvilket taler for, at landsstyrets medlemmer, i hvert fald i begyndelsen, bør vælges blandt landstingets medlemmer. Dette stemmer også bedst med det synspunkt, der, som omtalt i kapitel I, blev gjort gældende af det grønlandske hjemmestyreudvalg, nemlig at det er en forudsætning for at gøre den enkelte borger i Grønland politisk aktiv og medlevende, at det er »de mennesker, han selv har været med til at vælge ..., der træffer beslutningerne«.

Da politiske partidannelser indtil de seneste år ikke har været almindelige i Grønland, og da man således ikke i landsrådet har haft et system med et »regeringsparti« og en »opposition«, har det været tradition i landsrådet, at man ved udnævnelse af personer til tillidsposter, f. eks. til medlemmer af landsrådets forretningsudvalg, i første række har lagt vægt på den pågældendes personlige holdning og saglige kvalifikationer.

Hjemmestyreloven er derfor med hensyn til valg af landsstyret og dets formand foreslået formuleret således, at man på den ene side giver mulighed for bevarelse af den grønlandske tradition og på den anden side åbner mulighed for, at valg måden kan tilpasses partidannelser, idet kommissionen har ment, at man bør undgå at lovfæste, at f. eks. et beskedent flertal automatisk kan bestemme landsstyrets

sammensætning, men på den anden side skal man ikke forhindre, at dette dog kan ske, hvis et flertal af landstingets medlemmer måtte ønske dette. Afgørelsen af dette spørgsmål må bero hos de grønlandske politikere. Kommissionen har derfor valgt at loreslå en relativt rummelig bestemmelse vedrørende valg af landsstyret, hvori det alene fastsættes, at landstinget skal vælge landsstyrets formand og de øvrige medlemmer al landsstyret.

Kommissionen foreslår endvidere, at det overlades til landsstyrets formand at fordele forretningerne mellem landsstyrets medlemmer. ranken hermed er ikke at give landsstyreformanden fuldstændig frie hænder. Tværtimod forestiller kommissionen sig, at proceduren, og det bør nok nærmere udtrykkes i landstingets forretningsorden, bliver, at landstinget først vælger landsstyreformanden. Han meddeler umiddelbart efter sit valg, hvor mange landsstyremedlemmer han skønner er nødvendige, og hvilke opgaver de skal varetage. Herefter vælges landsstyrets medlemmer. Der bliver således tale om et samvirke mellem landsstyrets formand og landstinget. I praksis vil der dog antagelig blive truffet aftaler mellem kandidaten/kandidaterne til posten som landsstyreformand og landstinget før valget.

Kommissionen har ikke ment at skulle stille forslag vedrørende antallet af landsstyremedlemmer. Dette er et spørgsmål, der bør være folketinget uvedkommende og alene afgøres af grønlandske politikere. Dette må gælde så meget desto mere, som udgifterne til landsstyret (jfr. del 6) skal afholdes af de grønlandske kasser.

Landstingets valgperiode foreslår kommissionen sat til 4 år, svarende til den gældende ordning for landsrådet. Det foreslås, at de nærmere regler om valget, herunder om valgret og valgbarhed, skal fastsættes ved landstingslov. Ifølge de gældende regler er valgret og valgbarhed til landsrådet betinget af 6 måneders fast bopæl i Grønland. Det forudsættes, at hjemmestyret, hvis det ønsker det,

kan opretholde et bopælskrav af nogenlunde tilsvarende længde som betingelse for valgret og valgbarhed til landstinget.

Landsstyrets funktionsperiode bør efter kommissionens opfattelse ikke reguleres i hjemmestyreloven men i landstingets forretningsorden, hvor der bør optages en bestemmelse om, at landsstyrets funktionsperiode skal være sammenfaldende med landstingets valgperiode, og om, at landsstyret under visse omstændigheder skal kunne afsættes.

2. Særskilt forslag om ændring i valgkredsinddelingen og om antallet af landstingsmedlemmer

Kommissionen har endvidere i sine forslag medtaget et særskilt forslag fra grønlandsk side (jfr. bilag 3) om en ændring af valgkredsinddelingen og om antallet af medlemmer i landstinget.

Forslaget indebærer, at antallet af valgkredse reduceres i forhold til det hidtidige antal landsråds kredse, at kredsene gøres større og i vidt omfang uafhængige af den gældende kommuneinddeling, og at antallet af mulige tillægsmandater nedsættes fra 5 til 3 samtidig med, at mulighederne for at opnå tillægsmandat bliver noget lempeligere end efter den nuværende ordning. Da forslaget omfatter 18 kredsmandater, bliver antallet af landstingsmedlemmer mindst 18 og højst 21.

Baggrunden for inddelingen i større kredse er et ønske om at tilskynde de opstillede kandidater til i højere grad at argumentere ud fra landspolitiske synspunkter, idet der hidtil har været en vis tendens til at lade lokalt (kommunalt) betonedede problemer og interesser stå i forgrunden. Dog er der lagt vægt på fortsat at sikre de mere isolerede yderdistrikter i Nord- og Østgrønland repræsentation.

Kommissionen foreslår, at den af landsrådet foreslåede valgkredsinddeling gennemføres med virkning for det førstkommande valg til landstinget i foråret 1979 (jfr. Anneks 2).

Kapitel IV : Hjemmestyrets anliggender

A. Afgrænsning af henholdsvis rigsmyndighedernes og hjemmestyrets kompetenceområder

Der må ved udformningen af hjemmestyreordningen ske en afgrænsning mellem rigsmyndighedernes kompetenceområder og hjemmestyrets kompetenceområder og herunder tages stilling til, på hvilke områder og på hvilke måder hjemmestyret kan få ansvar og/eller indflydelse.

Denne afgrænsning har kommissionen foretaget på følgende måde:

1. Områder, hvor kompetencen ligger hos rigsmyndighederne og ikke kan henlægges til hjemmestyret

Det drejer sig som berørt i kapitel III, afsnit A 1 navnlig om områder som statsforfatningen (herunder bl.a. de øverste statsmyndigheder, valgret og valgbarhed til folketinget, retsplejen, frihedsrettighederne), forholdet til udlandet (herunder bl.a. indgåelse af traktater), rigets finanser (herunder bl.a. Nationalbanken og dens funktioner, finans-, penge- og valutapolitik), forsvar, strafferetspleje og fængselsvæsen¹, samt om de almindelige principper for person-, familie- og arveret samt formueret.

At disse områder ikke kan overtages af hjemmestyret er ikke til hinder for, at der fortsat kan gives særlige bestemmelser (»love for Grønland«), der tager fornødne hensyn til grønlandske forhold, men det må være forbeholdt rigets myndigheder at gennemføre sådanne bestemmelser, der ikke bør fjerne sig længere fra retstilstanden i den øvrige del af riget, end de lokale forhold nødvendiggør.

At kompetencen således på en række områder ligger hos rigsmyndighederne får, som det vil fremgå af de følgende afsnit, i flere henseender betydning for hjemmestyrelovens og hjemmestyreordningens udformning.

1. Dog vil *forvaltningen* af kriminalforsorgen godt kunne henlægges under hjemmestyret.

2. Områder, der kan overgå til hjemmestyret

Virkningen af, at et område overgår til hjemmestyret, er som nævnt i kap. III, afsnit B, at såvel lovgivning/regelfastsættelse som forvaltning overføres fra rigsmyndighederne til hjemmestyret.

Ved kommissionens principielle overvejelser om overførsel af sagsområder til hjemmestyret har der været enighed om, at et hovedprincip - ligesom i den færøske hjemmestyreordning - måtte være, at lovgivningsmagt og bevillingsmyndighed ikke bør adskilles.

Der har endvidere, som berørt i kapitel III, afsnit A i kommissionen været enighed om, at dette princip ikke er til hinder for, at også områder, hvor grønlandsk selvfinansiering ikke, i hvert fald inden for de nærmeste år, er mulig, kan overgå til hjemmestyret, idet der efter kommissionens opfattelse bør kunne ydes statstilskud (fastsat med udgangspunkt i statens hidtidige udgifter) til sådanne opgaver.

Princippet om, at lovgivningsmagt og bevillingsmyndighed bør følges ad, nødvendiggør imidlertid en underopdeling af hjemmestyreområderne, som er bestemt af, om der er tale om selvfinansiering eller finansiering ved statstilskud. Underopdelingen er foretaget således:

a. Selvfinansierede områder. Områder, som hjemmestyret selv er i stand til at finansiere, kan hjemmestyret ifølge kommissionens forslag umiddelbart træffe bestemmelse om at overtage med den virkning, at hjemmestyret overtager den lovgivende og administrative myndighed for sådanne områder samt de udgifter, der er forbundet dermed. Med tilsvarende virkning kan rigsmyndighederne efter forhandling med hjemmestyret bestemme, at sådanne sagsområder skal overgå til hjemmestyret.

Det påregnes, at hjemmestyret fra begyndelsen navnlig vil overtage områder som Grønlands indre styrelse, beskatning samt regulering af erhvervsmæssigt fiskeri, jagt og fangst, jfr. del 4.

Kommissionen foreslår, at der for de regler, som vedtages af landstinget for denne type sagsområder, anvendes betegnelsen *landstingslove*.

b. Tilskudsfinansierede områder. På områder, hvor det bliver nødvendigt at yde statstilskud, kan den regelfastsættende myndighed ikke delegeres til hjemmestyret på helt samme måde som for områder, der finansieres af hjemmestyret.

Det er på tilskudsfinansierede områder nødvendigt, at delegationen sker i form af særlige bemyndigelseslove for hvert enkelt område, hvorved folketinget udstikker en ramme i form af nogle få hovedprincipper for det pågældende område, men i øvrigt overlader den nærmere regelfastsættelse, herunder også fastsættelsen af regler om den interne styrelse (afgrænsning af henholdsvis hjemmestyrets og kommunernes ansvarsområde m.v.), samt forvaltningen til hjemmestyret.

En sådan bemyndigelseslov må blive til efter en forhandling mellem hjemmestyret og regeringen om bemyndigelseslovens omfang, tidspunktet for overtagelsen samt om størrelsen af statstilskuddet.

Ved anvendelse af bemyndigelseslove samt -- som nærmere omtalt i del 6 - et finansieringssystem baseret på generelle (d.v.s. ikke snævert områdebestemte) statstilskud opnås, at ordningerne på de tilskudsfinansierede områder i *praksis* vil opleves som givende hjemmestyret stort set samme grad af bevægelsesfrihed som på de områder, hvor den lovgivende myndighed er delegeret fuldt ud.

Kommissionen foreslår, at der for de regler, som vedtages af landstinget for denne type sagsområder, anvendes betegnelsen *landstingsforordninger*.

Af områder, hvor tilskudsfinansiering bliver nødvendig, kan bl.a. nævnes undervisning og kultur, sociale forhold, arbejdsmarkedsforhold og folkekirken. De foreslåede ordninger for

disse områder er omtalt i hovedtræk i del 5 og del 6 samt mere indgående i del 7 om de interne grønlandske ordninger.

Kommissionen har lagt vægt på at skabe sikkerhed for, at hjemmestyrets adgang til at overtage områder *med* tilskudsfinansiering ikke gores illusorisk af en fremtidig politisk udvikling, og har derfor udformet sit forslag til bestemmelsen om overtagelse af områder med tilskudsfinansiering med henblik på at give hjemmestyret et retskrav på at overtage områder, selv om disse skal finansieres ved tilskud fra dansk side. Dette har under alle drøftelser i kommissionen været et kardinalpunkt, idet man uden at give Grønland et sådant retskrav - f.eks. ved at stille krav⁷ om, at overførsel af et sagsområde i denne situation kun kan finde sted efter aftale -- vil kunne gøre det grønlandske hjemmestyre praktisk indholdslost, i hvert fald i en årrække.

c. Sprogbrug m.v. Det foreslås - som nævnt - at de generelle retsfor skrifter, som landstinget vedtager på selvfinansierede områder, betegnes som *landstingslove*, medens de generelle retsfor skrifter, som landstinget vedtager på tilskudsfinansierede områder, betegnes som *landstingsforordninger*. Det skal understreges, at der strengt juridisk ingen forskel er mellem *landstingslove* og *landstingsforordninger*. Landstingets kompetence hidrører i begge tilfælde fra en af folketinget vedtaget lov. I det første tilfælde fra den generelle hjemmestyrelse og i det andet tilfælde fra konkrete bemyndigelseslove. Når der alligevel foreslås forskellige betegnelser i de to situationer, skyldes det følgende overvejelser:

1°. *Principielle:* Det er som nævnt kommissionens hovedsynspunkt, at lovgivningsmagt og bevillingsmyndighed bør følges ad. Ved de tilskudsfinansierede områder er bevillingsmyndigheden hos folketinget. Derfor må kompetencen til at udstede love på de pågældende områder forblive hos folketinget. Derimod er der intet principielt til hinder for, at forordninger udstedes af landstinget.

- 2°. *Ministeransvaret*: Ministeransvaret for områder, der overdrages i henhold til konkrete bemyndigelseslove, indebærer et ansvar for, at hjemmestyret overholder de rammer, der er fastsat i de enkelte bemyndigelseslove, men går på den anden side ikke videre. Et sådant ministeransvarlighedsproblem opstår ikke ved områder, der reguleres ved landstingslove. Forskellige betegnelser for de forskellige sagsområder forekommer derfor hensigtsmæssig. (Spørgsmålet om ministeransvar er endvidere behandlet i del 6).
- 3°. *Praktiske*: En forordning skal være i overensstemmelse med den konkrete bemyndigelseslov. En landstingslov skal være i overensstemmelse med hjemmestyreloven. Det er praktisk - og måske også pædagogisk hensigtsmæssigt - at have forskellige betegnelser for regler, hvis gyldighed hidrører fra forskellige retskilder.

d. Liste over hjemmestyreområder. Kommissionen har som et bilag til udkastet til hjemmestyrelov opstillet en liste over hjemmestyreområder. På listen er med udgangspunkt i de ønsker, der er fremsat fra grønlandsk side, medtaget de områder, kommissionen har fundet mest væsentlige og bedst egnede. Kommissionen har ikke ved opstillingen af listen tilsigtet at udelukke, at også andre områder efter aftale mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret kan overgå til hjemmestyret, hvis den fremtidige udvikling skulle føre listen mindre relevant. Der er derfor i lovudkastet medtaget en bestemmelse, der giver hjemmel hertil.

Listen bliver på baggrund af de under a. og b. anførte betragtninger at opfatte som et udtryk for omfanget af den kompetence, folkettingen kan komme til at afgive, og for omfanget af de opgaver, hvor tilskudsfinansiering kan blive aktuel. Dette forhold har selvsagt indvirket på opstillingen af listen.

3. Råstofområdet (deling af kompetence mellem rigsmyndighederne og hjemmestyre)

Som nævnt i kapitel I anbefalede det grøn-

landske hjemmestyreudvalg i sin delbetænkning/forhandlingsoplæg, at der blev foretaget en nøjere gennemgang af de mangeartede problemer, der gør sig gældende ved overvejelser om ændringer i den eksisterende retstilstand på råstofområdet. Denne er fastlagt i lov om mineralske råstoffer i Grønland (nr. 166 af 12. maj 1965), hvorefter den endelige beslutningsmyndighed, herunder udstedelse af koncessioner, er tillagt ministeren for Grønland.

En sådan nøjere gennemgang har været en væsentlig del af kommissionens arbejde, og formålet hermed har i overensstemmelse med hjemmestyreudvalgets oplæg været at sikre størst mulig grønlandsk indflydelse og ansvar.

Kommissionen har i forbindelse med denne gennemgang haft forelagt en række udtalelser m.v., se bilag 4-10.

a. Fastlæggelse af hovedprincipperne i råstofordningen. Kommissionen har i sit arbejde hermed taget udgangspunkt i en anerkendelse af, at den fastboende befolkning i Grønland har grundlæggende rettigheder vedrørende de naturgivne ressourcer, hvilket navnlig fører til en formulering af visse politisk-moralske krav, som bør respekteres gennem udformningen af råstofordningen.

Kommissionen har endvidere lagt til grund, at råstofordningen, ligesom hjemmestyreordningen som helhed, må udformes under respekt af rigsenheden og dermed af det samlede riges interesser.

På dette grundlag har kommissionen lagt følgende principper til grund ved udformningen af sit forslag til råstof ordningen:

1. at Grønland og Danmark skal være ligestillede med hensyn til fastlæggelsen af retningslinierne for råstofudviklingen i Grønland samt vedtagelsen af de konkrete beslutninger, som er afgørende for udviklingens forløb (*ligestillingsprincippet*),
2. at der i konsekvens af ligestillingsprincippet bør etableres en *fælles beslutningskompetence* for rigsmyndighederne og hjemmestyret med hensyn til de væsentlige beslutninger på råstofområdet, således at såvel rigs-

myndighederne som hjemmestyret skal kunne modsætte sig en udvikling eller konkrete beslutninger, som af den pågældende part anses for uønsket (gensidig vetoret),

3. at der bør etableres et *praktisk samvirke* mellem de politiske instanser og den administrative og tekniske kapacitet, der er nødvendig for det offentliges styring på råstofområdet, og at hjemmestyret skal sikres adgang til i beslutningsprocessen at udnytte *sagkundskab* i samme omfang som rigsmyndighederne.

Anerkendelsen af den i Grønland fastboende befolknings grundlæggende rettigheder, sikringen af rigsenhedens interesser, ligestillingsprincippet og den fælles beslutningskompetence er udmøntet i følgende bestemmelse i udkastet til hjemmestyrelov:

»Den fastboende befolkning i Grønland har grundlæggende rettigheder til Grønlands naturgivne ressourcer.

Stk. 2. Til sikring af den fastboende befolknings rettigheder med hensyn til de ikke-levende ressourcer og til sikring af rigsenhedens interesser fastsættes det ved lov, at forundersøgelse, efterforskning og udnyttelse af nævnte ressourcer finder sted i henhold til aftale mellem regeringen og landsstyret.

Stk. 3. Forinden aftale efter stk. 2 indgås, kan en landsstyremand kræve, at sagen forelægges for landstinget, som kan bestemme, at landsstyret ikke skal medvirke til indgåelse af en aftale af det pågældende indhold.«

Om udtrykket »grundlæggende rettigheder« skal understreges, at den foreslåede formulering har karakter af en politisk principerklæring. Uanset at en egentlig juridisk fortolkning derfor næppe kan foretages, skal vedrørende de politisk-moralske krav, som ligger bag anerkendelsen af, at den fastboende befolkning har »grundlæggende rettigheder« til de naturgivne ressourcer, fremhæves, at disse krav især udspringer af en følelsesmæssig samhørighed mellem en befolkning og det land, den har beboet gennem hundreder af år. Denne samhørighed fører naturligt til krav om visse rettigheder, som ikke dækkes af den traditionelle juridiske sprogbrug.

De rettigheder, der skal tages hensyn til ved udformningen af råstofordningen, er følgende:

- a) ret til afgørende indflydelse på råstofområdet, navnlig på råstofpolitikken udformning og på udviklingstakten,
- b) ret til at sikre imødegåelse af eventuelle skadelige påvirkninger af det fysiske og sociale miljø, således at Grønlands traditionelle erhverv, kultur og leveform beskyttes,
- c) ret til udbytte af råstof virksomhed med henblik på at skabe et økonomisk fundament for forbedring af levevilkårene også på længere sigt.

Ingen af disse rettigheder er absolutte i juridisk forstand og må endvidere ses i relation til den statsretlige ordning, der ønskes for riget og for befolkningen, og som anerkendes af begge parter.

Retten til afgørende indflydelse og hermed til at sikre imødegåelse af evt. skadelige påvirkninger af miljøet har fundet udtryk i formuleringen af hjemmestyreloven, medens retten til udbytte, der afspejles i et forslag fra kommissionen om fordelingen af evt. offentlige indtægter fra råstofvirksomhed, indgår i den økonomiske ordning vedrørende råstofferne og foreslås udmøntet i en ny bestemmelse i loven om mineralske råstoffer. Der henvises herom til del 5 samt til det som Anneks 3 medtagne udkast til ændring af lov om mineralske råstoffer.

b. Ligestillingsprincippet og den fælles beslutningskompetence. *Princippet* i råstofordningen om *ligestilling* mellem det grønlandske hjemmestyre og rigsmyndighederne er udtryk for, at der på råstofområdet er vitale interesser at varetage såvel for det grønlandske samfund som for riget som helhed.

Den fælles beslutningskompetence kommer til udtryk ved, at såvel fastlæggelsen af retningslinier for råstofudviklingen (råstofpolitikken) som de væsentlige konkrete dispositioner og beslutninger skal ske i henhold til aftale mellem landsstyret og regeringen og således, at ingen beslutninger kan træffes på

dette område, medmindre der er enighed mellem hjemmestyret og rigsmyndighederne.

Den fælles beslutningskompetence indebærer, som det fremgår, en gensidig vetoret, og det indgår i ordningen, at den grønlandske mulighed for at udøve vetoretten skal være »dobbelt«, sådan at forstå, at et spørgsmål, der er omfattet af vetoretten, kan kræves forelagt landstinget, inden aftale indgås, såfremt blot ét landsstyremedlem ønsker dette.

Herved sikres ikke kun en faktisk vetoret for landsstyret som sådant under forhandlinger med regeringen, men også at spørgsmålet om hvorvidt man fra grønlandsk side skal udøve vetoretten, skal afgøres af landstinget, hvis blot ét af landsstyrets medlemmer ønsker dette.

For så vidt angår forholdet mellem regeringen og folketinget i spørgsmål, hvorom der træffes beslutninger ved forhandling mellem regering og landsstyre, vil dette være omfattet af den normale parlamentariske praksis, hvorefter folketinget på et hvilket som helst tidspunkt vil kunne gøre et politisk ansvar gældende overfor regeringen.

Retningslinierne for råstofudviklingen (råstofpolitikken) vil navnlig omfatte spørgsmål som udviklingstakten (omfanget af den virksomhed, der iværksættes), prioritering af forskellige former for virksomhed, forholdet mellem offentlig og privat udøvelse af virksomhed, etc. Ligestillingen vil her indebære, at ingen enkelte elementer i råstofpolitikken skal kunne anses som fastlagt, før der foreligger en udformning heraf, som er tiltrådt af såvel landsstyre som regering.

Den egentlige styring af udviklingen vil imidlertid i højere grad finde sted gennem konkrete beslutninger om iværksættelse af offentlige undersøgelser eller projekter eller om tildeling af tilladelser eller koncessioner til private undersøgelser og projekter på nærmere fastsatte vilkår. Det vil være disse konkrete beslutninger, der udmønter råstofpolitikken i praksis, og det vil være særlig afgørende, at sådanne igangsættende beslutninger kræver tilslutning fra såvel grønlandsk som dansk side.

Den fælles beslutningskompetence som her

beskrevet indebærer således, at ingen fundamentale beslutninger på råstofområdet skal kunne vedtages, såfremt enten landsstyret eller regeringen er imod beslutningen.

Den vetoret, der følger af den fælles beslutningskompetence, kan dog ikke gøres gældende overfor beslutninger, der er en *konsekvens* af tidligere gyldigt truffne beslutninger. Dette er nærmere uddybet i afsnit d, hvor det nærmere indhold af den fælles beslutningskompetence beskrives, og hvor der er udformet forslag til den nærmere fastlæggelse og afgrænsning af den fælles beslutningskompetence. Endelig må den fælles beslutningskompetence, der vedrører den interne fastlæggelse af kompetencen vedrørende råstofferne mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret, også sættes i relation til rigets deltagelse i internationalt samarbejde, hvor kompetencen ligger hos rigsmyndighederne, idet det er nødvendigt at klarlægge, hvorledes rigsmyndighedernes kompetence i internationale forhold i givet fald vil virke ind på den fælles beslutningskompetence. Dette problem er behandlet i afsnit e. i det følgende.

c. Det politiske og administrative samvirke mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret.

Det politiske og administrative samvirke mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret må fastlægges på baggrund af ligestillingsprincippet og den fælles beslutningskompetence.

Den fælles beslutningskompetence skal udøves af 1° *regeringen og hjemmestyret*, men kommissionen foreslår, at der som rådgivende instans for de to parter oprettes et 2° *dansk-grønlandsk fællesråd*, der dels skal sikre repræsentanter udepeget af regering og hjemmestyre kontinuerlig information om udviklingen på råstofområdet, dels skal kunne afgive indstilling til de to parter om sager, disse skal træffe beslutning om.

Den administrative varetagelse af samfundets rolle på råstofområdet foreslår kommissionen henlagt til en særskilt 3° *råstofforvaltning*, der 1) dels skal stille sekretariatsfunktioner til rådighed for fællesrådet og sikre lige adgang for regering og landsstyre til indsigt i forvaltningens virksomhed og til den

sagkundskab, den råder over og 2) dels på rigsmyndighedernes vegne skal udøve almindelige offentlige myndighedsfunktioner i forhold til koncessionshavere og andre private interesser.

Fællesrådet og råstofforvaltningen er særskilt omtalt i del 5, hvortil der henvises.

d. Den nærmere fastlæggelse og afgrænsning af den fælles beslutningskompetence.

1°. *Den fælles beslutningskompetences funktion.* Det er væsentligt indledningsvis at understrege, at den fælles beslutningskompetences primære funktion bør være, at råstofpolitikken og de konkrete beslutninger udformes på en sådan måde, at de hensyn, som den ene eller den anden part ønsker at varetage, bliver tilgodeset. Det afgørende er, at begge parter har lige stor kompetence - er ligestillede - i udformningen af politikken eller beslutningernes nærmere indhold. Vetoretten vil således i princippet kunne tjene sit formål uden nogen sinde at blive udøvet direkte. Denne indirekte, men klare og stærke funktion af vetoretten, vil gøre sig gældende på den måde, at vetorettens eksistens er en realitet såvel ved *forvaltningens* udarbejdelse af oplæg som ved drøftelser i og indstillinger fra *fællesrådet* og ved direkte forhandlinger mellem *regering og landsstyre*. Vetorettens tilstedeværelse kan således betragtes som et middel for hver af parterne til at tvinge udviklingen eller konkrete beslutninger over i et indhold, som er ønskeligt eller acceptabelt for den pågældende part, idet det vil være muligt at præcisere de nærmere forudsætninger og betingelser for tilslutning til en foreslået beslutning.

Kun i tilfælde, hvor det ikke har været muligt ved udformningen af oplæg til beslutninger, gennem drøftelser i fællesrådet eller gennem forhandlinger mellem minister og landsstyre at finde en for begge parter acceptabel løsning, vil en direkte udøvelse af vetoretten således kunne blive aktuel.

2°. *Beslutningskompetencens afgrænsning.* En beskrivelse af vetorettens udstrækning bør først og fremmest afgrænse det »sagsområde«,

som er omfattet af den fælles beslutningskompetence. Der synes her at være 2 hovedspørgsmål, navnlig a) hvilke »råstoffer« skal ordningen omfatte og b) hvilken del af den regelfastsættelse/beslutningstagen fra det offentliges side, der har betydning for råstofvirksomheden, skal være omfattet?

Ad a). Det ligger klart, at mineralske råstoffer og vandkraft skal indgå i ordningen. Herudover kan medtages andre kendte eller ukendte ressourcer. Området kan defineres så bredt som *alle ikke-levende ressourcer*.

Ad b). I bilag 11 om den nuværende offentlige styring er nærmere redegjort for de former for myndighedsudøvelse, hvorved det offentliges interesser på råstofområdet varetages.

Der er foretaget en opdeling af de forskellige former for beslutninger i 2 hovedgrupper, nemlig på den ene side dem, der hviler på 1) den specielle råstof lovgivning (i dag loven om mineralske råstoffer) og på den anden side dem, der hviler på 2) anden relevant lovgivning.

Det bør formentlig alene være den form for regelfastsættelse/beslutninger, der i bilag 11 er beskrevet som »den specielle råstoflovgivning«, der skal underlægges den fælles beslutningskompetence. Der er således navnlig tale om det område, der i dag er reguleret af lov om mineralske råstoffer i Grønland, men hertil bør så lægges tilsvarende lovgivning/beføjelser med hensyn til vandkraft og andre »ikke-levende ressourcer«.

Idet i øvrigt henvises til bilag 11, skal her blot understreges behovet for en *koordinering* af politik/beslutninger/forvaltning på råstofområdet med den tilsvarende myndighedsudøvelse på andre områder, hvad enten kompetencen på disse områder ligger hos minister, hjemmestyre eller andre myndigheder såsom landsplanudvalg eller kommunalbestyrelser.

3°. *Beslutningskompetencens udøvelse.* Indenfor anvendelsesområdet for den fælles beslutningskompetence (beslutninger, der træffes i medfør af den specifikke lovgivning vedrøren-

de dispositioner over bestemte former for råstoffer og/eller energikilder) vil det imidlertid være nødvendigt at præcisere, på hvilket stadium af et sagsforløb vetoretten direkte kan anvendes og overfor hvilke typer af beslutninger.

Nødvendigheden af at præcisere, på hvilket stadium den fælles beslutningskompetence kan anvendes, hænger sammen med, at de beslutninger, der på dette område træffes af det offentlige, ofte danner grundlag for langsigtede og omfattende investeringer og indgåelse af forpligtelser fra bevillingshaveres eller andre privates side eller evt. for det offentlige selv. Den fælles beslutningskompetences eksistens bør kunne føre til, at der ikke skabes grundlag for sådanne dispositioner, hvis enten regering eller landsstyre ikke - eller ikke på det pågældende tidspunkt - har kunnet tilslutte sig en beslutning. Det bliver således på det forberedende og indledende stadium af overvejelser om projekters udformning og evt. realisering, at den fælles beslutningskompetence skal udøves.

Vetoretten bør derimod ikke kunne bevirke, at investeringer og lignende dispositioner på basis af én gang truffe beslutninger belastes med en usikkerhed om, hvorvidt senere led i et projekt kan gennemføres. Dette kan kort udtrykkes ved, at *konsekvensbeslutninger ikke er omfattet af vetoretten.*

Nødvendigheden af at præcisere, hvilke typer af beslutninger der skal være omfattet af den fælles beslutningskompetence, skyldes, at det af hensyn til såvel det offentlige som bevillingshaveres interesser vil være nødvendigt, at den løbende (daglige) forvaltning kan fungere tilstrækkeligt hurtigt, smidigt og handlekraftigt. Dette indebærer, at beslutningskompetencen må afgrænses således, at forvaltningen skal kunne fungere inden for rammerne af allerede truffe beslutninger og vilkår, uden at løbende godkendelses- og tilsynsdispositioner m.v. skal forelægges med henblik på evt. udøvelse af vetoretten. (Forvaltningen skal dog i alle henseender være underkastet fællesrådets indsigt og kontrol).

I bilag 11 er der nærmere redegjort for 4 hovedkategorier af regelfastsættelse/beslutnin-

ger fra det offentlige side på råstofområdet:

- a) Fastlæggelse af den overordnede råstof politik.
- b) Konkrete væsentlige dispositioner.
- c) Løbende »teknisk« regelfastsættelse, tilsyn, kontrol, administration samt
- d) beslutninger om offentlig deltagelse samt udøvelse af sådan deltagelse.

Idet henvises til det pågældende bilag, er den fælles beslutningskompetence i det følgende sat i relation til de nævnte kategorier af regelfastsættelse/beslutninger, idet det forudsættes, at de ved hjemmestyrets indførelse *gældende tilladelser og koncessioner opretholdes* med de i disse fastsatte vilkår:

a) Fastsættelsen og ajourføringen af *de overordnede principper og rammer*, der tilsammen udgør råstof politikken (målsætningen) bør være omfattet af den fælles beslutningskompetence. Dette indebærer, at ingen planlægning og udvikling bør kunne sættes i gang, hvis én af parterne modsætter sig dette.

Der bør vel i øvrigt ikke være noget til hinder for, at hver part for sig (regering og landsstyre) tilkendegiver, hvilken målsætning der fra denne parts side indgår i forhandlingerne om de beslutninger, der skal træffes i fællesskab.

b) Den fælles beslutningskompetence bør kunne omfatte *konkrete væsentlige dispositioner*, som inden for rammerne af den gældende lovgivning og råstofpolitik igangsætter virksomhed.

I første række tænkes her på meddelelse af rettigheder til private, d.v.s. forundersøgelsestilladelser samt efterforsknings- og udnyttelseskoncessioner, men også forlængelser eller udvidelser af tilladelser eller koncessioner bør være omfattet af den fælles beslutningskompetence. Det må understreges, at der heri ligger, at vilkårene i de enkelte tilladelser/koncessioner vil skulle tiltrædes af begge parter.

Forundersøgelser, efterforskning og udnyttelse af råstoffer kan også tænkes foretaget af det offentlige selv. Beslutninger om iværksættelse af sådanne aktiviteter fra det offentlige

side bor på samme måde som meddelelse af rettigheder til private være *omfattet* af den tælles beslutningskompetence, hvad enten det er danske eller grønlandske myndigheder eller institutioner, der skal udføre virksomheden.

Ved meddelelse af koncessioner (eller ved evt. beslutninger om iværksættelse af offentlig efterforskning/udnyttelse) vil der i vidt omfang være taget principiel stilling til, hvilken aktivitet der kan igangsættes og dennes geografiske placering. Det vil dog som oftest være således, at den praktiske etablering af udvindingsanlæg m.v. (miner, olieproduktionsanlæg, transport- og udskibningsanlæg og lignende) først kan iværksættes, efter at de samlede planer for udvindingsvirksomheders anlæg og **drift** er godkendt. Beslutninger i form af *godkendelse af samlede, konkrete planer* for iværksættelse af udnyttelsesvirksomhed bor være *omfattet* af den fælles beslutningskompetence, dog således at evt. nedlæggelse af veto alene kan ske i det omfang, der ikke herved sker tilsidesættelse af rettigheder eller tilsagn, som allerede måtte være givet ved tidligere udstedelse af koncessioner eller lignende.

Det bør i denne forbindelse erindres, at kommunalbestyrelser og landsplanudvalget ved planering af anlæg i byzoner eller uden for koncessionsområder i øvrigt vil skulle involveres i godkendelsesproceduren (jfr. areal-anvendelsesloven, L 248 af 8. juni 1977).

c) Det offentlige rolle i forbindelse med den igangsatte aktivitet består navnlig i en stadig fastsættelse og ajourføring af standarder, normer og detailforskrifter for den »tekniske« virksomhed, regnskabsføring og rapportering i øvrigt, samt i den øvrige praktiske anvendelse af de redskaber, der er tillagt det offentlige i råstoflovgivningen, koncessioner, detailforskrifter, godkendelsesbetingelser m.v., det vil sige *i bred forstand tilsyn og kontrol af teknisk, geologisk, biologisk, regnskabsmæssig og anden art.*

Disse opgaver forudsættes varetaget af den særskilte råstofforvaltning (i et vist omfang dog gennem bemyndigelse til grønlandsadministrationens faglige institutioner, samt i øv-

rigt af andre faginstitutioner såsom luftfartsdirektoratet, arbejdstilsyn og skibstilsyn). Forvaltningen af disse opgaver vil skulle ske inden for rammerne af råstof lovgivningen, koncessionsvilkår og godkendelse af de samlede planer for enkeltprojekter, hvor beslutningerne er truffet på grundlag af den fælles beslutningskompetences eksistens. Det forekommer *ikke* praktisk muligt at lade denne del af forvaltningen være *omfattet* af den fælles beslutningskompetence, men disse opgaver må varetages under iagttagelse af de beslutninger inden for den fælles beslutningskompetences område, der ligger til grund for virksomheden. Løbende indsigt og kontrol med disse opgavers løsning vil bl.a. blive udøvet af fællesrådet.

d) Det er ovenfor under b) nævnt, at det offentlige selv kan iværksætte forundersøgelser/efterforskning/udnyttelse og, at beslutninger herom hører ind under den fælles beslutningskompetences område.

Der kan også være tale om, at *det offentlige* under nærmere vilkår kan indtræde *som deltager i en virksomhed*, der hviler på forudgående privat efterforskning (en option eller adgang for det offentlige). Dette kan under et koncessionsforløb kræve beslutninger med hensyn til deltagelsens omfang, form (selskab eller lignende), finansiering etc.

Det er *næppe muligt generelt at fastlægge, om* og på hvilken måde spørgsmålet om *deltagelse skal være omfattet* af den fælles beslutningskompetence, og dette spørgsmål må derfor for fremtidige koncessionsforhold afklares ved udformningen af de pågældende koncessionsforhold (som er omfattet af den fælles beslutningskompetence).

Der er grund til afslutningsvis at understrege, at således ikke alle de spørgsmål, der opstår på råstofområdet, er spørgsmål, der i sidste instans skal afgøres af regering og landsstyre i fællesskab, og ikke alle spørgsmål vedrører alene mineloven.

I kraft af *den fælles beslutningskompetence* og gennem *fællesrådet* samt de *forbindelses-*

linier, der er mellem råstofforvaltningen og hjemmestyrets administration og de øvrige administrative og tekniske organer (direktorer etc.), vil der imidlertid være etableret et samvirke, hvorved der sikres reel grønlandsk indflydelse, idet beslutninger og forvaltning er lagt ind i en samarbejdsform mellem grønlandske og danske politiske og administrative instanser. Det vil sige, der er skabt mulighed for grønlandsk indflydelse i alle led og altså også på områder, der ikke er omfattet af den fælles beslutningskompetence.

e. Den fælles beslutningskompetence og rigets deltagelse i internationalt samarbejde. Et af de områder, hvor kompetencen som følge af rigsheden ikke kan henlægges til hjemmestyret, er, som nævnt i afsnit 1, forholdet til udlandet, herunder rigets deltagelse i internationalt samarbejde.

Selv om en samlet generel behandling af forholdet til udlandet set i relation til hjemmestyreordningen er hensluttet til kapitel V, afsnit B 2, er det dog fundet nødvendigt i forbindelse med omtalen af den fælles beslutningskompetence at sætte nogle af de mere generelle problemer der udspringer af rigets deltagelse i internationalt samarbejde, i relation til den fælles beslutningskompetence.

Dette er en naturlig følge af, at den fælles beslutningskompetence er ensbetydende med, at den *interne* kompetence vedrørende råstofferne er delt mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret, medens kompetencen *udadtil* (d.v.s. i internationale forhold) ligger hos rigsmyndighederne. Dette nødvendiggør en klarlæggelse af, hvorledes rigsmyndighedernes kompetence i internationale forhold i givet fald vil virke ind på den fælles beslutningskompetence.

At den fælles beslutningskompetence må anskues i relation til rigets placering i den internationale sammenhæng, hænger sammen med, at råstofpolitikken i høj grad er afhængig af og øver indflydelse på internationale forhold og internationalt samarbejde.

Udviklingen i de senere år på energiområdet har allerede demonstreret behovet for det internationale samarbejde, der må gennem-

føres, såfremt man vil sikre sig mod fremtidige kriser for verdensøkonomien og mod forsyningsvanskeligheder i det hele taget. Det gælder såvel foranstaltninger, der sigter til at begrænse anvendelsen af udtømmelige råstoffer, som foranstaltninger, der sikrer forsyningen med de fornødne råstoffer.

Danmark er dels gennem deltagelse i IEA (Det internationale Energiagentur), dels i kraft af sit EF-medlemskab, engageret i et internationalt energipolitisk samarbejde med andre industrilande. Et af hovedformålene med disse samarbejdsbestræbelser er at reducere industrilandenes nuværende sårbarhed som følge af deres høje afhængighed af importeret olie. Dette søges såvel i IEA som i EF fremmet gennem besparelser i forbruget og udviklingen af alternative energikilder.

De spørgsmål, som det internationale samarbejde rejser i forhold til den foreslåede fælles beslutningskompetence, er i det følgende behandlet dels i almindelighed, dels for EF's vedkommende.

7°. *Det internationale råstoffsamarbejde i almindelighed (bortset fra EF).* Det internationale samarbejde på energi- og råstofområdet, herunder IEA, omfatter ikke i sin eksisterende skikkelse forpligtelser, som binder regeringen til at foretage konkrete foranstaltninger med henblik på udvinding af energi.

Dette samarbejde - som for de deltagende lande, og ikke mindst for et råstoffattigt land som Danmark, er afledt af fundamentale behov for at sikre sig mod fremtidige kriser for verdensøkonomien og mod forsyningsvanskeligheder i det hele taget - kan imidlertid efterhånden tænkes udbygget på en måde, hvorved deltagerlandene påtager sig konkrete energipolitiske forpligtelser. En tilsvarende udvikling kan på langt sigt ikke udelukkes med hensyn til andre råstoffer end energi.

Hvad angår Danmarks deltagelse i sådant internationalt samarbejde, er det ifølge Grundloven rigsmyndighederne (regering og folketing), der har kompetencen til at indgå internationale forpligtelser. Dette gælder også i tilfælde, hvor den interne gennemførelse af disse forpligtelser kræver medvirken af andre

organer inden for riget, herunder hjemmestyreorganer, idet disse organer er undergivet rigets internationale forpligtelser.

For at undgå vanskeligheder ved den efterfølgende interne gennemførelse af sådanne forpligtelser vil det være hensigtsmæssigt, at regeringen, ligesom tilfældet er med hensyn til Færøerne, i videst muligt omfang hører hjemmestyret, inden forpligtelserne påtages. Indtil resultatet af en sådan høring foreligger, vil det normalt være muligt for rigsmyndighederne at tage forbehold for forpligtelsernes anvendelighed i Grønland.

Der kan imidlertid komme til at foreligge en situation, hvor tungtvejende hensyn til hele rigets, herunder også Grønlands, økonomiske udvikling og forsyning med råstoffer, samt hele rigets placering i det internationale samarbejde, fører rigsmyndighederne til under alle omstændigheder at påtage sig visse internationale forpligtelser. Hvordan omstændighederne helt konkret vil være, er det ikke muligt på forhånd at angive, men det er på den anden side klart, at der vil være tale om en situation, hvor det hverken er danske eller grønlandske hensyn i snævrere forstand, som gør sig gældende, men derimod afgørende dansk-grønlandske *fælles hensyn* (såfremt den økonomiske/forsyningsmæssige situation i Danmark er truet, er forholdene i Grønland også truet).

I så fald indebærer den fælles beslutningskompetence, at det påhviler rigsmyndighederne og hjemmestyret i fællesskab at fastlægge de nødvendige gennemførelsesbestemmelser.

Der er dog grund til at fremhæve, at den fælles beslutningskompetence også i sådanne

undtagelsestilfælde i praksis vil bevirke, at særlige interesser (miljøhensyn, sociale hensyn m.v.) kan sikres gennem den nærmere tilrettelæggelse af de konkrete foranstaltninger.

Hele den problematik, der her er omtalt, er ikke ny. Den kendes allerede under hjemmestyreordningen for Færøerne, hvor regeringen har kompetence til at påtage sig internationale forpligtelser også på områder, der er særliggende, og hvor den interne gennemførelse kræver hjemmestyrets medvirken. Denne ordning har nu været gældende i næsten tre årtier, uden at der er opstået uløselige konflikter.

2°. *EF-samarbejdet vedrørende råstoffer.* Der findes ikke inden for EF-samarbejdet i dets nuværende skikkelse forpligtelser, som binder regeringen til at iværksætte konkrete foranstaltninger med henblik på udvinding af råstoffer, herunder energi, men det kan tænkes, at samarbejdet efterhånden udbygges, således at de deltagende lande påtager sig sådanne konkrete forpligtelser.

EF's indsats vedrørende energi og andre råstoffer er en integreret bestanddel af et samarbejde, som omfatter alle væsentlige sider af det økonomiske liv. Hertil kommer, at EF-samarbejdet adskiller sig fra andet internationalt samarbejde, dels med hensyn til beslutningsprocessen dels med hensyn til formen for gennemførelsen af forpligtelser.

Som følge heraf kan råstofordningens forhold til EF-samarbejdet ikke behandles isoleret, men må ses i en bredere sammenhæng omfattende hjemmestyreordningen som helhed. Der henvises herom til kapitel V, afsnit B.

B. Sprog

Hjemmestyrekommissionen har fundet, at der i forbindelse med indførelse af hjemmestyret bør ske en formel anerkendelse af det grønlandske sprog som hovedsprog i Grønland.

Det grønlandske sprog indgår, som også fremhævet af det grønlandske hjemmestyreudvalg (se kapitel I, afsnit B), på helt afgø-

rende måde i den grønlandske befolknings oplevelse af egen identitet og er således af afgørende betydning for bevarelsen og styrkelsen af identiteten, for opretholdelsen af den grønlandske befolknings oplevelse af sig selv som et folk.

Dansk er som rigssprog for det første binde-

led mellem folkene i hele riget, men er desuden også for Grønland et *middel til forbindelse med omverdenen i det hele taget*, fordi denne forbindelse, som forholdene er, sker gennem danske myndigheder og danske institutioner. Navnlig må størstedelen af den højere uddannelse ske ved undervisningsanstalter i Danmark.

Derfor har kommissionen foreslået en bestemmelse, hvorefter *det grønlandske sprog er hovedsproget*, og har endvidere foreslået, at

der skal undervises grundigt i det danske sprog.

I offentlige forhold har kommissionen foreslået en ligestilling af de to sprog. Det indebærer navnlig, at begge sprog skal kunne anvendes i forholdet mellem grønlandske og danske myndigheder, og at enhver borger i Grønland ved henvendelse eller andre former for kontakt med offentlige myndigheder har krav på, at kontakten foregår på det af de to sprog, den pågældende ønsker at anvende.

Kapitel V : Forholdet til rigsmyndighederne

A. Begrænsninger i hjemmestyrets kompetence

1. Begrænsninger, der følger af fælles, fundamentale retsprincipper og af rigets internationale forpligtelser

Det er en klar konsekvens af rigsenheden, at grundloven har gyldighed for alle dele af riget. Dette indebærer bl.a., at bestemmelserne om frihedsrettighederne er gældende overalt i riget.

Rigsenheden forudsætter endvidere visse *fundamentale retsprincipper* som fælles for riget. De fælles, fundamentale retsprincipper er imidlertid ikke alle nedfældet i grundloven, som bl.a. ikke omfatter princippet om magtfordrejning, visse familieretlige principper samt visse retsgarantier.

De fælles fundamentale retsprincipper vil også skulle respekteres af hjemmestyret under dets udøvelse af sine beføjelser, men kommissionen har ikke fundet det nødvendigt at medtage en bestemmelse herom i forslaget til hjemmestyrelov.

Hjemmestyrets kompetence må endvidere ses i relation til rigets *internationale forpligtelser*, som vil have virkning både for rigsmyndighederne og for hjemmestyret. Det foreslås, at der i hjemmestyreloven indsættes en bestemmelse om, at hjemmestyret er undergivet de forpligtelser, der følger af traktater og

andre internationale regler, som til enhver tid er bindende for riget.

Et særligt problem opstår i forbindelse med grundlovens § 20, hvorefter beføjelser, der tilkommer rigets myndigheder, ved lov i nærmere bestemt omfang kan overlades til mellemfolkelige myndigheder, der er oprettet ved gensidig overenskomst med andre stater til fremme af mellemfolkelig retsorden og samarbejde.

Sådanne beføjelser er overdraget til De europæiske Fællesskaber (EF).

Det ligger i sagens natur, at de beføjelser, som ikke længere tilkommer danske myndigheder, fordi de er overladt til EF, ikke kan gives til et grønlandsk hjemmestyre. Den lovgivende og administrative myndighed, som efter hjemmestyreloven vil tilkomme hjemmestyret, er derfor begrænset af den kompetence, som EF's institutioner besidder. Dette er ikke en begrænsning, der gælder specielt for hjemmestyret. Den gælder i princippet på samme måde overfor rigsmyndighederne.

Der foreslås derfor indsat en bestemmelse om, at hjemmestyrets beføjelser til enhver tid er begrænset af de beføjelser, der i medfør af grundlovens § 20 er overdraget til internationale organer.

Det skal understreges, at hjemmestyret på

sagsområder, der er overgået til hjemmestyret, bevarer den regelfastsættende kompetence med forbehold af de nævnte begrænsninger. Hjemmestyreloven giver regeringen hjemmel til at kunne sikre overholdelse af de begrænsninger, der følger af internationale forpligtelser og overdragne beføjelser derved, at regeringen vil kunne pålægge hjemmestyret at foretage de foranstaltninger, der er nødvendige herfor. Dette skønnes nødvendigt, da en tilsidesættelse af de nævnte begrænsninger vil kunne påføre riget ansvar.

2. Andre begrænsninger

Andre begrænsninger end de under 1. nævnte er der ikke fundet behov for udtrykkeligt at nævne i lovudkastet, idet det følger af rigsenheden, at kompetencen på en del områder, jfr. kapitel IV, afsnit A 1, alene ligger hos rigsmyndighederne og ikke kan delegeres.

Det er derfor en selvfølge, at hjemmestyret må varetage sine beføjelser vedrørende de hjemmestyrede områder på en sådan måde, at det ikke virker ind på kompetenceudøvelse, intentioner m. m. på de områder, hvor alene rigsmyndighederne er kompetente.

B. Samvirket mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret

1. Fastsættelse af generelle retsfor skrifter

Udover at *afgrænse* rigsmyndighedernes og hjemmestyrets beføjelser i forhold til hinanden, sådan som det navnlig er gjort i kapitel IV, afsnit A og i det foregående afsnit, er det nødvendigt også nærmere at fastlægge, hvorledes hver part i *udøvelsen* af sine beføjelser skal tage hensyn til den anden parts berettigede interesser.

Dette spørgsmål har især betydning for rigsmyndighederne, der i konsekvens af rigsenheden fortsat vil have visse overordnede beføjelser i forhold til hjemmestyret. Det gælder fastsættelse af generelle forskrifter vedrørende Grønland navnlig på a) sagsområder, der ikke kan overgå til hjemmestyre, b) sagsområder der er opført på listen over hjemmestyreanliggender, men ikke overtaget, og c) sagsområder, der eventuelt kan overgå, men hvor der ikke er taget stilling hertil.

Der har, som omtalt i kapitel I, afsnit A, traditionelt eksisteret en lovfæstet udtaleret for landsrådet med hensyn til lovforslag m. v. vedrørende eller af særlig betydning for Grønland.

Bestemmelser om høring m. v. af hjemmestyret bør medtages i hjemmestyreloven, og kommissionens forslag herom går ud på:

- 1) at forslag til *love*, der indeholder bestemmelser, der udelukkende vedrører Grønland, skal forelægges hjemmestyret til udtalelse, inden de fremsættes for folketinget,
- 2) at udkast til *administrative forskrifter*, der indeholder bestemmelser, der udelukkende vedrører Grønland, skal forelægges hjemmestyret til udtalelse inden udstedelsen,
- 3) at *love og administrative forskrifter*, der i øvrigt har særlig betydning for Grønland, skal forelægges hjemmestyret til udtalelse, inden de sættes i kraft i Grønland.

Det foreslås, at hjemmestyrets udtalelse, medmindre rigsmyndighederne fastsætter andet i det enkelte tilfælde, skal foreligge senest 6 måneder efter, at forelæggelsen har fundet sted.

Har forelæggelse på grund af tvingende omstændigheder ikke kunnet finde sted, skal loven eller den administrative forskrift snarest muligt forelægges hjemmestyret til udtalelse. Den sidstnævnte situation (efterfølgende forelæggelse) har så vidt vides aldrig foreligget, men bestemmelsen - der findes til-

svarende i den gældende landsrådslov - er nødvendig for, at rigsmyndighedernes handleevne ikke skal lammes i en (ganske) ekstraordinær situation. Bestemmelsen vil f. eks. kunne blive aktuel i tilfælde, hvor rigsmyndighederne på grund af en arbejdskonflikt på trafik- eller kommunikationsområdet ikke kan indhente en udtalelse fra hjemmestyret vedrørende en lovgivningsforanstaltning, som rigsmyndighederne finder det absolut nødvendigt at gennemføre.

2. Forholdet til udlandet

Kompetencen til *indgåelse af traktater* og til udøvelse af rigets deltagelse i internationalt samarbejde ligger hos rigsmyndighederne. Dette følger af grundloven. Dette gælder også på sagsområder, der er overgået til hjemmestyre, hvorfor kommissionen har fundet, at en bestemmelse herom er en nødvendig del af en hjemmestyrelov.

På samme måde som for lovgivning m. v. er det imidlertid nødvendigt også vedrørende indgåelse af traktater at fastslå i hjemmestyreloven, at der skal ske en forudgående høring af hjemmestyret (hvilket i øvrigt er i overensstemmelse med den praksis, der følges allerede under den eksisterende ordning i forhold til Grønland). Kommissionen foreslår derfor en bestemmelse i hjemmestyreloven gående ud på, at traktater, der kræver folketingets samtykke, og som særligt berører grønlandske interesser, skal forelægges hjemmestyret til udtalelse, inden de indgås. Der foreslås samme frist for hjemmestyrets afgivelse af udtalelse vedrørende traktater som vedrørende lovforslag m. v. I tilfælde, hvor forelæggelse på grund af tvingende omstændigheder ikke har kunnet finde sted, vil det i reglen være naturligt at tage forbehold for Grønlands vedkommende.

Kommissionen foreslår endvidere, at foranstaltninger, som hjemmestyret påtænker at træffe, og hvis iværksættelse er af væsentlig betydning for rigets deltagelse i internationalt samarbejde eller rigets forhold til udlandet i øvrigt, skal forhandles med rigsmyndighederne, inden de vedtages. Hensigten hermed er

at sikre den bedst mulige koordination mellem hjemmestyremyndighederne og rigsmyndighederne i de pågældende sager.

Samvirket mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret om varetagelsen af de grønlandske interesser i *EF-samarbejdet* rejser nogle særlige spørgsmål.

Dette beror netop på, at EF's institutioner i visse tilfælde har fået overladt beføjelser efter grundlovens § 20, f.eks. således at EF-myndighedernes vedtagelser har umiddelbar virkning over for danske borgere. Endvidere er beslutningsprocessen i EF anderledes end den, der traditionelt anvendes ved vedtagelsen af retligt bindende forskrifter, idet EF-retsakter ikke efter deres færdiggørelse skal gennemgå nogen national ratifikationsprocedure, men straks vedtages i EF's institutioner, Rådet eller Kommissionen.

Kommissionen har ved sine overvejelser herom måttet tage udgangspunkt i den eksisterende statsretlige ordning, hvorefter Grønland sammen med Danmark er medlem af EF, idet kommissionens kommissorium *ikke* omfatter spørgsmålet om eventuel ændret status for Grønland i forhold til EF.

Indførelse af en grønlandsk hjemmestyreordning indebærer *i sig selv* ingen ændring i grundlaget for Grønlands tilknytning til EF. EF-bestemmelserne vil således efter gennemførelsen af et hjemmestyre gælde for Grønland i samme omfang som hidtil, herunder undtagelsesordningerne vedrørende fiskeri og vedrørende udnyttelse af etableringsretten i Grønland. En ændret grønlandsk tilknytning til EF kræver medvirken af rigsmyndighederne og kan ikke på forhånd reguleres i hjemmestyreloven.

Kommissionen har imidlertid mærket sig statsministerens klare erklæring om, at regeringen ikke vil påtvinge Grønland en bestemt tilknytning til EF.

Kommissionen har derfor udformet sine forslag under forudsætning af fortsat grønlandsk medlemskab, men ønsker at understrege, at der heri ikke ligger nogen stillingtagen fra kommissionens side til, hvorvidt medlemskabet bør opretholdes fremover eller ej, og at de i det følgende foreslåede bestem-

melser ikke vil udgøre nogen hindring for en ændring af Grønlands status i forhold til EF.¹

Der er intet i traktaterne, der hindrer gennemførelsen af en ændret grønlandsk status i forhold til EF.

Det skal understreges, at de principper, der er omtalt i det foregående vedrørende det internationale samarbejde i almindelighed, også finder anvendelse i forhold til samarbejdet inden for De europæiske Fællesskaber. På grund af dette samarbejdes karakter er der imidlertid behov for enkelte særlige regler om forholdet mellem hjemmestyret og EF-samarbejdet.

De områder, på hvilke EF's institutioner har fået overdraget beføjelser fra danske myndigheder, er nærmere angivet i traktaterne og de dertil knyttede retsakter. Det drejer sig først og fremmest om lovgivningsbeføjelser. Også administrative beføjelser og domstolsbeføjelser er dog i beskedent omfang overdraget til EF. Adgangen til at indgå internationale aftaler er ligeledes i en vis udstrækning overdraget til EF.

Den særlige beslutningsprocedure, der gælder i EF, gør det påkrævet, at hjemmestyret får adgang til at deltage i det administrative apparat, der er oprettet til varetagelsen af rigets interesser i forbindelse med behandlingen og vedtagelsen i EF's institutioner af nye bestemmelser.

Sigtet hermed må i første række være at sikre grønlandsk deltagelse i de danske administrative organer, hvis opgave det er at foretage indstilling til regeringen om danske standpunkter forud for forhandlinger i EF, således at regeringen ved fastlæggelsen af sin holdning til de problemer, der skal forhandles, og som har betydning for Grønland, er fuldt orienteret om hensyn, der fra grønlandsk side ønskes varetaget ved forhandlinger i EF.

Der vil endvidere være behov for at gennemføre en systematisk underretning af hjemmestyret om de forslag til EF-vedtagelser, som Rådet får forelagt, og som har særlig interesse for hjemmestyret. En sådan ordning bør

medføre, at hjemmestyret får samme underretning som den, der gives folketinget i henhold til tiltrædelseslovens § 6, stk. 2, L 447 af 11. oktober 1972.

Der kan endelig være behov for en mere direkte grønlandsk deltagelse i samarbejdet, f.eks. i form af en grønlandsk medarbejder ved Den faste danske Repræsentation ved EF.

Bortset fra underretningsadgangen er disse spørgsmål ikke lovgivningsanliggender. Det nærmere indhold af de fornødne ordninger vil endvidere bero på, hvilke områder der til enhver tid er hjemmestyreanliggender. Endelig vil ikke mindst indholdet af de særlige arrangementer, som kommer til at gælde for fiskeriet i de grønlandske farvande, være afgørende for den nærmere udformning af disse ordninger.

Hjemmestyreloven bør derfor på dette punkt alene indeholde en bestemmelse, der pålægger regeringen efter drøftelse med hjemmestyret at fastlægge de nærmere retningslinier for varetagelsen af de særlige grønlandske interesser i EF.

Udover de ovenfor omtalte mere principielle forslag til bestemmelser om samvirke mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret har kommissionen også stillet forslag om nogle bestemmelser af praktisk-erhvervsmæssig art, hvorefter hjemmestyret selv i visse tilfælde kan varetage *særlige interesser i udlandet*. Forslagene går ud på

at hjemmestyret kan kræve, at der ved de danske repræsentationer i lande, hvor Grønland har særlige erhvervsinteresser, ansættes medarbejdere, der særlig skal varetage disse interesser. Rigsmyndighederne kan bestemme, at udgifterne herved skal afholdes af hjemmestyret,

at rigsmyndighederne efter forhandling med hjemmestyret kan give dette adgang til at gøre de særlige grønlandske interesser gældende ved deltagelse i internationale forhandlinger af betydning for det grønlandske erhvervsliv, og

at rigsmyndighederne, hvor det drejer sig om specielle grønlandske sager, hvis det ikke skønnes uforeneligt med rigets interesser,

1. Om dette spørgsmål, se bilag 12-14.

kan bemyndige hjemmestyret til efter derom fremsat ønske direkte at føre forhandlinger under medvirken af udenrigstjenesten.

Det skal sluttelig om det *praktiske samvirke som helhed* mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret vedrørende forholdet til udlandet understreges, at der ofte vil være be-

C. Rigsombudsmanden

Kommissionen foreslår, at man i forbindelse med overgangen til hjemmestyre forlader benævnelsen landshøvding som betegnelse for rigets øverste repræsentant i Grønland. I stedet foreslår kommissionen benævnelsen *rigsombudsmand*, som anvendes i den færøske hjemmestyreordning, således at sprogbrugen bliver ens i de to ordninger. Rigsombudsmanden indtræder med de ændringer, der følger af hjemmestyreloven, i landshøvdningens hidtidige funktioner.

Kommissionen foreslår endvidere, at *hjemmestyret* skal kunne *opfordre* rigsombudsmanden til at deltage i forhandlinger i hjem-

hov for deltagelse i vigtigere internationale møder og forhandlinger. Det vil derfor være nødvendigt, at der ved udformningen af de nærmere regler om forholdet mellem lands-ting og landsstyre delegeres tilstrækkelige beføjelser til landsstyret til, at dette (eller hjemmestyrets administration) kan tegne hjemmestyret i situationer, hvor beslutninger evt. skal træffes med kort varsel.

mestyrets organer. Dette er en ændring i forhold til den gældende ordning, hvorefter landshøvdingen har ret til at deltage i landsrådets møder. Det er imidlertid fundet rigtigst, at statens øverste repræsentant i Grønland efter hjemmestyrets indførelse kun kommer til stede efter opfordring.

Da rigsombudsmanden til enhver tid bør være bekendt med de regler, der vedtages af landstinget, foreslås endelig, at hjemmestyret snarest muligt skal underrette rigsombudsmanden om vedtagne landstingslove, landstingsforordninger og andre generelle retsfor skrifter.

D. Afgørelsen af tvivlsspørgsmål om hjemmestyrets kompetence

Det er ved udformningen af kommissionens forslag tilstræbt at forebygge uoverensstemmelser om parternes indbyrdes kompetence, og det må forventes, at det normale bliver, at de tvivlsspørgsmål herom, der kan tænkes at opstå, løses ved forhandling mellem regeringen og hjemmestyret. Der må dog i den grønlandske på samme måde som i den færøske hjemmestyrelov tages højde for, hvorledes tvivlsspørgsmål skal løses også i det ekstraordinære tilfælde, hvor man ikke kan forhandle sig til rette.

Kommissionen har drøftet forskellige mulige fremgangsmåder til løsning af dette problem, men har af hensyn til det ønskelige i ensartethed på dette punkt mellem den færøske og den grønlandske ordning fundet det

rigtigst at blive stående ved samme formulering som i den færøske hjemmestyrelov.

Kommissionen foreslår derfor, at *tvivlsspørgsmål* mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret *om hjemmestyrets kompetence* i forhold til rigsmyndighederne forelægges for et *nævn*, som i givet fald nedsættes specielt til at løse et konkret opstået tvivlsspørgsmål.

Nævnet skal bestå af i alt 7 medlemmer. 2 skal udpeges af regeringen, 2 af hjemmestyret og 3 af højesterets præsident. De 3 medlemmer, der udpeges af højesteretspræsidenten, skal være højesteretsdommere, og én af dem skal udpeges som formand.

Hvis det ved nævnets behandling af et tvivlsspørgsmål viser sig, at de 4 medlem-

mer udpeget af regeringen og landsstyret er enige, er sagen dermed endeligt afgjort. Er de derimod ikke enige, afgøres sagen af de 3 højesteretsdommere.

1) rejser den sag, der er forelagt nævnet, sig om en vedtagelse eller beslutning truffet af hjemmestyret, kan regeringen suspendere vedtagelsen eller beslutningen, indtil nævnets afgørelse foreligger.

Formuleringen er som nævnt identisk med formuleringen i den færøske hjemmestyrelov. Dog er det her foreslået, at det skal

være regeringen, der evt. kan suspendere en vedtagelse eller beslutning truffet af hjemmestyret, medens denne beføjelse i den færøske lov er tillagt statsministeren. Dette hænger sammen med, at forholdet til Færøerne er henlagt under statsministeren, hvorimod forholdet til Grønland hidtil har været henlagt under en anden minister. Den her foreslåede formulering må ses på denne baggrund og er dækkende også ved eventuelle fremtidige resortomlægninger.

Kapitel VI: Ikrafttrædelses- og overgangsordninger

Bl.a. fordi det ikke på forhånd kan angives, hvornår de enkelte konkrete delordninger, som indgår i det samlede forslag til hjemmestyreordning, vil blive ønsket iværksat, er det nødvendigt i hjemmestyreloven at medtage en bestemmelse, der fastslår retstilstanden i tiden, indtil delordningerne realiseres.

Kommissionen foreslår derfor, at de på tidspunktet for hjemmestyrelovens ikrafttræden *gældende bestemmelser* for Grønland - herunder såvel bestemmelser fastsat af rigsmyndighederne som bestemmelser fastsat i landsrådsvedtægter og kommunale vedtægter - *forbliver i kraft* med de ændringer, der følger af hjemmestyreloven, *indtil de ændres* eller ophæves af rette myndighed, (d.v.s. den myndighed, der til enhver tid er kompetent

til at fastsætte reglerne på det pågældende område).

Ved dette forslag opnås, at der bliver mulighed for en gradvis overførsel af områder til hjemmestyret, og det undgås, at der opstår uklarhed om retstilstanden.

Tidspunktet for hjemmestyrelovens ikrafttræden foreslår kommissionen fastsat ved særlig lov. Et forslag til en sådan ikrafttrædelseslov er medtaget som Anneks 2. Dette må ses i sammenhæng med kommissionens forslag om, at hjemmestyreloven efter dens vedtagelse i folketinget lægges ud til en vejledende folkeafstemning i Grønland. Forslaget om folkeafstemning er nærmere behandlet i del 4, kapitel VIII.

Del 3 : De grønlandske kommuner

Kapitel VII: Det kommunale selvstyre og de kommunale opgaver under hjemmestyre

A. Det nuværende kommunale selvstyre i Grønland

Grundlovens § 82 fastslår eksistensen af et kommunalt selvstyre. Grundlovens bestemmelser om det kommunale selvstyre ændres naturligvis ikke ved gennemførelsen af en hjemmestyreordning.

Uanset at der således ikke i hjemmestyrelsen skal medtages regler om det kommunale selvstyre, har kommissionen imidlertid som nærmere omtalt i kapitel I, afsnit A, været enig om at opstille et grundlag, således at det nyvalgte landsting i foråret 1979 kan tage nærmere stilling til den konkrete udformning

af ordninger på de områder, der overgår, og hvortil forholdet mellem hjemmestyret og kommunerne hører.

Det er ved opstillingen af dette grundlag navnlig nødvendigt at afgrænse kommunernes og hjemmestyrets kompetencer i forhold til hinanden og at skabe klarhed vedrørende det kommunale selvstyres omfang og økonomiske grundlag samt vedrørende kommunernes styrelse og tilsynet med det kommunale selvstyre. Disse problemer er nærmere behandlet i det følgende.

B. Det kommunale selvstyre og dets omfang under hjemmestyre

Traditionelt har såvel de grønlandske kommuner som Grønlands landsråd kun løst relativt få opgaver, og den lokale indsats har navnlig været koncentreret om socialvæsenet.

Dette forhold er for kommunernes vedkommende blevet væsentligt ændret ved gennemførelsen af byrde- og opgavefordelingsreformen, som blev iværksat pr. 1. januar 1975.

Der er med iværksættelsen af byrde- og opgavefordelingsreformen indledt en decentraliseringsproces, hvorved ansvaret for de lokale offentlige opgaver, som staten hidtil har løst, overføres til de grønlandske kommuner.

Ved hjemmestyreordningens indførelse vil der ske en decentralisering af de centrale offentlige opgaver (regelfastsættelse, styring, planlægning) fra staten til hjemmestyret. Denne decentralisering af de centrale opgaver må koordineres med udlægningen af de lokale opgaver til kommunerne, hvilket nød-

vendiggor en stillingtagen til, hvilke principper der skal gælde for det kommunale selvstyre under hjemmestyret.

1. Hovedprincipper for det kommunale selvstyre under hjemmestyret

Dette spørgsmål har været behandlet på møder mellem bestyrelsen for De grønlandske kommuners Landsforening og landsrådets forretningsudvalg. Resultaterne heraf er nærmere refereret i bilag 15 og 16.

Bestyrelsen og forretningsudvalget har været enige om følgende 3 hovedprincipper for det kommunale selvstyres omfang og økonomiske grundlag under et hjemmestyre:

- 1) Det kommunale selvstyre opretholdes.
- 2) Kommunernes økonomiske handlemfrihed bevares. Dette indebærer selvstændig prioritering af udgifterne, selvstændig kom-

inunal beskatning og anvendelse af tilskudsfonner (for tilskud fra hjemmestyret til kommunerne), der giver kommunalt råderum.

- 3) Omfanget af det kommunale selvstyre lastlægges med udgangspunkt i det eksisterende kommunale selvstyre, idet det ved overførsel af opgaver til hjemmestyret sikres, at opgaver, som alene eller hovedsagelig har lokal betydning, overdrages til de kommunale myndigheder.

Der har endvidere mellem kommunerne og landsrådet været enighed om, at de anførte 3 hovedprincipper for det kommunale selvstyre bør indsættes i de generelle bemærkninger til den fremtidige landstingslov om de grønlandske kommuner m.v.

Kommissionen har fundet, at det vedrørende kommunernes stilling under hjemmestyret må være afgørende, hvilke ønsker herom der gør sig gældende fra grønlandsk side, og har derfor taget de grønlandske ønsker om udformningen af den videre procedure med hensyn til udmontningen (optagelsen i landstingsloven om de grønlandske kommuner m.v.) af hovedprincipperne til efterretning.

Kommissionen går dog principielt ind for, at decentraliseringen af opgaverne bør ske samtidig i forhold til hjemmestyre og kommuner.

Spørgsmålet om den fremtidige kommunale beskatning er nærmere behandlet i kap. X, afsnit A, medens spørgsmålet om kommunernes økonomi (tilskud m.v.) i øvrigt er nærmere behandlet i del 6, hvortil der henvises.

2. Styrelse og tilsyn

a. Den nuværende ordning. Udover spørgsmålet om det kommunale selvstyres omfang og økonomi har kommissionen også behandlet kommunernes styrelse og tilsynet med det kommunale selvstyre.

De gældende regler (jfr. lovbekendtgørelse nr. 76 af 20. februar 1976) om kommunalbestyrelsens virksomhed, herunder om kommunalbestyrelsens formand og om kommunale

le udvalg, samt reglerne om kommunernes økonomiske forvaltning svarer i det væsentlige til de for de danske kommuner gældende bestemmelser.

Det almindelige tilsyn med kommunalbestyrelsernes forvaltning udøves under den eksisterende ordning af Tilsynsrådet for de grønlandske Kommuner. Tilsynsrådet består af landshøvdingen, der er rådets formand, samt 4 andre medlemmer, der vælges af landsrådet blandt dets medlemmer. Tilsynet består dels i et legalitetstilsyn derved, at tilsynsrådet kan gribe ind over for en kommunalbestyrelses ulovlige beslutninger eller undladelser, dels i et hensigtsmæssighedstilsyn derved, at visse kommunalbestyrelsesbeslutninger, fortrinsvis af økonomisk art, kræver tilsynsrådets godkendelse. Endvidere varetager tilsynsrådet under den gældende ordning revisionen af kommunernes regnskaber.

b. Overgang til hjemmestyre. Da der ikke skal ydes statstilskud til kommunalområdet som sådant, *kan kommunernes styrelse overtages af hjemmestyret direkte i henhold til hjemmestyreloven* og reglerne herom fastsættes ved landstingslov.

Spørgsmålet om, på hvilke punkter der i forbindelse med områdets overgang til hjemmestyre eventuelt skal ske ændringer i de gældende regler, har været overvejet i kommissionen, der - navnlig under hensyn til, at de nærmere regler på dette område skal fastsættes af hjemmestyret - har indskrænket sig til at behandle problemerne vedrørende

1° tilsyn,

2° stadfæstelse af kommunale vedtægter samt

3° horing af kommunerne.

Ad 1°. Ifølge bestemmelsen i grundlovens § 82 ordnes kommunernes ret til under statens tilsyn selvstændigt at styre deres anliggender ved lov. På Færøerne varetages tilsynet med kommunerne siden hjemmestyrets indførelse i 1948 af landsstyret, og spørgsmålet om lovligheden heraf er ikke blevet draget i tvivl i forbindelse med den senere grundlovsændring. Hjemmestyreordningens grundlovsmæssighed - herunder tilsynet med kommunerne - er

derfor blevet stiltiende bekræftet ved grundloven af 1953. Tilsynet med de grønlandske kommuner vil således kunne henlægges til en hjemmestyremyndighed.

Ved vurderingen af, hvorledes tilsynet mest hensigtsmæssigt vil kunne organiseres, må tages i betragtning, hvilke hensyn der ligger bag tilsynsordningen. Formålet med det almindelige tilsyn må først og fremmest være at sikre, at kommunernes forvaltning sker i overensstemmelse med de regler, der er fastsat for kommunernes virksomhed, og at kommunernes økonomiske dispositioner afpasses de økonomiske rammer, der er fastsat for det grønlandske samfund som helhed, ligesom tilsynet skal varetage almindelige retssikkerhedshensyn. Det synes bedst stemmende med hjemmestyreideen og med det forhold, at reglerne om kommunernes styrelse skal fastsættes af hjemmestyret, at tilsynet varetages af hjemmestyret.

Tilsynet foreslås i overensstemmelse med et ønske fra grønlandsk side henlagt til et særligt tilsynsråd, bestående af det landsstyremedlem (formand), under hvis sagsområde kommunerne henlægges, 3 medlemmer udpeget af landstinget samt 1 medlem udpeget af De grønlandske kommuners Landsforening.

Der er endvidere mellem landsrådet og kommunerne enighed om, at revisionen af kommunernes regnskaber bør adskilles fra tilsynet og varetages enten af et statsautoriseret revisorfirma, eller af en særlig afdeling i De grønlandske kommuners Landsforening, eller evt. af De danske kommuners Landsforening. *Ad 2°.* Det forekommer naturligt, at *stadfæstelsen af kommunale vedtægter* inden for områder, der er overtaget af hjemmestyret, foretages af hjemmestyret, medens *stadfæstelsen af vedtægter inden for områder, der varetages af rigsmyndighederne*, foretages af ministeren for Grønland eller dennes repræsentant (rigsombudsmanden, se kapitel V, afsnit C).

Ad 3°. I praksis har myndighederne ved ny lovgivning, der særlig berører kommunernes interesser, udover at indhente (de ifølge gældende regler obligatoriske) udtalelser fra landsrådet tillige indhentet *udtalelser fra*

kommunerne.

På områder, der efter hjemmestyrets indførelse fortsat varetages af rigsmyndighederne, vil det være naturligt, at det bliver hjemmestyret, der som den øverste politiske myndighed i Grønland ud fra en helhedsvurdering af forholdene i Grønland tager stilling til, hvorvidt den foreslåede lovgivning kan anbefales fra grønlandsk side. Dette udelukker naturligvis ikke, at rigsmyndighederne som hidtil også kan indhente en udtalelse fra kommunerne ved lovgivning, der særlig berører kommunernes interesser.

Hvad angår landstingslove, landstingsforordninger og andre hjemmestyreinitiativer, må hjemmestyrets regelfastsættelse ske ud fra en vurdering af, hvad der for det grønlandske samfund som helhed må anses for nødvendigt eller hensigtsmæssigt, hvilket ikke nødvendigvis vil være i overensstemmelse med lokale interesser i de enkelte kommuner. Det forekommer derfor ikke rimeligt at fastslå en almindelig pligt for hjemmestyret til at forelægge forslag til landstingslove og landstingsforordninger for kommunerne til udtalelse.

Spørgsmålet om inddragelse af kommunerne forud for ny landstingslovgivning og andre hjemmestyreinitiativer, der særlig berører kommunernes interesser, er ligeledes blevet behandlet på møder mellem landsrådets forretningsudvalg og De grønlandske kommuners Landsforenings bestyrelse.

Der var herunder enighed om, at landstyreinitiativer af betydning for kommunerne, der ikke naturligt kommer op i de kommende centrale direktioner, råd m.v., og landstingsmedlemsforslag af samme karakter skal forhandles i videst muligt omfang med De grønlandske Kommuners Landsforening, inden de tages op i Grønlands landsting eller i øvrigt virkeliggøres.

I denne forbindelse skal understreges, at kommunerne vil få en særdeles væsentlig mulighed for at gøre deres synspunkter gældende i spørgsmål af den nævnte art, idet der er enighed mellem landsrådet og kommunerne om kommunal repræsentation i skoledirektionen og andre overordnede organer, jfr. forslagene herom i del 5 og 7.

Del 4: Hjemmestyreordningens etablering og gennemførelse

Kapitel VIII: Tidsplan for etableringen og gennemførelsen af et grønlandsk hjemmestyre

Kommissionens forslag om realiseringen af hjemmestyreordningen falder i to klart adskilte faser.

I den *første fase*, som omfatter tiden frem til 1. maj 1979, foreslår kommissionen *dels* den behandling gennemført, der skal ske i de folkevalgte organer efter afgivelsen til regeringen af kommissionens betænkning, *dels* den lovgivning vedtaget, som er nødvendig for at skabe hjemmel for hjemmestyreordningens iværksættelse. Endvidere foreslås efter vedtagelsen af hjemmestyreloven, men inden dennes ikrafttrædelse, afholdt en folkeafstemning i Grønland. Denne første fase er behandlet i afsnit A.

I den *anden fase* foreslås den faktiske overtagelse af en del af de opgaver, der er opført

på bilagslisten til forslaget til hjemmestyrelov, gennemført efter en tidsplan, som er udformet på grundlag af forslag fra grønlandsk side. Kommissionen har ved opstillingen af denne tidsplan lagt vægt på, at det på den ene side må sikres, at hjemmestyret i løbet af et par år efter etableringen får et reelt omfang og indhold, medens der på den anden side også sikres hjemmestyret mulighed for inden for tidsplanens rammer selv nærmere at fastlægge rækkefølgen og takten i overførslen af opgaverne. Derfor har kommissionen ikke foreslået bestemte datoer for overførslen af de enkelte opgaver, men har alene angivet, inden for hvilke tidsrum disse bør overgå. Tidsplanen for gennemførelsen af opgaveoverførslen er behandlet i afsnit B.

A. Tidsplan for etableringen af et grønlandsk hjemmestyre

Som nævnt i kapitel III, afsnit B er det et grønlandsk ønske, at hjemmestyret indføres ved udløbet af det nuværende landsråds valgperiode pr. 1. maj 1979. Kommissionen har derfor opstillet en tidsplan for sit arbejde og for behandlingen af dens forslag i folketing og landsråd, som - afhængigt af behandlingen i de politiske forsamlinger - skulle muliggøre, at hjemmestyret kan etableres med virkning fra 1. maj 1979.

Tidsplanen er gengivet på næste side.

Kommissionen påregner, at dens forslag (forslag til hjemmestyrelov, til bemyndigelseslove m.v.) derefter skal behandles i landsrå-

det og folketinget i løbet af 1978. Dette forslag må ses på baggrund af, at kommissionens ideer og foreløbige forslag løbende under arbejdet er blevet fremlagt i landsrådet, der således på forhånd vil være bekendt med hovedtrækkene i kommissionens forslag, når betænkningen fremkommer. Derfor vil landsrådet formentlig kunne færdigbehandle forslagene på sin forårssamling 1978, men tidsplanen er udformet således, at der også er mulighed for en evt. ekstraordinær landsråds-samling i sommerens løb. For folketingets vedkommende er, som det fremgår, regnet med, at forslagene behandles såvel i slutnin-

gen af samlingen 1977-78 som i første halvdel af samlingen 1978-79.

Der er fra landsrådet fremsat ønske om, at der gennemføres en folkeafstemning i Grønland om hjemmestyrets indførelse.

En folkeafstemning alene i Grønland kan principielt (jfr. bilag 17) kun være vejledende, men da landsrådet har tillagt en sådan tilkendegivelse fra befolkningen i Grønland særdeles stor vægt, har kommissionen som omtalt i kapitel VI foreslået en bestemmelse i hjemmestyreloven, hvorefter tidspunktet for lovens ikrafttræden fastsættes ved særlig lov. Dette vil give mulighed for afholdelse af en

vejledende folkeafstemning i Grønland *efter*, at hjemmestyreloven er vedtaget og stadfæstet, men således, at *tidspunktet* for dens ikrafttræden først fastsættes (ved særlig lov), når den vejledende folkeafstemning har været holdt.

Det er i tidsplanen forudsat, at hjemmestyreloven vedtages i slutningen af 1978, at der derefter i december 1978-januar 1979 afholdes vejledende folkeafstemning¹ i Grønland og, at en ikrafttrædelseslov i givet fald vedtages i januar-februar 1979, således at hjemmestyret kan etableres med virkning fra 1. maj 1979.

Kommissionens forslag til tidsplan for etableringen af et grønlandsk hjemmestyre

Marts-april 1978

Betænkningen inkl. forslag til hjemmestyrelov og bemyndigelseslove m.v. forelægges for og færdigbehandles af Grønlands landsråd.

Maj 1978

Lovforslagene + evt. lov om folkeafstemning forelægges Folketinget.

Oktober-november 1978

Lovforslagene + evt. lov om folkeafstemning genfremsættes for og vedtages af Folketinget.

December 1978—januar 1979

Evt. folkeafstemning i Grønland.

Januar-februar 1979

Evt. ikrafttrædelseslov forelægges for og vedtages af Folketinget.

April 1979

Valg til Grønlands landsting.

1. maj 1979

Hjemmestyrets indførelse.

B. Tidsplan for gennemførelsen af hjemmestyreordningen

Opstilling af en tidsplan for overførelsen af opgaver er vigtig af bl.a. følgende grunde:

1) Det er af betydning for regeringen, for de folkevalgte organer og for befolkningen i Grønland og i Danmark at have *overblik*

over, hvad hjemmestyrets indførelse nærmere vil medføre.

1. Temaet for folkeafstemningen må i så fald være, hvorvidt det forud endeligt vedtagne og stadfæstede lovforslag om Grønlands hjemmestyre skal sættes i kraft eller ej.

- 2) Der bør skabes *sikkerhed* for, at hjemmestyret i løbet af et par år efter etableringen får et *tilstrækkeligt reelt omfang og indhold* til at markere, at der er sket en afgørende ændring i fordelingen af ansvaret for samfundsopgaverne i Grønland i forhold til den hidtidige situation.
- 3) Det er nødvendigt at have et grundlag for en *forsvarlig tilrettelæggelse af overgangsprocessen*, således at overførslen af opgaver kan forberedes, og således at de nødvendige administrative ændringer såvel i Grønland som i Danmark kan planlægges.

Kommissionen har imidlertid samtidig anset det for vigtigt ikke at binde hjemmestyret til bestemte datoer for overtagelsen af de enkelte områder og har derfor indskrænket sig til for en del af opgaverne på bilagslisten at angive, inden for hvilke tidsrum disse bør overgå, således at hjemmestyret sikres mulighed for inden for tidsplanens rammer selv nærmere at fastlægge rækkefølgen og takten i overtagelsen.

Kommissionen har ved opstillingen af sit

forslag til tidsplan for gennemførelsen foretaget en opdeling af bilagslisten i 4 hovedgrupper:

- a. Områder, der bør være overført *senest 1. januar 1980*. Det drejer sig navnlig om områder, der vedrører Grønlands indre styrelse og beskatningen i Grønland.
- b. Områder, der bør være overført *senest 1. januar 1981*. Det drejer sig om områder, der i særlig grad får konsekvenser for kommunerne.
- c. Erhvervsforhold i øvrigt, herunder statens fiskeri- og produktionsvirksomhed, erhvervsstøtte og erhvervsudvikling, der bør være overført *senest 1. januar 1984*. Dette områdes overførsel kræver særlig langvarig og omhyggelig forberedelse, og der er derfor foreslået en videre tidsramme end for de under a. og b. nævnte områder.
- d. De resterende områder på bilagslisten, der foreslås overført *senere*.

Det konkrete forslag til tidsplan for gennemførelsen er anført nedenfor.

De enkelte områder i hjemmestyreordningen er nærmere omtalt i del 5 og del 6.

Kommissionens forslag til tidsplan for hjemmestyrets overtagelse af områder, der er anført på bilagslisten til forslaget til hjemmestyrelov

(1) Grønlands styrelsesordning.	<i>Overtages</i> Senest 1. januar 1980
(2) Styrelsesordning for kommunerne.	Senest 1. januar 1980
(3) Skatter og afgifter.	Senest 1. januar 1980
(4) Folkekirken og de fra folkekirken afvigende trossamfund.	Senest 1. januar 1980
(5) Fiskeri på territoriet, jagt, landbrug og renavl.	Senest 1. januar 1981
(6) Fredning.	Senest 1. januar 1981
(7) Landsplanlægning.	Senest 1. januar 1981
(8) Nærings- og konkurrencelovgivning, herunder også lovgivning om restaurations- og hotelvirksomhed, regler om alkoholholdige drikke samt regler om lukketid.	Senest 1. januar 1981
(9) Sociale forhold.	Senest 1. januar 1981
(10) Arbejdsmarkedsforhold.	Senest 1. januar 1981
(11) Undervisning og kultur, herunder erhvervsuddannelse.	Senest 1. januar 1981
(12) Erhvervsforhold i øvrigt, herunder statens fiskeri- og produktionsvirksomhed, erhvervsstøtte og erhvervsudvikling.	Senest 1. januar 1984
(13) Sundhedsvæsen.	Senere

(14) Lejelovgivning, boligstøtte og boligforvaltning.	Senere
(15) Vareforsyning.	Senere
(16) Intern passager- og godsbehandling.	Senere
(17) Miljøbeskyttelse.	Senere

Del 5 : De enkelte områder i hjemmestyreordningen

Kapitel IX : Oversigt

Under kommissionens behandling af hjemmestyreordningen er gennemgået dels de anliggender, der er opført på bilaget til forslaget til hjemmestyreløvs (gengivet på forrige sider), dels råstofområdet, for hvilket er foreslået den særlige ordning med en fælles beslutningskompetence.

Kommissionen har især beskæftiget sig med de områder på listen (pkt. 1-12), hvor nyordninger påregnes iværksat i forbindelse med hjemmestyrets indførelse eller i tiden frem til 1. januar 1984, men desuden kort gennemgået de resterende områder på listen, som påregnes overført på længere sigt.

I det følgende er i kapitel X behandlet de områder, som foreslås overført i tiden frem til

1. januar 1981. Disse områder er opdelt efter, hvilke hjemmestyret selv skal finansiere (afsnit A), og hvilke der vil kræve statstilskud (afsnit B).

I kapitel XI er endvidere behandlet spørgsmålet om overførelse af ansvaret for de traditionelle grønlandske erhverv, for erhvervsstøtte og for erhvervsudvikling (pkt. 12), idet kommissionen har fundet, at disse områder er så nært sammenhængende, at de bør holdes sammen ansvarsmæssigt og administrativt.

I kapitel XII er behandlet den nærmere udformning af den foreslåede råstofordning, og endelig er i kapitel XIII kort gennemgået de områder (pkt. 13-17) i bilagslisten, som påregnes overført på længere sigt.

Kapitel X : Områder, der foreslås overført i tiden frem til i. januar 1981

A. Selvfinansierede områder

Som omtalt i kapitel IV, afsnit A, kan hjemmestyreområderne opdeles efter, om der er tale om områder, som hjemmestyret selv fuldt ud finansierer, eller om områder, hvortil der ydes statstilskud.

Områder, der er opført i bilaget til hjemmestyreløven, og som hjemmestyret selv finansierer, kan hjemmestyret overtage umiddelbart i henhold til hjemmestyreløven. Virkningen heraf bliver, at hjemmestyret fuldt ud overtager såvel den lovgivende som den administrative myndighed for sådanne områder samt de udgifter, der er forbundet hermed.

De pågældende områders regulering vil således ske ved landstingslov.

Det er fra grønlandsk side tilkendegivet, at man i tiden frem til 1. januar 1981 som selvfinansierede områder vil overtage de under pkt. (1)-(3) og (5)-(8) i bilagslisten anførte områder. Disse er nærmere omtalt nedenfor:

(1) og (2) Grønlands styrelsesordning og styrelsesordning for kommunerne

Regler om Grønlands styrelse og styrelsesordningen for kommunerne er nogle af de mest

grundlæggende indre, grønlandske anliggender, hvor derfor naturligt den fulde lovgivningsmyndighed bør ligge hos landstinget, der ligeledes fuldt ud selv må finansiere forvaltningen.

Det drejer sig især om regler om landsting, landsstyre, valg til grønlandske organer, kommunalbestyrelser og om fastlæggelse af henholdsvis hjemmestyrets og kommunernes kompetenceområder.

Disse regler, der navnlig skal erstatte den nuværende lov om Grønlands landsråd og kommunalbestyrelser m.v. (lovbekendtgørelse nr. 76 af 20. februar 1976), skal vedtages af det kommende landsting. Udkast dertil er medtaget som bilag til del 7, hvortil der henvises.

(3) Skatter og afgifter

Også dette er et område, der fuldt ud bør reguleres og finansieres af hjemmestyret.

Kommissionen har efter en gennemgang af området fundet, at der ikke synes at være særlig stort behov for ændring af de gældende regler og administrative ordninger vedrørende skatter og afgifter, og disse synes derfor stort set at kunne opretholdes uændret ved overgangen til hjemmestyre. Dette er muligt i kraft af den foreslåede bestemmelse i hjemmestyreloven, hvorefter gældende bestemmelser - med de ændringer, der måtte følge af selve hjemmestyreloven — forbliver i kraft, indtil de ændres eller ophæves af rette myndighed.

Kommissionen foreslår derfor de eksisterende ordninger og det eksisterende administrative og kontrolmæssige samarbejde mellem danske og grønlandske myndigheder opretholdt, således at det bliver overladt til hjemmestyrets afgørelse, hvorvidt der skal ske ændringer.

En mere detaljeret redegørelse for kommissionens forslag og for de eksisterende ordninger er givet i bilag 18, hvortil der henvises.

(5) Fiskeri på territoriet, jagt, renavl og landbrug

a. Fiskeri. Kommissionen finder intet til hin-

der for, at fiskeriet på territoriet - der er Grønlands vigtigste næringsvej - kan gøres til hjemmestyreanliggende. Ligesom tilfældet er på alle andre hjemmestyreområder, vil hjemmestyrets kompetence på dette område være begrænset af rigets internationale forpligtelser og af de beføjelser, som er overladt til EF.

En detaljeret gennemgang af et kommende hjemmestyres beføjelser på dette område må afvente færdiggørelsen af forhandlingerne om de fra grønlandsk side ønskede særordninger i relation til EF, som regeringen vil fremlægge i EF's Råd i foråret 1978.

Regelfastsættelsen og forvaltningen af fiskeriaktiviteten inden for Grønlands fiskeriterritorium omfatter dels reguleringen af fangstmængderne (kvoter, fredning o.s.v.) og fangstmetoderne (maskestørrelser o.s.v.), dels de kontrolforanstaltninger, der må gennemføres for at sikre overholdelsen heraf. Herudover henhører en lang række andre forhold (prisorning, kvalitetsnormer, landingsregler, sundhedsforskrifter, bemandingsregler, udbygning af fiskeriflåden) under fiskerisektoren, selv om de i denne betænkning er behandlet i nogle af de øvrige kapitler.

Med udvidelsen af fiskerigrænserne til 200 sømil er reguleringen af fiskeri inden for fiskeriterritoriet i meget betydelig grad blevet genstand for international regulering. Der er således behov for årlige internationale aftaler om fangstmængder og om fordelingen af kvoter for den overvejende del af fiskebestandene omkring Grønland, som er fælles for fiskeriterritoriet: ved Grønland og nabolandenes fiskeriterritorier. Der er endvidere pligt til for kyststaten at tillade andre landes fiskere at fange de fisk, som kyststatens egne fiskere ikke kan fiske. I kraft af EF-reglerne afgøres spørgsmålet om kvoter og fredning samt andre beskyttelsesforanstaltninger og kontrolforanstaltninger i vidt omfang af EF's Ministerråd. De særordninger for Grønland i EF, som man fra grønlandsk side har fremlagt, har for fiskeriets vedkommende som hovedsigte at sikre det grønlandske fiskerierhvervs udvikling og at muliggøre, at et kommende hjemmestyres synspunkter kan blive tilgodeset i EF's Ministerråd.

b. Jagt, landbrug og renavl. Jagt, landbrug (fåreavl) og renavl er omfattet af det følgende afsnit om fredning, kapitel XI om erhvervsforhold, samt af afsnit (7) nedenfor om landsplanlægning (arealanvendelsesloven). Af disse afsnit fremgår, at kompetencen til at regulere disse områder efter kommissionens opfattelse vil kunne overføres til hjemmestyret.

(6) Fredning

a. Fredning i relation til erhvervmæssig fangst, fiskeri og jagt. I Grønland har danske statsborgere med fast bopæl i landet adgang til at drive jagt, fangst og fiskeri overalt på det grønlandske land- og søterritorium. Princippet om den frie adgang til disse aktiviteter gælder såvel erhvervmæssig som ikke-erhvervmæssig fangst, fiskeri og jagt.

Den frie tilegnelsesret er uden tilknytning til privat ejendomsret og ikke begrænset ved nogen lokal foranstaltning, der tager sigte på at forbeholde et vist opland for visse boplads- eller bysamfund.

På området gælder lov nr. 72 af 29. marts 1957 om jagt og ferskvandsfisken i Grønland samt lov for Grønland nr. 143 af 13. juni 1973 om erhvervmæssig fiskeri, fangst og jagt.

Begrænsningerne i den principielt frie tilegnelsesret findes i form af bestemmelser, der tager sigte på landskabs- og dyrefredning. Ved fredningslov nr. 266 af 22. maj 1974 er således hele den nordøstlige del af Grønland udlagt som nationalpark med forbud mod enhver form for fangst, fisken og jagt, medmindre særlig tilladelse foreligger fra Ministeriet for Grønland, jfr. om fredningsloven i øvrigt afsnit b. Herudover findes et meget stort antal kommunalt besluttede fredningsbestemmelser og reguleringer med det formål ud fra særlige lokale forudsætninger at opretholde et rimeligt grundlag for den lokalt etablerede fangst virksomhed.

Ifølge 1973-loven om erhvervmæssig fangst, fiskeri og jagt i Grønland kan ministeren fastsætte regler om fredning af visse dyre- og fiskearter. Efter ministerens bemyndigelse

kan disse regler dog fastsættes af landsrådet eller for den enkelte kommunes vedkommende af den pågældende kommunalbestyrelse.

Det princip, der herefter har grundfæstet sig, er, at fredningsbestemmelser vedrørende dyr for hele Grønlands vedkommende betragtes som et landsrådsanliggende. Med bistand af bl.a. ministeriets dyrebologisk sagkyndige udfærdiges reglerne som landsrådsvedtægter, der stadfæstes af ministeren for Grønland. De af landsrådet vedtagne og af ministeren stadfæstede vedtægter suppleres som nævnt stadig i udstrakt grad af kommunale vedtægter om både område- og dyrefredning med udspring i lokalt afgrænsede interesser i en regulering af ganske bestemt afgrænsede forhold. (Eksempelvis kan nævnes kommunale forbud mod færdsel pr. motorbåd i visse afgrænsede områder på bestemte tider af året af hensyn til yngletider m.v.).

Visse områder af den grønlandske dyrebologi har pådraget sig international interesse i sammenhæng med de igangværende, verdensomfattende bestræbelser i retning af at bevare de endnu ikke nedlagte eksemplarer af større rovdyr- og fuglearter. For Grønlands vedkommende har interessen på landjorden især samlet sig om isbjørnen og de grønlandske rovfuglearter. En med henblik på regulering af international handel med udryddelsestruede dyrearter indgået konvention (Washington-konventionen af 1973) medtager netop disse grønlandske dyrearter. Konventionen er ratificeret af Danmark i 1977.

Det er karakteristisk, at der ved konventionen ikke gøres indgreb i den grønlandske befolknings traditionelle adgang til jagt og fangst. Mulighederne herfor opretholdes i fuldt omfang og hermed også, for isbjørnens vedkommende, adgangen til indhandling af skind til Den kgl. grønlandske Handel for videresalg i det internationale marked. I de som nationalpark udlagte områder i Nordøstgrønland genfindes det samme princip, idet den grønlandske fangerbefolkning fortsat kan udøve traditionel jagt ved traditionelle metoder i området, bortset fra jagt på isbjørnen.

I en kommende hjemmestyreordning må

princippet vedrørende de levende ressourcer på landjorden i Grønland formentlig bestå i en fortsættelse af det hidtil knæsatte princip:

Regler, der fastsættes vedrørende befolkningens udøvelse af jagt, fangst og fiskeri, specielt de begrænsninger, som måtte vise sig nødvendige i henseende til den principielt frie tilegnelsesret for disse naturrigdomme, må opleves af befolkningen selv som grundet i forhold, der er forenelige med den grønlandske befolknings egne ønsker og tarv, og derfor fastsættes af befolkningens egne valgte repræsentanter.

Det må derimod være rigsmyndighedernes opgave at optræde udadtil også i spørgsmål af den her behandlede art, men princippet om den grønlandske befolknings »reserverede domæne« tilsiger, at de internationale relationer på dette område varetages i nøje samarbejde med hjemmestyret og på grundlag af de af hjemmestyrets politiske repræsentanter tilkendegivne holdninger og ønsker.

b. Fredning i øvrigt. I henhold til L 266 1974 om fredning kan der ske fredning af fortidsminder og fund, ligesom der kan foretages fredning af plante- og dyrearter og i forbindelse hermed fredning af ubeboede områder og lokaliteter, hvor nyplantning eller udsættelse af dyreungel påtænkes eller er sket. Endvidere kan der ske fredning af områder, der er af særlig værdi eller væsentlig interesse ud fra et videnskabeligt, undervisningsmæssigt eller historisk synspunkt. Bygninger, der er af historisk værdi, kan tillige fredes.

Den kompetente myndighed vedrørende fredning af plante- og dyrearter er ministeren for Grønland, som endvidere kan frede ubeboede områder og lokaliteter, hvor nyplantninger og udsættelse af dyreungel påtænkes eller er sket. Den kompetente myndighed vedrørende fredning af fortidsminder og fund er rigsantikvaren, (for visse funds vedkommende: botanisk/zoologisk/mineralogisk museum), hvis afgørelse kan ankes til ministeren for Grønland. Den øvrige fredning er henlagt til landshøvdingen, som forinden afgørelse træffes skal forelægge fredningssagerne for landsrådet; også disse sager kan ankes til mi-

nisteren. Regler om ophold, færdsel m.v. i nationalparken fastsættes af ministeren.

c. **Konklusion.** Som det fremgår af a. og b. har de grønlandske myndigheder på såvel lokalt som centralt plan allerede en vis kompetence med hensyn til fredning. Området som helhed er af en sådan karakter, at intet taler mod at overføre kompetencen til hjemmestyret og at anføre området på bilagslisten. Kompetencen må dog selvsagt udøves på en sådan måde, at det ikke er til hinder for, at der træffes aftaler i henhold til § 8 i forslaget til hjemmestyrelov eller træffes bestemmelser inden for rammerne af sådanne aftaler.

Området foreslås overført til selvfinansiering, idet der kun er tale om en mindre statsbevilling.

Det skal tilføjes, at der også efter områdets overgang til hjemmestyre bør være mulighed for, således som det også er tilfældet efter den gældende lov, at hjemmestyret kan benytte sig af sagkyndig ekspertise i Danmark. Aftale herom må i givet fald træffes mellem hjemmestyret og de pågældende videnskabelige institutioner m.v.

(7) Landsplanlægning

Efter den gældende ordning, som er fastlagt ved L 248 af 8. juni 1977 (Lov for Grønland om arealanvendelse, byudvikling og bebyggelse) påhviler det ministeren for Grønland i samarbejde med det ved loven instituerede landsplanudvalg¹ at tilvejebringe en landsomfattende planlægning for Grønland. Landsplanlægningen skal ifølge den gældende lov gennemføres ved fastsættelse af hovedretningslinier for

- 1) fordeling af byområder,
- 2) omfanget og beliggenheden af større tra-

1. Består af en formand, der udpeges af Grønlands landsråd, og 4 andre medlemmer, hvoraf 2 medlemmer udpeges af Grønlands landsråd, 1 medlem udpeges af De grønlandske kommuners Landsforening og 1 medlem udpeges af ministeren for Grønland.

- fikanlæg og andre tekniske anlæg, forsvarsanlæg og videnskabelige anlæg,
- 3) omfanget og beliggenheden af større erhvervsvirksomheder, herunder virksomheder til råstofudnyttelse og anlæg m.m. til betjening af disse virksomheder, der ligger uden for koncessionsområderne,
 - 4) beliggenheden af offentlige institutioner, der betjener mere end én kommune, og
 - 5) størrelsen og beliggenheden af naturparker, dyrkningsområder og områder til turist- og fritidsformål.

Kommissionen ser ingen hindring for, at kompetencen vedrørende landsplanlægning overføres til hjemmestyret. Det skal herved understreges, at landsplanlægningen må ses i sammenhæng med investeringsplanlægningen (jfr. kap. XIV, afsnit B) og koordineres med denne.

Da området endvidere må ses i sammenhæng med arealanvendelsesloven som helhed, bør der, inden området overføres, ske en nærmere gennemgang af loven som helhed, således at der kan tages stilling til, hvilke af de i loven omhandlede områder der yderligere kan overføres til hjemmestyret (i medfør af § 7 i udkastet til hjemmestyrelov).

Det er ved ovenstående forudsat, at det princip, der er fastslået i arealanvendelseslovens § 8 - hvorefter loven ikke berører adgangen til at meddele tilladelser og bevillinger i henhold til lov om mineralske råstoffer i Grønland - opretholdes, dog således at denne beføjelse skal udøves inden for rammerne af den i udkastet til hjemmestyrelov foreslåede fælles beslutningskompetence.

(8) Nærings- og konkurrencelovgivning

I det følgende er kort gennemgået de regler, som i gængs forstand henregnes til nærings- og konkurrenceretten, og som gælder for det offentliges indgriben til regulering af erhvervslivet. Udenfor holdes således de love, der omhandler selskabsforhold og enerettigheder, samt love, der regulerer arbejdsforhold, fiskeri samt sønæring.

a. Næringslovgivning. *Næringsloven af 8. juni 1966* er sat i kraft for Grønland ved anord-

ning af 12. november 1966. Ved ikraftsættelsen foretoges følgende væsentlige afvigelser fra den danske lov: Som betingelse for at få næringsbrev i Grønland kræves for enkeltpersoner, at vedkommende har fast bopæl i Grønland og har haft det i de sidste seks måneder, og for selskaber, at direktørerne og flertallet af bestyrelsesmedlemmerne opfylder denne bopælsbetingelse.

Næringsloven af 1966 er *opretholdt for Grønlands vedkommende*, efter at der i Danmark er udstedt ny næringslov nr. 601 af 10. december 1975. Efter den nye danske lov kræves ikke længere næringsbrev til handel, håndværk og industri samt speditør- og vognmandsvirksomhed, men kun en anmeldelse til et centralt register.

Der er således ikke i øjeblikket retsenhed mellem Danmark og Grønland på dette område.

Efter den nugældende grønlandske næringslov udstedes næringsbrev af politimesteren med rekurs til handelsministeren. Næringsbrevet gælder for politikredsen, d.v.s. hele Grønland. Endvidere er der tillagt handelsministeren dispensationsbeføjelse i henhold til loven. I praksis høres Ministeriet for Grønland, før en dispensation meddeles.

Ved Danmarks og Grønlands indtræden i EF godkendtes (jfr. protokol nr. 4 til tiltrædelsesakten) den særlige grønlandske bopælsbetingelse for opnåelse af næringsbrev.

Landsrådet har fremsat ønske om en ændret næringslov, som i højere grad tilsikrer næringerne for personer med fast tilknytning til det grønlandske samfund, herunder bl.a. et ønske om to års fast bopæl i Grønland som betingelse for næringsbrev.

En selvstændig lovgivningskompetence i hjemmestyrets regie på næringsrettens område vil under et EF-medlemskab være bundet af de - evt. udvidede - særordninger, der i så henseende opnås i EF inden for rammerne af medlemskabet ved de kommende forhandlinger herom i 1978.

Nationalt vil hjemmestyret i denne lovgivning være bundet af den almindelige i riget gældende retsgrundsætning om fri og lige adgang til erhverv.

Med disse to begrænsninger ses der ikke at være hindringer for, at lovgivningskompetencen og forvaltningen af næringsretten kan overgå til hjemmestyret.

Parallelt med næringsloven gælder *lov nr. 121 af 25. marts 1970 om restaurations- og hotelvirksomhed m.v.* som ikraftsat for Grønland ved anordning nr. 149 af 26. marts 1973, hvorefter også disse næringer kræver næringsbrev, for hvis udstedelse den særlige betingelse om bopæl i Grønland skal være opfyldt.

Den danske lovs regler om alkoholbevilling er i Grønland udskilt til den særlige *lov om salg og servering af stærke drikke*, lov nr. 99 af 16. februar 1973.

Andre næringer reguleret ved anden lovgivning *omtales ikke* her. Der tænkes her på fiskerierhvervet og liberale erhverv, såsom læger, ingeniører, revisorer og advokater.

b. Konkurrencelovgivning. *Lov om uretmæssig konkurrence og varebetegnelse*, lovbekendtgørelse nr. 145 af 1. maj 1959. Lovens §§ 1-4 og 9-18 er sat i kraft for Grønland ved lov af 16. marts 1960. (Bestemmelser om sæsonudsalg 1 eller 2 gange om året på bestemte tider er herved ikke medtaget for Grønlands vedkommende).

Loven opbygger en etik for »redelig forretningsskik« og yder derved erhvervslivet den beskyttelse, som ligger i at fastslå, at man ikke ved udbud af varer må vildlede forbrugerne med hensyn til varernes beskaffenhed. Loven administreres af domstolene.

Loven er i Danmark nu afløst af lov nr. 297 af 14. juni 1974 om markedsføring, som i hovedtræk viderefører ovennævnte konkurrenceprincipper, men herudover instituerer forbrugerombudsmanden og hjemler adgang for handelsministeren til at fastsætte bestemmelser om mærkning og emballering i detailsalg.

Loven om markedsføring er ikke sat i kraft for Grønland, hvor lov om uretmæssig konkurrence fortsat gælder.

Lov nr. 102 af 31. marts 1955 om tilsyn med monopoler og konkurrencebegrænsninger.

Loven gælder for Grønland, anordning af 29. november 1955.

Loven har til formål gennem offentligt til-

syn med monopoler og konkurrencebegrænsninger at forhindre urimelige priser og forretningsbetingelser samt at sikre de bedst mulige vilkår for den frie erhvervsudøvelse.

I henhold til lov nr. 505 af 29. november 1972, som er gældende for Grønland, yder monopoltilsynet bistand til EF-kommissionen med hensyn til kontrollen med EF's forordninger om monopoler og konkurrencebegrænsninger. Disse forordninger forbyder konkurrenceindskrænkende aftaler o.l. mellem virksomheder, der kan påvirke handelen mellem medlemslandene. Endvidere forbydes en eller flere virksomheders misbrug af dominerende stilling på fællesmarkedet eller en væsentlig del deraf.

Lov om priser og avancer, lov nr. 59 af 15. februar 1974 som ændret ved lov nr. 415 af 20. august 1976, *gælder ikke for Grønland.*

Som et supplement til monopolloven gives der ved denne lov monopoltilsynet forskellige muligheder for indgreb i prisdannelsen.

Lov om begrænsning af udbytter og vederlag m.v., lov nr. 414 af 20. august 1976, *gælder ikke for Grønland.*

Lovgivning af denne art tager særligt sigte på at regulere indkomstudviklingen i Danmark og er ikke blevet sat i kraft for Grønland på grund af Grønlands adskilte indkomststruktur.

Lov nr. 216 af 8. juni 1966 om licitation.

Loven *gælder ikke for Grønland*, men finder anvendelse, når tilbudgivning på grønlandske arbejder sker i Danmark. Licitationslovens ikraftsættelse har været vanskeliggjort af, at omkostningsniveauet for grønlandske og danske virksomheder er forskelligt, således at konkurrencevilkårene mellem disse virksomheder er ulige.

Under EF-medlemskab skal *EF's regler for indgåelse af offentlige bygge- og anlægskontrakter* følges, således at projekter over en vis størrelse skal udbydes i EF ved bekendtgørelse i EF-Tidende.

Lov om butikstid, lov nr. 218 af 28. april 1976, er *ikke sat i kraft i Grønland*, ligesom tidligere lukkelove heller ikke er blevet det.

I henhold til lov om salg og servering af stærke drikke § 20 kan Grønlands landsråd

bestemme, at salg og servering af stærke drikke ikke må finde sted uden for nærmere angivne tidsrum. Bestemmelser herom gives ved landsrådsvedtægt. Kompetence til at fastsætte lukketiderne er således for dette begrænsede område udtrykkeligt henlagt til landsrådet.

Lov om butikstid er i Danmark blevet til ud fra samordnede hensyn til 1) forbrugernes rimelige betjening, 2) butikspersonalets arbejdstid og 3) butiksindehavernes interesse i rimelige arbejdsvilkår; en fast butikstid udgør et konkurrenceregulerende element, der ved at butikstiden ikke kan benyttes som et middel i konkurrencen om kunderne.

Disse hensyn, som formentlig også vil skulle varetages ved en særlig, generel lukkelovgivning for Grønland vil med den nugældende struktur i detailhandelen i Grønland ikke nødvendigvis føre til bestemmelser, der helt svarer til den danske lov. Der synes ikke at være særlige hensyn, der taler imod, at lovgivningskompetencen på dette område overføres til hjemmestyret.

Kontrol med en lukkelovgivning i Grønland måtte formentlig påhvile politiet, og administrationen af tildeling af særlige tilladelser - afhængig af lovgivningens indhold - måtte

formentlig påhvile kommunalbestyrelserne.

Fælles for den her omhandlede konkurrencelovgivning, bortset fra lukkelovgivningen, som varetager flere forskellige interesser, synes det at være, at den tilstræber og yder beskyttelse for fri og lige konkurrence.

Kommissionen finder ikke, at der er afgørende hensyn, som taler imod, at kompetencen til at regulere konkurrenceforholdene kan overgå til hjemmestyret.

c. **Konklusion.** Kommissionen er, under henvisning til, hvad der er anført under a. og b., gået ind for, at der på bilagslisten til hjemmestyreloven som et særligt punkt anføres »Nærings- • og konkurrencelovgivning, herunder også lovgivning om restaurations- og hotelvirksomhed, regler om alkoholholdige drikke samt regler om lukketid«.

Der vil på disse områder ikke være behov for ydelse af tilskud, og områderne vil derfor kunne overgå efter § 4 i forslaget til hjemmestyrelov, men der må forinden træffes nærmere aftale med danske myndigheder, om disses eventuelle fortsatte bistand (jfr. f.eks., at næringsbreve under den gældende ordning udstedes af politimesteren).

B. Tilskudsfinansierede områder

1. Egnede områder

Kommissionen har som omtalt i kapitel III, afsnit A, i sit arbejde gjort den forudsætning, at kapitaloverførslen fra Danmark bør oprettholdes også efter indførelse af hjemmestyre, og at kapitaloverførsel bør kunne ske også til områder, som overgår til hjemmestyret.

Ud fra denne forudsætning er det foreslået, at der skal kunne ydes statstilskud (fastsat med udgangspunkt i statens hidtidige udgifter) til opgaver, som overtages fra staten.

Denne fremgangsmåde er foreslået anvendt for en række opgaver, der falder ind under punkterne (4) og (9)-(11).

Mere konkret drejer det sig om følgende opgaver:

- (4) Folkekirken og de fra folkekirken afvigende trossamfund
- (9) Sociale forhold, herunder såvel socialvæsenet i Grønland som bistandsvirksomhed for grønlændere i Danmark
- (10) Arbejdsmarkedsforhold
- (11) Undervisning og kultur

Herunder:

den grønlandske skole, erhvervsuddannelsen i Grønland, Grønlands Radio, fritidsvirksomhed (fritidsundervisning m.v.), det grønlandske biblioteksvæsen, Grønlands Oplysningsforbund (GOF), tilskud til kulturelle og sociale formål,

Atuagagdliutit/Grønlandsposten (A/G), bogtrykkeriet i Godthåb.

Disse opgaver er af kommissionen fundet egnede til fra hjemmestyrets indførelse eller efter en kortere overgangsperiode at overgå til hjemmestyre.

Kommissionen har ved denne udvælgelse af områder lagt vægt på, at der er tale om opgaver, som i høj grad præger den fastboende befolknings hverdag, som for socialvæsenets vedkommende allerede næsten fuldt ud er hjemmestyret, og som i øvrigt for de kulturelle opgavers vedkommende vil være væsentlige i den grønlandske befolknings bestræbelser på at realisere det ønske om at styrke og udbygge egen identitet, som er baggrunden for ønsket om hjemmestyre. Hvad specielt kirken angår, har kommissionen endvidere fundet det væsentligt, at man gennem overførelse til hjemmestyre kan fremme en folkelig og kirkelig udvikling, der kan føre frem til øget medansvar for de grønlandske menigheder både åndeligt og administrativt.

Kommissionen skal specielt vedrørende *bistandsvirksomhed for grønlændere i Danmark* anføre, at denne opgave — som er nærmere omtalt i del 7 - er foreslået fuldt ud overtaget pr. 1. januar 1981. Overgangen af opgaven er forudsat at måtte ske samlet. Dette indebærer, at eksempelvis bistandsvirksomhed vedrørende skoleelever i Danmark ikke overgår sammen med skolevæsenet, hvis dette fra grønlandsk side ønskes overtaget inden bistandsvirksomheden.

Vedrørende området *arbejdsmarkedsf forhold* skal anføres, at kommissionen går ind for, at kompetencen vedrørende den arbejdsretlige regulering skal kunne overgå til hjemmestyret, men ikke har anset det for sin opgave at tage stilling til, hvorvidt der i forbindelse med hjemmestyrets indførelse skal ske ændringer i den eksisterende arbejdsretlige tilstand. En kort beskrivelse af arbejdsmarkedsf forholdene i Grønland er i øvrigt givet i kapitel XV, afsnit B.

Endelig skal vedrørende *erhvervsuddannelsen* anføres, at dette område er foreslået overført senest 1. januar 1981, men at kom-

missionen her kan gå ind for en trinvis overgang inden for den angivne tidsramme for så vidt angår læreruddannelsen og den socialpædagogiske uddannelse i Grønland, som under de eksisterende ordninger er så snævert integreret med henholdsvis skolevæsenet og socialvæsenet, at det er mest hensigtsmæssigt, at de overtages samtidig med disse. Der henvises i øvrigt om erhvervsuddannelsen til del 7.

2. Overførslen (delegationen) af regelfastsættende og administrativ myndighed på tilskudsfinansierede områder

På såvel selvfinansierede som tilskudsfinansierede områder overgår både den regelfastsættende og den administrative myndighed til hjemmestyret i henhold til lov, men delegationen må som ligeledes omtalt i kapitel III, afsnit A, på de tilskudsfinansierede områder ske på en anden måde end på selvfinansierede områder, nemlig ved *særlige bemyndigelseslove, givet af folketinget for hvert enkelt område*.

Forslag til bemyndigelseslove for opgaver under (4) samt (9)-(11) i det foregående afsnit nævnte områder er givet i Anneks 4-11.

Som det fremgår af Anneks 4-11, udgør den enkelte bemyndigelseslov alene en ramme i form af nogle få hovedprincipper for det pågældende område, men overlader i øvrigt den nærmere regelfastsættelse, herunder også fastsættelsen af den interne styrelse (afgrænsning af henholdsvis hjemmestyrets og kommunernes ansvarsområde m.v.), samt forvaltningen til hjemmestyret.

Bemyndigelseslovene skal som nævnt gives af folketinget, og kommissionen foreslår, at dette sker samtidig med vedtagelsen af hjemmestyreløven, men således at det i hver enkelt bemyndigelseslov fastsættes, at loven træder i kraft efter ministeren for Grønlands nærmere bestemmelse.

Der er navnlig 2 begrundelser for, at kommissionen foreslår denne fremgangsmåde:

- a) Herved sikres mulighed for en gradvis overførsel af opgaver, idet den konkrete ikræftsættelse overlades til ministeren, så-

ledes at overforsien inden for rammerne af den foreslåede tidsplan kan ske i en takt, som nærmere må aftales med hjemmestyret.

- b) Samtidig sikres, at folketinget får overblik over, på hvilke områder og med hvilke beløb ydelse af tilskud (eller rettere: konvertering af statslige udgifter til tilskud til hjemmestyret) kan blive aktuel på kortere sigt.

De samlede årlige statsudgifter til *drift* (og driftstilskud) af de under (4) samt (9)-(11) i det foregående afsnit nævnte opgaver udgør ifølge FL 1977-78 i alt ca. 295 mill. kr. (afrundet og delvis skønnet tal). En nærmere specifikation er givet i del 6, hvor der ligeledes er stillet forslag til udformningen af statstilskud og til, hvorledes anlægsudgifter på overtagne områder skal finansieres.

3. De interne grønlandske ordninger på tilskudsfinansierede områder

Som det fremgår af forslagene til bemyndigelseslove, overlades - inden for rammerne af bemyndigelseslovene - fastsættelsen af regler om, hvad det her er valgt at kalde »interne grønlandske ordninger« på de tilskudsfinansierede områder, til hjemmestyret. End-

videre overgår forvaltningen af områderne til hjemmestyret.

De interne grønlandske ordninger, som skal reguleres ved landstingsforordninger m.v., er der mere detaljeret redegjort for i del 7. Der skal dog her kort redegøres for enkelte vigtigere ændringer i sammensætningen af de styrende organer på tilskudsfinansierede områder, idet disse bl.a. medfører konsekvenser for den hidtidige statslige repræsentation.

Under de hidtil gældende ordninger for den grønlandske skole, Grønlands Radio og de øvrige områder, der er nævnt i afsnit 1, er den centrale ledelse i Grønland henlagt til særlige direktioner m.v., hvori staten er repræsenteret, eksempelvis er landshøvdingen formand for skoledirektionen.

Forslagene vedrørende de interne grønlandske ordninger indebærer, at den centrale administrative ledelse overgår til hjemmestyret og direktioner m.v. under dette. Det er derfor fundet principielt rigtigt, at staten ikke bliver repræsenteret i disse organer. Dog er foreslået, at hjemmestyret skal kunne tilkalde (evt. tilforordne) statslige repræsentanter til at deltage i møder i direktioner m.v.

Der er som en yderligere ændring stillet forslag om repræsentation af de grønlandske kommuner i direktioner m.v., jfr. del 7.

Kapitel XI. Erhvervsforhold

Kommissionen har fundet, at de traditionelle grønlandske erhverv, erhvervsstøtte og erhvervsudvikling bør betragtes i sammenhæng, og at overførslen af ansvaret for disse om-

råder til hjemmestyret, der er omfattet af *punkt 12 på bilagslisten*, derfor må betragtes som en helhed. Det er derfor valgt at samle behandlingen af disse områder i dette afsnit.

A. Forslag om overførsel af ansvaret for de traditionelle grønlandske erhverv

1. Indledning

Ud fra det synspunkt, at et grønlandsk hjemmestyre uden ansvar/medansvar også for de traditionelle grønlandske erhverv ikke ville have et tilstrækkeligt reelt indhold har kom-

missionen overvejet, hvorledes ansvaret for erhvervsområderne fiskeri, fangst og fåreavl kan overføres til hjemmestyret.

Da størstedelen af de til disse erhverv knyttede produktionsanlæg m.v. i dag ejes af sta-

ten og drives af KGH, har kommissionen ment, at der først og fremmest bør tages stilling til, om de under KGH hørende funktioner vedrørende disse erhverv kan udskilles fra KGH og henlægges til hjemmestyret, eller om hjemmestyret eventuelt bør overtage ansvaret for KGH i dens helhed.

Kommissionen har fundet, at der i første omgang bør ske en udskillelse af disse erhvervsområder fra KGH, og der er på denne baggrund i det følgende redegjort nærmere for, hvorledes den del af den grønlandske produktionssektor, der i dag drives af KGH, kan overføres til hjemmestyre i løbet af en kortere årrække.

Ovennævnte forslag udelukker ikke, at også KGH's øvrige områder, først og fremmest vareforsynings- og intern trafikvirksomhed, på et lidt senere tidspunkt overgår til hjemmestyre. Kommissionen finder tværtimod, at der, efter at produktionsrådets overførsel er gennemført, bør ske en overførsel også af de øvrige områder under KGH, jfr. kapitel XIII.

Om tidligere undersøgelser af disse spørgsmål henvises til betænkning fra arbejdsgruppen vedrørende KGH's fremtid af december 1971, samt betænkning fra udvalget vedrørende KGH af maj 1977.

Som et alternativ til den her skitserede løsning er som bilag 19 medtaget et forslag fra KGH om en overtagelse af ansvaret for KGH's samlede virksomhed.

2. Overførsel af KGH's produktionsvirksomhed til hjemmestyre

a. Begrundelse for forslaget. Ved sin vurdering af, i hvilket omfang KGH's nuværende virksomhed bør overgå til hjemmestyre, har kommissionen lagt vægt på, at der i løbet af en kortere overgangsperiode bør sikres en betydelig forøgelse af det grønlandske politiske og økonomiske ansvar for beslutningsprocessen inden for erhvervssektoren, og at der i denne periode må udfoldes bestræbelser for at uddanne grønlandske medarbejdere til varetagelse af de funktioner, der efterhånden skal overføres.

Man finder, at denne målsætning opfyldes bedst ved, at hjemmestyret får øget ansvar for produktionssektoren, der er den sektor i Grønland, der beskæftiger størsteparten af den grønlandske arbejdskraft. Samtidig må det dog påpeges, at netop denne sektor er særlig karakteriseret ved sit behov for ekspertbistand, hvilket kan give anledning til særlige personalemæssige problemer, der vil blive behandlet i det følgende.

En udflytning af denne sektor til Grønland vil i forhold til en udflytning af hele KGH være en mere overkommelig opgave, og det må forventes, at udflytningen vil give produktionsledelsen bedre kontakt til grønlandske instanser samt fremme den grønlandske befolknings forståelse for erhvervslivets problemer.

Det er klart, at det er en nødvendig forudsætning for hjemmestyrets overtagelse af ansvaret for denne sektor, at hjemmestyret også deltager i risikoen for de økonomiske svingninger, der specielt er knyttet til overtagelsen af netop disse opgaver, og som ikke alene hidrører fra trufne beslutninger, men også fra de hurtigt skiftende konjunkturer på verdensmarkedet. Da erfaringen viser, at de økonomiske svingninger kan være temmelig kraftige, bør der tages højde herfor i forbindelse med det senere foreslåede tilskudssystem.

Endelig skal understreges, at kommissionens forslag, som det vil fremgå af det følgende, foreslås fuldt gennemført ved udgangen af en 5-årig periode regnet fra hjemmestyrets indførelse. Forslaget koncentrerer sig derfor i højere grad end de forslag, hvis realisering forudsættes fuldt gennemført umiddelbart i forbindelse med hjemmestyrets indførelse eller i løbet af en kortvarig overgangsperiode, om hovedlinier og hovedprincipper, som må udmøntes i mere konkrete detaljer og planer under overgangsperiodens forløb og under hensyntagen til udviklingen i erhvervenes vilkår i 5-årsperioden.

b. Samlet overdragelse af produktions- og salgsvirksomheden. Kommissionen har overvejet, om en stykkevis overdragelse af de enkelte dele i KGH's nuværende aktivitet og

funktioner inden for produktions- og salgsområdet kunne foretages som led i en gradvis forøgelse af den grønlandske indflydelse på området. Da produktionsvirksomheden, herunder salgsvirksomheden, i dag styres som en helhed, og da beslutninger inden for enkeltområder i denne virksomhed altid vil få betydelige konsekvenser for andre dele af helheden, må der lægges betydelig vægt på at bevare en sammenhæng i processen i forbindelse med overgangen til hjemmestyre. Det skal dog i den forbindelse understreges, at der her kun er taget stilling til kompetence- og ledelsesansvar ved overgangen, og at der intet er til hinder for, at hjemmestyret selv vælger at organisere virksomheden på en anden måde, f.eks. ved at lade funktionerne overgå helt eller delvis til det private erhvervsliv.

Såfremt produktionsområdet skal overføres til hjemmestyre, er det følgelig kommissionens opfattelse, at dette må ske samlet. Det foreslås derfor, at der sker en fuldstændig overdragelse af alle KGH's aktiviteter på produktionsområdet, og at hjemmestyret principielt overtager alle KGH's herunder hørende funktioner. Da opbygning af en helt ny landsdækkende produktionsorganisation må anses for at blive for kostbar, foreslås det dog, at der træffes nærmere aftale mellem landsstyret og KGH om en ordning, hvorefter **KGH's** fællesadministration indtil videre kan benyttes som serviceorgan i byer og bygder i det omfang, dette er mest praktisk for hjemmestyret, hvilket må anses for specielt at være tilfældet med kasse- og regnskabsfunktionen og med hensyn til bygdernes indhandling og produktionsvirksomhed. En sådan fremgangsmåde synes at harmonere med, at hjemmestyret på længere sigt overtager også KGH's øvrige funktioner, hvilket kan **tale for** at give mulighed for, at et fælles administrationsapparat opretholdes, således at det på et senere tidspunkt med de fornødne tilpasninger kan overgå sammen med de resterende KGH-funktioner. Det forudsættes **derfor**, at hjemmestyret senest 3 år **efter** hjemmestyrets indførelse udarbejder en samlet plan for overtagelse af KGH's samt-

lige funktioner, således at det **af** denne plan fremgår, hvornår produktionsområdet overtages inden for den 5-årige periode, samt hvornår og i hvilket omfang de øvrige funktioner overtages. Dette er nødvendigt ikke blot for den fysiske planlægning, men også af hensyn til KGH's personale, der har et rimeligt krav på at kende tidsforløbet for organisationens fremtidige udvikling.

c. Hjemmestyrets overtagelse af produktionsapparatet. De faste anlæg, herunder statens trawlere, foreslås overført til hjemmestyret i lighed med, hvad der er foreslået vedrørende overdragelse af administrationsbygninger, skoler m.v. Desuden overføres samtlige rettigheder og forpligtelser over for trediemand vedrørende disse anlæg.

Da overdragelsen af faste aktiver, goodwill, varemærkerettigheder etc. foreslås at ske vederlagsfrit, må det forudsættes, at der med hjemmestyret indgås nærmere aftale om betingelserne for overdragelsen, herunder vedrørende evt. indskrænkninger af hjemmestyrets rådighedsret ved overdragelse af aktiver til trediemand, evt. vederlag i form af udstedelse af et statsligt rente- og afdragsfrit lån, panteret for staten i visse aktiver m.v.

Den bogførte værdi for anlæggene bør oplyses af hensyn til afskrivning af anlæggene med henblik på nye investeringer, jfr. nedenfor under e.

For så vidt angår den til virksomheden knyttede medarbejderstab, foreslås det, at hjemmestyret af hensyn til kontinuiteten i arbejdet søger at overtage den faste stab af medarbejdere knyttet til trawlere og fabriksanlæg i Grønland såvel som den stab, der er knyttet til den centrale ledelse i København.

Der rejser sig her en række problemer i tilknytning såvel til bemanningen af den nuværende organisation indtil overdragelsestidspunktet som til bemanningen af den nye organisation efter overdragelsen.

På den ene side er det nødvendigt at sikre den nuværende organisation et rimeligt arbejdsklima ved at skabe trykthed for de ansatte i organisationen, medens hjemmestyret på den anden side skal have en vis manøvre-

frihed i henseende til valg af medarbejdere. Samtidig må der sikres rimelige muligheder for at bemane den nye organisation med kvalificerede medarbejdere. Kommissionen skal derfor anbefale, at man under overførselsprocessens forløb er meget opmærksom på disse forhold og fra begyndelsen søger at tilrettelægge personalepolitikken, således at der er den størst mulige grad af sikkerhed for, at der vil være den fornødne stab af teknikere m.fl. til rådighed for hjemmestyret.

Personalemæssige problemer af samme art gør sig gældende også på de øvrige områder, der påregnes overført til hjemmestyre, og de nuværende ansatte under staten har et rimeligt krav på, at deres stilling (økonomiske vilkår, fortsat beskæftigelse m.v.) klargøres i forbindelse med den udredning af de administrative konsekvenser af hjemmestyrets indførelse, som skal finde sted i løbet af 1978.

d. Organisatorisk struktur for produktions- og salgsvirksomhed. Som den ovenfor under b. er nævnt, nødvendiggør den nære sammenhæng mellem produktions- og salgsledet, at hjemmestyret får mulighed for en samlet overordnet styring af disse virksomheder, således at evt. interessekonflikter mellem virksomhederne begrænses mest muligt.

Det har været overvejet, om begge funktioner burde henlægges til en organisation i offentlig regie eller til et nyt grønlandsk aktie- eller andelselskab, evt. således at selskabsformen kun blev anvendt for en af virksomhederne. Bl.a. på grund af de betydelige underskud, der fremkommer i selve produktionen, og som også må forventes i de nærmest kommende år, må det dog anses for betænkeligt at organisere selve produktionsledet som et privat selskab, idet selskabsformen med de herskende økonomiske vilkår og det forventede konstante tilskudsbehov kan virke kunstig. Hertil kommer, at politiske beslutninger — især socialpolitiske overvejelser — vil skulle præge produktionen i mindst lige så høj grad som rent kommercielle hensyn. Man er derfor af den opfattelse, at i hvert fald produktionen bør organiseres i offentlig regie, og det foreslås, at det sker ved opret-

telse af et direktorat under hjemmestyret.

For så vidt angår salgsorganisationen, har man overvejet, om denne virksomhed i givet fald kunne etableres som et privat selskab, idet det må kunne forventes, at denne funktion kan hvile økonomisk i sig selv som en almindelig mæglervirksomhed i lighed med det færøske »Fiskesøla«. Ud over at salgsvirksomheden kan opfylde disse forudsætninger for at virke som et privat selskab, vil denne organisationsform tillige kunne have den fordel, at private producenter i højere grad motiveres til at afsætte deres produktion gennem salgsorganisationen evt. ved direkte deltagelse i selskabet, som dermed vil kunne få det præg af et centralt afsætningsorgan for grønlandske produkter, som må anses for særdeles ønskeligt.

Da det må erkendes, at produktion og salg er to sider af samme sag og derfor må styres samlet, må det anses for betænkeligt reelt at adskille de to virksomheder fuldstændigt, idet interessekonflikter i så fald vil kunne blive vanskelige at løse. Uanset valget af organisationsform må det derfor sikres, at produktionsledet får en betydelig indflydelse i salgsorganisationen, og der må i den forbindelse lægges vægt på udarbejdelsen af en målsætning for de to funktioners samarbejde.

Det foreslås derfor, at produktionen varetages af et organ i offentlig regie, og at der til formålet under landsstyret etableres en selvstændig erhvervsdirektion eller et erhvervsråd, der bistår den landsstyremand, der særligt skal varetage erhvervsområdet. Til udførelse af beslutninger oprettes et erhvervsdirektorat, der som sagsområde vil få de grønlandske erhvervsområder, og som følge heraf også vil få til opgave at varetage produktionsområdets overførsel til hjemmestyre. Der henvises til det som *bilag 20* medtagne forslag til funktionsplan.

For så vidt angår salgsarbejdet, må det være op til hjemmestyret at afgøre, hvorledes dette skal organiseres. Én mulighed vil være en organisation i offentlig regie. En anden mulighed vil være, at salgsarbejdet henlægges til et nyoprettet aktieselskab eller andelselskab, der efter almindelige forretningsmæssige prin-

cipper skal løse denne opgave mod provision eller på anden måde. Selskabet må derfor forventes at kunne hvile i sig selv. Dets bestyrelse må repræsentere de forskellige erhvervsinteresser i produktionen, herunder de private producenter, og produktionsvirksomhederne må som sagt sikres indflydelse, hvilket foreslås at ske ved, at landsstyret får overdraget aktierne (andelene) i selskabet, som det derefter kan overdrage til de interesser, som ønskes repræsenteret i selskabet. Det må dog understreges, at salgsselskabet for at kunne betjene producenterne tilfredsstillende, må oparbejde sin egen selvstændige ekspertise på produktionssiden. En vis risiko for dobbeltdækning må i den forbindelse påregnes, idet også produktionsorganisationen selv sagt må være i stand til at bedømme udviklingen på markedet i almindelighed.

Under hensyn til den sammenhæng der eksisterer i en moderne virksomhed mellem produktion og markedsføring, er det desuden nødvendigt, at produktions- og salgsvirksomhedens centrale ledelse har samme hovedsæde.

Det forudsættes derfor, at såvel produktions- som salgs virksomhed en organiseres med hovedkontor i Godthåb. Specielt hvad angår salgsorganisationen, er det et problem, i hvilket omfang flytning til Grønland vil vanskeliggøre den af konkurrencemæssige grunde nødvendige føling med produktudviklingen, verdensmarkedet m.v. Det vil derfor uden tvivl blive nødvendigt for hjemmestyret og salgsselskabet at lade en del af disse funktioner udføre fra Danmark, evt. således at de udføres gennem et egentligt filialkontor.

Den *centrale* ledelse af produktionen i Godthåb bør have til opgave at udføre den daglige overliggende styring, koordinering samt centrale regnskabsføring for fabrikker, øvrige indhandlings- og produktionsanlæg, trawlerdrift, samt styringen af de serviceorganer, der bistår produktionen i henhold til særlige aftaler (f. eks. KGH eller kæmnervæsenet). Det forudsættes således, at der under produktionsvirksomheden oprettes et regnskabskontor, der skal varetage de centrale regnskabsfunktioner og behandle de

regnskabsoplysninger, der fremkommer fra de enkelte regnskabssektorer.

På *lokalt* plan foreslås ledelsen i de enkelte fabrikker ud over fabriksdriften at varetage den overordnede styring af indhandling og produktion i bygderne i den kommune eller det distrikt, hvor fabrikken ligger.

I distrikter uden fabrik må indhandling og produktion formentlig fortsat, efter overenskomst med hjemmestyret, varetages af KGH's handelschefer og handelsforvaltere, der også må varetage de hertil knyttede regnskabsmæssige funktioner. Gebyr for denne bistand må fastsættes i overenskomsten mellem hjemmestyret og KGH. Forslaget tilsigter principielt at stille hjemmestyret frit med hensyn til brugen af KGH's bistand hertil. Kommissionen gør opmærksom på, at hjemmestyret ved overvejelserne herom må tage stilling til, i hvilket omfang man føler behov for at opretholde fællesadministrationen af hensyn til hjemmestyrets senere overtagelse af andre opgaver fra KGH.

De offentligt ejede *trawlere* bør som hidtil knyttes til bestemte byer og styres centralt fra produktionsledelsen i Godthåb, der koordinerer produktionsanlæggenes behov for råvaretilførsler med trawlernes aktivitet.

For så vidt angår den lokale organisation, må det principielt være hjemmestyrets egen opgave til sin tid at fastlægge forholdet mellem *central og lokal indflydelse* på produktionen, herunder hvorvidt den kommunale og lokale erhvervmæssige indflydelse i driften af de enkelte produktionsanlæg bør øges.

e. Produktionssektorens økonomi under en hjemmestyreordning. Efter en periode med nogenlunde balance i slutningen af 60'erne har en ugunstig udvikling inden for produktionsområdet med hensyn til ressourcer, priser og omkostninger medført, at KGH har fået et kraftigt voksende behov for tilskud i løbet af 70'erne. Denne ugunstige udvikling har ikke været speciel for KGH, idet det også har været nødvendigt at indføre tilskud til de private producenter i Grønland.

Dersom produktionsaktiviteten skal kunne opretholdes i nogenlunde uændret omfang

efter produktionsrådets overgang til hjemmestyreregi, må det på denne baggrund, medmindre de økonomiske vilkår inkl. ressourceforholdene afgørende forbedres, anses for nødvendigt, at der fra staten ydes tilskud til hjemmestyret til produktionen.

Målsætningen bør derfor være, at der ved overdragelse til hjemmestyret af dispositionsbeføjelser over produktionssektoren udformes en økonomisk ordning, som sikrer den størst mulige grad af selvstændigt økonomisk ansvar for hjemmestyret, samtidig med at den tager højde for den risiko, som staten *hidtil* har været villig til at bære for denne sektors skiftende økonomiske resultater. Inden for disse rammer bør sigtet være at finde frem til en ordning, som dels tilskynder til økonomisering, dels giver nogenlunde gode muligheder for at tilgodese de beskæftigelsesmæssige hensyn, som hidtil har været anset for væsentlige fra dansk og grønlandsk side.

En bloktilskudsordning for drifts- og anlægssiden som helhed vil principielt være bedst egnet til at opfylde denne målsætning. Da det imidlertid ud fra erfaringerne i de sidste 10 til 20 år må forventes, at vilkårene for fiskeriet og fiskeproduktionen i Grønland også i fremtiden vil kunne variere i betydelig grad, finder kommissionen det ikke muligt på forhånd at afgøre, om en generel fast bloktilskudsordning for en flerårig periode vil kunne dække hjemmestyrets tilskudsbehov på en tilfredsstillende måde.

Ved udformningen af en almindelig tilskudsordning vil det være nødvendigt at tage hensyn til, at hjemmestyret med produktionsrådets overtagelse samtidig overtager de statslige trawlere, hvis drift som følge af deres størrelse og hidtidige opgaver har været forbundet med problemer, herunder økonomiske, som afviger ret stærkt fra det øvrige grønlandske fiskeris.

Endvidere vil det være nødvendigt at tage hensyn til, at tilskudsordningen ikke alene skal kunne dække de af hjemmestyret overtagne produktionsanlægs og trawleres specielle tilskudsbehov, men også efter omstændighederne kunne tilgodese det tilskudsbehov, som privatejede produktionsanlæg og fiskerfar-

tøjer vil kunne have under særlig vanskelige forhold.

Under hensyn til disse forhold og til de hidtidige erfaringer foreslås som et alternativ til en bloktilskudsordning overvejet et system for tilskud fra Danmark til hjemmestyret udformet med udgangspunkt i følgende principper, idet det skal understreges, at principperne formentlig *må tages op til revision* i lyset af de nærmest følgende års udvikling i erhvervets økonomiske vilkår:

- a) Fast årligt tilskud til de af hjemmestyret overtagne produktionsvirksomheders normale drift og vedligeholdelse (»Overhead- og vedligeholdelsestilskud«).
- b) Fast årligt tilskud til drift og vedligeholdelse af de af hjemmestyret overtagne trawlere (»Trawlertilskud«).
- c) Variabelt tilskud til stabilisering af salgspriser på de grønlandske produkter såvel som indkøbspriser på særlig vigtige importvarer til produktion og fiskeri (»Stabiliseringstilskud«).
- d) Anlægstilskud til køb, nybygning og ombygning af anlæg og skibe (»Investerings-tilskud«).

Herudover vil der under helt ekstraordinære forhold (katastrofesituationer) kunne opstå behov for tilskud til særlige formål.

Det bemærkes, at når det samlede tilskud er opdelt i ovennævnte 4 poster, skyldes dette især, at disse poster vil kræve regulering efter indbyrdes forskellige metoder.

Som nævnt er disse tilskud udtryk for den form, hvorunder der foreslås ydet tilskud fra Danmark til hjemmestyret, medens hjemmestyret selv vil have ansvaret for den interne styring af produktionssektorens økonomi (viderekanalisering af tilskud m.v.). Endelig tilføjes, at ved denne tilskudsordning forudsættes prisfastsættelsen (indhandlingspriser) at være et hjemmestyreanliggende.

Det skal understreges, at en bloktilskudsordning og et system baseret på de i punkt a)–d) skitserede principper efter kommissionens opfattelse bør betragtes som alternative muligheder og, at kommissionen ikke ved at nævne disse to muligheder har ønsket at udelukke, at også andre muligheder over-

vejes i den foreslåede 5-årige overgangsperiode.

Ad a). Fast tilskud til de af hjemmestyret overtagne produktionsvirksomheders normale drift og vedligeholdelse. Formålet med dette tilskud er at formindske det formentlig uundgåelige underskud i så høj grad, at der kan skabes en økonomisk ramme, inden for hvilken produktionsvirksomheden under nogenlunde normale forhold vil være i stand til at klare sig økonomisk.

Tilskuddet bør derfor helt eller delvis dække faste omkostninger ved fællesledelse, administration og eksportkontor (overhead costs), dels de udgifter, som bør afholdes for at holde produktionsanlæggenes anlæg og maskiner intakte (et vedligeholdelsestilskud).

Gennem en tilskudsordning omfattende disse poster fjernes nogle relativt tunge udgifter, hvis størrelse er bestemt af den hidtidige udvikling.

I hvor høj grad ovennævnte ordning vil kunne dække hjemmestyrets tilskudsbehov vedrørende de overtagne produktionsanlæg, lader sig ikke forudse. På basis af driftsresultaterne for årene 1972-76 er der imidlertid grund til at forvente, at de i ret høj grad vil kunne dække tilskudsbehovet til drift og normal vedligeholdelse, jfr. bilag 21.

En fast tilskudsordning som den beskrevne må forventes at give hjemmestyret mulighed for og tilskyndelse til at søge produktionsvirksomhederne drevet på en sådan måde, at selve driften balancerer eller giver overskud.

I det omfang hjemmestyret kommer til at benytte KGH's fællesadministration, kunne tilskuddet evt. gives på den måde, at fællesadministrationens serviceopgaver udføres for statens regning uden vederlag. Da en sådan ordning imidlertid ikke tilskynder til økonomisering, og da hjemmestyret bør være frit stillet med hensyn til eventuelt at benytte andre serviceorganer end KGH's fællesadministration, forekommer det dog principielt rigtigere at arbejde med gebyr-ordninger for de serviceopgaver, der udføres, og indrette tilskudsberegningen med udgangspunkt heri.

Vedligeholdelsestilskud vil evt. kunne ydes

gennem indbetaling til en investerings- og dispositionsfond for produktionsområdet, som hjemmestyret kan trække på dels til investeringsformål, og dels til dækning af produktionsvirksomhedernes driftsunderskud.

Ad b). Fast årligt tilskud til drift af de af hjemmestyret overtagne trawlere. En tilskudsordning vedrørende de fra KGH overtagne trawlere tilrettelagt ud fra samme principper som de under a) foreslåede, ville, bedømt ud fra trawlerens resultater til og med 1976, langt fra være tilstrækkelig til at dække trawlerens underskud, medens tilskudsordningen muligvis vil være for rigelig til det trawlerfiskeri, som i den kommende tid skal sættes ind på de udenskærs rejefelter.

Under hensyn hertil og under hensyn til at nogle af de eksisterende trawlere muligvis på lidt længere sigt bør erstattes med andre fartøjstyper, vil det formentlig være mest hensigtsmæssigt at udforme tilskuddet til trawlerdriften som et årligt bloktilskud til drift og vedligeholdelse af hjemmestyrets trawlere, fastsat til et beløb svarende til de senere års underskud (20-25 mill. kr.), jfr. i øvrigt om trawlerens økonomi bilag 21. Behovet for nye fartøjer bør derimod søges dækket ved anlægstilskud, se ad d) eller ved erhvervsstøtelån, jfr. afsnit 2. Det er dog klart, at indtægter, som hjemmestyret måtte opnå ved evt. salg af trawlere, må stilles til rådighed for nyinvesteringer i fiskefartøjer og således vil mindske behovet for bevillinger til anlægstilskud og erhvervsstøtte.

Ad c) Variabel tilskudsordning til stabilisering af salgspriserne på de grønlandske produkter. De under a) og b) nævnte tilskud har først og fremmest til formål at dække udgifter på de områder, hvor de økonomiske forhold stort set kan siges at være stabile, og hvor det derfor med nogenlunde rimelighed kan fordres, at hjemmestyret selv må bære risikoen for, at udgifterne evt. bliver større end forudsat ved tilskudsfastsættelsen.

Der vil imidlertid kunne være behov for at supplere de faste tilskud til produktion og fiskeri med »støpdudetilskud«, som kan sikre

den grønlandske eksportproduktion imod kraftige prisfald, forårsaget af skiftende udenlandske konjunkturer; d.v.s. ydre forhold, som hjemmestyret er uden indflydelse på.

En sådan tilskudsordning, der formentlig må aftales for kortere perioder ad gangen mellem hjemmestyret og statens bevilgende myndigheder, vil dels kunne sikre mod kortvarige prisfluktuationer og dels mod lidt mere langvarige prisfald og pristryk. Tilskudsordningen vil kunne administreres således, at der forud for hvert kalenderårs begyndelse fastsættes garanterede afregningspriser (ab Grønland) for alle væsentlige grønlandske eksportprodukter, gældende for kalenderåret. Disse afregningspriser benyttes så i årets løb, og evt. overskud i kraft af højere eksportpriser end forudsat henlægges, når salgsresultaterne er gjort op, til en stabiliseringsfond til dækning af underskud i efterfølgende år som følge af lavere eksportpriser. Til gengæld indebærer statens garanti af afregningspriserne, at evt. underskud som følge af lavere priser end garantipriserne helt eller i et nærmere fastsat forhold dækkes af en bevilning fra staten, hvis underskuddet ikke kan dækkes af de ovenfor nævnte henlæggelser fra år med høje eksportpriser.

Produktionens og fiskeriets økonomi er imidlertid også stærkt afhængig af brændstofpriserne. Der kan derfor være grund til at tilrettelægge den variable tilskudsordning på en sådan måde, at den også kan sikre fiskeri og produktion mod ekstraordinære prisstigninger på brændstof.

Ad. d) Anlægstilskud **til køb, nybygning og ombygning** af anlæg og skibe. Hvor store investeringsmidler hjemmestyret rent faktisk vil få behov for i kraft af de under a) -c) foreslåede tilskudsordninger, lader sig ikke forudsige, da det vil bero på mange forskellige forhold: — Fiskebestandens udvikling, omkostningsudviklingen i Grønland, produktionsvirksomhedernes udvikling og trawlerflådens fremtidige sammensætning, størrelse etc.

Under gunstige omstændigheder er det således tænkeligt, at hjemmestyret vil få mulighed for at henlægge beløb til investeringsformål.

Under ugunstige omstændigheder kan det tilsvarende befrygtes, at vedligeholdelsestilskuddene fuldt ud bliver benyttet til at dække driftsmæssige underskud.

Det må derfor påregnes, at hjemmestyret i al fald i visse perioder vil få behov for at kunne opnå investeringstilskud fra staten, især på tidspunkter, hvor det af hjemmestyret skønnes nødvendigt eller ønskeligt at få udvidet trawlerflåden og/eller udbygget produktionskapaciteten i større omfang gennem etablering af nye produktionsanlæg eller større ombygninger af de eksisterende.

Sådanne investeringstilskud fra staten bør formentlig ydes i form af bevillinger til nærmere præciserede investeringer. Disse investeringer bør koordineres med de finansieringsordninger, der findes gennem erhvervsstøtte til det private erhvervsliv.

Dersom denne fremgangsmåde med bevilning til bestemte formål gennemføres, skal anlægstilskuddene til produktionsområdet indpasses; som en del af statens grønlandsbudget.

Ad a-d). Tilskudsordningens konsekvenser for statens og hjemmestyrets økonomi, for regnskabsførelsen og for den hidtidige udbyttedelingsordning. Hjemmestyrets overtagelse af produktionsområdet medfører som følge af produktionslederens udflytning og det deraf følgende behov for øget personale m.v. en forøgelse af produktionsområdets faste omkostninger. Denne merudgift vil med det ovenfor foreslåede tilskudssystem skulle bæres af staten.

Dersom hjemmestyret vælger at benytte andre end KGH's fællesadministration til udførelse af de administrative serviceopgaver som hjemmestyret skal have udført i byer og bygder, vil det efter det her foreslåede tilskudssystem kunne få udgiften til disse serviceopgaver dækket af staten. Så længe alene produktionsområdet er overført til hjemmestyret, vil KGH's fællesadministration formentlig dog næppe kunne indskrænkes i noget særlig væsentligt omfang.

Om selve tilskudssystemet i øvrigt vil forøge eller reducere statens udgifter til produktions-

området set i forhold til den hidtidige ordning, vil afhænge af mange forskellige faktorer.

Dersom tilskudssystemet havde været anvendt i årene 1972-76, ville det - alt andet lige - ikke have medført fordyrelser for staten af betydning, jfr. bilag 21. Set på kortere sigt må det formentlig også antages, at det næppe behøver medføre væsentlige fordyrelser for staten ud over de ovenfor nævnte.

For hjemmestyret vil tilskudssystemets væsentligste fordel blive, at det vil give hjemmestyret meget betydelig handlefrihed, især da hjemmestyret får mulighed for at disponere over bloktilskuddene til henholdsvis fiskeri og produktion under ét. For den enkelte virksomhed får det den betydning, at den i princippet inden for de økonomiske rammer, som hjemmestyret opstiller, skal hvile i sig selv.

For at skabe det bedst mulige grundlag for hjemmestyrets dispositionsmuligheder og det bedst mulige grundlag for fremtidige forhandlinger mellem hjemmestyret og staten vedrørende revision af bloktilskuddene, vil det være nødvendigt, at regnskabssystemet for produktionsområdet tilrettelægges og føres på en sådan måde, at trawlerdrift, produktion og salgsvirksomhed registreres i særskilte regnskaber, og at der tillige føres særskilte regnskaber for de enkelte produktionsvirksomheder såvel som for hovedkontoret, fællesadministration m.v., samt specificerede oversigter over investeringsudgifter m.v.

f. Hjemmestyrets dispositionsmuligheder. De ovenfor fremlagte principper for etablering af et tilskudssystem angår først og fremmest spørgsmålet om kapitaloverførsler mellem Danmark og Grønland. Spørgsmålet om hjemmestyrets interne styring af sektoren er derimod ikke behandlet i de foregående afsnit, men det er i bilag 22 skitseret, hvilke styringsmæssige problemer hjemmestyret vil blive stillet overfor og i den forbindelse angivet nogle mulige styringsmekanismer, som hjemmestyret evt. kan betjene sig af.

g. Tidsplan for gennemførelsen af nyordningen. Som det vil fremgå af de foregående

afsnit, er produktionssektoren væsentlig mere kompliceret end de øvrige sagsområder, som er foreslået overført til hjemmestyret. Dette i sig selv taler for, at overførslen bør ske gradvis, men hertil kommer, som det ligeledes fremgår af det foregående, at også den rent fysiske overførsel af vitale aktiviteter inden for sektoren nødvendigvis vil kræve en vis tid.

Kommissionen foreslår derfor, at forløbet af overdragelsesprocessen tilrettelægges således, at forberedelserne til overtagelsen *iværksettes umiddelbart i forbindelse med hjemmestyrets indførelse*, og således, at hele forløbet er *afsluttet i løbet af en periode på ca. 5 år* regnet fra hjemmestyrets indførelse.

Kommissionen finder, at dette kan opnås ved forud for overførslen af det fulde ansvar til hjemmestyret at udvide landsrådets indflydelse i de eksisterende organer, således at hjemmestyret gennem en øget deltagelse i beslutningsprocesserne i en kortere overgangsperiode kan være tilstrækkeligt forberedt på at varetage de vanskelige opgaver, der vil følge med overtagelsen af det fulde ansvar for produktionsområdet.

Overførslen foreslås gennemført i følgende stadier:

1) I forbindelse med hjemmestyrets indførelse 1. maj 1979 foreslås det at ændre § 1 i lov nr. 276 af 17. maj 1950 om KGH's virksomhed, således at der, hvad produktionsområdet angår, tages højde for områdets overførsel til hjemmestyre (jfr. Anneks 12).

Ved hjemmestyrets indførelse ændres sammensætningen af KGH's styrelsesråd, således at den grønlandske indflydelse i rådet øges. Det foreslås, at der i tilknytning hertil oprettes et rådgivende forretningsudvalg for produktionen med repræsentation af grønlandske erhvervsinteresser. Den grønlandske repræsentation bør bestå af politikere og repræsentanter for det grønlandske erhvervsliv, f.eks. som det er tilfældet i Erhvervsudviklingsrådet i Godthåb. Et landsstyremedlem foreslås at blive formand for udvalget.

2) Ved hjemmestyrets indførelse eller snarest derefter oprettes i Grønland (Godthåb) et

erhvervsdirektorat, underlagt et medlem af landsstyret, der skal have til opgave dels at varetage de grønlandske interesser på de sagsområder, der vedrører erhvervslivet (erhvervsstøtte, erhvervsudvikling, råstoffer og produktion), dels på landsstyrets vegne at forestå produktionsområdets overførsel til hjemmestyre. Der henvises herom til d. om den organisatoriske struktur, samt bilag 20 om forslag til funktionsplan for landsstyrets administration.

3) Landsstyremedlemmet vil nærmere få svaret for, at der inden for hjemmestyrelovens rammer snarest muligt optages forhandling med de pågældende myndigheder om den praktiske gennemførelse af:

- a) den fysiske overførsel af produktionsledelsen til Godthåb,
- b) oprettelse af et salgsselskab for afsætning af grønlandske produkter, samt
- c) landsstyrets overtagelse af det politiske og økonomiske ansvar for produktionsvirksomheden samt den nærmere fastlæggelse af en tilskudsordning, så vidt muligt udformet efter et bloktilskudsprincip, men suppleret med mekanismer, der muliggør korrektioner for f.eks. prissvingninger på afsætningsmarkederne.

Ad a og b). De væsentligste problemer der opstår i den forbindelse vedrører selve den fysiske overflytning af det administrative apparat til Grønland. Der skal således forhandles mellem landsstyret og staten om det nøjagtige tidspunkt for henlæggelse af funktionerne til Grønland, og hvilke funktioner der fortsat skal varetages i Danmark (lager, filialkontor m.v.). For så vidt angår den del af det administrative apparat, der skal flyttes til Grønland, skal der tages stilling til, spørgsmålet om de nødvendige investeringer til opførelse af boliger, kontorlokaler, laboratorier m.v., finansieringen af de forøgede driftsudgifter som følge af produktionsledelsens udflytning til Grønland, samt tilrettelæggelse af uddannelse for lokalt personale til varetagelse af funktionerne. Løsningen af disse opgaver kan næppe være tilendebragt før 1984.

Specielt hvad angår salgsselskabet, må der af landsstyret med de involverede erhvervsinteresser forhandles om fordelingen af aktieposter (andele) i selskabet.

Det skal understreges, at det tættest mulige samarbejde mellem landsstyremedlemmet/erhvervsdirektoratet, forretningsudvalget og KGH bliver nødvendigt vedrørende den praktiske løsning af opgaverne i forbindelse med overførslen og vedrørende tilrettelæggelsen af ansættelsespolitikken.

Ad c). Spørgsmålet om tilskuddenes tilrettelæggelse kræver som nævnt under e. nærmere overvejelser om de bevillingsmæssige og beregningsmæssige muligheder, mens spørgsmålet om overførsel af ejendomsretten til produktionsapparatet formentlig hurtigt kan afklares.

Da det af hensyn til hjemmestyrets muligheder for at kunne bedømme rækkevidden af foretagne økonomiske dispositioner må anses for vigtigt, at hjemmestyret har daglig og løbende kontakt med de administrative organer, der skal vurdere beslutningernes konsekvenser for andre områder og udføre dem i praksis, må det anses for mest hensigtsmæssigt, at det økonomiske ansvar herunder overdragelsen af produktionsapparatet, overføres samtidig med produktionsvirksomhedens fysiske overflytning til Grønland som foran nævnt.

4) Afhængigt af, i hvilket tempo landsstyret (erhvervsdirektoratet) selv ønsker at tilrettelægge overtagelsen, og hvorledes de nødvendige forhandlinger mellem landsstyret og staten om løsningen af de praktiske problemer forløber, må det kunne forventes, at hele overgangsprocessen kan være fuldført ca. 1984, på hvilket tidspunkt hjemmestyret således vil have overtaget det fulde ansvar for produktionssektoren.

h. Ansvarsfordelingen. Kommissionen skal understrege, at ansvaret for produktionssektoren i *overgangsperioden* fortsat vil ligge hos den *minister*, under hvis ressort Grønland er henlagt, men *derefter* fuldt ud vil overgå til *hjemmestyret*.

Hensigten med de ændringer i lovgivning m.v., som er foreslået gennemført i overgangsperioden, er således ikke at ændre den eksisterende ansvarsfordeling i dette tidsrum, men alene at muliggøre en øget grønlandsk deltagelse i beslutningsprocesserne som forbedrelse til produktionssektorens overgang til hjemmestyret og at sikre, at der i god tid iværksættes et samvirke om planlægningen og tilrettelæggelsen heraf.

3. Konsekvensen for resten af KGH's virksomhed

Ovennævnte forslag berører direkte kun KGH's nuværende produktions- og salgsorganisation. Der er således ikke taget stilling til, hvorvidt og da i hvilket omfang resten af

KGH's virksomhed skal overføres til hjemmestyre. Forslaget må ses som første led i denne udvikling, og det må anbefales, at kræfterne i første omgang koncentrerer sig om løsningen af de mange problemer, der opstår ved omorganiseringen af produktions- og salgsområdet. Når denne proces er bragt et stykke frem, må det som anført i afsnit 2 b være op til landsstyret at angive, hvorledes og i hvilken tidsfølge resten af KGH ønskes overført. Såfremt landsstyret ønsker at overtage resten af KGH snarest efter gennemførelsen af ovennævnte forslag, må det anbefales, at der udarbejdes en samlet plan for overtagelsen, som kan foreligge senest i 1982.

Om hjemmestyrets overtagelse af bestemmelsesretten over og ansvaret for hele KGH's virksomhed henvises til bilag 19.

B. Erhvervsstøtte og erhvervsudvikling

1. Erhvervsstøtte

Den grønlandske erhvervsstøtteordning har hjemmel i L48 1969. Loven giver mulighed for at yde støtte i form af lån, rente- og afdragsfri lån (tilskud), aktie- og andelstegning samt garantistillelse for lån optaget i private pengeinstitutter. Desuden omfatter loven regler om økonomisk støtte til erhvervsorganisationer, mulighed for statslig erhvervelse af fiskefartøjer med henblik på videresalg samt hjemmel til gennemførelse af praktiske fiskeforsøg.

Ved L 249 1977 er ordningen ændret, idet støttemulighederne generelt er blevet forbedret, ligesom der er skabt mulighed for at yde rentetilskud for kreditter med statsgaranti optaget i private pengeinstitutter. Loven trådte i kraft 1. januar 1978 og skal tages op til revision i folketingsåret 1979-80.

Ordningen administreres af Erhvervsstøtteudvalget i Godthåb, der består af landshøvdingen som formand samt 2 af landsrådet udpegede medlemmer.

Afgørelser, der er forbundet med betydelige konsekvenser, skal forelægges ministeren for Grønland til godkendelse. Ministeren er ligeledes ankeinstans.

Ifølge den gældende erhvervsstøtteordning kan der ydes støtte til fiskeri og fangst, industri, handel og håndværk samt husdyrhold, renavl o.l.

Erhvervsstøtteudvalgets virksomhed dækker således hele det private næringsliv i Grønland, herunder også de sektorer, der hovedsagelig drives af KGH og GTO, men hvor en vis procentdel af virksomhederne er på private hænder. Som eksempel kan nævnes støtte til hoteller, butikker samt entreprenørvirksomheder.

Den væsentligste del af støttemidlerne er hidtil anvendt til fisker- og fangererhvervet og i de seneste år til anskaffelsen af større havgående rejretrawlere. Inden for landbrugserhvervet er støtten hovedsagelig gået til maskiner og udvidelse af fårebestanden. Inden for industri, handel og håndværk er støtten specielt givet til mindre industrivirksomheder inden for skindbevarings- og tekstilbranchen.

Erhvervsstøtteudvalgets andel af de totale statsinvesteringer i Grønland har hidtil ligget på omkring 5%.

Antallet af løbende erhvervsstøttelån udgør ca. 1200. Restgælden på erhvervsstøttelån udgør ca. 125 mill. kr., hvoraf restancer udgør ca. 25%.

Erhvervsstøttens overgang til hjemmestyre bør efter kommissionens opfattelse *kædes sammen med* overførslen af ansvaret for *erhvervsforholdene i øvrigt* (jfr. afsnit A), således at erhvervsstøttens overgang er gennemført samtidig med, at ansvaret for produktion og afsætning af fisk m.v. er overført, d.v.s. ca. 5 år efter hjemmestyrets indførelse.

Erhvervsstøtten anbefales overført i sin helhed, således at det bliver muligt for hjemmestyret at foretage en samlet styring af erhvervspolitikken.

Der bør imidlertid sikres mulighed for koordinering af de investeringer, der vil blive finansieret med erhvervsstøttemidler, og de øvrige offentlige investeringer (såvel hjemmestyrets som statens) på erhvervsområdet. Kommissionen forudsætter derfor, at det i løbet af perioden forud for erhvervsrådets overgang nærmere overvejes, hvorledes et samarbejde mellem hjemmestyret og staten om en koordinering kan udformes, således at begge parter

interesser tilgodeses. Endvidere må i den nævnte periode også tages stilling til, på hvilken måde erhvervsstøtten skal finansieres efter overtagelsen, og til, hvorvidt de udestående erhvervsstøttelån og de deraf flydende indtægter m.v. skal overføres til hjemmestyret.

2. Erhvervsudvikling

I forbindelse med de nærmere overvejelser om denne opsplitting bør der i løbet af den 5-årige overgangsperiode tages nærmere stilling til, hvorvidt hjemmestyret ønsker det nuværende (rådgivende) erhvervsudviklingsråd, hvis hovedopgave er at formidle ideer og forslag til fremme af beskæftigelsen gennem nye former for erhvervsaktivitet, opretholdt i samme form og til, om og på hvilken måde staten skal inddrages i erhvervsudviklingen. Ansvar for herfor bør dog under alle omstændigheder henlægges til hjemmestyret.

Kapitel XII. Råstofordningens nærmere udformning

I kapitel IV, afsnit A 3 er alene behandlet den del af kommissionens forslag til råstofordning, som vedrører bestemmelsen i udkastet til hjemmestyrelov vedrørende den fælles beslutningskompetence, samt foretaget en nærmere fastlæggelse og afgrænsning af den fælles beslutningskompetence.

Den nøjere udformning af råstofordningen,

omfattende etablering af et praktisk politisk og administrativt samvirke mellem grønlandske og danske instanser, er derimod henskudt til dette kapitel, hvor desuden også spørgsmålet om fordeling, anvendelse m.v. af evt. offentlige indtægter fra råstofvirksomhed er behandlet.

A. Det politiske og administrative samvirke på råstofområdet

1. Det politiske samvirke

Som det fremgår af forslaget til § 8 i udkastet til hjemmestyreloven, er det regeringen og landsstyret, der skal udøve den fælles beslutningskompetence.

For at understrege råstofrådets og den fælles beslutningskompetences særlige karakter, bør der derfor udformes faste rammer for

forhandlingerne mellem landsstyret og regeringen.

Der bør således etableres en ordening, som sikrer en kontinuerlig drøftelse af emner og sager på dette område og endvidere sikrer, at begge parter til stadighed er informeret om udviklingen og om, hvilke dispositioner eller beslutninger af væsentlig karakter der forestår stillingtagen til. Der skal endvidere være

lige adgang til at kræve principielle eller konkrete spørgsmål optaget til forhandling.

Som led i denne ordning foreslår kommissionen oprettet et rådgivende, paritetisk dansk-grønlandsk *fællesråd* bestående af 3-5 medlemmer fra hver side og en formand, der udnævnes af kongen efter fælles indstilling fra regering og hjemmestyre. Hjemmestyret og regeringen udpeger hver sine repræsentanter, heriblandt hver en næstformand, der sammen med formanden evt. vil kunne fungere som forretningsudvalg.

Fællesrådet skal sikre, at der på et meget tidligt tidspunkt gives repræsentanter for såvel regering som hjemmestyre indsigt med og dermed mulighed for at påvirke forløbet af enhver sag, der senere kommer til beslutning på landsstyre-/regeringsplan. En række problemer vil på denne måde kunne forventes afklaret allerede på det forberedende stade, hvorved risiko for unødigt dramatisering modvirkes, idet landsstyret og regeringen på forhånd vil være fuldt orienteret om, hvilke synspunkter der indgår i de pågældende sager.

Fællesrådets opgave skal være at holde sig orienteret om og evt. drøfte de anliggender, der behandles i den særlige råstofforvaltning, der som omtalt nedenfor foreslås oprettet, ligesom det skal kunne afgive indstilling til regeringen og hjemmestyret om sager, disse skal træffe beslutning om.

Chefen for råstofforvaltningen skal ligesom fællesrådets formand udnævnes af kongen efter fælles indstilling fra regering og hjemmestyre.

2. Det administrative samvirke

Den administrative varetagelse af samfundets rolle på råstofområdet kræver rådighed over et bredt spektrum af sagkundskab samt i øvrigt forvaltningsmæssig kapacitet i betydeligt omfang. For såvel hjemmestyret som rigsmyndighederne må det være af vital betydning, at forvaltningen, der i første række retter sig mod koncessionshavere og andre, hvis umiddelbare interesser ikke nødvendigvis er sammenfaldende med samfundets, kan fungere effektivt og hensigtsmæssigt. Kommissionen

har endvidere fundet det realistisk at antage, at dette, i hvert fald i den nærmeste fremtid, peger på, at forvaltningen af de af regeringen og landsstyret i enighed truffne beslutninger bør hvile på de muligheder og den kapacitet, rigsmyndighederne besidder.

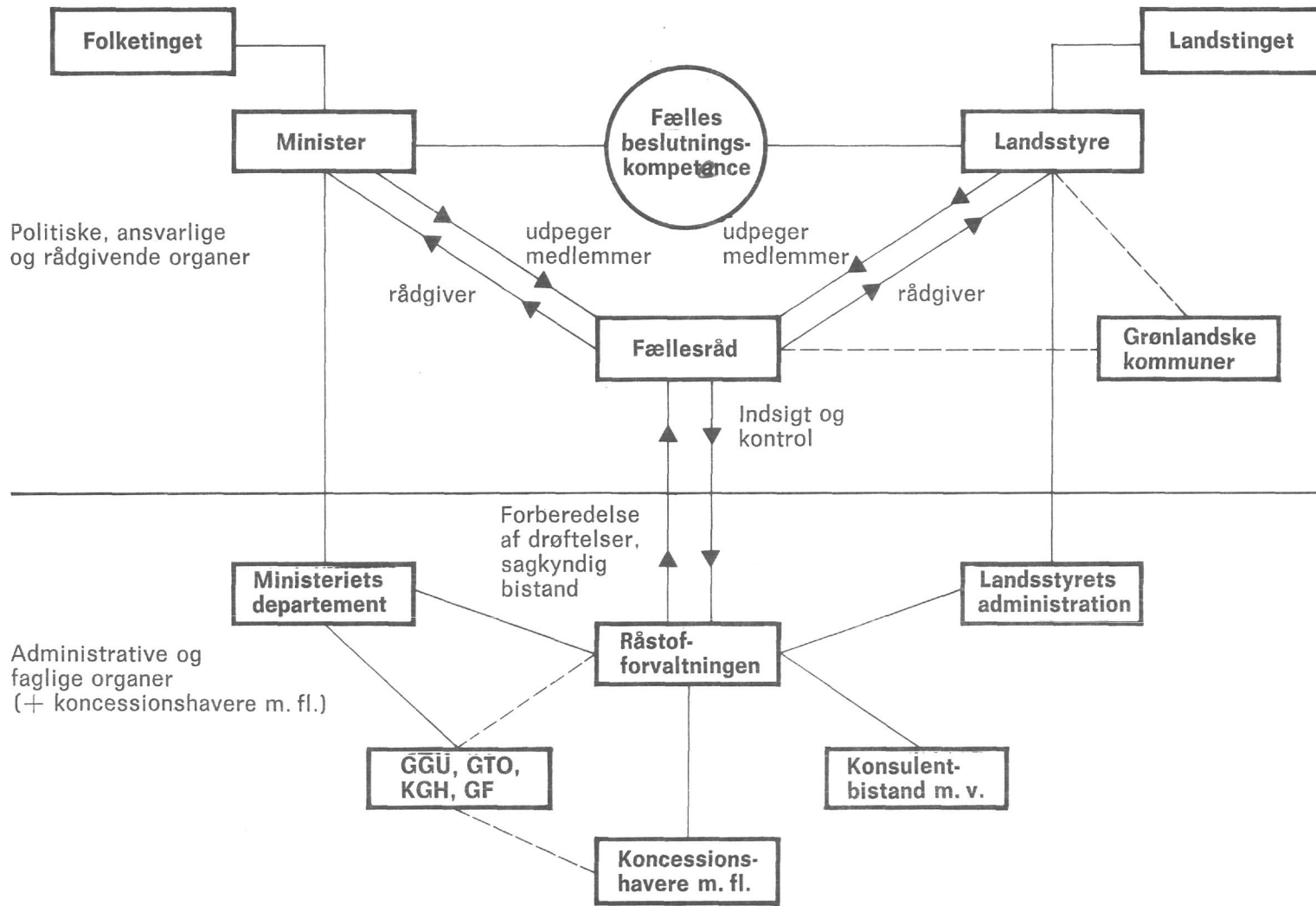
Det foreslås, at der til at varetage forvaltningen oprettes en særskilt *råstofforvaltning*, og at der tillægges landsstyret særlige beføjelser i relation til forvaltningen. Der bør således som allerede nævnt sikres landsstyret medindflydelse ved udnævnelsen af råstofforvaltningens chef, uindskrænket adgang til indsigt i råstofforvaltningens varetagelse af opgaverne, samt kontinuerlig underretning om forvaltningens virksomhed. Disse beføjelser, der vil være af afgørende betydning for hjemmestyrets muligheder for at følge et sagsforløb i alle faser fra de indledende til de afsluttende, vil formentlig mest praktisk og enkelt kunne varetages gennem fællesorganets funktioner.

I det følgende er skitseret, hvorledes råstofforvaltningens organisation kan etableres.

Der må herved tages udgangspunkt i råstofforvaltningens funktioner, som kan opdeles i 2 hovedgrupper: 1) på den ene side funktioner »indadtil« i forholdet mellem de danske og grønlandske politiske instanser og disses administrative organer samt fællesrådet og 2) på den anden side funktioner som offentlig myndighed »udadtil« i relation til koncessionshavere m.fl.

Råstofforvaltningen bør i førstnævnte henseende etableres på en sådan måde, at regering og landsstyre - især gennem fællesrådet — har lige indsigt i råstofforvaltningens virksomhed samt lige adgang til den sagkundskab, den repræsenterer eller kan betjene sig af, herunder de faglige institutioner hvis medvirken i løsningen af de praktiske/faglige opgaver er nødvendig. I forhold til fællesrådet stiller råstofforvaltningen sekretariatsfunktioner til rådighed. Da råstofudviklingen vil skulle indpasses i samfundsudviklingen i øvrigt, vil råstofforvaltningens virksomhed skulle koordineres med den forvaltning, der varetages af henholdsvis ministeriet og landsstyrets administration.

I forholdet »udadtil«, d.v.s. i forholdet til koncessionshavere m.fl., må råstofforvaltning

Skitse over politisk og administrativ myndighedsstruktur for råstofordningen

gen udøve sine funktioner som offentlig myndighed på rigsmyndighedernes vegne, idet sådan udøvelse af offentlig myndighed på sædvanlig måde må være undergivet regeringens parlamentariske ansvar.

Råstofforvaltningen må derfor henlægges under en minister (ud fra de i dag gældende forhold: ministeren for Grønland), som må varetage det parlamentariske ansvar for råstofforvaltningens virksomhed, hvad enten den udøves i kraft af beslutninger truffet af minister og landsstyre i fællesskab, eller der er tale om funktioner som led i den løbende administration.

Ministeren vil således være øverste forvaltningschef på dette område, men herunder *såvel ansvarlig for*, at de i lovgivningen fastsatte regler om fælles beslutningskompetence (vetoret) iagttages, samt at råstofforvaltningens virksomhed udøves i overensstemmelse med de beslutninger, der træffes på grundlag af den fælles beslutningskompetence, *som ansvarlig for*, at administrationen udøves forsvarligt og i overensstemmelse med gældende ret i almindelighed.

På basis af de i dag kendte forudsætninger bør en særskilt råstofforvaltning næppe opbygges som en personalemæssigt meget omfattende enhed. Der er således næppe i dag grundlag for at etablere en forvaltning, der i sig selv rummer sagkundskab og tilstrækkelige personelle ressourcer på alle relevante fagområder.

Hovedopgaven bør være at forberede grundlaget for fastsættelsen af råstofpolitikken og for de afgørende beslutninger, at udføre den centrale praktiske administration heraf, samt på administrativt plan at koordinere forvaltningen på råstofområdet med den forvaltning, der varetages af andre myndigheder. På en række områder, herunder geologi, teknik, miljø etc., bør anvendes den i forvejen i grønlandsadministrationen (herunder Grønlands Geologiske Undersøgelse, Grønlands Tekniske Organisation, Grønlands Fiskeriundersøgelser, Den kgl. grønlandske Handel) eller hos andre fagmyndigheder værende sagkundskab og medarbejderstab.

Grønlands Geologiske Undersøgelse, Grønlands Tekniske Organisation, Grønlands Fiske-

riundersøgelser og Den kgl. grønlandske Handel bliver således omfattet af ordningen gennem råstofforvaltningens adgang til at anvende disse institutioners kapacitet og sagkundskab. Det vil desuden være således, at den del af institutionernes virksomhed, der udføres efter anmodning eller bemyndigelse fra råstofforvaltningen, skal udøves på grundlag af de beslutninger, der er truffet i medfør af den fælles beslutningskompetence, og under den indsigt og kontrol fra bl.a. fællesrådets side, som indgår i ordningen.

Det af kommissionen foreslåede politiske og administrative samvirke er til illustration sammenfattet i skitsen på s. 67.

Skitsen giver en opstilling over de involverede politiske og administrative organer. Der er i skitsen navnlig lagt vægt på at understrege opdelingen i på den ene side de politiske, ansvarlige og rådgivende organer og på den anden side de administrative og faglige organer.

Med hensyn til de politiske organer belyser skitsen den ligestilling mellem den grønlandske og den danske side, som er indeholdt i den fælles beslutningskompetence. Dette indebærer lige ansvar over for de fælles beslutninger samt lige rettigheder til at fordre disse beslutninger efterlevet. Også den paritetiske sammensætning af fællesrådet er udtryk for ligestillingen. Det er endvidere fundet rigtigt at medtage de grønlandske kommuner i opstillingen af hensyn til disses lokale kompetence bl.a. i medfør af lov om arealanvendelse.

Hvad angår de administrative og faglige organer afspejler skitsen bl.a. behovet for en koordinering på administrativt plan med såvel ministeriets departement som landsstyrets administration. Da der som nævnt næppe i dag er grundlag for at etablere en forvaltning, der i sig selv rummer sagkundskab og tilstrækkelige personelle ressourcer på alle relevante fagområder, er skitsen ligeledes baseret på behovet for at anvende en række faglige institutioners sagkundskab og medarbejderstab. Hertil kommer konsulentbistand af forskellig art. Den særskilte råstofforvaltning vil varetage alle relationer til koncessionshavere m.fl. bortset fra visse faglige kontrol- og tilsynsopgaver.

Kommissionen har i forbindelse med skit-

sens opstilling overvejet spørgsmålet om, hvorvidt råstofforvaltningen skulle være direkte tilknyttet ministeren eller, om forbindelsen på sædvanlig måde bør gå gennem ministeriets departement. Kommissionen har anset det for påkrævet at opretholde det almindelige system, hvorefter alle linier til ministeren passer

er departementet. Dette hænger sammen med nødvendigheden af at kunne koordinere ministerens samlede ansvarsområder. Opretholdelse af sædvanlig administrativ praksis på dette punkt er efter kommissionens opfattelse ikke uforenelig med råstofforvaltningens øvrige særskilte placering og arbejdsgrundlag.

B. Fordelingen og anvendelsen af eventuelle fremtidige råstofindtægter til det offentlige

1. Usikkerhedsfaktorer

Det må indledningsvis understreges, at der på indeværende tidspunkt gør sig en betydelig usikkerhed gældende med hensyn til at forudsige størrelsen af evt. indtægter til det offentlige fra fremtidige udnyttelige råstoffund. Imidlertid vil det formentlig især være olieudvinding, som evt. kan medføre offentlige indtægter af betydelig størrelsesorden i forhold til kapitaloverførslen fra Danmark, og det er derfor valgt her at koncentrere overvejelserne omkring evt. *olieindtægter*. Endvidere gør der sig i ikke mindre grad usikkerhed gældende med hensyn til den fremtidige samfundsmæssige udvikling.

Disse usikkerhedsfaktorer er der gjort lidt mere indgående rede for under a. og b. i det følgende.

a. Usikkerheden med hensyn til råstofforekomsterne. Usikkerheden og dermed vanskeligheden ved at forudsige og vurdere de problemer, der skal tages stilling til vedrørende evt. fremtidige olieindtægter gør sig navnlig gældende i tre henseender: 1) usikkerhed med hensyn til, om der findes olie, 2) usikkerhed med hensyn til forekomsternes størrelse og rentabilitet og 3) usikkerheden med hensyn til indtægternes størrelse og tidsmæssige placering.

Ad 1). Usikkerheden med hensyn til, om der findes olie. De geologiske forhold er selsagt afgørende for, om der findes olie- eller gasforekomster ved Grønland. Nærmere kend-

skab til disse forhold inden for en region erhverves både direkte ved undersøgelse af bjergarterne på land og ved boringer og indirekte bl.a. ved seismiske undersøgelser.

Man kan ud fra kendskabet til bjergarterne i regionen som helhed sige, at forudsætningerne for, at olie og/eller naturgas kan være blevet dannet i koncessionsområderne, er til stede. Afgørende er imidlertid, om der i koncessionsområderne vil vise sig at eksistere reservoirbjergarter, d.v.s. porøse og gennemtrængelige bjergarter, og i givet fald, om de små hulrum i disse bjergarter faktisk skulle være fyldt med olie og/eller gas. Ingen boringer til dato har fundet den nødvendige kombination af egnede moderbjergarter og reservoirbjergarter, som er to afgørende forudsætninger for fund af kulbrinter i mængder, der kan udnyttes kommercielt.

Ad 2). Usikkerheden med hensyn til forekomsternes størrelse og rentabilitet. En forekomst skal være af en vis størrelse, for at der er udsigt til, at efterforsknings- og udviklingsomkostningerne kan dækkes ind gennem salg af den løbende produktion, men hvor denne grænse skal sættes for de grønlandske områders vedkommende er endnu uafklaret.

Konstateres en forekomst af en eller anden størrelse, må det - før det kan afgøres, om udnyttelse er rentabel - først fastlægges, hvor store omkostninger der vil være forbundet med at udnytte den, og hvorledes enhedsomkostningerne forholder sig til de priser, der kan afsættes til.

Da der ingen steder i verden foregår en

olie- eller *gasproduktion* fra et havdækket område med klimatiske og miljømæssige forhold mage til de vestgrønlandske, er der ingen direkte erfaring at bygge på med hensyn til de tekniske problemer, som skal løses, og dermed til omkostningsforholdene.

Hvilken produktionsteknologi der i givet fald kunne anvendes i Grønland, er således endnu uvist, ligesom det er uvist, hvorvidt det ville være ønskeligt og hensigtsmæssigt at foretage raffinering i Grønland eller ikke.

Afgørende for, om man vil iværksætte produktion, bliver dog under alle omstændigheder, om enhedsomkostningerne pr. tønde (med den produktionsmetode, der findes mest velegnet) stiller sig således i forhold til markedsprisen, at der efter betaling af royalt, udbytteandel m.v. til det offentlige opnås dækning for omkostningerne, *inkl.* en forrentning af den investerede kapital, som kan anses for tilfredsstillende sammenlignet med den »normale« forrentning inden for erhvervet og med forrentningen ved at investere kapital på andre områder.

Hvilke konkrete værdier, disse faktorer vil indgå med i de faktiske vurderinger, er umuligt at forudsige.

Ad 3). Usikkerheden med hensyn til indtægternes størrelse og tidsmæssige placering. Udover den tidsmæssige usikkerhed, som er omtalt i det foregående, skal yderligere nævnes den usikkerhed, som gør sig gældende med hensyn til antallet af evt. forekomster og tidspunkterne for iværksættelsen af evt. udnyttelse.

Det må dog understreges, at selv hvis der i løbet af de nærmeste år findes en udnyttelig forekomst, vil indtægter til det offentlige i større omfang først blive aktuelle et godt stykke ind i 1980'erne, måske snarere først frem mod 1990. Dette skyldes, at det tager tid at nå frem til en nærmere afgrænsning af forekomsternes størrelse samt at udvikle en egnet teknologi og »gøre klar« til produktion. For en væsentlig del af indtægterne (selskabsskatter og overskudsandel) gælder det yderligere, at investeringerne skal være afskrevet, før indtægterne begynder at flyde til det offentlige.

b. Usikkerheden med hensyn til den samfundsmæssige udvikling. Udover den usikkerhed, som gør sig gældende vedrørende sandsynligheden for oliefund og vedrørende evt. offentlige indtægter, gør der sig også en usikkerhed gældende med hensyn til, hvilken situation det grønlandske samfund vil befinde sig i på det tidspunkt, hvor evt. indtægter begynder at flyde.

Råstofudnyttelsen må forventes at få visse økonomiske og sociale virkninger i forbindelse med den samfundsmæssige udvikling, som vil finde sted. Herunder vil også de offentlige myndigheders, såvel hjemmestyrets som statens, aktiviteter og udgiftsbehov ændres.

Hvordan denne udvikling kan tænkes at forløbe, er det umuligt at vurdere, så længe der ikke kan skabes nærmere overblik over råstofvirksomhedens nærmere art og omfang og, i hvilken grad den evt. skal integreres i det grønlandske samfund.

Hertil kommer yderligere, at hjemmestyrets gennemførelse i sig selv vil medføre en ændret udvikling i løsningen af samfundsopgaverne i Grønland, hvis nærmere konsekvenser, herunder evt. nyvurderinger af de økonomiske behov, heller ikke kan forudsiges.

2. Forslag til en økonomisk ordning

a. Hovedsynspunkter for udformningen af kommissionens forslag. Den betydelige usikkerhed, der gør sig gældende i alle henseender, som er omtalt i afsnit 1, tilsiger efter kommissionens opfattelse, at udformningen af en ordning mellem Grønland og Danmark om fordelingen og anvendelsen af evt. fremtidige råstofindtægter bør udformes *efter de enklest mulige principper* og således, at der bliver mulighed for at lade *visse problemer* finder deres løsning, *efterhånden som* der opnås *bedre kendskab* til råstofforekomsterne og til størrelsen af de offentlige indtægter, der evt. vil blive tale om.

Det er dog samtidig vigtigt at *forebygge fremtidig tvivl og usikkerhed* og dermed risiko for konflikt om afgørende økonomiske spørgsmål.

Ud fra disse hovedsynspunkter er forslagene i de følgende afsnit udformet.

b. Hvilke indtægter skal indgå i ordningen?

Det offentlige indtægter består af forskellige typer, og det må derfor indledningsvis fastlægges, hvilke indtægtsarter der skal indgå i ordningen.

De typer af indtægter, der kan blive tale om i forbindelse med evt. olieudvinding under de nugældende koncessioner, er følgende:

- 1) *Arealafgifter* (faste afgifter), indbetales også i efterforskningsfasen, udgør p.t. ca. 2 mill. kr. årligt og medgår fuldt ud til delvis dækning af udgifterne til offentlige opgaver i forbindelse med efterforskningsvirksomheden.
- 2) *Produktionsafgift* (royalty), erlægges fra produktionens start som en fast procent af produktionens værdi og uden hensyn til overskudsberegning. Kan kræves erlagt i form af olie.
- 3) *Selskabsskatter*, indbetales til registreringskommunen (for olieselskaber p.t. en dansk kommune) men således, at der også erlægges selskabsskat til den (grønlandske) kommune, hvori den faktiske virksomhed foregår, dog efter en lavere sats. Den grønlandske skat modregnes i den danske.
- 4) *Personskatter* fra de ansatte.
- 5) *Yderligere overskudsandel* (groft sagt forskellen mellem selskabsskatteprocenten og koncessionsvilkårenes udbytteandel på 55%).
- 6) *Udbytteskat*, som indeholdes ved selskabernes udlodning af udbytte, modregnes for udenlandske aktionærer i udbytteandelen under 5). Erlægges til registreringskommunen, i Grønland dog til landskassen.
- 7) *Indtægter i form af offentlig deltagelse i udvindingsvirksomheden*. Hvis det offentlige deltagelse er på 50%, vil disse indtægter være en tilsvarende andel af det overskud af virksomheden, der er tilbage, når de øvrige skatter og afgifter er betalt. Den offentlige deltagelse kan også manifestere sig i en til andelen svarende del af den producerede olie.

Af disse indtægtstyper foreslår kommissionen, at 4) personskatter fra de ansatte *ikke* skal indgå i ordningen.

Dette forslag er begrundet i, at *personskatterne* sammenlignet med de øvrige indtægtsarter er *mere indirekte*, idet de opstår i konsekvens af en evt. forøget beskæftigelse såvel ved selve råstofvirksomheden som i andre brancher, hvori aktiviteten øges som følge af »trækket« fra råstofvirksomheden. De vil derfor også være vanskelige at »identificere«, d.v.s. det vil ikke i praksis være muligt mere præcist at angive, hvor stor en del af en stigning i indkomstskatteprovenuet der kan tilskrives råstofaktiviteterne, og i øvrigt heller ikke muligt klart at angive, hvilke forøgelser af de grønlandske kassers udgifter der er forårsaget af evt. råstof virksomhed. Evt. mere væsentlige forbedringer af de offentlige grønlandske kassers økonomi som følge af øgede indkomstskatter — og i øvrigt også i kraft af øgede afgiftsindtægter - vil på samme tid øge selvfinansieringsmulighederne og dermed mulighederne for gradvis opgaveovertagelse og/eller nedsættelse af statstilskud og mulighederne for at dække eventuelle stigninger i de grønlandske kassers udgifter. På denne baggrund forekommer det at være den mest nærliggende fremgangsmåde at holde personskatterne uden for en økonomisk fordelingsordning.

De indtægtsarter, som herefter skal indgå i ordningen, bliver de resterende 6 typer.

Afgørende for kommissionen ved denne afgrænsning har været, *at de indtægtsarter, der skal indgå, er så klart identificerbare som muligt, d.v.s. at deres størrelse kan fastslås så klart og præcist som muligt.*

Det skal dog nævnes, at der gør sig nogle problemer gældende vedrørende *selskabsskatterne* fra koncessionerede selskaber (og til dels også *udbytteskatten*), som, jfr. oversigten, for en dels vedkommende tilfalder danske og grønlandske kommuner.

Kommissionen skal for at opnå en enkel løsning på dette problem foreslå, at man i samme omfang som hidtil lader selskabsskatter og udbytteskat tilfalde henholdsvis danske og grønlandske kommuner, men medregner de samlede provenuer i henholdsvis de danske og de grønlandske indtægter, som indgår i ordningen. Det må så være statens og hjem-

mestyrets sag *hver for sig* at fastlægge, hvordan de kommunale provenuer skal indarbejdes i de interne ordninger mellem de centrale myndigheder og kommunerne (tilskud til kommuner, skatteudligningsordninger m.m.).

Endvidere er der i dag uafklarede spørgsmål med hensyn til evt. indtægter i kraft af offentlig deltagelse i virksomheden. Det er således uafklaret, om der skal være offentlig deltagelse, *hvilken form* det evt. skal være i, og *med hvilke andele* man fra henholdsvis dansk og grønlandsk side evt. skal gå ind. Disse spørgsmål kan først afklares, hvis der gøres udnyttelige fund, og må for fremtidige koncessionsforhold afgøres ved drøftelse mellem regering og hjemmestyre. Det er valgt i denne forbindelse blot at gøre opmærksom herpå og i øvrigt foreslå, at de pågældende indtægter fuldt ud skal indgå i ordningen.

Spørgsmålet er herefter, om indtægterne (de resterende 6 typer) skal betragtes som en helhed, *eller* om man skal reservere nogle indtægtsarter for landskassen og de øvrige for statskassen.

Det *foreslås at betragte indtægterne som en helhed*, således at den økonomiske ordning kommer til at omfatte de samlede årlige nettoindtægter til det offentlige af de under pkt. 1), 2), 3), 5), 6) og 7) nævnte indtægtsarter, hvoraf i øvrigt produktionsafgift, selskabsskat og den såkaldte »yderligere overskudsandel« må forventes at blive de størrelsesmæssigt helt afgørende indtægtsarter.

Denne fremgangsmåde foreslås ikke alene for enkelheds skyld, men også fordi det ikke med nogen rimelig sikkerhed kan forudses, hvordan de enkelte indtægtstyper vil komme til at udvikle sig i forhold til hinanden (tidsmæssigt, størrelsesmæssigt), og fordi man ikke på forhånd kan vide, om der fortsat vil være samme typer af indtægter som i dag (f.eks. kan senere koncessioner, indgået under nye forudsætninger, medføre ændringer i de typer af indtægter, der anvendes), ligesom man ikke kan forudse, hvorledes f.eks. skattelovgivningen henholdsvis i Grønland og i Danmark vil udvikle sig på længere sigt. Det skal dog understreges, at de stillede forslag vedrørende, hvilke indtægtsarter, der skal indgå i ordnin-

gen, principielt ikke berører hverken grønlandske eller danske myndigheders kompetence med hensyn til fastlæggelse af beskatningsniveau m.v.

Specielt med hensyn til *arealafgifterne* skal anføres, at disse i dag indgår som en indtægt på Ministeriet for Grønlands bevilling og som nævnt anvendes til delvis dækning af det offentlige udgifter i forbindelse med efterforskningsvirksomheden.

De udgifter, der er tale om, er direkte tilsynsudgifter (råstofadministration, konsulentbistand - herunder revision - samt udgifter til miljøundersøgelser) og udgifter til oplysningsvirksomhed.

Afgifterne dækker dog kun en relativt beskedent andel af disse udgifter.

Tager man desuden hensyn til det øvrige »tekniske apparat«, som står til rådighed (Grønlands Geologiske Undersøgelse, dele af Grønlands tekniske Organisation og Grønlands Fiskeriundersøgelser), reduceres denne andel af de samlede udgifter ganske betydeligt.

Kommissionen foreslår på denne baggrund, at den nuværende ordning, hvorefter arealafgifterne indbetales til staten, opretholdes, da den eksisterende ordning indebærer, at kapitaloverførslen fra Danmark til Grønland (jfr. afsnit c) mindskes tilsvarende, idet udgifterne til efterforskningsvirksomheden, hvis der ikke fandtes areal afgifter, ville have været tilsvarende større. (At arealafgifterne fortsat indbetales til staten er således ikke i modstrid med det i afsnit c foreslåede princip om, at de indtægtsarter, herunder arealafgifter, der indgår i den økonomiske ordning vedrørende råstofindtægter til det offentlige, primært skal anvendes til at erstatte den hidtidige kapitaloverførsel fra Danmark til Grønland).

c. Økonomiordningens nærmere udformning.

Kommissionen har ved sine overvejelser af spørgsmålet om udformningen af en økonomiordning lagt følgende principper til grund:

- 1) Offentlige indtægter fra råstofvirksomhed i Grønland skal primært anvendes til at erstatte den hidtidige kapitaloverførsel fra

Danmark til Grønland, herunder i første række til at gøre hjemmestyret uafhængigt af tilskud fra Danmark til løsning af sine opgaver i takt med væksten i råstofindtægterne.

- 2) Offentlige indtægter *herudover* skal komme såvel hele riget som Grønland til gode, således at en del af sådanne yderligere indtægter skal kunne tilfalde Grønland og resten af Danmark. Spørgsmålet om, hvor stor en del der skal tilfalde Grønland, og hvorledes denne del skal anvendes og anbringes, skal løses ved senere aftale mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret. Hver af parterne skal på et hvilket som helst tidspunkt kunne kræve, at der gennemføres forhandlinger til opnåelse af en sådan aftale.

Ad 1. Det er, for at ordningen kan udformes så klart som muligt, nødvendigt nærmere at fastlægge, hvad der skal forstås ved kapitaloverførslen fra Danmark.

Kommissionen har herved (jfr. kapitel III, afsnit A, 2) taget udgangspunkt i, at den grønlandske økonomi ikke - i hvert fald ikke på nuværende tidspunkt — kan finansiere en levestandard og en offentlig service m.v. på det eksisterende niveau.

Denne situation er baggrunden for, at der har måttet etableres særlige ordninger, som er forskellige fra de ellers anvendte mellem de enkelte dele inden for riget, i form af en omfattende statslig udviklingsindsats for i så vid udstrækning som muligt at kompensere forskellen i økonomisk formåen mellem Grønland og Danmark.

Denne offentlige udviklingsindsats kommer i alt væsentligt til udtryk gennem de bevillinger, der ydes over Ministeriet for Grønlands (M.f.G.) (inkl. KGHs) budget.

Kapitaloverførslen kan derfor med ret god præcision defineres som *nettoudbetalingerne over finanslovens § 9 (M.f.G.) og § 2.08 (KGH) = nettobevillingerne over § 9 og § 2.08. korrigeret for rente- og afdragsbetalinger m.v. over § 3 (Rentekonto) og § 30 (Bewælgelserne på statens formue- og kapitalkonti).*

Der er ganske vist heri indeholdt mindre udgifter tsele, navnlig dele af departementets og landshøvdningembedets udgifter, som må karakteriseres som »rigsudgifter« i den forstand, at det er udgifter, som staten under alle omstændigheder må afholde i forbindelse med varetagelsen af relationerne mellem Danmark og Grønland., sålænge der er tale om rigsenhed.

Her overfor står imidlertid, at der også over andre ministeriers budgetter afholdes udgifter til opgaver i Grønland bl.a. vedrørende politiet, skibstilsynet, arbejdstilsynet og ulykkesforsikringen.

I betragtning af, at de korrektioner, der i og for sig burde foretages for »rigsudgifter« og udgifter over andre ministeriers budgetter, netto er af en relativt lille størrelsesorden¹, har kommissionen valgt den nævnte definition af kapitaloverførslen som nettoudbetalingerne over M.f.G. og KGH. Hertil må dog lægges nettobevillingen over Kirkeministeriets budget, som efter hjemmestyrets overtagelse af kirken er foreslået indregnet i det samlede tilskud til hjemmestyret.

Opgjort på denne måde udgør kapitaloverførslen over finansloven 1977-78 i alt 1005 mill. kr. (998 mill. kr. over M.f.G. + 7 mill. kr. over Kirkeministeriet). En nærmere redegørelse for, hvorledes disse tal fremkommer, er givet i bilag 23.

Ved at afgrænse kapitaloverførslen på denne måde vil man til enhver tid have et præcist mål for, hvor meget der i alt skal modregnes i de samlede offentlige råstofindtægter, før spørgsmålet om forhandling om fordeling bliver aktuelt.

I tilfælde af ressortomlægninger (overførsel af opgaver fra Ministeriet for Grønland til andre ministerier) må det sikres, at udgifterne til de pågældende opgaver også på det nye ressortministeriums budget (eller i anmærkningerne dertil) opføres særskilt.

Endelig skal kommissionen foreslå, at råstofindtægter i første række anvendes til at erstatte statstilskud til hjemmestyret, således at hjemmestyret på et så tidligt tidspunkt som

1. Hertil kommer, at det teknisk er vanskeligt klart at udskille de pågældende udgifter.

muligt bliver uafhængigt af tilskud til løsning af sine opgaver, og dernæst til dækning af de resterende statslige bevillinger til Grønland over Ministeriet for Grønlands budget, indtil det punkt, hvor kapitaltilførslen som her defineret er fuldt ud afløst af råstofindtægter.

Ad 2. Kommissionen går ind for, at også en del af evt. årlige råstofindtægter udover et beløb svarende til kapitaloverførslen fra Danmark skal kunne tilfalde hjemmestyret til forøgelse af levestandarden og de offentlige ydelser i Grønland, til udvikling af den grønlandske økonomi og til sikring af et økonomisk fundament også på længere sigt, d.v.s. i tiden efter en evt. periode med olieudvinding eller anden råstofudvinding.

Der bør således være mulighed for en fordeling af sådanne yderligere indtægter mellem Danmark og Grønland.

Under hensyn til usikkerheden med hensyn til fremtidige råstofindtægters størrelse og tidsmæssige placering bør de nærmere principper herfor efter kommissionens opfattelse imidlertid først fastlægges, når der er opnået større klarhed over den mulige størrelsesorden af råstofindtægterne og disses forløb over tiden.

Kommissionen foreslår derfor, at spørgsmålet om, hvor stor en del af råstofindtægter udover kapitaloverførslen der skal tilfalde Grønland, og efter hvilke regler denne del skal anvendes og anbringes, skal løses ved senere aftale mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret. Kommissionen foreslår videre, at hver af parterne på et hvilket som helst tidspunkt skal kunne kræve, at der gennemføres forhandlinger til opnåelse af en sådan aftale.

Udgangspunktet for en sådan aftale, der

bør fastlægges i en folketingslov, bør være, at *den grønlandske del* skal tilfalde hjemmestyret og alene være undergivet hjemmestyrets dispositioner, men at der - bl.a. for at sikre Grønland et økonomisk fundament også på længere sigt - bør ske henlæggelse (i en fond eller på anden måde) af hjemmestyreindtægter fra råstoffer udover, hvad hjemmestyret har behov for i sit løbende budget at anvende til løsning af sine opgaver.

De således henlagte midler bør forvaltes af hjemmestyret og alene kunne anvendes af dette.

Nærmere regler om de henlagte midlers anvendelse, anbringelse, procedurer m.v. må ligeledes fastlægges ved den nævnte lov.

Hjemmestyret skal inden for de fastsatte regler og ved overholdelse af de fastlagte procedurer kunne anvende midlerne og skal ved såvel anbringelsen som anvendelsen af midlerne disponere under hensyntagen til rigets almindelige finans-, penge- og valutapolitik. En afstemning af hjemmestyrets dispositioner med rigsmyndighedernes interesser må sikres ved et ligeledes nærmere fastlagt samvirke mellem hjemmestyre og rigsmyndigheder.

Det bliver efter dette forslag landsstyret, som bestyrer midlerne, men landsstyrets dispositioner foreslås indarbejdet i landstingsfinanslovforslaget og budgetoverslagene for de pågældende år. Forslaget vil medføre, at midlerne og forrentning heraf vil optræde som selvstændige poster på landstingsfinanslovforslag og landskasseregnskab for drift og status.

Den *danske* del foreslås at skulle indgå på statsbudgettet på linie med andre statsindtægter og således være undergivet bevillingsmyndighedernes almindelige dispositioner.

Kapitel XIII. Områder, der påregnes overført på længere sigt

I dette kapitel er kort gennemgået de områder i bilagslisten i forslaget til hjemmestyrerlov, som fra grønlandsk side er ønsket overført på længere sigt (*bilagslistens pkt.13-17*). Hensigten med gennemgangen har først og fremmest været at tage stilling til, om de pågældende områder er egnede til overførsel, samt at foretage en nærmere afgrænsning af den betegnelse for de enkelte områder, der

skal anvendes på bilagslisten. Det skal understreges, at overførslen til sin tid for flere områders vedkommende vil kræve længere tids grundig forberedelse, hvorunder der må tages nærmere stilling til en række væsentlige problemer, som kommissionen bl.a. af hensyn til, at overførslen i givet fald først skal ske om nogle år, ikke har fundet grund til at tage op.

A. Sundhedsvæsenet

1. Nuværende ordning

a. Retsgrundlag og finansiering. Det grønlandske sundhedsvæsen drives i medfør af L 275 1950 som en statslig virksomhed. Sundhedsvæsenets aktivitet omfatter forebyggende og behandlingsmæssig læge- og tandlægevirksomhed. Over sundhedsvæsenets bevillinger afholdes endvidere udgifter i forbindelse med veterinær kontrol, levnedsmiddelhygiejne m.v.

Nettodriftsudgifterne udgør 108,4 mill. kr. i finansåret 1977-78. Lægehjælp, medicin og sygehusbehandling er gratis for personer, der har bopæl i Grønland. Tandpleje er med enkelte undtagelser ligeledes vederlagsfri for personer med bopæl i Grønland.

b. Praktiske funktioner. Grønland er inddelt i 16 lægedistrikter med et tilsvarende antal sygehuse, hvor ambulatorievirksomhed og sygehusbehandling foregår. Dronnings Ingrid's Hospital i Godthåb fungerer som centralsygehus for Grønland inden for hovedspecialerne medicin, lungemedicin og kirurgi. Til hospitalet er knyttet en psykiater, der virker som konsulent for sundheds-, skole-, social- og retsvæsen i Grønland. Patienter med psykiske lidelser indlægges til observation og behandling på den medicinske afdeling eller overføres til psykiatriske afdelinger i Danmark.

Patienter, der har behov for en videregående behandling end den, der kan ydes i

Grønland, visiteres af landslægen til behandling på Rigshospitalet, Ortopædisk Hospital eller specialafdelinger ved andre sygehuse. Omkostninger ved rejse og behandling afholdes over ministeriets bevilling.

Under sundhedsvæsenet drives en skole for sundhedsmedhjælpere, der er beliggende ved Dronning Ingrid's Hospital. Skolen har kollegieplads til 46 elever.

I bygderne betjenes befolkningen dels af fastboende medicinalpersonale dels af distriktets læger, der foretager periodiske rejser til alle beboede pladser. I 8 større bygder findes sygeplejestationer.

c. Styrelse. Den stedlige ledelse af sundhedsvæsenet i Grønland er med virkning fra 1. december 1975 henlagt til »Bestyrelsen for sundhedsvæsenet i Grønland«. Bestyrelsen består af: **landshøvdingen** (formand), 2 af landsrådet valgte medlemmer, arbejds- og socialdirektøren samt landslægen i Grønland.

Bestyrelsen har til opgave at planlægge og føre kontrol med gennemførelse af sundhedsmæssige foranstaltninger og skal udtale sig om alle sager vedrørende sundhedsvæsenet i Grønland, som forelægges af ministeriet og landsrådet, ligesom bestyrelsen overfor disse myndigheder kan gøre indstilling om alle forhold vedrørende det grønlandske sundhedsvæsen. Desuden fungerer bestyrelsen (suppleret med politimesteren i Grønland) som oversundhedskommission.

Landshøvdingembedet varetager indtil videre bestyrelsens sekretariatsforretninger, og forvaltningen af sundhedsvæsenets institutioner forestås af landshøvdingen med bistand af landslægen, der er ansat af Indenrigsministeriet og virker som embedslæge. De ændringer af den administrative struktur, som etableringen af bestyrelsen forudsætter, er for tiden under overvejelse.

2. Overførsel til hjemmestyre

Ligesom for de øvrige i betænkningen omtalte områder, der overvejes overført til grønlandsk hjemmestyre, er der for sundhedsvæsenet tale om såvel regelfastsættende som administrativ myndighed.

I begge henseender vil kompetencen efter kommissionens opfattelse principielt kunne overføres til hjemmestyret.

Overførslen af forvaltningen - hvilket stort set vil sige driften af de under sundhedsvæsenet hørende funktioner - vil næppe volde større vanskeligheder¹.

Med hensyn til den lovgivende/regelfastsættende kompetence skal understreges, at overførslen heraf i givet fald vil kræve nogen tids forberedelse.

Dette hænger sammen med den form, hvorunder det grønlandske sundhedsvæsen af Ministeriet for Grønland er blevet administreret i henhold til lov nr. 275 af 27. maj 1950 (som ændret ved lov nr. 107/1961). Som statsfinansieret og statsstyret virksomhed har det grønlandske sundhedsvæsen i kraft af

1. Og er i øvrigt i nogen grad påbegyndt gennem den under 1. nævnte sundhedsbestyrelse, som blev etableret i slutningen af 1976, ligesom i øvrigt regelfastsættelsen finder sted under medvirken af bestyrelsen eventuelt suppleret med høring af Grønlands landsråd.

den gældende lov, der har karakter af en rammelov, umiddelbart kunnet gennemføre alle foranstaltninger, der ikke medfører indgreb overfor den personlige frihed, påbud, forbud m.v. over for borgerne. Dette indebærer, at reguleringen af sundhedsvæsenets aktiviteter er foretaget af ministeren for Grønland ved udstedelse af bekendtgørelser i medfør af loven og i øvrigt hovedsagelig ved tjenstlige forskrifter.

De eksisterende regelsæt vil kunne anvendes uændret af hjemmestyret, hvis dette ønskes, jfr. § 19 i udkastet til hjemmestyrelov. Rent faktisk har man imidlertid ved administrationen af sundhedsvæsenet i vidt omfang umiddelbart lagt dansk sundhedslovgivningsprincipper til grund, idet der ikke har været behov for/tilstrækkelige ressourcer til at udmønte disse i særlige bekendtgørelser m.v., oprette specielle institutioner m.v.

Der bør derfor i god tid inden områdets eventuelle overførsel foretages en gennemgang af sundhedslovgivningen med henblik på afvejning af, i hvilken udstrækning en egentlig regulering ønskes gennemført i Grønland, og hvilke økonomiske konsekvenser for hjemmestyret dette vil få.

En sådan gennemgang vil formentlig mest hensigtsmæssigt kunne foregå i et samarbejde mellem det grønlandske hjemmestyre, Bestyrelsen for Grønlands Sundhedsvæsen og Ministeriet for Grønland samt andre danske myndigheder. I dette arbejde må også indgå overvejelser om, i hvilken grad sundhedsvæsenet fortsat ønskes opretholdt i overensstemmelse med principperne i dansk sundhedslovgivning, hvilket blandt andet vil være af betydning for at skaffe den indtil videre nødvendige tilgang af dansk uddannet personale og for at opretholde den bistand fra det danske sygehusvæsen, som må forventes at være nødvendig også på langt sigt.

B. Lejelovgivning, boligstøtte og boligforvaltning

1. Nuværende ordning

a. Den eksisterende boligmasse. Af Grønlands ca. 12.000 boliger ejes ca. 6.000 af staten (ca. 3.500 boligstøttelejligheder og ca. 2.700 personaleboliger). De resterende ca. 6.000 er private og kommunale huse, som næsten alle helt eller delvis er finansieret af staten ved boligstøttelån og tilskud.

I alt udgør statens aktiver i boligmassen ca. 1 milliard kroner (bøgført værdi); men boligernes værdi, beregnet i forhold til anskaffelsesprisen for tilsvarende nye boliger, er betydeligt større.

Der er i de kommende år regnet med boliginvesteringer på godt 100 mill. kr. om året.

b. Gældende love og bestemmelser. Som en konsekvens af statens dominerende rolle, hvad angår både finansiering og forvaltning, er egentlig lovgivning som retsgrundlag for boligområdet i Grønland kun anvendt i meget begrænset omfang.

Ingen del af den danske boliglovgivning er således gældende for Grønland. Et af lovgivningsmagten fastsat retsgrundlag for det grønlandske boligområde findes kun i en tekstanmærkning på de årlige finanslove.

Med hjemmel i denne tekstanmærkning er der udfærdiget en bekendtgørelse af 28. februar 1959 om støtte til boligbyggeri i Grønland, senest ændret ved bekendtgørelse af 12. august 1975.

Bekendtgørelsen indeholder nærmere regler for ydelse af statslån og subsidier til boligbyggeri samt regler for lånenes og subsidiernes forvaltning. Den centrale administration i Grønland er henlagt til Boligstøtteudvalget (BSU) i Godthåb, som er sammensat af landshøvdingen (formand), handelsinspektøren og et af landsrådet udpeget medlem. Udvalgets sekretariatsforretninger varetages af landshøvdingembedet.

Hjemmel til at tildele arealer bl.a. til boligbyggeri, der tidligere fandtes i bekendtgørelse af 21. marts 1953 om bebyggelse i vestgrønlandske byer, findes nu i lov for Grønland

om arealanvendelse, byudvikling og bebyggelse, lov nr.248 af 8.juni 1977. I denne lov findes der også hjemmel til at fastsætte bygge- og brandforskrifter.

Som følge af statens dominerende indflydelse inden for det grønlandske boligområde har savnet af egentlig huslejelovgivning og af den i Danmark gældende specielle bygnings- og brandlovgivning ikke været føleligt, fordi staten helt naturligt har følt sig forpligtet til også i Grønland at overholde - og i visse tilfælde skærpe - de i disse love fastsatte principper.

Som en speciel lov, der også omfatter boligområdet, kan nævnes den grønlandske panteregistreringslov af 10.maj 1967 samt den grønlandske retsplejelovs regler om tvangsinddrivelse af boligydelse, jfr. retsplejelovens kap.7.

c. Boligbyggeri, -forvaltning og -støtte

I*. Boligbyggeriet. Med udgangspunkt i boligprognoser samt kommunernes boligventelister udarbejdes *investeringsplaner* efter et samarbejde mellem kommunalbestyrelserne, landsrådet og ministeriet, jfr. kapitel XIV.

Kommunalbestyrelserne har på boligområdet ligesom på andre investeringsområder mulighed for at prioritere deres ønsker. Investeringsforslagene bliver derefter behandlet i Grønlandsrådet og Grønlands landsråd.

På grundlag af de vedtagne investeringsplaner drøftes projektforslag udarbejdet af GTO med kommunalbestyrelserne, der fremkommer med deres ønsker om byggeriets placering, boligtyper, boligindretning, standard m.v. I det omfang byggeudgifterne kan holdes inden for de afsatte finansielle rammer og de af boligstøtteudvalget og ministeren for Grønland godkendte standardkrav for så vidt angår de enkelte boligenheders størrelse og udstyr samt fællesfaciliteter, har kommunalbestyrelserne i vidt omfang mulighed for at præge de endelige projekter både med hensyn til boligernes udseende (høj eller lav bebyggelse, enfamiliehuse), beliggenhed og indretning.

Hjemmelen for statens *investeringer* i boligbyggeri søges på de årlige finanslove som en integreret del af den samlede ramme for anlægsudgifter i Grønland.

Gennemførelsen af statsligt støttet eller finansieret byggeri planlægges og forestås af GTO eller under tilsyn af GTO efter samråd med kommunalbestyrelserne.

Med henblik på at opnå den bedst mulige økonomi i byggeriet sker der ved gennemførelsen af alt byggeri en omfattende koordination i ministeriet og GTO mellem de forskellige investeringsaktiviteter, således at byggeriets omfang til enhver tid kan tilpasses bevillingsrammerne, den foreliggende byggekapa- citet, lokale ændringsønsker, nedskæringer i statsbudgettet m.v.

2°. *Boligforvaltningen.* a) *Udlejningsejendomme og personaleboliger.* Siden 1965 har kommunerne varetaget alle opgaver i forbindelse med udlejning af boligstøtteboliger, men dog således at lejerne har en ankeadgang til BSU. Anvisningen af personaleboliger foretages dels af kommunerne, dels af institutionslederne.

Efter kæmnervæsenets overgang til kommunerne 1.januar 1976 varetager kommunerne den lokale administration af statens udlejningsejendomme og personaleboliger på statens vegne og på statens økonomiske ansvar. Kommunerne forestår således foruden udlejningen drift og vedligeholdelse, huslejeopkrævning, regnskabsføring og tilsyn. Den centrale administration af statens udlejningsejendomme og personaleboliger varetages af landshøvdingen.

b) *Ejeboliger.* Kommunerne har en indstillingsret over for BSU, for så vidt angår långivning til ejerboliger. Kommunerne varetager på BSU's vegne den lokale administration af bevilgede lån, herunder terminsopkrævning, regnskab og tilsyn med panter.

Den centrale administration varetages af BSU, der bevilger lånene, træffer afgørelse i tilfælde af misligholdelse og **tvangsovertagelse**, administrerer videresalg af overtagne huse, foretager opgørelse af konjunkturge-

vinster ved salg af overtagne huse, central regnskabsføring m.v.

c) *Kommunale boliger.* Såvel anvisningsretten som forvaltning i øvrigt tilkommer de enkelte kommunalbestyrelser.

3°. *Boligstøtte.* Det er nødvendigt at yde meget store subsidier på boligområdet for at sikre en rimelig boligforsyning, idet kvadratmeterprisen på boligbyggeri i Grønland er næsten dobbelt så høj som i Danmark, og indkomstniveauet er lavt.

Statens udgifter til boligstøtte er ifølge finansloven for 1977/78 på 60,9 mill. kr. Subsidierne ville komme op på ca. 200 mill. kr. årligt, hvis man indregnede den støtte, der gives i form af lav rente på boligstøttelåne og beregnede afskrivning og forrentning af personaleboligerne. Statens støtte til nedsættelse af boligudgifter kan for hovedparten af boligmassen beregnes til ca. 87% af, hvad boligudgifter ekskl. varme ville være, hvis boligerne blev opført på markedsrentevilkår.

2. Overførsel til hjemmestyre

a. **Hidtidige overvejelser om at øge de grønlandske myndigheders ansvar.** Som det fremgår af foranstående, er de grønlandske kommuner og Grønlands landsråd i de senere år i større og større omfang blevet inddraget i såvel gennemførelsen af nybyggeri som forvaltningen af boligmassen i Grønland.

Spørgsmålet om en ændret ansvarsfordeling er behandlet i betænkning nr. 692 af 1973 om boligbyggeri i Grønland, hvori der er givet en udførlig fremstilling af de foreliggende problemer i forbindelse med administration, statsstøtte og finansiering af boliger i Grønland.

I betænkningen behandles således spørgsmålet om en overdragelse af administrationen af og ejendomsretten til statens udlejningsboliger og personaleboliger til almennyttige boligselskaber, kommunerne eller landsrådet. Mens betænkningen gik ind for en overdragelse til almennyttige boligselskaber som den

løsning, der ville give den bedste kontakt mellem beboere og administration, var et af landsrådet nedsat udvalg, der behandlede betænkningen i 1974, af den opfattelse, at en overdragelse til boligselskaber indtil videre ikke ville være praktisk gennemførlig, hvorfor udvalget mente, at en overdragelse til kommunerne var at foretrække. Grønlands landsråd tog ikke stilling til spørgsmålet.

b. Boligområdets overgang til hjemmestyre.

Kommissionen finder boligområdet velegnet til at overgå til hjemmestyre, idet der her er tale dels om et område af væsentlig betydning for den enkelte familie dels om et væsentligt led i den interne grønlandske fordelingspolitik.

Som det fremgår af det foregående, er der tale om et stort og relativt kompliceret område, der under de gældende økonomiske forhold i Grønland kræver betydelige løbende statsbevillinger såvel til driftsformål (subsidiarier) som til investeringer.

Overførslen må derfor forventes at kræve nogen tids forberedelse og ske i et samarbejde mellem staten og hjemmestyret. Herunder må ske en nærmere gennemgang af behovet for ny lovgivning (jfr. omtalen i det foregående af den nuværende, meget begrænsede lovmæssige regulering), de nærmere vilkår

C. Vareforsyning

1. Den nuværende ordning

a. Retsgrundlag og finansiering. Vareforsyning er en del af den offentlige forsyningsvirksomhed i Grønland, som varetages af KGH's forsyningstjeneste.

Den retslige baggrund for forsyningstjenesten ligger i lov nr. 276 af 27.maj 1950 om KGH, hvorefter KGH har til opgave at sikre Grønlands forsyning med forbrugsvarer og erhvervsredskaber. Ved loven er således fastslået en *pligt for det offentlige* til at sikre denne forsyning.

I henhold til § 16 i lov nr. 277 af 7.maj 1950 om udøvelse af erhverv i Grønland og

for overdragelse af den eksisterende boligmasse, spørgsmålet om overdragelse til kommunerne eller til hjemmestyret, udformning af tilskudssystemer m.v.

Under hensyn til, at der fra grønlandsk side er givet udtryk for, at området først ønskes overført på lidt længere sigt, og til, at en nøjere gennemgang af området, omfattende også skitser til fremtidige ordninger, vil være relativt tidskrævende, har kommissionen indskrænket sig til at finde frem til de områder inden for sektoren, hvor såvel lovgivende eller regelfastsættende myndighed (afhængigt af, om statstilskud på overførselstidspunktet vil være nødvendige eller ej) som forvaltning efter kommissionens opfattelse kan overgå til hjemmestyret.

Kommissionen skal herefter foreslå følgende tre områder som velegnede til overførsel: *Lejelovgivning, boligstøtte og boligforvaltning.*

Disse områder er derfor foreslået medtaget på bilagslisten til hjemmestyreloven.

Den foreslåede nærmere gennemgang af boligområdet som helhed vil muligvis føre til, at også andre dele af bolig- og byggesektoren findes velegnede til overførsel. Kommissionen skal derfor understrege, at overførsel i så fald vil kunne ske med hjemmel i § 7 i udkastet til hjemmestyrelov.

til bekendtgørelse nr. 137 af 27.april 1967 om opkrævning af afgifter ved indførsel til og fremstilling i Grønland af visse varer m.v. har KGH endvidere, navnlig af opkrævningsmæssige grunde, eneret på salget af malt, øl, spiritus, vin, tobaksvarer og chokoladevarer.

På finansloven forudsættes forsyningstjenesten at balancere bortset fra, at der årligt bevilges tilskud til nedbringelse af prisen på visse nødvendighedsvarer og erhvervsredskaber (tilskudsvarer) samt til nedbringelse af bygdetransportudgifter (opretholdelse af ensprisordningen) på i alt omkring 15 mill. kr.

Som statsfinansieret og statsstyret virksomhed er forsyningstjenestens aktivitet, herun-

der prisfastsættelse m.m. reguleret af ministeren for Grønland.

b. Praktiske funktioner. Forsyningstjenestens *væsentligste funktion* er at foretage *vareindkøb* til Grønland samt sørge for *distribuering og salg* af varerne en gros og en detail.

Forsyningstjenesten varetager indkøb samt ekspedition af leverancer bestående af fødevarer, grovvarer, beklædning, erhvervsredskaber, kul og olie m.m. fra Danmark og udlandet til hovedlagrene i Grønland samt til institutioner i Grønland.

I samtlige grønlandske byer findes der *hovedlagre*, herunder *beredskabslagre*, hvorfra varerne leveres til KGH's butikker i by og bygd. Herudover sælges fra hovedlagrene *en gros* til private handlende og erhvervsdrivende og offentlige institutioner. Endvidere foretages fra hovedlagrene *salg til private af visse varer*, som normalt ikke sælges fra detailbutikker som f.eks. trælast. Endelig driver KGH *egentlig detailhandel* i samtlige grønlandske byer og bygder.

Udover de nævnte hovedfunktioner udføres af forsyningstjenesten forskellige *bifunktioner* såsom engrossalg direkte fra København til erhvervsdrivende i Grønland, vejrstationer m.v. samt distribution og salg af grønlandsk proviant.

Af praktiske grunde er til forsyningstjenesten også henlagt *andre opgaver*, såsom administration af *eneretsordning* (opkrævning af afgifter), *toldmyndighed* m.v., som ikke kan betragtes som udøvelse af forsyningsvirksomhed.

2. Overførsel til hjemmestyre

Kommissionen finder, at forsyningsvirksomheden/forsyningstjenesten er en velegnet og naturlig opgave for hjemmestyret, men at området i overensstemmelse med de ønsker, der er fremsat fra grønlandsk side først bør overføres på lidt længere sigt.

Ved overførsel af forsyningsvirksomheden til hjemmestyret vil ansvaret for forsyningen af det grønlandske samfund i såvel ordinære som ekstraordinære situationer overgå fra staten til hjemmestyret..

Samtidig må opgaver, som hænger sammen med driften af forsyningstjenesten såsom administration af eneretsordningen og opkrævning af afgifter, varetagelse af toldfunktioner m.m., overføres til hjemmestyrets ansvarsområde.

På grund af den nære sammenhæng, der er mellem driften af de under forsyningsvirksomheden hørende funktioner og KGH's øvrige virksomheder, kan forsyningstjenesten imidlertid ikke betragtes isoleret.

Overførslen af forsyningstjenesten må derfor ske som led i en samlet plan for overførslen af de under KGH hørende funktioner, som bør påbegyndes, efter at produktionsområdet er overført (eller evt. i slutningen af den 5-årige overgangsperiode, der i kapitel XI, afsnit A, er foreslået for produktionsområdet). En sådan samlet planlægning må påbegyndes i god tid, inden den faktiske overførsel af de enkelte områder gennemføres, og der må herunder ske en nærmere gennemgang af behovet for ny lovgivning, de nærmere vilkår for overdragelse af eksisterende aktiver, udformning af tilskudssystemer m.v.

Under hensyn hertil finder kommissionen det mest hensigtsmæssigt på bilagslisten til hjemmestyreloven alene at fastlægge området som: *vareforsyning*, idet kommissionen på indeværende tidspunkt alene finder det afgørende at fastslå, at ansvaret for Grønlands forsyning med nødvendige varer og kompetencen til nærmere at regulere denne forsyning vil (og bør) kunne overføres til hjemmestyret. Under den foreslåede nærmere planlægning vil man formentlig også finde, at andre kompetencer vil kunne overføres, og dette vil i så fald være muligt med hjemmel i § 7 i udkastet til hjemmestyrelov.

D. Intern trafik og kommunikation

1. Nuværende ordning

Skibstransport af gods og passagerer mellem de beboede områder i Grønland varetages af KGH¹, der udøver sin rederivirksomhed og dertil knyttede funktioner i medfør af lov nr. 276 af 27.maj 1950 om Den kgl. grønlandske Handel, samt i den i medfør af loven udstedte bekendtgørelse af 3.april 1967 om udøvelse af Den kgl. grønlandske Handels virksomhed. Til billiggørelse af billet- og godstaksterne i KGH's kystfart ydes på finanslov 1977-78 et tilskud på 17,5 mill. kr.

Lufttransport af passagerer og gods i Grønland udføres for KGH af Grønlandsfly A/S, der har erhvervet koncessionen i henhold til luftfartsloven til at udføre regelmæssig offentlig lufttrafik og anden erhvervsmæssig lufttrafik i Grønland samt ikke-regelmæssig offentlig lufttrafik mellem Grønland og udlandet.

Der er indgået overenskomst i oktober 1965 mellem Handelen og Grønlandsfly om selskabets udførelse af de nævnte beflyvningsopgaver. I henhold til overenskomsten udreder KGH den del af selskabets direkte udgifter, som ikke dækkes af indtægter i forbindelse med befordringsvirksomheden. Til billiggørelse af Grønlandsflys billet- og godstakster ydes således på finanslov 1977-78 et tilskud på 24,1 mill. kr.

Lovregulering af trafikområdet i Grønland findes for skibsfartens vedkommende i søloven (nr. 56 af 1.april 1892 med senere ændringer, jfr. lovbekendtgørelse nr. 253 af 1. juli 1974) og for luftfartens vedkommende i luftfartsloven, nr. 252 af 10.juni 1960 med senere ændringer.

2. Overførsel til hjemmestyre

a. Afgrænsning af området på bilagslisten.

Det var fra grønlandsk side oprindelig tilkendt 1. KGH's trafikvirksomhed omfatter desuden også Atlantrafik og heliportdrift.

degivet, at området »intern trafik og kommunikation« ønskedes opført på bilagslisten til hjemmestyreløven, men der har i kommissionen været enighed om i stedet at betegne området »intern passager- og godsbefordring« og opføre dette på kommissionens forslag til bilagsliste. Hensigten hermed er at fastslå, at disse praktiske funktioner samt prisfastsættelsen på disse områder er velegnede opgaver for hjemmestyret; d.v.s. kommissionen finder, at såvel den regelfastsættende som den administrative kompetence bør kunne overgå til hjemmestyret. Denne afgrænsning hindrer ikke, at også andre kompetencer, som - efter en nærmere undersøgelse, jfr. nedenfor om planlægning af overførslen - findes velegnede, vil kunne overføres, idet der er hjemmel hertil i § 7 i udkastet til hjemmestyreløven.

b. Den praktiske overførsel. Der er her ligesom for forsyningsvirksomhedens vedkommende tale om funktioner, som ønskes overført på lidt længere sigt og endvidere nødvendigvis må ses i en større sammenhæng.

Overførslen af KGH's interne *kystfart* bør derfor tilrettelægges som led i en samlet plan for overførslen af de under KGH hørende funktioner, jfr. afsnit C om forsyningsvirksomheden, og kan bl.a. ikke betragtes løsrevet fra KGH's øvrige trafikale funktioner.

For så vidt angår den interne *flydrift*, adskiller problemerne i forbindelse med den praktiske overførsel sig fra de øvrige områder, kommissionen har behandlet, idet der her er tale om en funktion, der udføres af et aktieselskab, hvis aktionærer er kryolitselskabet Øresund A/S (25%), SAS (25%), KGH (25%) og Grønlands landsråd (25%). Dette indebærer, at hjemmestyret i givet fald må forhandle sig til rette med de øvrige nuværende aktionærer om de nærmere økonomiske vilkår for en evt. overtagelse af selskabet (og endvidere selvsagt med staten i øvrigt, hvis tilskud til driften på overtagesisestidspunktet stadig anses for nødvendigt).

E. Miljøbeskyttelse

Den danske lov om miljøbeskyttelse fra 1973 med senere ændringer gælder ikke i Grønland.

Det samme er tilfældet med anden lovgivning, der tilgodeser beskyttelse af miljø, f.eks. vandforsyningsloven.

I et vist omfang er der dog tilvejebragt hjemmel til at fastsætte forskrifter på miljøområdet. Nævnes kan således loven om mineralske råstoffer i Grønland, der hjemler mulighed for i forbindelse med tildeling af eneretsbevillinger til efterforskning og udnyttelse at opstille vilkår og regler bl.a. til modvirkning og bekæmpelse af forurening.

Desuden er der en »generel bemyndigelse« i lov om sundhedsvæsenet i Grønland til at fastsætte forskrifter til forebyggelse og bekæmpelse af sygdomme - en hjemmel, som også vil gøre det muligt at udstede forskrifter til modvirkning af sygdomsfremkaldende forurening.

Endelig kan nævnes loven om arealanvendelse, byudvikling og bebyggelse, hvoraf det fremgår, at loven bl.a. har til formål »at forebygge forurening og andre miljømæssige ulemper og beskytte naturen«.

Ovennævnte love og bekendtgørelser suppleres med GTO-cirkulærer og kommunale vedtægter.

Alt i alt må man imidlertid konkludere, at en miljølovgivning i dansk forstand eller anden tiisvarende regulering ikke findes i Grønland.

I foråret 1977 behandlede Grønlands landsråd et forslag om miljølovgivning i Grønland fremsat af et af rådets medlemmer. Der var under rådets behandling tilslutning til forslaget.

Ministeriet blev deretter opfordret til at nedsætte en arbejdsgruppe til at gennemgå alle de områder, hvor miljøhensyn betinger

en offentlig regulering. Uanset, at det fremsatte forslag og drøftelserne i landsrådet viste, at der i første række var tænkt på miljøspørgsmål i forbindelse med råstofvirksomhed i Grønland, er der mellem ministeriet og landsrådet enighed om, at dette ikke bør medføre, at man begrænser overvejelserne til dette område, men at der må arbejdes hen imod, at evt. regler udformes således, at de dækker miljøregulering i almindelighed. Dette arbejde er nu ved at blive sat i gang.

Der er således på indeværende tidspunkt truffet aftale om gennem et samarbejde mellem landsrådet, Ministeriet for Grønland og nødvendige sagkyndige instanser i Danmark at analysere miljøproblemerne og fremsætte forslag til evt. regler for Grønland.

Der er efter kommissionens opfattelse intet til hinder for, at lovgivnings- eller regelfastsettende kompetence på dette område overgår til hjemmestyret, og kommissionen finder, at der ved afslutningen af det omtalte arbejde med udarbejdelse af regler må tages nærmere stilling til, hvorvidt området allerede fra dette tidspunkt bør gå over til hjemmestyret, således at de nye regler i givet fald skal gives af hjemmestyret.

Også efter områdets overgang til hjemmestyre vil der være behov for et samarbejde med sagkyndige danske myndigheder, hvorved der navnlig tænkes på GGU, GFU, Miljøministeriet og Miljøstyrelsen. Aftale herom må i givet fald træffes mellem hjemmestyret og de pågældende danske myndigheder.

De statslige udgifter på miljøområdet har hidtil indskrænket sig til mindre udgifter til bekæmpelse af akutte olieudslip til lands og til vands. Udgifterne er blevet afholdt over bl.a. sundhedsvæsenets konti. Med virkning fra 1978 er søgt en særskilt bevilling til at imødegå akutte forureningssituationer.

Del 6. Hjemmestyrets økonomi

Kapitel XIV. Finansieringen af hjemmestyrets udgifter

A. Skatter og afgifter

De grønlandske kassers egne indtægter vil ligesom under de i dag gældende ordninger bestå af skatter (personskatter, selskabsskatter, udbytteskat) og indirekte afgifter. Det nuværende skattesystem, provenuet af de forskellige skatter og afgifter samt skatte- og afgiftsområdets overgang til hjemmestyre er nærmere omtalt i kapitel X og det dertil hørende bilag 18.

Det skal imidlertid her fremhæves, at de offentlige grønlandske kassers (landskassens og kommunernes) nuværende indtægter - uanset at de i kraft af indførelsen af indkomstskat fra 1. januar 1975 er vokset betydeligt — ikke fuldt ud dækker udgifterne. Der ydes således statsrefusion af sociale udgifter

(i finansåret 1977-78 ca. 36%) og statstilskud efter objektive kriterier til kommunerne til opgaver, der efter iværksættelsen af byrde- og opgavefordelingsreformen, ligeledes pr. 1. januar 1975, er overtaget fra staten.

Det relativt beskedne skattegrundlag i Grønland i forhold til det ønskede omfang af de samlede offentlige opgaver er baggrunden for kapitaloverførslen fra Danmark til Grønland via statsbudgettet og for, at statstilskud til en del af de opgaver, der foreslås overført til hjemmestyret, er nødvendige. Kommissionens forslag til udformning af statstilskud til hjemmestyrets tilskudsfinansierede områder er omtalt i afsnit B.

B. Statstilskuddene til hjemmestyret

1. Udgangspunkt for fastsættelse af tilskuddene

Kommissionen har i sine overvejelser om statstilskuddene — ligesom også byrde- og opgavefordelingsudvalget gjorde - taget udgangspunkt i, at staten hverken skal opnå besparelser eller have merudgifter ved overgangen til hjemmestyret. Dette indebærer, at statstilskud til overtagne opgaver skal fastsættes med udgangspunkt i de udgifter, staten hidtil har haft til de pågældende opgaver, medens spørgsmålet om standardændringer skal løses ved forhandlinger mellem regeringen og hjemmestyret.

Hvor store statstilskud der konkret vil blive tale om, vil afhænge af *omfanget* af de opgaver, der til enhver tid er overgået. De opga-

ver, som er fundet egnede til overførsel i tiden frem til 1. januar 1981, er omtalt i kapitel X.

2. Tilskud til driftsudgifter

a. **Størrelse.** Hvis *samlige opgaver* rorudsættes *overført*, vil statstilskuddet, hvis det fastsættes til samme beløb som statens nuværende udgifter, til *drift* (og driftstilskud) udgøre i alt godt ca. 295 mill. kr. pr. år (afrundede og delvis skønnede tal) og fordele sig på de enkelte hovedområder som angivet i den til illustration af størrelsesordenen for statstilskuddene anførte oversigt på næste side.

Hvor store *tilskuddene* vil blive *fra begyndelsen*, kan først angives, når der er taget stilling til takten i opgaveoverførslen.

Oversigt over de nuværende statslige driftsudgifter (inkl. tilskud) på områder, for hvilke tilskudsfinansiering er foreslået.

Mill. kr. (afrundede og delvis skønnede tal).

	mill. kr.
Den grønlandske skole, inkl. Grønlands Seminarium	ca. 166
Erhvervsuddannelsen	- 40
Grønlands Radio	- 14
Fritidsvirksomhed (fritidsundervisning m.v.)	- 8
Det grønlandske Biblioteksvæsen	- 5
Grønlands oplysningsforbund (GOF) m.v. ¹	- 4
Bogtrykkeriet i Godthåb	- 1
Kirken i Grønland	- 7
Tilskud til sociale udgifter	- 47
Bistandsvirksomhed for grønlændere i Danmark	- 5
I alt	ca. 295

1. Inkl. tilskud til kulturelle og sociale formål og til A/G.

b. Tilskudsform. Kommissionen foreslår, at tilskuddene ydes under ét som et samlet generelt (ikke områdebestemt) tilskud.¹ Her ved sikres de grønlandske myndigheder størst mulig frihed i prioriteringen af midlernes anvendelse inden for rammerne af bemyndigelseslovgivningen.

Endvidere foreslås, at tilskuddene skal ydes til hjemmestyret, der så - på områder, som f.eks. skolevæsenet, hvor der bliver tale om såvel centrale hjemmestyreopgaver som kommunal selvforvaltning - skal viderefordre en del af tilskudsmidlerne til kommunerne.

Fremgangsmåden ved tilskudsfastsættelsen skal således være, at tilskuddene til de opgaver, der overtages fra starten, fastsættes med udgangspunkt i statens hidtidige udgifter til de pågældende opgaver, og ydes med ét samlet beløb. Efterhånden som flere opgaver overtages, fastsættes tilskuddene dertil på samme måde og indregnes i det samlede tilskud, der således vil vokse i takt med opgaveoverførslen.

At *tilskuddene* ydes til hjemmestyret, inde-

1. Dette indebærer afskaffelse af eksisterende procentrefusioner og andre ordninger med delt finansiering mellem statskassen og grønlandske kasser.

bærer, at de *kommer til at indgå i hjemmestyrets budget på linie med hjemmestyrets egne* indtægter, således at hjemmestyret får mulighed for *selv at prioritere* de samlede midlers nærmere anvendelse på de enkelte hjemmestyrede områder, men hjemmestyret skal over sit budget viderefordre en tilstrækkelig del af tilskuddene til kommunerne **til**, at disse kan løse de lokale opgaver, der er omfattet af det kommunale selvstyre.

Tilskuddene til kommunerne skal udformes i overensstemmelse med det i kapitel VII B fastslåede princip om, at kommunernes økonomiske handlefrihed skal bevares.

Den nærmere udformning af tilskuddene inden for socialområdet og inden for kultur- og undervisningsområdet har (jfr. bilag 15 og 16) været drøftet mellem landsrådet og kommunerne.

Der har her for så vidt angår *arbejds- og socialvæsenet* været enighed om i princippet at bibeholde det nuværende finansieringssystem, således at finansieringen skal ske igennem et internt grønlandsk rammebevillingssystem på grundlag af de af kommunerne udarbejdede og af hjemmestyret godkendte sociale budgetter med det formål at give kommunerne større bevægelsesfrihed, end de har i dag,

idet kommunerne ønsker så få rammer som muligt.

For så vidt angår *kultur- og undervisningsvæsenet*, har der været enighed om, at finansiering skal ske igennem et tilskudssystem med objektive kriterier, dog med et dispositionsløb til at rette eventuelle skævheder.

Om de interne økonomiske ordninger på de enkelte områder henvises i øvrigt til del 7.

3. Tilskud til anlægsudgifter

a. Størrelse. Der er i kommissionen enighed om, at hjemmestyret på de områder, som overgår til hjemmestyret, skal overtage ansvaret for såvel drift som anlæg.

Det skal herved indledningsvis understreges, at investeringerne på de områder, der påregnes overført i tiden frem til 1. januar 1981, i den foreliggende 5-årsplan (1978-82) kun tegner sig for en meget beskednen andel, nemlig knap 4% af de totale planlagte investeringer i perioden, som i alt udgør godt 2 mia. kr. (prisniveau april 1977). I årene 1980-82 - de første år, hvor hjemmestyret vel i praksis kan forudsættes¹ at få virkning på anlægsområdet - ligger de planlagte investeringer på de nævnte områder på et niveau af i alt 11-12 mill. kr. pr. år (ud af samlede statslige anlægsbevillinger på et niveau af 425 mill. kr. i hvert af de tre år).

Egentlige overslag for de følgende år er ikke udarbejdet, men det kan nævnes, at der på erhvervsuddannelsens område påregnes opført en HK-skole og evt. en maritim skole i midten af 1980'erne, hvilket vil medføre en betydelig stigning i anlægsudgifterne inden for denne sektor i en kortere årrække. Denne stigning skal selvsagt indpasses i de rammer, der opstilles for de samlede anlægsaktiviteter.

b. Tilskudsform. Kommissionen foreslår, at der ydes statstilskud til investeringer på hjem-

mestyrede områder, fastsat med udgangspunkt i de udgifter, staten skulle have afholdt, hvis den selv fortsat skulle stå for investeringerne.

Tilskud til investeringer på de hjemmestyrede områder må fastlægges på grundlag af (de under c. nedenfor nærmere omtalte) 5-årige investeringsplaner, men foreslås i øvrigt indregnet i et samlet årligt tilskud til hjemmestyret, således at hjemmestyret sikres mulighed for en selvstændig prioritering mellem drifts- og anlægsopgaver. Det samlede tilskud er nærmere omtalt i afsnit 4.

c. Investeringsplanlægning. At ansvaret for de områder, som overgår til hjemmestyre, også omfatter anlægsvirksomheden, indebærer, at også ansvaret for *planlægningen* af investeringerne på de hjemmestyrede områder må overgå til hjemmestyret. Det bliver således hjemmestyret og kommunerne (gennem De grønlandske kommuners Landsforening), der - inden for de givne finansielle rammer, jfr. ovenfor - må prioritere investeringerne og herunder også tage stilling til løbende ændringer i prioriteringen.

Den samlede offentlige bygge- og anlægsvirksomhed i Grønland tilrettelægges under den i dag eksisterende ordning på grundlag af en investeringsplan omfattende en 5-årig periode. Plaaen revideres og videreføres - gennem en procedure, som er nærmere omtalt i bilag 24, der beskriver den nuværende planlægning og dens administration samt den eksisterende procedure ved udarbejdelse af investeringsplanen - hvert andet år, således at man til stadighed har et budget for investeringsvirksomheden for de nærmest følgende 4 eller 5 år.

Overførslen af ansvaret for investeringsplanlægningen på de hjemmestyrede områder til hjemmestyret vil ikke medføre behov for væsentlige ændringer i hovedlinierne i den eksisterende *planlægningsprocedure*, men det er klart, at der bliver et behov for et nært samarbejde mellem ministeriets og hjemmestyrets administrationer ved planens nærmere udformning, specielt med henblik på at sikre en hensigtsmæssig anvendelse af arbejdskraftm.v. i den korte sommersæson og en nogenlunde

1. Konkrete investeringsopgaver strækker sig oftest over et par år, d.v.s., investeringerne i 1979 vil enten vedrøre opgaver, der er påbegyndt i 1978 eller tidligere, eller være påbegyndelser, som må fastlægges allerede i 1978.

stabil byggeaktivitet i de enkelte kommuner i de enkelte år.

Hvorledes dette samvirke nærmere skal tilrettelægges må afgøres ved drøftelse mellem hjemmestyret og ministeren for Grønland.

4. Det samlede statstilskud til hjemmestyret

a. Tilskudsfastsættelse og tilskudsregulering.

Finansloven, for så vidt angår Grønland, vil efter hjemmestyrets etablering bestå af 2 hovedområder: 1) bevillinger til de opgaver, staten fortsat skal varetage og 2) tilskud til hjemmestyreopgaverne.

For så vidt angår bevillingerne til opgaver, der fortsat skal varetages af staten, medfører kommissionens forslag ingen væsentlige ændringer i forhold til den eksisterende ordning med hensyn til finanslovbevillingernes udarbejdelse, form, regulering m.v.

Vedrorende tilskud til hjemmestyret foreslår kommissionen et system - omfattende såvel driftsudgifter som anlægsudgifter - udformet efter samme principper som det generelle tilskud, der ydes til de danske kommuner.

Tilskuddet foreslås fastsat ved forhandlinger mellem hjemmestyret og staten samlet for 3 år ad gangen og således, at der ved fastsættelsen tages hensyn til *forudselige* svingninger i anlægsaktiviteten¹ og til eventuelle væsentlige ændringer i de faktorer (antallet af pensionister, skoleelever og andre objektive faktorer i. som påvirker behovene for afholdelse af drifts- og anlægsudgifter.

For at skabe dækning for pris- og lønstigninger foreslås tilskuddet reguleret på de årlige finanslove efter en mekanisme, som ligeledes foreslås fastsat ved forhandling mellem hjemmestyret og staten for 3 år ad gangen. Mekanismen kan *enten* udformes, så reguleringen ligesom ved det generelle tilskud til de danske kommuner knyttes til et indeks, der afspejler indkomstudviklingen (udviklingen i bruttofaktorindkomsten i Danmark i løbende priser), således at tilskuddet øges i takt med

indkomsterne, *eller* således, at der fastsættes en konkret procentvis stigning, som er ens fra år til år og ligger fast i perioden.

Systemet indebærer, som det fremgår, at såvel tilskudsfastsættelsen som mekanismen til regulering af tilskuddet kan tages op til revision ved forhandlinger hvert 3. år. Endvidere indebærer det - idet der er tale om et lovbundet tilskud - at hjemmestyret har sikkerhed for, at tilskuddet ikke ændres i perioden, og at tilskudsreguleringen ligger fast.

Med hensyn til valg af reguleringsmekanisme finder kommissionen, at en regulering, som den der anvendes for det generelle tilskud til de danske kommuner, hvor der reguleres for udviklingen i bruttofaktorindkomsten² i Danmark, ekskl. den offentlige sektor, i løbende priser, indebærer følgende fordele: 1) der reguleres herved såvel for den reale stigning (produktivitetsforøgelsen) som for stigninger i omkostningsniveauet i øvrigt («inflationstigningen») i Danmark, som i vidt omfang må forventes at ville være bestemmende for udviklingen i Grønland, 2) reguleringen afspejler, hvad Danmark »har råd« til, idet stigninger i tilskuddet i perioden knyttes til indkomstudviklingen i Danmark, 3) reguleringen er uafhængig af såvel regeringens som hjemmestyrets økonomiske dispositioner vedrørende Grønland.

En regulering aftalt til en fast procent pr. år vil indebære, at hjemmestyret på forhånd kender tilskuddets størrelse i alle tre år.

Derimod vil der ved regulering med en fast stigningsprocent være en lidt større usikkerhed end ved en indeksregulering med hensyn til, hvorvidt den aftalte stigningstakt nogenlunde vil stemme overens med den faktiske stigning i udgifterne, idet en regulering efter et indeks for udviklingen i bruttofaktorindkomsten i Danmark må antages set over lidt længere perioder nogenlunde at modsvare pris- og lønstigningerne i Grønland, der som ovenfor nævnt må forventes at være påvirket af udviklingen i Danmark.

1. Der sigtes hermed til de forventede ret betydelige stigninger i investeringerne på erhvervsuddannelsesområdet i midten af 1980'erne.

2. Som et udtryk for de samlede indkomster, der skabes ved produktionen.

Kommissionen går efter en vurdering af de to skitserede tilskudsmekanismer ind for, at tilskuddet reguleres efter udviklingen i brutto-j'aktorindkomsten. Kommissionen ønsker endvidere at understrege, at den har lagt afgørende vægt på at sikre, at det foreslåede samlede tilskud bliver *et generelt tilskud*, som rummer de muligheder for selvstændig prioritering og selvstændigt økonomisk ansvar, som en hjemmestyreordning må indebære.

Kommissionen har ved udformningen af sit forslag taget hensyn til de problemer for reguleringen af tilskuddet, som foranlediges af hjemmestyrets fremtidige væsentlige indflydelse på pris- og lønudviklingen, idet det næppe kan findes acceptabelt, at tilskuddet årligt reguleres for de lønforhøjelser, landsstyret giver. Samtidig tilgodeser det skitserede tilskudssystem hensynet til, at hjemmestyret kender det opregnede tilskud fra staten, inden der skal træffes pris- og lønaftaler med organisationerne.

Ved den 3-årige revisionsklausul er endvidere imødekommet ønsker fra grønlandsk side om en rimelig grad af økonomisk sikkerhed som grundlag for et hjemmestyre. Perioden for tilskudsfastsættelsen kan ikke gøres meget kortere, såfremt grundlaget for væsentlige ændringer i de udgiftsbestemmende faktorer skal kunne vurderes med henblik på en op- eller nedjustering af tilskuddet, således at der derved kan tages stilling til spørgsmålet om standardændringer.

b. Overgangsproblemer. Det er ved den nærmere udformning af tilskudssystemet nødvendigt at tage hensyn til, at der er foreslået en gradvis overførsel af opgaver (pkt. (1)-(12) på bilagslisten, jfr. s. 44). De tilskudsfinansierede opgaver bør så vidt muligt overgå pr. 1. januar 1980 eller 1981, således at tilskuddet for den første 3-årsperiode (1980-82) aftales på grundlag af de områder, der ønskes overtaget pr. 1. januar 1980, hvorefter det således aftalte tilskud fra 1. januar 1981 efter aftale mellem hjemmestyret og regeringen forhøjes med et tillæg for udgifterne vedrørende de opgaver, der ønskes overtaget pr. 1. januar 1981.

Da finansloven for 1980 vil være baseret på

prisniveauet pr. 1. januar 1979, må der på ændringsforslaget til finanslovforslaget for 1980 — når det er klarlagt, hvilke områder der ønskes overført pr. 1. januar 1980 - ske en opregning af de ved finanslovens udarbejdelse budgetterede udgifter, hvorved der tages højde for pris- og lønstigninger fra 1. januar 1979 til medio 1980, og de opregnede beløb må overføres til en ny konto for tilskud til hjemmestyret. Opregningen må fastlægges ved forhandling mellem hjemmestyret og regeringen og ske i overensstemmelse med den på forhånd fastlagte reguleringsmekanisme. For 1981 reguleres det således fastsatte tilskud for 1980 op i overensstemmelse med den tilskudsmekanisme, der er valgt, og der lægges hertil et beløb for områder, der overtages pr. 1. januar 1981. Tillægget fremkommer som de på finansloven for 1981 budgetterede udgifter til de pågældende områder opregnet til 1981-prisniveau. (Denne fremgangsmåde respekterer princippet om en 3-årig tilskudsfastsættelse, idet der blot i 1981 sker en udvidelse af tilskudsgrundlaget - d.v.s. det oprindeligt fastsatte tilskud — der svarer til tilvæksten i hjemmestyrets opgaver).

I kommissionens forslag til tidsplan for overtagelse af områder er det eneste yderligere område - udover de områder, der er foreslået overtaget i tiden frem til 1. januar 1981 - der er fastsat tidsfrist for, erhvervsområdet, som foreslås overført senest 1. januar 1984. Kommissionen finder som omtalt i kapitel XI en bloktilskudsordning principielt mest egnet også for dette område.

Bloktilskuddet bør i givet fald søges indarbejdet i det samlede generelle tilskud, men kommissionen skal under hensyntagen til, at udviklingen i specielt fiskerierhvervens økonomi ikke lader sig forudsige på nuværende tidspunkt, og til at udformningen af en tilskudsordning på dette område vil være afhængig af evt. EF-særordninger for Grønland, indskrænke sig til at foreslå, at spørgsmålet om den nærmere udformning af tilskuddet til erhvervsområdet tages op mellem hjemmestyret og regeringen i forbindelse med iværksættelsen af forberedelserne til overførslen af KGHs« produktions- og salgsvirksomhed.

5. Ansvar for tilskudsmidlernes anvendelse

Hjemmestyrets ansvar omfatter hjemmestyrets budget som helhed og dermed også ansvaret for tilskudsmidlernes anvendelse. Hjemmestyret har således ansvaret for, at budgettet overholdes, og at bevillingsoverskridelser ikke finder sted, hvilket indebærer, at det også er *hjemmestyret selv, der skal dække eventuelle bevillingsoverskridelser*. som måtte opstå. Dette er en konsekvens af principperne i det foreslåede tilskudssystem: Det foreslåede generelle tilskuds formål er at stille hjemme-

styret så frit som muligt i sin prioritering af anvendelse af midlerne, og ansvaret for, at de slår til, kan derfor ikke ligge hos nogen anden myndighed end den, der står for den konkrete disponering.

Regeringens (ud fra de i dag gældende forhold: ministeren for Grønlands) ansvar vedrørende tilskudsfinansierede områder omfatter ansvar for, at hjemmestyret overholder de rammer, der er fastsat i bemyndigelseslovgivningen, men går på den anden side ikke videre.

Kapitel XV. Hjemmestyrets indflydelse på indkomsterne i Grønland

A. Indflydelse på indkomstfordelingen

Hjemmestyret vil i kraft af overtagelsen af områder, der hidtil har været varetaget af staten og navnlig i kraft af overtagelsen af regel-fastsættende myndighed, få afgørende indflydelse på den overordnede styring af det grønlandske samfund. Derved vil hjemmestyret få oget indflydelse på *samfundsudviklingen* i Grønland.

Også i en anden, og politisk særdeles vigtig, henseende får hjemmestyret indflydelse, nemlig med hensyn til påvirkningen af *indkomsternes fordeling* mellem borgerne.

Midlerne til direkte at påvirke indkomstfordelingen er navnlig erhvervs-, skatte-, social- og boligpolitik, men på mere indirekte måde er også uddannelses- (og uddannelsesstøtte-) politik et afgørende middel hertil.

Alle disse områder vil ifølge kommissionens forslag, som det fremgår af kapitel X og XI, kunne overgå til hjemmestyret.

Dette indebærer, at *spørgsmålet om indkomstfordelingen i Grønland*, hvis kommissionens forslag realiseres, i det væsentlige *bliver et rent grønlandsk anliggende*.

(Indkomst-)fordelingspolitik er et spørgsmål om, hvorledes de indkomster, der dannes ved produktion af varer og tjenester (herunder offentlige ydelser m.v.), påvirkes gennem lovgivningen *efter*, at de er tjent.

Selve *indkomstfastsættelsen* sker derimod især gennem indgåelse af overenskomster om lønninger og priser. Hvorledes hjemmestyret kan få indflydelse herpå, er behandlet i afsnit B.

B. Indflydelse på indkomstfastsættelsen

1. Den nuværende ordning vedrørende løn- og ansættelsesforhold for lønmodtagere i Grønland

Løn- og ansættelsesvilkår for lønmodtagere i Grønland fastsættes dels ved indgåelse af *overenskomster* og andre kollektive aftaler, dels i henhold til tjenestemandsløve og ved

andre love (f.eks. love, der skal hindre eller standse arbejdskonflikter), men er endvidere også bestemt af *kutymen*, der opstår ved den lokale administration af overenskomsterne, og som bl.a. kan danne grundlag for såkaldt løn-glidning (d.v.s. en overløn, der ikke er hjemlet i overenskomsterne).

Landsrådet og De grønlandske kommuners

Landsforening har under den nuværende ordning indflydelse inden for hele området *offentlige ansættelser*.

De grønlandske instansers indflydelse på løn- og ansættelsesvilkårene manifesterer sig for det første gennem landsrådets mulighed for at påvirke udformningen af lovgivningen på området (tjenestemandsløven, beskæftigelsespolitiske foranstaltninger m.v.) og gennem landsrådets mulighed for at tage de generelle lønpolitiske problemer op til debat.

Mere specifikt er landsrådets og de grønlandske kommuners indflydelse på udformningen og indholdet af de regler (overenskomster m.v.), der er grundlaget for alt offentligt ansat personales løn- og ansættelsesvilkår, hjemlet i §§ 19 og 53 i loven om Grønlands landsråd og kommunalbestyrelser (som ændret ved lov af 19. december 1975).

Bestemmelserne tillægger grønlandsministeren den endelige kompetence til at indgå og godkende *kollektive aftaler* m.v. med virkning for landsrådet, kommunerne og naturligvis også staten. Denne ordning har nær sammenhæng med det i tjenestemandsløvens § 11 a og i bekendtgørelser fastlagte brede, fælles ansættelsesområde, hvorefter offentligt ansat personale har tjenestepligt overalt i Grønland og principielt i alle offentlige stillinger, uanset om disse henhører under staten, landsrådet eller kommunerne. Formålet hermed er bl.a. at undgå en for løn- og omkostningsniveauet skadelig indbyrdes konkurrence mellem de offentlige arbejdsgivere.

Bestemmelsen i landsrådsloven hjemler adgang for de grønlandske instanser til at deltage i forhandlinger (*samråd*) med ministeren forud for forhandlinger med personaleorganisationerne om kollektive aftaler. Dette samråd er for kommunernes vedkommende nærmere fastlagt i en aftale af 19. januar 1976.

Samrådet kan karakteriseres som et lovfæstet organ for indbyrdes konsultation mellem de offentlige arbejdsgivere. Organet har ikke status som part i aftaler med personaleorganisationer, men det forener muligheden for fastlæggelse af en politisk, herunder personalepolitisk, fælles holdning hos de offentlige arbejdsgivere med en i hovedsagen statslig sty-

ring af lønniveauet, lønsystemerne m.v., som er betinget af statens overvejende økonomiske interesser på arbejdsmarkedet. Denne statslige styrings- og kontrolfunktion har navnlig til formål at sikre en effektiv arbejdsretlig styring af de gældende aftaler for derved at undgå lønglidning eller direkte tilsidesættelse af de vedtagne regler. Styringen sker ved, at ministeren udøver beføjelser som aftalepartner.

Den ikke formaliserede del af arbejdsretten, d.v.s. *kutymer*, lønglidning etc. har ifølge sagens natur karakter af sædvaneret, der til stadighed opstår og omdannes. Efter gængs dansk arbejdsret er dannelsen af *kutymer* et selvstændigt retsstiftende forhold med klart definerede betingelser (som afviger fra den almindelige civilret). Den *kutyme*bestemte retsdannelse *har dog i Grønland spillet en væsentlig mindre rolle end i Danmark*; navnlig fordi minimallønssystemet ikke findes i Grønland. Desuden har statens traditionelle stilling som eneste arbejdsgiver modvirket dannelsen af forskelligartede lokale *kutymer*.

Løn- og ansættelsesvilkår for offentligt ansat personale under staten, kommunerne og landsrådet i Grønland er nu i langt de fleste tilfælde fastsat i overenskomster mellem Grønlandsministeriet og de respektive personaleorganisationer. For tiden eksisterer der 30-40 overenskomster og aftaler udover tjenestemandsaftaler.

Den private sektor i Grønland har hidtil været domineret af statens overenskomster. Dette skyldes dels, at den grønlandske arbejdsgiverforening indtil nu har tiltrådt statens overenskomster, navnlig for faglærte og ufaglærte arbejdere, dels at licitationsvilkår og lignende i vidt omfang har været baseret på statens lønniveau. Det er dog indtrykket fra statistisk materiale, at der foregår nogen løn- og glidning i den private sektor.

2. Kommissionens forslag om samvirke mellem de offentlige arbejdsgivere i Grønland under hjemmestyre

Det i afsnit 1 beskrevne system af aftaler og overenskomster vil være af væsentlig betydning ved overgangen til hjemmestyre, idet det

ansatte personale efter de gældende overenskomster ikke umiddelbart har nogen forpligtelse til at overgå til ansættelse hos hjemmestyret. (Erfaringerne fra kæmnervæsenets overgang til kommunerne viser dog, at flertallet af de ansatte sandsynligvis vil være indstillet på at overgå til ansættelse under hjemmestyret).

Da en sådan forpligtelse ikke eksisterer, vil det imidlertid være nødvendigt, at der forud for områdets overgang til hjemmestyre sikres hjemmestyret overenskomstdækning med de eksisterende arbejdstagerorganisationer, hvoraf flertallet er danske.

Da der imidlertid fortsat vil være en række områder, som forvaltes af staten, vil der også fortsat være et betydeligt personale ansat efter overenskomster med staten. Der vil derfor være en fælles interesse for de offentlige arbejdsgivere i at sørge for, at lønvilkårene for sammenlignelige personalegrupper er ens i hele Grønland, idet der i modsat fald må påregnes gennemtvunget afsmitning (evt. ved hjælp af lovlige arbejdsnedlæggelser, blokader og hjemrejse af udsendte eller lignende) af mulige gunstigere vilkår for visse grupper til andre ligeartede grupper.

Specielt kan en sådan situation tænkes, hvis hjemmestyret har et fåtal ansatte inden for en bestemt overenskomstgruppe, medens staten (eller kommunerne) har mange ansatte. I dette tilfælde må det påregnes, at organisationernes medlemmer vil søge gennemført lønforhøjelser ved aktion på hjemmestyreområdet for derved at tvinge staten (og kommunerne) til at følge trop.

Kommissionen har på denne baggrund såvel for overenskomstansatte som for tjenestemænd fundet det ønskeligt, at den nødvendige styring af det offentlige lønpolitik sikres gennem et forslag til et bindende samarbejde mellem de offentlige arbejdsgivere.

Udover den fælles økonomiske interesse i et sådant samarbejde er det også af afgørende betydning i forhold til organisationerne, hvem der er modpart i kollektive aftaler. Det er jo set fra deres synspunkt modparten, som er ansvarlig for brud på aftaler og i givet fald skal erlægge bod og erstatning. En anden væsent-

lig betragtning i denne forbindelse er, at alene en part i overenskomsten kan besvare strejker eller blokader ved at erklære lockout.

Et samarbejde mellem de offentlige arbejdsgivere må derfor tilrettelægges således, at det i enhver situation står klart, hvem der er arbejdsgiverpart i aftalerne. Man kan således ikke anvende en konstruktion, hvor det er uklart, hvorvidt det er hjemmestyret, staten eller kommunerne, der er part i et bestemt overenskomstforhold med samme organisation.

Kommissionen har vedrørende udformningen af et sådant samarbejde overvejet forskellige muligheder.

Dels har været overvejet en omstrukturering af det allerede eksisterende samråd til også at omfatte hjemmestyret og således, at staten fortsat står som den offentlige part i overenskomster (og i forhandlinger om tjenestemandforhold) og fører forhandlingerne inden for de ved samrådet aftalte rammer. Dels har været overvejet et system, hvorefter staten og hjemmestyret indgår overenskomster hver for sig, men opretholder et uformelt og helt frivilligt samarbejde. Ingen af disse ordninger synes imidlertid at kunne sikre tilstrækkelig oversigt over og styring af lønpolitikken og dermed ejheller af dennes økonomiske konsekvenser. Hertil kommer, at der udover risiko for afsmitning vil kunne opstå konkurrence om personalet og en forøgelse af den administrative byrde ved forhandlingerne.

Endvidere har også været overvejet et system, hvorefter hjemmestyret, staten og kommunerne indgår en fællesaftale eller -overenskomst med personaleorganisationerne, således at der på arbejdsgiverside er tre parter i aftalen. En sådan ordning ville svare til, hvad der har været praktiseret på en del områder mellem staten og amtskommunerne, hvor disse har fælles personalegrupper. Denne fremgangsmåde har imidlertid medført ikke uvæsentlige vanskeligheder arbejdsgiverparterne imellem og har desuden givet personaleorganisationerne lidt vel gunstige forhandlingspositioner i visse situationer.

Da ingen af de nævnte muligheder tilgodeser de hensyn, kommissionen tillægger afgørende vægt, har kommissionen samlet sig om

et forslag om en ikke tidligere i Danmark praktiseret form for samarbejde mellem de offentlige arbejdsgivere gennem *oprettelse af et nyt, særligt offentligretligt organ (nævn) til formålet.*

Et sådant nævn må oprettes ved lov og skal være part i alle overenskomster med offentligt ansat personale samt være det forum, hvori de offentlige arbejdsgivere forhandler om personale- og tjenestemandsforhold i øvrigt. Ordningen forudsætter, at ingen offentlig arbejdsgiver i Grønland er selvstændig part i overenskomster.

Nævnet foreslås opbygget med en ansvarlig leder, et sekretariat og en overordnet bestyrelse. Bestyrelsen skal have instruktionsbeføjelser over for den ansvarlige leder, f.eks. vedrørende rammebeløb for lønninger, principper for ansættelsesvilkår, beslutninger om lockout m.v. Bestyrelsen foreslås sammensat af 2 repræsentanter for staten, 2 for hjemmestyret og 2 for De grønlandske kommuners Landsforening samt en formand. Endvidere foreslås indført en regel om, at hvis enten hjemmestyret eller staten ikke for sit personale kan tilslutte sig en vedtagelse i bestyrelsen, skal der være ret til at forlange eget personale undtaget fra det vedtagne. For statens vedkommende vil en sådan regel tilgodese det statsretlige hensyn, at ministeren ikke tvinges til at tiltræde aftaler eller etablere konflikter, som er uønsket af regeringen eller folketinget.

Det foreslåede nævn vil i princippet kunne indgå særskilte overenskomster for henholdsvis hjemmestyret, staten og kommunerne, hvis noget sådant i en given situation er ønskeligt. Det skal dog understreges, at *hensigten* med den foreslåede ordning er, at de tre arbejdsgiverparter så vidt muligt skal finde sammen om en *felles lønpolitisk linie* og i det hele taget være fuldt ud orienteret om hinandens synspunkter, holdninger og økonomiske muligheder.

Den foreslåede ordning vil efter kommissionens opfattelse navnlig have den fordel, at personaleorganisationerne ikke får staten eller hjemmestyret som modpart, men også at eventuelle modsætninger mellem arbejdsgiverne ikke vil komme offentligt frem.

Det kan tilføjes, at da nævnet som part i kollektive overenskomster hæfter for udredelse af eventuelt ikendt bod og erstatning, må der gives nævnet ret til regres hos en arbejdsgiver, som gør sig skyldig i et evt. brud på en overenskomst.

3. Tjenestemandsretlige forhold

a. Den nuværende retstilstand. På tjenestemandsområdet er de arbejdsretlige forhold stærkt afvigende fra, hvad der gælder for kollektive overenskomster (jfr. herom afsnit 4). Loven om mægling i arbejdsstridigheder og loven om arbejdsretten finder ikke anvendelse for tjenestemænd, hvilket naturligvis også gælder i Grønland. I det følgende er redegjort for forholdene, således som de er fastlagt i *lov om statens tjenestemænd i Grønland.*

Væsentlige dele af tjenestemænds *ansættelsesvilkår* afgøres alene ved loven og er ikke undergivet aftaler. Dette gælder i særdeleshed alle regler om pensioner, men også f.eks. spørgsmålet om tjenestemandens pligter og om disciplinær forfølgning afgøres ensidigt af loven. Derimod kan der i henhold til tjenestemandsløven indgås aftale om løn- og andre ansættelsesvilkår, medmindre det drejer sig om forhold, der bestemmes ved lov eller i henhold til lov, eller som angår forvaltningens opgaver, organisation eller personalebehov. Endvidere indeholder loven visse andre begrænsninger i aftalefriheden; således er det f.eks. bestemt, at der til tjenestemænd, som ikke er hjemmehørende i Grønland, skal aftales et grønlandstillæg til lønnen.

Forhandlingsretten for tjenestemænd og pensionerede tjenestemænd udøves ifølge tjenestemandsløven igennem de centralorganisationer, som ministeren efter indhentet udtalelse fra Lønningsrådet indgår en hovedaftale med om fremgangsmåden ved indgåelse af aftaler samt om udøvelse af forhandlingsret i øvrigt. Disse centralorganisationer har således et legalt monopol på at udøve forhandlingsretten, men til gengæld forpligter loven dem til at give samtlige tjenestemænd m.v. adgang til medlemskab. Samme regler gælder i henhold til hovdaftalen for tjenestemandslignende aflønnet personale.

Medens loven om mægling som nævnt ikke gælder for tjenestemænd, er det i tjenestemandensloven bestemt, at hvis der *ikke* kan opnås *enighed mellem centralorganisationerne og ministeren* om en aftale, skal uenigheden løses ved, at ministeren fremsætter særligt lovforslag om lønninger m.v. Et sådant lovforslag kan ministeren imidlertid først fremsætte efter at have indhentet udtalelse fra *Lønningsrådet*, hvori centralorganisationerne er repræsenteret, og som desuden består af repræsentanter for statsadministrationen. Organisationsparternes antal skal overstige administrationsrepræsentanternes med mindst én, og desuden udpeges som medlemmer af Lønningsrådet af Folketinget et antal folketingsmedlemmer, som er lige så stort som de 2 fornævnte repræsentantgrupper.

Denne sammensætning af Lønningsrådet i forbindelse med tjenestemandenslovens krav om, at ministeren i tilfælde af uenighed om lønforhandlinger skal indhente udtalelse fra Lønningsrådet, bevirker, at Lønningsrådet i praksis vil kunne fungere som en art mæglingsinstans, hvor statsadministrationen og centralorganisationerne kan føre drøftelser, og hvor de folketingsvalgte medlemmer i realiteten kommer til at fungere som en art opmænd. Kun såfremt sådanne drøftelser ikke fører til resultat, vil ministeren i praksis fremsætte lovforslag for Folketinget om lønninger m. v.

Det anførte system tilsigter at løse *interessetvister* mellem staten og centralorganisationerne, men tjenestemandensloven indeholder tillige regler om en domstol, der kan tage stilling til *retstvister*, idet der er bestemmelser om en permanent voldgiftsret. Denne sammensættes af en højesteretsdommer, 2 dommere fra Østre Landsret og en repræsentant for centralorganisationerne, ligesom retten i den enkelte sag tiltrædes af et medlem udpeget af vedkommende minister og et medlem udpeget af vedkommende centralorganisation.

Tjenestemændenes centralorganisationer har i kraft af de nævnte regler ganske særlige garantier for at kunne gennemføre lønforhandlinger og håndhæve indgåede aftaler.

Foruden de her nævnte garantier for tjenestemændenes forhandlingsret findes der imid-

lertid i lovgivningen særegne garantier, som ganske adskiller tjenestemændene fra alle andre arbejdstagere. Disse garantier indeholdes dels i *grundlovens § 27*, dels i *den gældende tjenestemandenslovgivning* sammenholdt med retspraksis og almindelige grundlæggende retsprincipper. Garantierne består bl.a. i regler om, at tjenestemænd har bestemte ansættelsesområder, der fastlægges i deres ansættelsesbreve i henhold til loven. Overførsel til andet ansættelsesområde kan normalt ikke finde sted, uden at tjenestemanden får valget mellem en sådan overførsel eller afsked med ret til ventepenge/rådighedsløn i nogle år og derefter modtager livsvarig pension.

De her nævnte garantier imod forflyttelse eller overgang til andet område har nødvendiggjort, at der ved overflytning af sagsområder fra staten til kommuner eller amtskommuner har måttet forberedes en særlig lovgivning, hvilket er sket dels ved omhyggelige overvejelser af mulighederne for at overføre tjenestemænd til de nye områder, uden at tjenestemændene på nogen måde led retstab, dels også ved forhandlinger og indgåelse af aftaler med tjenestemændenes centralorganisationer. Det har været et ufravigeligt og nødvendigt led i sådan lovgivning, at samtlige tjenestemænd, der skulle overgå til andre områder, har fået mulighed for at bevare retsstilling som egentlige statstjenestemænd. I praksis vil resultatet af en sådan overførsel altså være, at staten fortsat har stor indflydelse på løn- og ansættelsesvilkår for alle tjenestemænd, der er eller har været ansat i staten.

For så vidt angår landsrådets og kommunernes tjenestemænd, er disse i dag underkastet samme regler som statens tjenestemænd, hvilket for landsrådets tjenestemænd er fastsat ved landsrådsvedtægt om lønnings- og pensionsforhold for Grønlands landsråds tjenestemænd af 11. februar 1975 og for kommunernes vedkommende i tjenestemandensvedtægt trådt i kraft den 1. januar 1976.

Vilkårene for tjenestemænd er således de samme for alle tjenestemænd i Grønland. Det samme gælder hverken for Færøerne eller i Danmark. Det kan således som eksempel nævnes, at lønniveauet på Færøerne ligger under

statstjenestemændenes for hjemmestyrets tjenestemænd. Også på en række andre områder adskiller de nævnte tjenestemandsoordninger sig fra hinanden, selv om hovedindholdet er det samme.

b. Tjenestemænds overgang til et kommende hjemmestyre. Det følger af lovgivningens garantier imod statstjenestemænds forflyttelse og overgang til anden arbejdsgiver, at det ikke uden videre vil være muligt for et hjemmestyre at overtage statens tjenestemænd. Det kan i denne forbindelse oplyses, at en væsentlig del af personalet inden for flere af de områder, som inden for en kortere periode overføres til hjemmestyret, er tjenestemænd. Således er stort set alt administrativt og pædagogisk personale ved det grønlandske skolevæsen ansat som statstjenestemænd.

Det må på grund af manglen på uddannet, grønlandsk personale anses for påkrævet, at de nuværende tjenestemænd inden for de områder, der skal overgå fra staten til hjemmestyret, bevarer deres stillinger, og det må ligeledes i en lang årrække anses for nødvendigt at kunne ansætte udsendte tjenestemænd med de nødvendige kvalifikationer.

Fortsat ansættelse af de nuværende statstjenestemænd vil kun være mulig under forudsætning af, at der gives samme garantier og ydes mindst lige så gode vilkår som nu.

I denne forbindelse må især peges på følgende:

- 1) De nuværende statstjenestemænds pension garanteres af staten ved lov. Pensionen er snævert knyttet til de til enhver tid gældende lønaftaler, både fordi den pensionsgivende løn følger af disse aftaler, og fordi de løbende pensioner reguleres efter lønaftalerne.
- 2) Statstjenestemændenes forhandlingsret er som beskrevet under a. garanteret ved regler i lovgivningen, og det må anses for givet, at centralorganisationerne fortsat vil kræve dette system opretholdt også ved statstjenestemænds tjeneste under hjemmestyret.
- 3) En vis overensstemmelse med de alminde-

lige danske tjenestemandregler må af hensyn til rekrutteringen anses for uundgåelig, så længe en stor del af de ansatte efter en kortere tjenesteperiode i Grønland skal vende tilbage til Danmark.

Af ovennævnte grunde findes det nødvendigt, at aftaler om statstjenestemænds løn- og ansættelsesvilkår også efter hjemmestyrets indførelse indgås med staten som part. Det findes hensigtsmæssigt, at hjemmestyrets og statens tjenestemænd følger samme regler, hvorfor der må ske en samordning. Sådant samordning vil kunne ske i det i afsnit 2 foreslåede nævn, men kan også finde sted uden for dette.

For så vidt angår landsrådets og kommunernes nuværende tjenestemænd, er deres forhold fastlagt gennem bestående vedtægter. Derimod vil hjemmestyret stå frit med hensyn til udvikling af et nyt tjenestemandssystem gældende for fremtidige tjenestemandsansættelser under hjemmestyret. Hjemmestyrets frihed vil dog være stærkt begrænset af praktiske grunde, navnlig så længe en væsentlig del af tjenestemandstillingerne skal rekrutteres i Danmark.

Såfremt hjemmestyret i Grønland efter en årrække kan rekruttere større grupper af hjemmehørende tjenestemænd, vil hjemmestyret kunne ansætte disse på tjenestemandsvilkår fastsat af hjemmestyret, hvori kan indgå aftaler mellem hjemmestyret og en evt. grønlandsk tjenestemandsoorganisation.

4. Arbejdsretlige forhold

Reglerne om lønvilkår m.v. fastsættes i Grønland ligesom i Danmark som omtalt i afsnit 1 ved frivillige, kollektive aftaler mellem lønmodtagerorganisationer og arbejdsgivere. Dette gælder dog som omtalt i afsnit 3 ikke uden videre for tjenestemænd. I det følgende er kort redegjort for *den eksisterende retstilstand* vedrørende interesse- og retstvister *på områder, der er undergivet kollektive overenskomster.*

Såfremt der ved indgåelse af en kollektiv aftale ikke kan opnås enighed, gælder i Danmark loven om mægling i arbejdsstridigheder.

I henhold til denne lov er der pligt for parterne i en kollektiv aftale til at underkaste sig forligsmægling i interessetvister, og forligsmanden kan forbyde arbejdsnedlæggelser i et tidsrum, hvori han søger at mægle mellem parterne.

Loven om mægling i arbejdsstridigheder gælder ikke i Grønland. Imidlertid har *forligsinstitutionen* alligevel været bragt i anvendelse i nogle tilfælde, hvor Grønlandsministeriet har været i forhandling med en *dansk* organisation. I disse tilfælde har begge parter haft sæde i Danmark. Derimod må det antages, at forligsinstitutionen *ikke* kan anvendes, hvis en part (f.eks. et kommende hjemmestyre) i en kollektiv aftale har *sæde i Grønland*. Muligheden for at udskyde konflikter og for at mægle er således ikke til stede.

Et noget lignende forhold gør sig gældende vedrørende *loven om arbejdsretten*, som *ikke gælder for Grønland*. Arbejdsretten påkender i Danmark tvister af retlig karakter med bindende virkning for parterne i kollektive aftaler. Tilsvarende domstol findes ikke i Grønland.

Som følge heraf kan *retstvister* i kollektive af taleforhold i *Grønland kun* afgøres, hvis parterne kan enes om at etablere voldgift. Af denne årsag er loven af 1972 om voldgift sat i kraft i Grønland ved en kongelig anordning, der for Grønlands vedkommende udelader en bestemmelse i voldgiftsloven, § 11, hvori det hedder, at visse arbejdsretlige tvister ikke er omfattet af loven.

En grønlandsk aftalt voldgift af arbejdsretlig art er således i sin helhed omfattet af vold-

giftsloven, hvorved det bl.a. sikres, at voldgiftskendelser kan tvangsfuldbyrdes.

Mellem Grønlandsministeriet og GAS er indgået en aftale af 1967 om faglig strid, og heri indgår regler om voldgift. Også enkelte andre aftaler om voldgift er indgået.

Som det fremgår, ville der af praktiske grunde ske en indskrænkning af mulighederne for at anvende de traditionelle arbejdsretlige regler i Danmark, hvis forhandlingsparten på arbejdsgiverside fremover fik domicil i Grønland.

5. Den praktiske gennemførelse af kommissionens forslag

Kommissionen har ved sine overvejelser af de løn- og ansættelsesmæssige forhold på det offentlige arbejdsmarked under hjemmestyret lagt *afgørende vægt* på under hensyntagen til de tjenestemandretlige og øvrige arbejdsretlige realiteter i videst muligt omfang at *sikre* mulighed for en *styring af løn- og omkostningsudviklingen i Grønland* igennem et organiseret samvirke mellem de offentlige arbejdsgivere, der giver hjemmestyret og de grønlandske kommuner en så høj grad af indflydelse og ansvar som muligt.

Kommissionen har fundet, at det foreslåede offentligretlige organ vil være det mest hensigtsmæssige instrument til brug ved denne styring, og vil i den afsluttende del af sin betænkning nærmere redegøre for, hvorledes en ordning som her skitseret praktisk kan gennemføres, og overveje, hvorledes nævnets administrative funktioner geografisk skal placeres.

Resumé af bind i af kommissionens betænkning

1. Kommissionen har iflg. sit kommissorium fået til opgave at gennemgå de nuværende statslige opgaver i Grønland med henblik på at finde frem til, på hvilke områder og på hvilke måder Grønlands landsråds indflydelse og ansvar kan øges, at udarbejde forslag — herunder forslag til ny lovgivning - til en hjemmestyreordning for Grønland inden for rammerne af rigsheden, at opstille forslag til tidsplan for etablering og gennemførelse af hjemmestyre i Grønland, at udarbejde forslag til principper for økonomiske ordninger på de enkelte områder samt at stille forslag til ændringer i opbygningen af administrationen i Grønland og Danmark i konsekvens af kommissionens forslag.

2. Anledning til kommissionens nedsættelse har været en delbetænkning/forhandlingsoplæg, afgivet af et rent grønlandsk hjemmestyreudvalg i februar 1975. I delbetænkningen er henstillet, at det formelle grundlag for gennemførelse af en hjemmestyreordning inden for rigsfællesskabets rammer søges etableret og den fornødne lovhjælp tilvejebragt for en gradvis forøgelse af Grønlands landsråds indflydelse og ansvar. Endvidere peges i delbetænkningen på en række områder, hvor landsrådets ansvar og indflydelse bør øges. Samtlige disse områder er blevet behandlet af kommissionen.

3. Kommissionen blev nedsat den 9. oktober 1975 og sammensat af 7 grønlandske medlemmer (5 medlemmer af Grønlands landsråd og de 2 grønlandske folketingsmedlemmer) og 7 danske medlemmer (valgt af og blandt folketingets medlemmer) samt en formand, professor, dr. jur., Isi Foighel, udpeget af ministeren

for Grønland. Desuden har De grønlandske kommuners Landsforening været repræsenteret ved en observatør. Kommissionen har under hele sit arbejde gennemført en omfattende informationsvirksomhed og bl.a. udsendt et debatoplæg til samtlige husstande i Grønland. Flere af de sagsområder, der er foreslået overført til hjemmestyre, er blevet særskilt gennemgået i underudvalg af kommissionens grønlandske medlemmer, hvis indstillinger har dannet grundlag for de endelige forslag. Desuden er landsrådet, De grønlandske kommuners Landsforening og de grønlandske kommuner løbende blevet holdt underrettet om kommissionens arbejde.

4. Udgangspunkt for kommissionens kommissorium og dermed også for dens arbejde har været delbetænkningen fra det grønlandske hjemmestyreudvalg. Kommissionen opfatter det i delbetænkningen udtrykte ønske om rigshedens bevarelse som et udtryk for, at den grønlandske befolkning kæmper ikke for national uafhængighed, men for identitet. Eller rettere: for bedre muligheder for en styrkelse og udbygning af egen identitet gennem øget, selvstændigt ansvar.

5. Kommissionen er sig klart bevidst, at der med indførelsen af et hjemmestyre i Grønland bliver betroet befolkningen i Grønland og dennes valgte repræsentanter ikke alene vigtige, men også vanskelige og måske tillige byrdefulde opgaver.

Kommissionen betoner derfor, at ansvarsbevidsthed og tolerance fra begge sider i tilrettelæggelsen af samfundsopgavernes overgang, ved vurderingen af de opnåede resultater og ved varetagelsen af det fremtidige forhold i

det hele taget mellem de to dele af riget, vil være af afgørende betydning for, at hjemmestyret kan udvikle sig på en for både Grønland og Danmark tilfredsstillende og harmonisk måde.

6. Det har som nævnt været en forudsætning for kommissionens arbejde, at hjemmestyreordningen skulle bygge på rigsenhedens opretholdelse, hvilket navnlig indebærer, at grundloven i sin helhed fortsat vil være gældende for Grønland, at Grønland forbliver en del af Danmarks Rige, at suveræniteten fortsat ligger hos rigets myndigheder, og at hjemmestyre for Grønland kun statsretligt kan gennemføres ved en dansk lov, hvorved folketinget delegerer en del af sin kompetence til hjemmestyret.

7. Kommissionen har udover begrebet rigsenheden også nærmere behandlet to grundlovsbestemte forudsætninger for hjemmestyreordningen: princippet om det kommunale selvstyre (jfr. pkt. 25 nedenfor) og princippet om rigsmyndighedernes kompetence i internationale forhold, som er en markant del af Danmarks suverænitetsudøvelse og må respekteres ved udformningen af hjemmestyreordningen, samtidig med at der (jfr. pkt. 24) må sikres mulighed for varetage af hjemmestyrets interesser i internationale relationer, herunder over for EF. Herudover har kommissionen lagt yderligere to forudsætninger til grund for sit arbejde: at kapitaloverførslen - herunder kapitaloverførsel også til områder, som overgår til hjemmestyret - fra Danmark til Grønland bør fortsætte, og at en udbygget hjemmestyreordning må omfatte ansvar/medansvar for erhvervene i Grønland, herunder ikke mindst de traditionelle grønlandske erhverv.

8. Hovedformålet med indførelse af hjemmestyre er at overføre (delegere) kompetence og dermed ansvar fra danske politiske myndigheder til grønlandske politiske myndigheder, som ikke alene skal forvalte de samfundsopgaver, som overtages fra staten, men også fastsætte de regler, der skal gælde for forvaltningen, og varetage et selvstændigt økonomisk

ansvar for opgavernes løsning. Hovedopgaven for kommissionen har derfor været at søge dette formål realiseret ved i sit udkast til hjemmestyrelov at skabe rammerne (reglerne) for udøvelsen af ansvaret og organerne, hvorigennem det skal udøves.

9. Kommissionen foreslår, at hjemmestyrets myndigheder skal bestå af et folkevalgt landsstyre og et landsstyre valgt af landstinget. Den egentlige myndighed bør ligge hos landstinget, således at landsstyret, i hvert fald indtil videre, i enhver henseende optræder på landsstingets vegne. Der er dog intet til hinder for, at landstinget med tiden kan give landsstyret en selvstændig kompetence, ligesom valgmanden for landsstyret vil kunne tilpasses partidannelser, idet kommissionen vedrørende valg af landsstyret har indskrænket sig til at foreslå, at landstinget skal vælge landsstyrets formand og de øvrige medlemmer af landsstyret.

10. For at fastlægge hjemmestyrets anliggender (d.v.s. afklare spørgsmålet om, hvilke sagsområder hjemmestyret kan overtage) har kommissionen foretaget en afgrænsning af henholdsvis rigsmyndighedernes og hjemmestyrets kompetenceområder.

11. Kommissionen har herunder udskilt en række områder, hvor kompetencen ligger hos rigsmyndighedene og ikke kan henlægges til hjemmestyret. Det drejer sig navnlig om områder som statsforfatningen, forholdet til udlandet, rigets finanser og forsvaret.

12. Ved sine overvejelser om overførsel af sagsområder til hjemmestyret har kommissionen lagt til grund, at lovgivningsmyndighed og bevillingsmyndighed ikke bør adskilles. Kommissionen har fundet, at dette princip ikke er til hinder for, at der kan ydes statstilskud til opgaver, som overtages fra staten. I sådanne tilfælde må imidlertid den regelfastsettende myndighed delegeres til hjemmestyret ved særlige bemyndigelseslove, hvorved folketinget fastlægger en ramme i form af nogle få hovedprincipper for det enkelte område, men overlader den nærmere regelfast-

sættelse og styrelse af området til hjemmestyret. For selvfinansierede områder overtager hjemmestyret derimod den fulde lovgivningskompetence med hjemmel i selve hjemmestyreloven.

13. Det er fra grønlandsk side tilkendegivet, at man som selvfinansierede områder i perioden fra hjemmestyrets forventede indførelse pr. 1.maj 1979 (jfr. pkt. 27) og indtil (senest) 1.januar 1981 ønsker at overtage følgende områder: Grønlands indre styrelse, skatter og afgifter, regulering af fiskeri og fangst, fredning, landsplanlægning og nærings- og konkurrencelovgivning.

14. Som tilskudsfinansierede områder ønskes indenfor samme tidsramme overtaget: folkekirken, sociale forhold, arbejdsmarkedsforhold samt undervisning og kultur. Endvidere ønskes senest 1.januar 1984 overtaget Den kgl. grønlandske Handels funktioner inden for produktion og afsætning af fiske- og fangstprodukter. Kommissionen har herved — under hensyn til den nære sammenhæng, der er mellem de funktioner, der i dag udføres af Den kgl. grønlandske Handel - forudsat, at hjemmestyret senest 3 år efter hjemmestyrets indførelse udarbejder en samlet plan for overtagelse også af Den kgl. grønlandske Handels øvrige funktioner, således at det af denne fremgår, hvornår og i hvilket omfang disse overtages.

15. På længere sigt ønskes endelig overtaget også sundhedsvæsen, boligområdet, vareforsyning, intern passager- og godsbefordring samt miljøbeskyttelse.

16. På de tilskudsfinansierede områder foreslår kommissionen anvendt et bloktilskud fastsat med udgangspunkt i statens hidtidige udgifter. Tilskuddet foreslås udformet som et generelt tilskud for drifts- og anlægsudgifter under ét og fastsat ved lov for 3 år ad gangen. Tilskuddet foreslås ligesom det generelle tilskud til de danske kommuner reguleret med udviklingen i bruttofaktorindkomsten i Danmark i løbende priser. Såvel tilskuddet som re-

guleringsmekanismen skal kunne forhandles mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret forud for hver 3-års periode. Tilskuddet foreslås endvidere udformet, så der tages hensyn til, at gradvis opgaveoverførsel skal være mulig i overensstemmelse med den foreslåede tidsplan (jfr. pkt. 14). Endelig foreslås tilskuddet ydet til hjemmestyret, der (jfr. pkt. 26) videreforder midler til kommunerne til varetagelse af decentraliserede opgaver, der er henlagt til disse.

17. De under pkt. 13-15 nævnte områder er opført på en særlig bilagsliste til hjemmestyreloven, hvilket indebærer, at hjemmestyret har krav på, at de kan overføres. Også andre sagsområder vil kunne overføres, men det må i så fald ske ved aftale mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret for hvert enkelt område.

18. I kommissionens forslag til hjemmestyreordning indgår også en råstofordning, idet kommissionen i overensstemmelse med det grønlandske hjemmestyreudvalgs ønske ligeledes har stillet forslag om en ændret retstilstand på dette område.

19. Kommissionen har i sit arbejde hermed taget udgangspunkt i en anerkendelse af, at den fastboende befolkning i Grønland har grundlæggende rettigheder vedrørende de naturgivne ressourcer, hvilket navnlig fører til en formulering af visse politisk-moralske krav, som bør respekteres gennem udformningen af råstofordningen.

Kommissionen har endvidere lagt til grund, at råstofordningen, ligesom hjemmestyreordningen som helhed, må udformes under respekt af rigsenheden og dermed af det samlede riges interesser.

20. Kommissionen har til grund for sit forslag til en råstofordning lagt et ligestillingsprincip, hvorefter Grønland og Danmark skal være ligestillede med hensyn til fastlægelsen af retningslinierne for råstofudviklingen og for vedtagelsen af afgørende, konkrete beslutninger. I konsekvens heraf er vedrø-

rende de ikke-levende ressourcer foreslået en særlig bestemmelse i hjemmestyreløven om en fælles beslutningskompetence for rigsmyndighederne og hjemmestyret, således at hver af parterne skal have mulighed for at modsætte sig en udvikling eller konkrete beslutninger, som af den pågældende part anses for uønsket.

21. Endvidere er i et ændringsforslag til loven om mineralske råstoffer foreslået en ordning vedrørende fordelingen af eventuelle offentlige indtægter fra råstofvirksomhed i Grønland. Ordningen indebærer, at sådanne indtægter primært skal anvendes til at erstatte den hidtidige kapitaloverførsel fra Danmark til Grønland.

Offentlige indtægter herudover skal komme såvel hele riget som Grønland til gode, således at en del af sådanne yderligere indtægter skal kunne tilfalde Grønland og resten Danmark. Spørgsmålet om, hvor stor en del der skal tilfalde Grønland, og hvorledes denne del skal anvendes og anbringes, skal løses ved senere aftale mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret. Hver af parterne skal på et hvilket som helst tidspunkt kunne kræve, at der gennemføres forhandlinger til opnåelse af en sådan aftale.

22. Den fælles beslutningskompetence skal udøves af regeringen og hjemmestyret, men kommissionen foreslår, at der som rådgivende instans for de to parter oprettes et paritetisk dansk-grønlandsk fællesråd, der dels skal sikre repræsentanter udpeget af regering og hjemmestyre kontinuerlig information om udviklingen på råstofområdet, dels skal kunne afgive indstilling til de to parter om sager, disse skal træffe beslutning om.

Den administrative varetagelse af samfundets rolle på råstofområdet foreslår kommissionen henlagt til en særskilt råstofforvaltning, der 1) dels skal stille sekretariatsfunktioner til rådighed for fællesrådet og sikre lige adgang for regering og landsstyre til indsigt i forvaltningens virksomhed og til den sagskundskab, den råder over og 2) dels på rigsmyndighedernes vegne skal udøve almindelige

offentlige myndighedsfunktioner i forhold til koncessionshavere og andre private interesser.

Sådan udøvelse af offentlig myndighed må på sædvanlig måde være undergivet regeringens parlamentariske ansvar. Råstofforvaltningen må derfor henlægges under en minister (ud fra de i dag gældende forhold: ministeren for Grønland), som må varetage det parlamentariske ansvar for råstofforvaltningens virksomhed, hvad enten den udøves i kraft af beslutninger truffet af minister og landsstyre i fællesskab, eller der er tale om funktioner som led i den løbende administration.

23. Som et særskilt emne har kommissionen endvidere behandlet det grønlandske sprog, idet kommissionen har fundet, at der i forbindelse med indførelse af hjemmestyre bør ske en formel anerkendelse af det grønlandske sprog som hovedsprog i Grønland. Derfor har kommissionen foreslået en bestemmelse, hvorefter det grønlandske sprog er hovedsproget, og har endvidere foreslået, at der skal undervises grundigt i det danske sprog. Endelig har kommissionen i offentlige forhold foreslået en ligestilling af de 2 sprog.

24. Med hensyn til samvirket mellem hjemmestyret og rigsmyndighederne foreslår kommissionen, at forslag (udkast) til love og administrative forskrifter, der alene vedrører Grønland eller i øvrigt har særlig betydning for Grønland, skal forelægges hjemmestyret, inden de fremsættes for folketinget/sættes i kraft i Grønland. På samme måde foreslås, at internationale traktater — som alene rigsmyndighederne har kompetence til at indgå — som særligt berører grønlandske interesser, skal forelægges hjemmestyret til udtalelse, inden de indgås. Endvidere har kommissionen stillet forslag om nogle bestemmelser af praktisk-erhvervs-mæssig art, hvorefter hjemmestyret selv i visse tilfælde kan varetage særlige grønlandske interesser i udlandet, bl.a. ved deltagelse i internationale forhandlinger af betydning for det grønlandske erhvervsliv.

25. Kommissionen foreslår, at man i forbin-

delse med overgangen til hjemmestyre forlader benævnelsen landshøvding som betegnelse for rigets øverste repræsentant i Grønland. I stedet foreslår kommissionen benævnelsen rigsombudsmand, som anvendes i den færøske hjemmestyreordning, således at sprogbbru- gen bliver ens i de to ordninger.

26. Ved hjemmestyreordningens indførelse vil der ske en decentralisering af de centrale offentlige opgaver (regelfastsættelse, styring, planlægning) fra staten til hjemmestyret. Denne decentralisering af de centrale opgaver må koordineres med udlægningen af de lokale opgaver til kommunerne, hvilket nødvendiggør en stillingtagen til, hvilke principper der skal gælde for det kommunale selvstyre under hjemmestyret.

Dette spørgsmål har under kommissionens arbejde været behandlet på møder mellem bestyrelsen for De grønlandske kommuners Landsforening og landsrådets forretningsudvalg, som har været enige om følgende 3 hovedprincipper for det kommunale selvstyres omfang og økonomiske grundlag under hjemmestyret:

1. Det kommunale selvstyre opretholdes.
2. Kommunernes økonomiske handlefrihed bevares. Dette indebærer selvstændig prioritering af udgifterne, selvstændig kommunal beskatning og anvendelse af tilskudsformer (for tilskud fra hjemmestyret til kommunerne), der giver kommunalt råderum.
3. Omfanget af det kommunale selvstyre fastlægges med udgangspunkt i det eksisterende kommunale selvstyre, idet det ved overførsel af opgaver til hjemmestyret sikres, at opgaver, som alene eller hovedsagelig har lokal betydning, overdrages til de kommunale myndigheder.

Der har endvidere mellem kommunerne og landsrådet været enighed om, at de anførte 3 hovedprincipper for det kommunale selvstyre bør indsættes i de generelle bemærkninger til den fremtidige landstingslov om de grønlandske kommuner m.v.

Kommissionen har fundet, at det vedrørende kommunernes stilling under hjemmestyret må være afgørende, hvilke ønsker herom der gør sig gældende fra grønlandsk side, og har derfor taget de grønlandske ønsker om udformningen af den videre procedure med hensyn til udmøntningen (optagelse i landstingsloven om de grønlandske kommuner m.v.) af hovedprincipperne til efterretning.

27. Udover at opstille forslag til en tidsplan for gennemførelsen af hjemmestyrets overtagelse af sagsområder (jfr. pkt. 13-15 ovenfor) har kommissionen endvidere også udarbejdet et forslag til tidsplan for selve etableringen/indførelsen af hjemmestyret. Ifølge denne plan foreslås betænkningen, bind 1-3, inkl. forslag til hjemmestyrelov, bemyndigelseslove m.v. forelagt for og færdigbehandlet i Grønlands landsråd i foråret 1978, hvorefter lovforslagene i maj forelægges folkettinget. Lovforslagene foreslås genfremsat for og færdigbehandlet af folkettinget i efteråret 1978, hvorefter en vejledende folkeafstemning om det endeligt vedtagne og stadfæstede forslag til hjemmestyrelov gennemføres i Grønland omkring årsskiftet 1978-79. Forudsat at det ved folkeafstemningen tilkendegives, at ordningen ønskes sat i kraft, foreslås hjemmestyreloven sat i kraft ved en særlig ikrafttrædelseslov i januar-februar 1979 og valg til landstinget afholdt i april 1979, således at hjemmestyret kan indføres den 1.maj 1979.

Mindretalsudtalelse af Helge Dohrmann (Fremskridtspartiet) marts 1978

Grundlovsændringen i 1953, hvorefter Grønland skulle blive en ligeberettiget del af det danske rige, er i praksis aldrig blevet andet end nogle pæne ord på papiret.

Om hensigten reelt har været en anden, kan der kun gisnes om. Men udelukkes kan det ikke, at grundlovsændringen havde det formål, at Danmark udadtil kunne vaske sine snavsede hænder, — og for yderligere at aflede opmærksomheden fra sammenlignelige hjemlige forhold begyndte at optræde som moralist overfor eksempelvis USA, Portugal, Rhodesia og Syd-Afrika.

Kendsgerningerne er, at Danmark intet har at lade disse lande høre. Grundlovsændringen i 1953 bragte ikke afslutningen på kolonimagten Danmarks herredømme. Et tydeligt bevis herfor er fødestedskriteriet, som fungerer på den måde, at står der to personer side om side og udfører det samme stykke arbejde, afhænger lønindkomsten af, hvor de pågældende er født. Er fødestedet f.eks. København eller Vojens, er betalingen god, og giver desuden ret til andre privilegier, det være sig frirejser, velordnede boligforhold, gode advancementsmuligheder m.m. Er fødestedet derimod et sted i Grønland, ser forholdene anderledes ud. Diskrimineringen bliver fuldendt. Lønnen er væsentlig mindre, boligforholdene kaotiske og dyre, advancementsmulighederne dårligere, fordi personer, født udenfor Grønland, uanset kvalifikationer næsten altid er blevet foretrukket, når en ledig ledende stilling skulle besættes.

Et andet eksempel på magtmisbrug er koncentrationspolitikken. Hundreder af stolte fanger- og fiskerfamilier har fået hele deres tilværelse ødelagt, fordi de er blevet tvunget til at forlade det sted, hvor de ikke alene var

født og opvokset, men hvor generationer før dem har haft deres daglige dont. Tvangsdeporteringerne betød, at et lille samfund, hvor alle kendte hinanden og om fornødent hjalp hinanden, blev spredt for alle vinde. Henvisningsstederne var de større byer med arbejdsløshed, socialkontorer, bolignød og mappefolk.

Hvad hele fornedrelsen og umyndiggørelsen af det grønlandske folk har medført, afspejler sig i dag i spiritusmisbruget, kriminaliteten og det meget høje antal selvmord. Alle må erkende, at bortset fra tuberkulosebekæmpelsen har Danmarks grønlandspolitik været en menneskelig katastrofe.

Derfor var det med oprigtig glæde, at Fremskridtspartiet modtog meddelelse om at skulle deltage i en kommission, hvis formål, troede vi dengang, var at ændre de uheldige tilstande, således at den grønlandske befolkning fremover kunne leve under menneskeværdige vilkår.

Desværre må det i dag erkendes, at disse forhåbninger er gjort grummeligt til skamme. Hjemmestyrekommissionen for Grønland har fra begyndelsen til enden været en stor fiasko. Hovedparten af tiden er gået med drømmier om, hvor megen olie der eventuelt fandtes i den grønlandske undergrund, og hvorledes den skulle fordeles. Et enkelt medlem forsøgte endog at regne ud, hvor mange milliarder kroner der skulle indgå i en oliefond, før såvel den grønlandske som den danske befolkning kunne leve af fondens renteindtægter.

Det foreliggende forslag til lov om Grønlands hjemmestyre bærer tydeligt præg af at være udarbejdet under mere hensyntagen til danske administratorer end til den grønlandske befolkning. Vedtager Folketinget lovfor-

slaget, som det foreligger, begår man en tragisk fejl. I Grønland er forventningerne til hjemmestyrets indførelse meget store, blandt andet fordi det har været stillet i udsigt, at tvangsstyringen fra København af egne lokale anliggender skulle ophøre. Derfor vil et hjemmestyre uden reelt indhold få tragiske følger. Følelsen af afmagt og følelsen af at stå udenfor vil brede sig, ja måske udløse episoder, som ingen drømmer om i dag. Kommissionens danske medlemmer burde erkende, at to så forskellige kulturer som dansk og grønlandsk ikke kan forenes. Forsøget på fordanskning er mislykkedes, men de menneskelige ofre har været store nok, nye eksperimenter eller forsøg på at skubbe ansvaret fra sig er koldt og kynisk.

Efter de sidste års misinformerende, opreklamerede kampagne for hjemmestyret kan et ja til den planlagte folkeafstemning i Grønland ikke senere bruges som en undskyldning, når noget går galt. Flere har forplumret kendsgerningerne. Blandt andre statsminister Anker Jørgensen og grønlandsminister Jørgen Peder Hansen. Begge har udtalt sig på en måde, som har givet mange grønlandere den opfattelse, at når hjemmestyret blev indført, var det op til dem selv at beslutte deres forhold til EF. En nærmere fortolkning afslører imidlertid, at det, der menes, er, at den nuværende socialdemokratiske gruppe ikke vil modsætte sig et grønlandsk ønske om en forhandling med EF om en anden tilknytning end den eksisterende.

Hvorledes EF vil stille sig til et sådant ønske, har regeringen efter det oplyste aldrig ulejliget sig med, hvilket er langt vigtigere, end hvad en tilfældig mindretalsregering mener på et tilfældigt tidspunkt.

Bemærkes bør det også, at forslaget indeholder en bestemmelse om, at det bundretfærdige danske system, hvorefter tjenestemænd har krav på langt højere pensioner end almindelige mennesker, overføres til Grønland.

Grønlandske arbejdere, fiskere samt alle andre, der har et hårdt legemligt arbejde og ikke er ansat som tjenestemænd, må se i øjnene, at den dag pensionsalderen melder sig,

vil de, der har haft en behagelig tilværelse inden for det offentlige, også i alderdommen være begunstiget med højere pensioner.

Hele vejen igennem er forslagene præget af danske forudsætninger og detailforskrifter. Men ikke alene grønlandere vil mærke følgerne af dette makværk til forslag. Danske skatteydere vil, omend på en anden måde, få »kærligheden« at føle. Der planlægges en enorm udvidelse af det i forvejen kæmpestore bureaukrati. Hele Ministeriet for Grønland i København bevares, et lignende forventes oprettet i Grønland. Kongelige Grønlandske Handel i København og Ålborg fortsætter. KGH's fordyrende besejlingsmonopol bevares. Administrationsudgifterne vil eksplodere, antallet af højtloønnede udsendte eksperter vil vokse enormt, idet man ikke i Grønland råder over den fornødne uddannede arbejdskraft. Hvor stor merudgiften til administrationen bliver, kan der på nuværende tidspunkt kun gættes på - noget så »uinteressant« har kommissionen, trods gentagne opfordringer, ikke beskæftiget sig med, nej, drømmen om oliemilliarderne var mere tillokkende. Men et er sikkert, det bliver meget dyrt! Regningen skal betales af danske skatteydere, uanset om forslagene bærer betegnelsen selvfinansiering, tilskud til hjemmestyre eller noget helt tredje.

Som det er fremgået af ovenstående, er det med sorg, Fremskridtspartiet konstaterer, at det udarbejdede forslag til lov om hjemmestyre i Grønland langt fra opfylder de stillede forventninger. Vi håber, at såvel regering som Folketing ikke vil medvirke til forslagets gennemførelse, som det foreligger.

Fremskridtspartiet erkender, at med det historiske forløb har Danmark en såvel moralsk som økonomisk forpligtelse over for den del af riget, som hedder Grønland. Men vi mener samtidig, at kultur, sprog, afstand m.m. gør det påkrævet, at grønlanderne selv får lov til at bestemme deres hverdag, og hvorledes de vil indrette sig.

Erfaringerne viser, med tragisk tydelighed, at danske eksperter i København eller Grønland ikke evner deres opgaver. Vi mener, at grønlanderne bedst selv er i stand til at vurdere f.eks. behovet for dansksprogede/uddan-

nede pædagoger, børnehavedere, psykologer m. fl. Derfor henstiller Fremskridtspartiet, at Folketingets partier følger det af os tilstillede forslag, som i al sin enkelhed går ud på, at når finansloven er vedtaget og de nødvendige bevillinger til Grønland dermed god-

kendt, sendes hele beløbet ubeskåret til Grønlands Landsråd, som så selv må anvende pengene, som de finder bedst for befolkningen deroppe. Kun derved vil ansvarsbevidstheden øges og følelsen af mindreværd og fjernstyring forsvinde.

Mindretalsudtalelse af Steen Folke (VS)

„En hjemmes tyreordning med imperialistiske træk⁴

Marts 1978

INDHOLDSFORTEGNELSE

- A. Indledning side 105
- B. Råstof ord ningen side 105
- C. Fiskeriets overgang til hjemmestyre side 110
 - 1). Om Grønland og EF side 111
- E. Om rigsfællesskabet side 114
- F. Konklusion side 115

A. Indledning

Hjemmestyrekommissionens arbejde har i høj grad afspejlet realiteterne i det dansk-grønlandske forhold. Selv om ikke mindst Siu-muts repræsentanter i kommissionen har taget en række initiativer og præget diskussionen, så må man som helhed konstatere, at de oplæg og udspil, der nu er udmøntet i den betænkning og de udkast til lovforslag, som kommissionens flertal tilslutter sig, i alt væsentligt er kommet fra dansk side, først og fremmest fra kommissionens formand og sekretariat. Dette gælder ikke en række mere detaljerede bestemmelser, der er udarbejdet af Grønlands landsråd og dets sekretariat, men det gælder - med enkelte undtagelser - alle hovedretningslinierne i den foreslåede hjemmestyreordning.

Ved nedsættelsen af kommissionen har Grønlandsministeren til overflod sikret et dansk flertal i kommissionen ved at udpege en dansk formand, professor, dr.jur. Isi Foighel. Formanden har under kommissionens arbejde understreget, at han ikke ønskede at tage politisk stilling til de spørgsmål, der er blevet afgjort. Reelt har han naturligvis i særlig grad fungeret som den, der varetog regeringens - og derigennem den danske stats - interesser i kommissionen.

Jeg selv blev først medlem af kommissionen efter folketingsvalget i februar 1977, indvalgt af SF, DKP, VS og Retsforbundet. Med mit politiske udgangspunkt (som repræsentant for VS) er det klart, at jeg — i modsætning til de øvrige danske medlemmer af kommissionen - ikke har følt, at det var min opgave at varetage den danske stats interes-

ser. Tværtimod har jeg arbejdet for, at den grønlandske befolkning skulle få så stor suverænitæt eller selvstændig kompetence som muligt.

Først og fremmest har jeg fundet det afgørende, at den grønlandske befolkning suverænt måtte råde over de grønlandske ressourcer, herunder dem, der findes i undergrunden. Men dette har den danske stat - og kommissionens øvrige danske medlemmer - ikke kunnet acceptere. Den hjemmestyreordning, som et flertal i kommissionen nu går ind for - nogle helhjertet, andre nødtvungent - må jeg tage afstand fra. Det skyldes ikke mindst råstofordningen, som jeg finder helt uacceptabel, men det skyldes også en række andre forhold, som jeg vil redegøre for i det følgende.

Da min uenighed i den foreslåede hjemmestyreordning ikke drejer sig om detaljer, men om helheden, har jeg valgt at skrive én samlet mindretalsbetænkning. Jeg har i min redegørelse fundet det væsentligt ikke blot at tage stilling til kommissionens færdige resultat, men også at beskrive dele af den proces, som førte til resultatet. Forhandlingernes forløb i og uden for kommissionen er lige så vigtigt søna den færdige betænkning (med tilhørende lovudkast) til belysning af den foreslåede hjemmestyreordnings politiske karakter.

For en ordens skyld skal jeg gøre opmærksom på, at denne mindretalsudtalelse dækker mig selv og mit parti, men ikke nødvendigvis de andre partier, der har medvirket til at vælge mig ind i kommissionen.

B. Råstofordningen

Lige siden hjemmestyrekommissionen blev nedsat, har det været helt klart, at den fremtidige råstofordning var det vigtigste spørgsmål, som kommissionen skulle tage stilling til.

Forud for kommissionen var der et rent grønlandsk hjemmestyreudvalg, nedsat af daværende grønlandsminister Knud Hertling den 10.januar 1973. Flertallet i dette udvalg er

gengangere i hjemmestyrekommissionen. Det er derfor af stor interesse at undersøge disse grønlandske politikeres syn på den fremtidige råstofordning, sådan som det fremgår af udvalgets betænkning, der blev afgivet i begyndelsen af 1975. Det hedder heri:

»Med hensyn til råstoffer i undergrunden er udvalget af den opfattelse, at dette sagsområde er af så stor og afgørende betydning for et kommende grønlandsk hjemmestyre, at flertallet finder det naturligt at anse det for et særanliggende«. Dette klare udsagn afsvækkes noget af den tilføjelse, som - på landsrådsformand Lars Chemnitz's foranledning - blev hæftet på, og som er citeret i Hjemmestyrekommissionens betænkning (s. 13). Udvalgets principielle ønske kan der dog ikke være tvivl.

Siden jeg blev medlem af hjemmestyrekommissionen, har jeg arbejdet for at fastholde, at råstofferne skulle være et grønlandsk særanliggende. Sandt at sige uden meget held, al den stund jeg er det eneste kommissionsmedlem, der har fastholdt dette standpunkt. Heri ligger selvfølgelig ikke, at de grønlandske medlemmer, som er gået ind for ovenstående formulering, dybest set har skiftet standpunkt. Men sagen er, at de har følt sig tvunget til at bøje sig for et massivt pres fra den danske regering og de danske medlemmer af kommissionen.

Det er især den progressive grønlandske bevægelse Siumut, der har været toneangivende i debatten om undergrundens råstoffer. Efter forslag fra Siumut vedtog det grønlandske landsråd den 28. oktober 1975 enstemmigt, at der i forbindelse med indførelse af hjemmestyre skulle ske en ændring af den grønlandske minelov. § 1 i den nuværende lov lyder: »Alle mineralske råstoffer i Grønland tilhører staten. Forundersøgelse, efterforskning og udnyttelse af sådanne råstoffer forbeholdes staten«. Efter landsrådets principvedtagelse skulle den tilsvarende paragraf i en ny lov lyde: »Alle mineralske råstoffer og andre rigdomme i Grønland tilhører den fastboende befolkning i Grønland. Forundersøgelse, efterforskning og udnyttelse af sådanne råstoffer forbeholdes Grønlands landsråd«.

Landsrådets principvedtagelse udløste en omfattende debat i både Grønland og Danmark om, hvem der har ejendomsretten til den grønlandske undergrund. Der blev til hjemmestyrekommissionens arbejde indkaldt juridiske responsa fra to eksperter i statsret, professorerne Ole Espersen og Peter Germer (bilag 6 og 7). Deres responsa var - ikke uventet - modstridende og viste, at der ikke var tale om et juridisk, men et politisk spørgsmål. I oktober 1976 følte statsminister Anker Jørgensen sig foranlediget til at blande sig i debatten med nogle særdeles håndfaste udtalelser:

»Der er ikke noget at rafle om ... Hvis man (grønlænderne) vil have ejendomsretten til Grønlands undergrund, må man tage konsekvensen og sige, at man ønsker at kappe båndene til Danmark over«. Underforstået: herunder båndene til den danske stats pengekasse.

De »moderate« grønlandske medlemmer af hjemmestyrekommissionen - med landsrådsformand Lars Chemnitz i spidsen - havde for længst indledt et tilbagetog i forhold til landsrådets principvedtagelse, og nu følte også Siumut sig tvunget til en taktisk retræte.

Under kommissionens 4. møde i juni 1976 havde et flertal givet principiel tilslutning til en råstofordning bygget op omkring en »dobbelt vetoret«. Efter denne ordning skal på den ene side den danske regering, på den anden side det grønlandske landsstyre have vetoret over for enhver udnyttelse af de mineralske råstoffer i Grønlands undergrund. Indtægterne herfra skal deles mellem den danske stat og det grønlandske hjemmestyre, dog således at de første indtægter skal bruges til at gøre hjemmestyret selvfinansierende. Først hvis og når dette opnås, skal en deling træde i kraft.

På Siumuts vegne havde Lars Emil Johansen erklæret sig rede til at acceptere denne ordning, hvis der i hjemmestyreloven og mineloven kom til at stå, at ejendomsretten til råstofferne i Grønlands undergrund tilhører den fastboende befolkning. Til kommissionens 6. møde i april 1977 foreslog Lars Emil Johansen en »smidiggørelse«, som gik ud på.

at tabuordet »ejendomsret« blev erstattet med det mere upræcise og uforpligtende »grundlæggende rettigheder«. Men selv denne indrømmelse var ikke helt tilstrækkelig for kommissionens danske medlemmer. I Lars Emil Johansens forslag hed det: »Den fastboende befolkning i Grønland har de grundlæggende rettigheder til de naturgivne ressourcer, herunder råstoffer i Grønlands undergrund«. Men de danske medlemmer ville ikke gå med til, at der skulle stå »de grundlæggende rettigheder«. Lars Emil Johansen måtte således give efter endnu en gang og acceptere, at det lille ord »de« blev pillet ud, før det endelige kompromis kom i hus under det 7. møde i juni 1977. Det er dette kompromis, der er udmøntet i § 8 i udkast til hjemmestyrelov (Anneks 1) og i udkast til minelov (Anneks 3).

Kommissionens formand har gjort et stort og dygtigt arbejde for at tømme begrebet »grundlæggende rettigheder« for enhver juridisk forpligtende betydning. Således står der nu i kommissionens betænkning (s. 26) :

»Uanset at en egentlig juridisk fortolkning derfor næppe kan foretages, skal vedrørende de politisk-moralske krav, som ligger bag anerkendelsen af, at den fastboende befolkning har »grundlæggende rettigheder« til de naturgivne ressourcer, fremhæves, at disse krav især udspringer af en følelsesmæssig samhörighed mellem en befolkning og det land, den har beboet gennem hundreder af år«. Specielt understregningen af, at der næppe kan foretages en juridisk fortolkning af begrebet, er naturligvis med til at udvande det, men også understregningen af, at der er tale om noget »følelsesmæssigt«.

Der er imidlertid endnu et vigtigt spørgsmål vedrørende råstofordningen, som blev afklaret under kommissionens 7. møde, nemlig spørgsmålet om placeringen af råstofforvaltningen, som skal forestå det daglige arbejde. Under kommissionens foregående møde havde jeg foreslået en lokalisering af råstofforvaltningen i Grønland, hvilket kommissionens formand ikke ville høre tale om. Samtlige grønlandske medlemmer havde udtalt sig til fordel for en placering af råstoffor-

valtningen, som gav den en ret uafhængig stilling i forhold til Grønlandsmimsteriet og knyttede den nærmere til det fællesråd, der skal administrere den dobbelte vetoret.

Formanden havde til det 7. møde lovet at fremlægge et dokument, der skitserede, hvordan en sådan ordning kunne tænkes at se ud. Men dette dokument blev aldrig udarbejdet. I stedet blev der tromlet en ordning igennem, hvorefter råstofforvaltningen placeredes under Grønlandsmimsteriet (og dets departementschef). Hvorfor skitsen med den alternative løsning aldrig blev udarbejdet, kan man kun gisne om. Men det er næppe helt ved siden af at antage, at såvel departementschef Erik Hesselbjerg som grønlandsminister Jørgen Peder Hansen (og måske statsminister Anker Jørgensen) har haft en finger med i spillet.

På kommissionens 8. møde i oktober 1977 forsøgte Lars Emil Johansen at få en lille indrømmelse fra kommissionens danske medlemmer til gengæld for, at Siumut havde givet efter den ene gang efter den anden i spørgsmålet om råstofordningen og hjemmestyrelovens § 8. Han ønskede en tilføjelse til § 8, som blot skulle gå ud på, at ordningen og paragraffen skulle kunne tages op til genforhandling, hvis en af parterne ønskede det. Også dette i og for sig beskedne ønske blev blankt afvist af flertallet af de danske medlemmer af kommissionen.

Det grønlandske landsrådsmedlem Hendrik Nielsen udtalte på landsrådets møde den 7. oktober 1976: »Det er jo således, at hvis vi ikke stræber efter at overtage styringen af det meget vigtige råstofområde, må indførelsen af hjemmestyret betragtes som indholdsløs og mangelfuld«. Jeg er ganske enig med Hendrik Nielsen, men må konstatere, at det er lykkedes at få overvældende tilslutning i kommissionen til en råstofordning, som ikke lægger styringen i hænderne på hjemmestyret.

Ordningen med den »doblelte vetoret« vil efter mit skøn ikke i praksis være meget værd for det grønlandske hjemmestyre. Formelt er det naturligvis et stort fremskridt i forhold til den nugældende lov, hvorefter det er den

danske stat, der i princippet suverænt træffer afgørelser om udnyttelsen af råstoffer i Grønlands undergrund. Men reelt vil det grønlandske hjemmestyre stå meget svagt med sin vetoret over for på den ene side den danske stat, som man er økonomisk afhængig af, og på den anden side de kapitalstærke multinationale selskaber, som er interesserede i råstofudvinding.

For så vidt kan man sige, at den beslutning, som vil få mest afgørende betydning for Grønlands udvikling under hjemmestyret, er truffet for et par år siden. Jeg tænker på regeringens beslutning i foråret 1975 om at udele koncessioner til olieeftersøgning og -udvinding i Davisstrædet til en stribe multinationale selskaber. Det fremgår udtrykkeligt af kommissionens betænkning (s. 27), at denne beslutning og dens konsekvenser ikke kan antastes af det kommende hjemmestyre: »Den vetoret, der følger af den fælles beslutningskompetence, kan dog ikke gøres gældende over for beslutninger, der er en konsekvens af tidligere gyldigt trufne beslutninger«. Under folketingsdebatten om koncessionstildelingen den 4. april 1975 lagde grønlandsminister Jørgen Peder Hansen ikke skjul på, at det ikke alene var grønlændernes tarv, der lå ham på sinde. Han sagde bl.a.:

»... Intet samfund, ej heller Danmark og Grønland, kan tillade sig at se bort fra de økonomiske, erhvervmæssige, beskæftigelsesmæssige og forsyningsmæssige fordele, der vil være forbundet med indenlandsk råstofproduktion ... Men også den samlede danske samfundsøkonomiske situation gør det uomgængeligt nødvendigt, at man ikke forsømmer de muligheder, der måtte ligge i forsvarlige, i afbalancerede bestræbelser på gradvist at indlede nyttiggørelsen af råstofmulighederne i Grønland«.

Debatten i sommeren 1977 om en evt. udskydelse af olieboringerne ved Grønland efter Bravo-udslippet i Nordsøen viste, hvor store interesser der står på spil. Alle erkendte, at der er en risiko ved olieboringerne ved Grønland. Alle erkendte, at et olieudslip her kunne få langt mere katastrofale konsekvenser, både fordi der er tale om et arktisk miljø, og fordi

det grønlandske samfund er helt afhængigt af fangst og fiskeri. Men alligevel gav den danske regering grønt lys for sommerens olieboringer, til trods for at 11 ud af det grønlandske landsråds 17 medlemmer anmodede om et års udsættelse for at få afklaret sikkerhedsspørgsmålene. Mon det kommende hjemmestyre kan stille noget op med sin vetoret? Alene mulige erstatningssager vil nok betyde, at man vil være noget tilbageholdende med at gribe ind over for de multinationale selskaber.

Den danske stat har efter min mening overhovedet ikke nogen ret til at deltage i beslutninger om udnyttelsen af råstoffer i Grønlands undergrund. Eller for den sags skyld til at betinge sig en del af det eventuelle overskud ved en sådan udnyttelse.

Men når nu samtlige grønlandske medlemmer af kommissionen er gået ind for den foreslåede ordning, så mener jeg i det mindste, at der burde være aftalt en fordelingsnøgle for de eventuelle fremtidige råstofindtægter ud over den første milliard kroner, som skal bruges til at gøre hjemmestyret selvfinansierende. Dette var da også kraftigt på tale undervejs i kommissionsarbejdet, men i betænkningen står blot, at spørgsmålet skal løses ved forhandling til den tid. Når og hvis olien begynder at springe, vil hjemmestyret efter min vurdering stå langt svagere over for den danske stat.

Når jeg har gjort så meget ud af råstofspørgsmålet i forbindelse med hjemmestyrekommisionens arbejde, er det selvsagt, fordi det bliver afgørende for Grønlands fremtid. Det er velkendt, at de traditionelle hovederhverv, fangst og fiskeri, er på retur. Efter de sidste 25 års forcerede modernisering af det grønlandske samfund er der ikke nogen vej tilbage til det gamle fangersamfund. Fangst og fiskeri kan fortsat komme til at spille en væsentlig rolle, men en grønlandsk fremtid alene baseret på disse traditionelle erhverv er næppe tænkelig.

En udnyttelse af undergrundens råstoffer (og evt. industri i tilknytning hertil) er på mange måder tilløkkende. Det er klart, at her

ligger en mulighed for at reducere og måske fjerne den økonomiske afhængighed af den danske stat. Alligevel vil jeg påstå, at følgerne bliver katastrofale for det grønlandske samfund, hvis den udnyttelse af råstofferne, som i disse år er ved at blive sat på skinner, faktisk bliver en realitet. Dels vil Grønland komme i lommen på de multinationale selskaber, som får råstofkoncessionerne. Dels vil en udnyttelse inden for det næste tiår i alt væsentligt blive baseret på anvendelse af importeret udenlandsk (herunder dansk) arbejdskraft. Grønlænderne vil i endnu højere grad end i dag blive henvist til at være tilskuere til udviklingen.

Det vides endnu ikke med sikkerhed, om der forekommer olie i sådanne mængder, at det kan betale sig at udnytte forekomsterne. Men det er sandsynligt. Det negative resultat af de hidtil foretagne, ret få borer, giver intet holdepunkt for at antage det modsatte. Det er almindeligt med et betydeligt større antal »tørre« borer for hver boring, hvor der findes olie.

For nylig meddelte Ministeriet for Grønland, at det ikke så ud til, at der ville blive foretaget nye efterforskningsboringer i sommeren 1978. Dette er i dele af pressen blevet udlagt som et udtryk for, at der sikkert slet ikke findes olie ved Grønland. Men denne fortolkning er under alle omstændigheder af rent spekulativ art. I mangel af konkret og pålidelig information fra olieselskaberne er udenforstående henvist til at gisne om årsagerne til den sandsynlige borepause i 1978. Men mens det på dette grundlag er umuligt at sige noget om, hvorvidt der findes olie ved Grønland, så er der flere tænkelige forklaringer på, at olieselskaberne holder en borepause.

En af de mulige forklaringer har en sammenhæng med planerne om indførelse af hjemmestyre. Den omfattende kritik af olieboringerne i sommeren 1977 udgjorde naturligvis et politisk problem. På den baggrund kan det tænkes, at olieselskaberne af egen drift eller efter henstilling fra den danske stat har valgt at holde en borepause for at undgå en genoplussen af diskussionen umiddelbart før

indførelsen af hjemmestyre. I sommeren 1979 kan borerne genoptages, efter at hjemmestyret er trådt i kraft pr. 1.maj.

En anden mulig forklaring er, at olieselskaberne ønsker at få adgang til at bore i andre områder end dem, hvor de hidtidige koncessioner er tildelt. Sandsynligheden for at finde olie falder naturligvis med antallet af »tørre« borer, og selv om antallet endnu er ret lille, kan det være en fordel at flytte til nye områder, f.eks. ud for Nugssuaq-halvøen, som er blandt de områder, hvor sandsynligheden for at finde olie er størst. En borepause kan i denne sammenhæng fungere som en form for mild pression mod den danske stat for at få den til at uddele nye koncessioner.

Endelig kan selskabernes beslutning om borepause hænge sammen med deres engagement andre steder og/eller med aktuelle tendenser på oliemarkedet. Helt andre forklaringer kan også tænkes, og disse gisninger er kun anført for at demonstrere, at der er en række mulige forklaringer på borepausen i 1978, og at ingen af dem behøver at have noget at gøre med, at olieselskaberne nu skulle have opgivet troen på, at der kan findes olie ved Grønland.

Hvis der findes olie, kan der meget vel blive tale om milliardindtægter. Dette vil i sig selv kunne vende fuldkommen op og ned på det grønlandske samfund. Hjemmestyret vil sikkert kun være interesseret i en behersket udnyttelse (om overhovedet). Men hvem siger, at olieselskaberne ikke vil være interesseret i en nok så forceret udnyttelse? Det samme kunne tænkes om den danske stat med dens krisepåvirkede økonomi. Og hvem mon så har fat i den lange ende?

Olien er jo heller ikke det eneste råstof, som har økonomisk interesse. Det canadiske mineselskab Greenex har i løbet af fire års udvinding af zink og bly i Marmorilik indtjent hele den oprindeligt investerede kapital på 330 mill. kr. Blandt minearbejderne er kun Ve grønslændere, resten hovedsagelig danskere.

Fra uraneftersøgningen på Kvanefjeldet er det for nylig blevet meddelt, at forekomsterne er tre gange så store som hidtil antaget. Det betyder, at det sandsynligvis kan betale sig at

udnytte dem om nogle år. I givet fald skal der oprettes en by med 5-600 ansatte, for langt de flestes vedkommende importeret udefra. Endelig findes der en meget stor jernmalmforekomst i bunden af Godthåbsfjorden. Her taler man om, at der i givet fald skal oprettes en ny by med 10.000 indbyggere!

Endvidere er der molybdæn, kul, vandkraft og andre ting, som måske kan udnyttes. Selv om der knytter sig betydelig usikkerhed til alle disse ting, så er det klart nok, at de kan komme til at vende helt op og ned på det grønlandske samfund.

C. Fiskeriets overgang til hjemmestyre

På kommissionens 9. møde i januar 1978 blev det besluttet, at produktionen (bortset fra råstoffer), eksport og erhvervsstøtte skal overgå til hjemmestyre efter 1. maj 1979, nærmere bestemt en gang i tidsrummet 1979-84. Denne beslutning vedrører først og fremmest det grønlandske hovederhverv, fiskeriet, som hidtil i vid udstrækning har været underlagt Den kgl. grønlandske Handel. Det gælder hele eksporten, hovedparten af forarbejdningen og en væsentlig del af fiskeriet.

Den, der i kommissionen mest ihærdigt har arbejdet for, at erhvervslivet naturligvis bortset fra udnyttelsen af de mineralske råstoffer - skulle overgå til hjemmestyre, er såmænd den konservative danske repræsentant, Erik Ninn-Hansen. For ham har der formentlig været især to mål hermed, nemlig dels at få nedbrudt Den kgl. grønlandske Handels statsmonopol til fordel for en privatisering af erhvervslivet, dels på lidt længere sigt at kunne spare den danske statskasse for nogle tilskud, fordi hjemmestyret med tiden må have også det økonomiske ansvar, hvis der skal være nogen realitet i styringen af erhvervslivet.

Principielt er jeg naturligvis enig med Ninn-Hansen - og i øvrigt alle kommissionens medlemmer - om, »at et grønlandsk hjemmestyre uden ansvar også for de grønlandske erhverv fiskeri, fangst og fåreavl - ville være uden større reelt indhold« (citater efter pressemeddelelse, udsendt efter kommissionens 9. møde). Jeg mener for så vidt, at dette er helt parallelt med råstofområdet, som et hjemmestyre, der fortjener sit navn, også måtte råde over. Men dette sidste synspunkt står jeg jo altså helt alene med i kommissionen. Det er ganske tan-

kevækkende, at man fra dansk side har været mere end villig til at overdrage det traditionelle erhvervsliv, der som bekendt er en drønende underskudsforretning, til hjemmestyret, mens man ikke har ment, at hjemmestyret skulle råde over den erhvervssektor, som allerede giver et stort overskud (Greenex), og som forventes at ville give langt mere. Ydermere er det klart, at dispositioner med hensyn til udnyttelse af undergrundens råstoffer vil have væsentlige konsekvenser for det traditionelle erhvervsliv. Dette gælder især, men ikke alene en evt. olieudvinding, der kan få katastrofale konsekvenser for fiskeriet og erhvervs- og samfundsudviklingen i det hele taget. Men det har altså ikke vejet så tungt for kommissionens flertal (jeg tænker specielt på de danske medlemmer).

Det forslag om overdragelse af produktion m.v. til hjemmestyret, som kommissionen har vedtaget, er ikke fremgået af et grønlandsk oplæg. Tværtimod. Det er udarbejdet af en rent dansk arbejdsgruppe, bestående af »eksperter«, som er håndplukket af Hjemmestyrekommisionens formand, Isi Foighel (og under hans formandskab). Det vakte nogen modstand i kommissionen, da Foighel på det 8. møde (i oktober 1977) oplyste sammensætningen af den arbejdsgruppe, som skulle komme med forslag til løsning af problemerne med erhvervslivets overdragelse. Der var flere kommissionsmedlemmer, der mente, at der i det mindste burde være et par grønlandere med i arbejdsgruppen. Angmalortok Olsen og Ove Rosing Olsen blev foreslået, og Foighel lovede at inddrage dem i arbejdet. Konkret er dette foregået ved, at Angmalortok Olsen

har deltaget i et enkelt af arbejdsgruppens mange møder, mens Ove Rosing Olsen alene har haft en samtale med Foighel. Et forslag fra min side, på det 9. kommissionsmøde, om, at vi i det mindste skulle have en skriftlig redegørelse for disse to grønlanderes synspunkter, blev ikke imødekommet. Kommissionen er således ikke bekendt med, hvad de mener.

Det forslag, som kommissionen behandlede på sit 9. møde (i januar 1978), er reelt udarbejdet af arbejdsgruppen, bestående af repræsentanter fra Grønlandsministeriet og KGH, samt økonomiprofessorerne Anders Ølgaard og P. Nørregaard Rasmussen, direktør Knud Overø og Foighel selv. At arbejdsgruppens ekspertise har kraftig borgerlig slagside, er vel ikke overraskende, heller ikke at det skinner igennem i flere af gruppens konkrete forslag.

Et af de forslag, som efter min mening er meget problematisk, går ud på at udskille eksport- og salgsfunktionen fra produktionen med den hensigt (muligvis) at privatisere den i enten aktieselskabs- eller andelsselskabsform. Da produktion og eksport er så snævert forbundne, taler meget for at underlægge dem en fælles styring (under hjemmestyret). Jeg vil selvfølgelig have sympati for mere kollektive former for produktion og salg. Arbejdsgruppens forslag indebærer en alvorlig risiko for, at der rent faktisk bliver tale om en privatkapitalistisk organisering af salgsfunktionen, sandsynligvis i A/S-form og måske med et betydeligt islæt af dansk kapital. Dansk kapital er jo allerede engageret i den grønlandske fiskeindustri.

Et andet problematisk forslag - som ganske vist kun er indeholdt i et bilag (bilag 22) og ikke realitetsbehandlet i Hjemmestyrekommissionen - drejer sig om styringen af og prisfastsættelsen inden for produktionen, først og fremmest fiskeriet. Forslaget, som er udarbej-

det af Ølgaard og Overø, går i korthed ud på, at de faste indhandlingspriser for fiskeprodukter skal afskaffes til fordel for en liberalistisk ordning, hvor det enkelte produktions- og forarbejdningsleds effektivitet får afgørende indflydelse på afregningspriser og indtjening. De sociale konsekvenser af en sådan ordning i de mindre konkurrencedygtige områder kan let blive uoverskuelige.

Et tredje, særdeles problematisk element i den foreslåede ordning er indeholdt i følgende afsnit i kommissionens betænkning (s. 56): »For så vidt angår den til virksomheden knyttede medarbejderstab, foreslås det, at hjemmestyret af hensyn til kontinuiteten i arbejdet søger at overtage den faste stab af medarbejdere knyttet til trawlere og fabriksanlæg i Grønland, såvel som den stab, der er knyttet til den centrale ledelse i København« (altså i KGH). De, der kender en smule til KGH's bureaukrati, ved, hvad dette indebærer. Nissen flytter med.

Disse problemer hører dog til i småtingsafdelingen, når de sammenholdes med det altoverskyggende hovedproblem, nemlig at den produktion, som så generøst overføres til grønlandsk hjemmestyre, er en kæmpemæssig underskudsforretning. Det, grønlanderne overtager, er et monument over en fejlslagen dansk politik. Både KGH's trawlerflåde og fabriksanlæggene er i hovedsagen indrettet på torskefiskeri, og torsken er som bekendt ved at forsvinde fra de grønlandske farvande. Det vil kræve meget omfattende investeringer at omlægge fiskeriet, sådan at det med tiden evt. kan blive rentabelt. Selv om det forudses, at den danske stat fortsat skal give tilskud til produktionen, efter at den er overtaget af hjemmestyret, så kan man frygte, at det vil blive umuligt at fremskaffe den fornødne kapital.

D. Om Grønland og EF

Det er ikke under kommissionens arbejde lykkedes at skabe fuld klarhed om Grønlands muligheder for at forlade EF i forbindelse med eller efter hjemmestyrets indførelse. Det-

te er efter min mening en meget alvorlig - men næppe utilsigtet - mangel ved det resultat, som kommissionens flertal fremlægger.

Alle ved, at spørgsmålet om Grønlands til-

knytning til EF er særdeles brændende. I 1972 blev Grønland indlemmet i EF sammen med Danmark, til trods for at 70% ved den grønlandske folkeafstemning sagde nej til EF. Siden har EF kørt en vældig charmeoffensiv i Grønland og ydet støtte til en lang række projekter, hovedsagelig i forbindelse med udbygning af infrastrukturen. Alligevel er der fortsat i Grønland en meget stærk modvilje mod EF. Det hænger bl.a. sammen med, at mange grønlandere betragter EF-landenes fiskeri ved Grønland som en trussel mod det grønlandske fiskeri. Modviljen retter sig nok også i nogen grad mod EF's åbenlyse interesse for udnyttelsen af energiråstoffer i Grønland. Denne interesse er bl.a. kommet til udtryk i et EF-bidrag på et par millioner kroner til uranefterøgningen i Kvanefjeldet ved Narsaq.

I det udkast til hjemmestyrelov, som kommissionens flertal fremlægger (Anneks 1), drejer § 15 sig om, hvordan den danske stat skal varetage grønlandske interesser inden for EF i samråd med det kommende hjemmestyre. I lovudkastet tages det med andre ord for givet, at Grønland fortsat vil være tilknyttet EF. Dette blev på kommissionens 7. møde (i juni 1977) skarpt kritiseret både af Siumuts medlemmer og af mig. Det har været underforstået i debatten, at Grønland i forbindelse med indførelse af hjemmestyre skulle kunne frigøre sig fra EF, hvis der f.eks. i forbindelse med en ny folkeafstemning viste sig at være flertal herfor.

På den baggrund foreslog jeg på det 7. møde, at der til § 15 blev føjet noget i retning af følgende: »Hjemmestyret har kompetence til at ændre Grønlands tilknytning til EF, herunder evt. at beslutte en udtræden af EF«. Men dette ville adskillige danske medlemmer af kommissionen – heriblandt formanden – ikke høre tale om. Det blev bl.a. påstået, at det lå uden for kommissionens kommissorium at beskæftige sig med dette spørgsmål, et synspunkt, som næppe er holdbart. Ingen har jo foreslået, at kommissionen skulle tage stilling til Grønlands tilknytning til EF. Der er alene foreslået en formulering, som udtrykkeligt nævner muligheden af en udtræden af EF på

linie med § 15's omtale af et Grønland, der fortsat er tilknyttet EF. Men i det færdige udkast til hjemmestyrelov er der stadig intet om hjemmestyrets muligheder for at beslutte en frigørelse fra EF.

I kommissionens betænkning er muligheden for en »ændret status for Grønlands tilknytning til EF« nævnt (s. 35). Men her gøres blot opmærksom på, at de foreslåede bestemmelser ikke udgør nogen hindring for en ændring af denne status, og at en sådan ændring kræver medvirken af rigsmyndighederne.

En række ministre med statsminister Anker Jørgensen i spidsen har imidlertid – sideløbende med kommissionsarbejdet – erklæret, at regeringen ikke ville modsætte sig et evt. grønlandsk ønske om at forlade EF efter hjemmestyrets indførelse. Disse erklæringer er naturligvis bindende for den nuværende regering, men de afklarer ikke problemet fuldt ud.

Et mindre problem i den sammenhæng er, at de forskellige ministererklæringer muligvis kun binder den siddende regering. På kommissionens 8. møde spurgte Lars Emil Johansen direkte de tilstedeværende fremtrædende medlemmer af de borgerlige oppositionspartier (Poul Hartling og Erik Ninn-Hansen), om de - hvis de til sin tid var i regeringen - ville modsætte sig et evt. grønlandsk ønske om at forlade EF. Ingen af dem ønskede at give noget svar herpå.

Et større problem er, at EF's kompetente organer (Ministerrådet) ikke har forpligtet sig på samme måde som den danske regering. Daværende udenrigsøkonomiminister Ivar Nørgaard har den 15. juli 1975 fremsat en erklæring (bilag 12) i ministerrådet, hvori den danske regerings holdning er tilkendegivet. Ministerrådet har ikke på nogen måde taget stilling til erklæringens indhold. I princippet er Romtraktaten jo uopsigelig. Artikel 240 lyder: »Denne traktat er indgået for ubegrænset tid«.

For at bidrage til at skabe klarhed om problemet stillede jeg i folketingets spørgetid den 15. oktober 1977 følgende spørgsmål til grønlandsminister Jørgen Peder Hansen: »Har ministeren taget EF i ed, når han kan love, at grønlanderne efter hjemmestyrets indførelse

selv kan afgøre, om Grønland vil trække sig ud af EF?» I svaret siger ministeren bl.a. (se bilag 14) : »I regeringen har vi den opfattelse, at det er Danmark og Grønland, der skal klare disse ting«. Alligevel lades en lille tvivl åben med hensyn til fortolkningsspørgsmålet vedrørende Romtraktaten. Derfor foreslog jeg på kommissionens 8. møde (i oktober 1977), at man skulle foretage en officiel henvendelse til EF's kompetente organer for at bringe fuld klarhed om sagen. Dette modsatte formanden sig, men han indvilligede i at foretage en henvendelse til Udenrigsministeriet om sagen. Til dette formål fremlagde han et udkast til en skrivelse med følgende indhold:

»Der er i kommissionen i forbindelse med drøftelserne af Grønlands relation til EF rejst spørgsmål om, hvilken holdning EF vil indtage til et eventuelt ønske om, at Grønland udtræder af EF, fremsat efter etableringen af en hjemmestyreordning i Grønland. Kommissionen skal derfor anmode Udenrigsministeriet om en udtalelse om dette spørgsmål, som er rejst i kommissionen på baggrund af de udtalelser, der er fremsat fra regeringens side under og efter statsministerens rejse til Grønland i sommer.«

Denne skrivelse blev imidlertid aldrig afsendt, idet et flertal i kommissionen modsatte sig det. Dette foranledigede et andet medlem af kommissionen (Helge Dohrmann) til at stille et nyt spørgsmål om sagen til udenrigsministeren.

I udenrigsminister K. B. Andersens svar (Folketingets forhandlinger 1977-78, sp. 1600) hedder det:

»Afgørelsen om, hvorvidt Grønland kan forlade EF-samarbejdet, er et internt dansk/grønlandsk anliggende. At det forholder sig således beror på, at et spørgsmål af denne art er så vitalt for det pågældende land, at dets beslutning ikke kan anfægtes af EF«.

Dette er jo for så vidt et ganske klart svar. Men på tidspunktet for kommissionens afgivelse af betænkning ved vi stadig ikke, om EF's ministerråd er enig med den danske udenrigsminister. Kommissionens formand, Isi Foighel - som tilfældigvis besidder en juridisk ekspertise på dette felt - mener i hvert fald

ikke, at sagen er så klar. På kommissionens 8. møde formulerede han sin vurdering af spørgsmålet således: »Det kan ikke med sikkerhed siges, at det er udelukket, at Grønland kan melde sig ud af EF efter hjemmestyrets indførelse«!

Men selv om EF i givet fald skulle støtte den danske udenrigsministers standpunkt, så resterer der endnu et alvorligt problem, som slet ikke er blevet berørt i hjemmestyrekommissionen. Det er spørgsmålet, om EF i forbindelse med en grønlandsk frigørelse fra EF vil opstille økonomiske betingelser af en sådan art, at det i praksis bliver så godt som umuligt at realisere frigørelsen. Man kunne frygte, at EF ville kræve tilbagebetaling af visse midler, som er ydet Grønland i kraft af EF-medlemskabet. I givet fald vil krav formentlig blive rejst over for den danske regering, men man kan så tænke sig, at regeringen vil lade regningen gå videre til hjemmestyret ved at skære ned i de tilskud, som hjemmestyreordningen fortsat vil indebære.

I det ovenfor citerede svar fra udenrigsministeren hedder det herom:

»Som bekendt ønsker Grønlands landsråd og regeringen, at der i forbindelse med indførelsen af det grønlandske hjemmestyre gennemføres visse særordninger for Grønland i EF inden for rammerne af medlemskab. Der er således ingen anledning for regeringen til at overveje de økonomiske konsekvenser for Grønland af en udmeldelse af EF«.

Dette viser, at regeringen ikke ønsker nogen afklaring af spørgsmålet om økonomiske konsekvenser af en grønlandsk frigørelse. Samtidig er det klart, at regeringen satser på at sikre, at Grønland forbliver i EF. Forhandlinger mellem Danmark og EF — med grønlandsk deltagelse — om de i svaret nævnte særordninger foregår netop i denne tid. Regeringen og de »moderate« medlemmer af Grønlands landsråd håber naturligvis på, at disse ordninger kan blive så favorable, at dette vil lægge en dæmper på den markante EF-modstand i Grønland. Der er da også grund til at tro, at EF vil strække sig langt, fordi man i EF lægger stor vægt på at bevare det grønlandske medlemskab. Men hvis guleroden ikke bliver

tilstrækkelig stor, så har man stadig pisken i baghånden i form af en mulig reduktion af tilskuddene til hjemmestyret, hvis det træk-

ker op til et grønlandsk ønske om at forlade EF.

E. Om rigsfællesskabet

Den hjemmestyreordning, som kommissionens flertal anbefaler, sætter ikke det mindste spørgsmålstegn ved Grønlands tilhørsforhold til Danmark. Tværtimod skriver flertallet i betænkningen (s. 14) : »Kommissionen opfatter ønsket om at skabe et øget grønlandsk ansvar under denne forudsætning (rigsenhedens bevarelse, min tilføjelse) som udtryk for, at den grønlandske befolkning kæmper ikke for national uafhængighed, men for identitet«.

Jeg kan ikke tilslutte mig denne besværgelse. Kommissionens grønlandske medlemmer har accepteret rigsfællesskabet, men alle ved, at der i Grønland er kredse, der faktisk kæmper for national uafhængighed.

Under det meste af kommissionens arbejde er betegnelsen »rigsfællesskabet« blevet anvendt om det faktum, at Grønland fortsat skal tilhøre det danske rige. Da denne betegnelse imidlertid smagte for meget af et fællesskab mellem to suveræne stater (jfr. argumentationen i betænkningen, s. 17), blev den udskiftet med betegnelsen »rigsenheden«.

Forudsætningen om rigsenhedens opretholdelse lægger i virkeligheden utroligt mange bånd på det kommende hjemmestyres handlemuligheder. Det betragtes som en selvfølge, at kompetencen på områder som sikkerheds-, udenrigs- og valutapolitik fortsat skal ligge hos rigsmyndighederne. Dette skyldes bl.a., at hjemmestyret ikke får kompetence til at røre de amerikanske baser i Grønland.

Hertil kommer, at de danske myndigheder med tilslutning fra flertallet i kommissionen (se betænkningen, s. 23) - mener, at også områder som strafferetspleje og fængselsvæsen må ligge under rigsmyndighedernes kompetence, hvad man måske nok kan undre sig over.

Rigsfællesskabet betyder, at den danske grundlov fortsat uden videre vil være gæl-

dende i Grønland. Dette indebærer bl.a., at den beskyttelse af den private ejendomsret, som findes i Danmark, automatisk er gældende i Grønland. Hertil kommer, at kommissionens flertal er gået ind for, at en række retsprincipper fortsat skal afgøres suverænt af rigsmyndighederne. Det gælder bl.a. principperne for person-, familie-, arve- og formueret (betænkningens s. 23).

En anden konsekvens af rigsfællesskabet er, at det danske sprog bliver »grundlovssikret« i Grønland. I § 9 i udkastet til hjemmestyreloven står der: »Der skal undervises grundigt i det danske sprog«, og dansk sikres på linie med grønlandsk som anvendeligt i offentlige forhold.

Rigsfællesskabet indebærer også, at det grønlandske folk har problemer med at blive anerkendt som et folk. Statsminister Anker Jørgensen har for sin del gjort det klart, at han ikke kan anerkende, at grønlænderne er et folk. Ifølge statsministeren hører grønlænderne til det danske folk. Bortset fra, at det er absurd at ville benægte eksistensen af et grønlandsk folk, som både etnisk, kulturelt og på andre måder adskiller sig fra danskerne, så er det alligevel klart, at det kan have politiske konsekvenser. I hjemmestyrekommissionen har Lars Emil Johansen på et tidspunkt foreslået, at det var det grønlandske folk, hvis grundlæggende rettigheder til Grønlands ikke-levende naturlige ressourcer skulle sikres. I 1. udkast til hjemmestyreloven (af 13.juni 1977) var § 8 faktisk udformet med dette udgangspunkt. Men på dansk foranledning blev »det grønlandske folk« ændret til »den fastboende befolkning i Grønland«. Forskellen er naturligvis, at sidstnævnte begreb inkluderer hovedparten af de 10.000 danske, som i de seneste år mere eller mindre varigt har slået sig ned i Grønland.

På kommissionens 8. møde (i oktober 1977) foreslog Siumuts repræsentanter, at det såkaldte Inuit-samarbejde mellem grønlandere og eskimoiske folk i Canada og Alaska skulle anerkendes. Som en udmøntning heraf foreslog jeg en tilføjelse til § 11 i form af et nyt stk. 3 med nogenlunde følgende indhold: »Rigsmyndighederne anerkender hjemmestyrets ret til at deltage i samarbejde med beslægtede folk og minoritetsgrupper«. Dette ville de danske medlemmer af kommissionen imidlertid ikke høre tale om. I stedet vedtog man i betænkningen at indføje nogle uforpligtende bemærkninger om Inuit-samarbejdet (s. 14 i betænkningen).

En gennemgang af udkastet til hjemmestyrelov viser, at der ud over de nævnte begrænsninger på hjemmestyret er en lang række andre. Det er ikke for meget sagt, at rigsheden og rigsheden interesser er sikret i alle ender og kanter.

I § 7, stk. 2 understreges det således, at der skal tages hensyn til rigsheden ved afgørelsen af, hvilke sagsområder der skal overgå til hjemmestyret. Af § 10 fremgår det, at hjemmestyret uden videre er undergivet dels de traktatmæssige forpligtelser, som Danmark har bundet sig til, dels de beføjelser, som Danmark har overdraget til overnationale organer efter grundlovens § 20 (om suverænitetssafgivelse). Endelig understreges det i § 10, stk. 3, at regeringen kan pålægge hjemmestyret at foretage de foranstaltninger, som er nødvendige for at sikre dette.

I § 11, stk. 2, hedder det: »Foranstaltninger, som hjemmestyret påtænker at træffe, og hvis iværksættelse er af væsentlig betydning for rigets forhold til udlandet, herunder rigets deltagelse i internationalt samarbejde, forhandles med rigsmyndighederne forinden vedtagelsen«. Det lyder måske meget uskyldigt, men karakteren af sådanne forhandlinger kan nok belyses ved at citere udformning

gen af denne bestemmelse i 1. udkast til hjemmestyrelov. Bestemmelsen var her formuleret på følgende måde: »Finder regeringen, at foranstaltninger, som hjemmestyret påtænker at træffe, alvorligt vil vanskeliggøre rigets deltagelse i internationalt samarbejde eller rigets forhold til udlandet i øvrigt, kan regeringen undtagelsesvis pålægge hjemmestyret at udsætte de påtænkte foranstaltninger«.

I § 13 hedder det derimod blot om traktater, der særligt berører grønlandske interesser, at de skal forelægges hjemmestyret til udtalelse, inden de indgås. Her behøver ikke engang være tale om forhandlinger. Lars Emil Johansen foreslog i kommissionen, at der skulle stå »forhandles med hjemmestyret« i stedet for »forelægges hjemmestyret til udtalelse«, men dette blev afvist med en henvisning til, at det var praktisk at have samme ordlyd som i loven om Færøernes hjemmestyre (der som bekendt har 30 år på bagen). Ellers ville færingerne måske begynde at kræve ændringer i deres hjemmestyrelov!

Blandt den foreslåede hjemmestyrelovs paragraffer skal endelig nævnes § 18, som drejer sig om tvivlsspørgsmål mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret. Sådanne sager skal afgøres af et nævn, hvor den danske stat er sikret det afgørende ord i kraft af de tre højesteretsdommere, som i tilfælde af fortsat uenighed afgør sagen. Indtil man når så langt, kan regeringen i medfør af stk. 3 suspendere hjemmestyrets vedtagelse.

Ingen kan være i tvivl om, at den foreslåede hjemmestyrelov i det hele taget sikrer, at det - selv på det formelle plan - er den danske stat, der har fat i den lange ende. Lægges hertil det reelle styrkeforhold mellem den danske stat og det kommende hjemmestyre, er det klart, at hjemmestyrets manøvrer muligheder bliver særdeles begrænsede.

F. Konklusion

Planerne om at indføre hjemmestyre nu bringer en tidligere epoke i den danske kolonihistorie i Grønland frem i erindringen. I be-

gyndelsen af det 19. århundrede havde den danske kolonipolitik en sådan karakter, at Grønland - med den senere navnkundige in-

spektør H. J. Rinks ord - risikerede at »blive en værdiløs besiddelse«. Det var ikke mindst H. J. Rinks fortjeneste, at den danske politik blev ændret. I forbindelse hermed blev der i 1860'erne oprettet de såkaldte forstanderskaber i de enkelte kolonidistrikter. Forstanderskaberne bestod af de ledende danskere på stedet (præsten, kolonibestyreren, lægen, handelschefen) samt repræsentanter for de førende grønlandske familier. Det nye var, at grønlænderne blev inddraget i styret. H. J. Rink motiverede bl.a. på følgende måde:

»Enhver gaaer mere sin egen Gang, og kun en vis Respect for Europæerne i Forbindelse med de ved Missionen formildede Sæder ere istand til at erstatte Alt, hvad man hos andre Folk forstaaer ved borgerlig og lovlig Orden. Man kunde derfor vist ikke ønske nogen mere passende Maade at drage dem ud af denne med det isolerede Liv følgende Sløvhed, end ved at tage dem paa Raad i Henseende til fælleds Anliggender af ovenberørte Art, forlange deres Mening og lade dem afgive deres Stemme desangaaende, ligesom man ogsaa derved vilde have et fortrinligt Middel til at fremdrage eller udmærke, og derved opmuntre de dygtigste og agtværdigste Erhververe ...«. (Her citeret efter Jørgen Viemose: Dansk Kolonipolitik i Grønland, s.47).

Historiske paralleller skal ikke drages for vidt, men der er dog visse tankevækkende fælles træk ved oprettelsen af forstanderskaberne i 1860'erne og indførelsen af hjemmestyre i 1970'erne. Blandt de afgørende forskelle vil jeg fremdrage, at den danske stats modpart, den grønlandske befolkning, i 1970'erne er inde i en rivende politisk udvikling.

Det kan derimod ikke siges at have været tilfældet, da der sidst blev foretaget en væsentlig ændring af den danske styreform i Grønland, nemlig i forbindelse med grundlovsændringen i 1953, hvor Grønland som bekendt blev gjort til en ligeberettiget del af det danske rige. Dette blev vedtaget ved en folkeafstemning i Danmark, men i Grønland blev der ikke holdt nogen folkeafstemning. Det voldte en del besvær at få FN's godkendelse af dette arrangement, og sandt at sige var det en noget tvivlsom form for »afkolonisering«.

Kun Augo og Frederik Lynges bistand til kolonimagten og Hennod Lannungs indsats og personlige prestige i FN hindrede, at sagen for alvor kom på FN's dagsorden.

I 1933 afgav udvalget for fremtidig byrde- og opgavefordeling mellem staten, landsrådet og kommunalbestyrelserne i Grønland betænkning. I betænkningen går udvalget ind for, at en række opgaver i Grønland - den lokale administration, skolevæsen, biblioteksvæsen samt tekniske områder som vejevæsen, vandforsyning, elværker og byplanlægning - i de kommende år overføres til de grønlandske folkevalgte organer.

Sideløbende med dette udvalgs arbejde ned-sattes i 1973 det tidligere nævnte hjemmestyreudvalg, der blev en forløber for hjemmestyrekommisionen. Byrde- og opgavefordelingsudvalget gled i baggrunden, og indholdet blev nu udvidet til også at omfatte erhvervsforhold og spørgsmålet om ejendomsret til råstoffer i undergrunden. Men i vid udstrækning drejer kommunalreformen og hjemmestyret sig om det samme: decentralisering af de statslige opgaver fra centraladministrationen til amter og kommuner, uden at staten hermed mister muligheden for at styre udviklingen. Paradoksalt nok kan man sige, at Grønland efter indførelsen af hjemmestyre i højere grad kommer til at fungere som et dansk amt end tidligere. Men det er gjort på en sådan måde, at det ser ud, som om forvandlingen fra kommunalreform til hjemmestyre er opfyldelsen af grønlændernes krav om selv at styre.

Når man skal lede efter de reelle motiver til, at hjemmestyre tan ken fra dansk side er blevet fremmet netop nu, kan man heller ikke helt se bort fra de sidste fem års økonomiske krise i Danmark. Den danske Grønlands-politik er specielt på erhvervsområdet (fiskeriet) slået fejl, og den danske stats udgifter i forbindelse med Grønland har bl.a. af den grund været voksende hele tiden. Den økonomiske krise har ført til intensiverede bestræbelser på at finde sparemuligheder på statsbudgettet, og her er Ministeriet for Grønland ikke gået fri. Efter hjemmestyrets indførelse bliver det formentlig lettere at gennemføre besparelser på Grønlandsbudgettet.

I hjemmestyrekommissionens betænkning nævnes kun de ædleste motiver, f.eks. (s. 14):

»Det har gennem de seneste årtier været karakteristisk for den danske holdning at være lydhør over for den grønlandske befolknings ønsker. Denne lydhørhed over for en gruppe medborgeres berettigede ønsker er en del af en demokratisk grundholdning, der også må føre til, at man kommer dette mindretals ønsker om øget indflydelse på egen skæbne i møde på en positiv måde«.

Hvis denne ædelmodige holdning dækkede virkeligheden, måtte selv jeg knuse en lille tåre. Men en nærmere analyse af den foreslåede hjemmestyreordning viser, at virkeligheden er noget anderledes.

For mange af de opgaver, som overdrages til hjemmestyret, gør det ikke nogen større forskel, om de bliver styret mere decentraliseret. De sociale forhold, de kulturelle forhold, skolen m.v. er naturligvis ikke i sig selv ligegyldige områder. Det er blot områder, som allerede i dag er så udbyggede, og hvor kursen i den grad er afstukket, at der næppe vil ske revolutionerende ændringer i en overskuelig fremtid. Og i det omfang, der vil ske ændringer — f.eks. en vis »grønlandisering« - ville de være sket, uanset om der var indført hjemmestyre.

Det grønlandske hjemmestyre får ansvaret for de områder, hvor konsekvenserne af den fremtidige erhvervsudvikling vil slå igennem. Men på selve erhvervsområdet er det kun fiskeriet m.v., der er en kæmpemæssig under-skudsforretning, som skal overgå til hjemmestyret. Med hensyn til den profitable råstofudvinding vil den reelle magt ligge hos den danske stat og de multinationale selskaber. Med hensyn til det øvrige erhvervsliv vil hjemmestyret kun have små muligheder for at gøre op med de udviklingstendenser, som har præget de sidste 25 år.

I denne periode er Grønland gennem en omfattende statslig indsats blevet udviklet til et moderne, privatkapitalistisk samfund. Et samfund, hvor danskere nu ikke blot er dominerende inden for de højere poster i den offentlige sektor, men hvor de i stigende grad også indtager en dominerende rolle i erhvervs-

livet. En undersøgelse, jeg var med til at lave for nogle år siden, viste, at danskere omkring 1970 ejede 58% af virksomhederne, beskæftigede 77% af personalet og havde 84% af omsætningen i den private sektor minus fiskeri, fangst og fåreavl. (Mogens Buch-Hansen, Steen Folke og Bue Nielsen: En undersøgelse af den danske stats udgifter i forbindelse med Grønland). Der er ingen grund til at tro, at situationen i 1978 er væsentlig anderledes.

Det er en kendsgerning, at grønlænderne ikke har kunnet (og måske: villet) hamle op med danskerne under denne forcerede kapitalistiske udvikling. At de i stigende grad er blevet tilskuere til udviklingen af deres eget samfund. Antallet af danskere er vokset hastigt, og i dag er der ca. 10.000 danskere ud af en samlet befolkning på ca. 50.000. Grønland er blevet et klassesamfund, hvor flertallet af danskere og et lille mindretal af grønlændere hører til overklassen, mens flertallet af grønlændere udgør en underklasse. Det er i denne underklasse, at alle de velkendte sociale problemer findes: alkoholisme, kønssygdomme, kriminalitet, arbejdsløshed, fremmedgørelse m.v.

Problemerne er velkendte, og alligevel forekommer det mig, at den danske stat lægger op til en udvikling, som vil forlænge og måske forværre problemerne. Det sidste kan dårligt undgå at blive resultatet, hvis der bliver fundet olie, eller hvis der i øvrigt satses på råstofudvinding. Grønlandske politikere har været taget med på råd, vil man sige, og det er rigtigt. Men oppositionen mod den førte politik i - og ikke mindst uden for - politikernes kreds har været voksende i de seneste år.

Det er i denne sammenhæng hjemmestyret skal forstås, og det er i denne sammenhæng, planerne om indførelse af hjemmestyre er taget op og er ved at blive gjort til virkelighed. Hvis sandheden skal frem, har der ikke indtil nu været nogen større entusiasme for tanken i Grønland. Bortset fra i snævre politiske kredse mødes hjemmestyreplanerne med en blanding af skepsis og ligegyldighed. Danske politikere har i høj grad været medvirkende til, at hjemmestyret nu ser ud til at skulle blive en realitet.

Hjemmestyret forventes at tage noget af brodden af den voksende grønlandske kritik af den danske stats politik.

Det er påfaldende, at planerne om hjemmestyre er kommet frem nogenlunde samtidig med, at den danske stat har besluttet at iværksætte en mere intensiv efterforskning og udnyttelse af Grønlands mineralske råstoffer (Greenex, oliekoncessionerne, uranefterforskningen). Det er påfaldende, fordi man ikke har lagt skjul på den danske stats interesser i en råstofudvikling, og fordi danske politikere i regeringen og hjemmestyrekommissionen så åbenlyst har arbejdet for at sikre disse interesser i forbindelse med indførelsen af hjemmestyre.

Det er en pudsigt detalje, at man til formand for kommissionen har udpeget en mand, der har skrevet doktordisputats om »nationalisering af fremmed ejendom«!

Ud fra en samlet vurdering må den hjemmestyreordning, som nu foreslås af kommissionens flertal, karakteriseres som en ordning med imperialistiske træk. Der sættes ikke det mindste spørgsmålstegn ved den fortsatte danske overhøjhed i Grønland, og det kommende landsting vil reelt være lige så meget i lommen på den danske stat som det nuværende landsråd. Den foreslåede råstofordning tildeler den danske stat en afgørende indflydelse på udnyttelsen af Grønlands undergrund, som kun

kan karakteriseres som liggende i forlængelse af den hidtidige danske kolonipolitik. På denne baggrund er det klart, at jeg må tage afstand fra den foreslåede hjemmestyreordning.

Hjemmestyret vil i første omgang imødekomme noget af den voksende grønlandske opposition. Men et tandløst hjemmestyre - lanceret under store fanfarer - vil nemt kunne give bagslag, når først hverdagen indfinder sig og demonstrerer, at der var tale om Kejserens nye klæder. Med al respekt tror jeg, at mine ærede danske kollegaer i kommissionen - ud fra deres politik og bakket op af regeringen - har presset citronen for hårdt. Ved at tvinge især Lars Emil Johansen til at give efter den ene gang efter den anden, har man ganske vist fået gennemtrumfet en råstofordning og en hjemmestyreordning i det hele taget, som på udmærket vis varetager den danske stats interesser. Men samtidig har man givet vind i sejlene til den mere radikale strømning, som er ved at vokse frem blandt unge grønlandere. En af repræsentanterne for denne strømning skal have det sidste ord:

»Hvis vi underskriver en hjemmestyretraktat nu, har vi for første gang - på en juridisk gyldig måde - anerkendt, at Danmark ejer Grønland« (her citeret efter Jørgen Viemose: Dansk kolonipolitik i Grønland).

Udkast: Forslag til Lov om Grønlands hjemmestyre

Kapitel 1. Hjemmestyret

§ 1. Grønland udgør et særligt folkesamfund inden for det danske rige. Det grønlandske hjemmestyre varetager inden for rigsenhedens rammer grønlandske anliggender efter reglerne i denne lov.

Stk. 2. Det grønlandske hjemmestyre består af en i Grønland valgt repræsentation, der benævnes landstinget, og en forvaltning, der ledes af et landsstyre.

§ 2. Landstingets medlemmer vælges for 4 år ved almindelige, direkte og hemmelige valg.

Stk. 2. Nærmere regler om valget, herunder om valgret og valgbarhed samt om antallet af landstingsmedlemmer, fastsættes ved landstingslov.

Stk. 3. Landstinget fastsætter selv sin forretningsorden.

§ 3. Landstinget vadger landsstyrets formand og de øvrige medlemmer af landsstyret. Landsstyrets formand fordeler forretningerne mellem landsstyrets medlemmer.

Kapitel 2. Hjemmestyrets anliggender

§ 4. Hjemmestyret kan bestemme, at sagsområder eller en del af et sagsområde, der er nævnt i bilaget til loven, skal overgå til hjemmestyret.

Stk. 2. Hjemmestyret har den lovgivende og administrative myndighed for områder, der er overgået efter stk. 1, og overtager de udgifter, der er forbundet hermed.

Stk. 3. Med tilsvarende virkning kan rigsmyndighederne efter forhandling med hjemmestyret bestemme, at sådanne sagsområder eller dele af sådanne sagsområder skal overgå til hjemmestyret.

Stk. 4. Forskrifter, der vedtages af landstinget og stadfæstes af landsstyrets formand for disse sagsområder, benævnes landstingslove.

§ 5. Rigsinyndighederne kan efter forhandling med hjemmestyret ved lov bemyndige hjemmestyret til at overtage den regelfastsættende myndighed for samt administrationen af et sagsområde eller en del af et sagsområde, der er nævnt i bilaget til loven, og som ikke er overgået til hjemmestyret efter § 4. Tilskud til således overtagne sagsområder fastsættes ved lov.

Stk. 2. Forskrifter, der vedtages af landstinget og stadfæstes af landsstyrets formand for disse sagsområder, benævnes landstingsforordninger.

§ 6. Vedtagne forslag til landstingslove og landstingsforordninger skal for at være gyldige stadfæstes af landsstyrets formand og bekendtgøres efter bestemmelser, der fastsættes ved landstingslov.

Stk. 2. Landsstyret kan inden for en frist af 8 dage beslutte, at stadfæstelsen skal udsættes, indtil forslaget er blevet vedtaget af landstinget i den efterfølgende samling. Vedtages forslaget ikke uændret i denne samling, er det bortfaldet.

§ 7. Rigsmyndighederne kan efter forhandling og med tilslutning fra hjemmestyret ved lov bestemme, at sagsområder, der ikke er nævnt i bilaget, overgår til hjemmestyret efter reglerne i § 4, stk. 2 og 4, eller efter reglerne i § 5.

Stk. 2. Afgørelsen af, hvilke sagsområder der skal overgå til hjemmestyret efter stk. 1, træffes ud fra hensynet til rigsenheden og **til**, at hjemmestyret får en udstrakt indflydelse på områder, der særligt berører grønlandske forhold.

§ 8. Den fastboende befolkning i Grønland har grundlæggende rettigheder til Grønlands naturgivne ressourcer.

Stk. 2. Til sikring af den fastboende befolkning rettigheder med hensyn til de ikke-levende ressourcer og til sikring af rigsenhedens interesser fastsættes det ved lov, at forundersøgelse, efterforskning og udnyttelse af nævnte ressourcer finder sted i henhold til aftale mellem regeringen og landsstyret.

Stk. 3. Forinden aftale efter stk. 2 indgås, kan en landsstyremand kræve, at sagen forelægges for landstinget, som kan bestemme, at landsstyret ikke skal medvirke til indgåelse af en aftale af det pågældende indhold.

§ 9. Det grønlandske sprog er hovedsproget. Der skal undervises grundigt i det danske sprog.

Stk. 2. Begge sprog kan anvendes i offentlige forhold.

§ 10. Hjemmestyret er undergivet de forpligtelser, der følger af traktater og andre internationale regler, som til enhver tid er bindende for riget.

Stk. 2. Hjemmestyrets beføjelser er til enhver tid begrænset af de beføjelser, der i medfør af grundlovens § 20 er overdraget til internationale organer.

Stk. 3. Regeringen kan pålægge hjemmestyret at foretage de foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre overholdelse af bestemmelserne i stk. 1 og 2.

Kapitel 3. Forholdet til rigsmyndighederne

§ 11. Rigsmyndighederne har afgørelsen i spørgsmål, der angår rigets forhold til udlandet.

Stk. 2. Foranstaltninger, som hjemmestyret påtænker at træffe, og hvis iværksættelse er af væsentlig betydning for rigets forhold til udlandet, herunder rigets deltagelse i internationalt samarbejde, forhandles med rigsmyndighederne forinden vedtagelsen.

§ 12. Forslag til love, der indeholder bestemmelser, der udelukkende vedrører Grønland,

skal forelægges hjemmestyret til udtalelse, inden de fremsættes for folketinget.

Stk. 2. Udkast til administrative forskrifter, der indeholder bestemmelser, der udelukkende vedrører Grønland, skal forelægges hjemmestyret til udtalelse inden udstedelsen.

Stk. 3. Love og administrative forskrifter, der i øvrigt har særlig betydning for Grønland, skal forelægges hjemmestyret til udtalelse, inden de sættes i kraft i Grønland.

§ 13. Traktater, der kræver folketingets samtykke, og som særligt berører grønlandske interesser, skal forelægges hjemmestyret til udtalelse, inden de indgås.

§ 14. Medmindre rigsmyndighederne fastsætter andet i det enkelte tilfælde, skal hjemmestyrets udtalelse foreligge senest 6 måneder efter, at den i §§ 12 og 13 nævnte forelæggelse har fundet sted.

Stk. 2. Har forelæggelse på grund af tvungne omstændigheder ikke kunnet finde sted, skal loven, den administrative forskrift eller traktaten snarest muligt forelægges hjemmestyret til udtalelse.

§ 15. Inden for rammerne af § 11 fastlægger regeringen efter samråd med landsstyret retningslinierne for varetagelsen af de særlige grønlandske interesser i De europæiske Fællesskaber.

Stk. 2. Hjemmestyret underrettes om forslag til vedtagelser i De europæiske Fællesskabers Råd, der særligt berører grønlandske interesser.

§ 16. Hjemmestyret kan kræve, at der ved de danske repræsentationer i lande, hvor Grønland har særlige erhvervsinteresser, ansættes medarbejdere, der særlig skal varetage disse interesser. Rigsmyndighederne kan bestemme, at udgifterne herved skal afholdes af hjemmestyret.

Stk. 2. Rigsmyndighederne kan efter forhandling med hjemmestyret give dette adgang til at gøre de særlige grønlandske interesser gældende ved deltagelse i internationale forhandlinger af betydning for det grønlandske erhvervsliv.

Stk. 3. Hvor det drejer sig om specielle grønlandske sager, kan rigsmyndighederne, hvis det ikke skønnes uforeneligt med rigets interesser, bemyndige hjemmestyret til efter derom fremsat ønske direkte at føre forhandlinger under medvirken af udenrigstjenesten.

§ 17. Rigsombudsmanden er rigsmyndighedernes øverste repræsentant i Grønland.

Stk. 2. Hjemmestyret kan opfordre rigsombudsmanden til at deltage i forhandlinger i hjemmestyrets organer.

Stk. 3. Hjemmestyret skal snarest muligt underrette rigsombudsmanden om vedtagne landstingslove og landstingsforordninger samt om andre generelle retsforrifter, der udstedes af hjemmestyret.

§ 18. Opstår der mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret tvivlsspørgsmål om hjemmestyrets kompetence i forhold til rigsmyndighederne, forelægges spørgsmålet for et nævn, der består af 2 medlemmer, der udpeges af regeringen, 2 medlemmer, der udpeges af hjemmestyret, samt 3 af højesterets præsident

udpegede højesteretsdommere, af hvilke den ene udpeges som formand.

Stk. 2. Er de 4 medlemmer, der er udpeget af regeringen og hjemmestyret, enige, er sagen endeligt afgjort. I modsat fald afgøres sagen af de 3 højesteretsdommere.

Stk. 3. Regeringen kan suspendere hjemmestyrets vedtagelse eller beslutning, som er forelagt nævnet, indtil nævnets afgørelse foreligger.

Kapitel 4. Ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser

§ 19. Bestemmelser, der gælder for Grønland, forbliver i kraft med de ændringer, der følger af denne lov, indtil de ændres eller ophæves af rette myndighed.

§ 20. Tidspunktet for lovens ikrafttræden fastsættes ved lov.

Stk. 2. Rigsombudsmanden indtræder med de ændringer, der følger af denne lov, i de funktioner, der hidtil er varetaget af landshøvdingen over Grønland.

Bilag

1. Grønlands styrelsesordning.
2. Styrelsesordning for kommunerne.
3. Skatter og afgifter.
4. Folkekirken og de fra folkekirken afvigende trossamfund.
5. Fiskeri på territoriet, jagt, landbrug og renavl.
6. Fredning.
7. Landsplanlægning.
8. Nærings- og konkurrencelovgivning, herunder også lovgivning om restaurations- og hotelvirksomhed, regler om alkoholholdige drikke samt regler om lukketid.
9. Sociale forhold.
10. Arbejdsmarkedsforhold.
11. Undervisning og kultur, herunder erhvervsuddannelse.
12. Erhvervsforhold i øvrigt, herunder statens fiskeri- og produktionsvirksomhed, erhvervsstøtte og erhvervsudvikling.
13. Sundhedsvæsen.
14. Lejelovgivning, boligstøtte og boligforvaltning.
15. Vareforsyning.
16. Intern passager- og godsbefordring.
17. Miljøbeskyttelse.

Foreløbige bemærkninger

Baggrunden for lovforslaget er et ønske fra Grønlands landsråd om, at der inden for rigsenhedens rammer sker en forøgelse af de grønlandske politiske myndigheders ansvar og indflydelse. Dette ønske udspringer navnlig af, at Grønland kulturelt og geografisk adskiller sig fra det øvrige rige. Et hjemmestyre vil i højere grad end hidtil gøre befolkningen i Grønland politisk aktiv og medievende, idet det vil være de personer, den selv har valgt til de centrale eller lokale myndigheder, der træffer beslutningerne.

Det foreliggende forslag til hjemmestyrelov for Grønland bygger på forudsætningen om rigsenhedens opretholdelse. Dette har, som det nærmere fremgår af bemærkningerne til forslagens § 1, været afgørende for omfanget af de kompetencer, der foreslås overført til hjemmestyret.

Da Grønland i hvert fald ikke i de nærmeste år vil være i stand til selv at finansiere en rimelig levestandard og offentlig service m.v., vil en fortsat kapitaloverførsel fra Danmark til Grønland indtil videre være nødvendig, hvis hjemmestyret skal have et reelt indhold og omfang. Det foreslås derfor, at en overgang af sagsområder til hjemmestyret kan ske dels

således, at hjemmestyret selv overtager finansieringen af det pågældende område, dels således, at der i forbindelse med områdets overgang ydes et statstilskud til hjemmestyret fastsat med udgangspunkt i statens hidtidige udgifter til det pågældende område.

Bortset fra de afvigelser, der følger af, at forudsætningerne, herunder først og fremmest de økonomiske forudsætninger, er forskellige i Grønland og på Færøerne, er hovedprincipperne i den grønlandske hjemmestyrelov i overensstemmelse med principperne i den færøske hjemmestyrelov.

Ligesom det er tilfældet med den færøske hjemmestyrelov, forudsættes lovens særlige karakter fremhævet ved, at der gives loven følgende udvidede indledning:

»Vi Margrethe den II, af Guds nåde Danmarks dronning gør vitterligt:

I erkendelse af den særstilling, som Grønland i national, kulturel og geografisk henseende indtager inden for riget, har folketinget i overensstemmelse med vedtagelse i Grønlands landråd vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov om Grønlands forfatningsmæssige stilling i riget.«

Tilsi

Bestemmelsen i stk. 1 anerkender, at Grønland udgør et særligt folkesamfund inden for det danske rige, og angiver rammerne for det grønlandske hjemmestyre, således som dette er nærmere fastsat i forslagens øvrige bestemmelser. Det fastslås, at hjemmestyret sker inden for rigsenhedens rammer.

At hjemmestyret sker inden for rigsenhedens rammer indebærer:

- 1) at Grønland forbliver en del af Danmarks rige, og som sådan fortsat er undergivet grundloven i sin helhed,
- 2) at suveræniteten fortsat alene ligger hos rigets myndigheder,
- 3) at kun sagsområder, der alene vedrører Grønland, men ikke angår riget som helhed eller andre dele af riget, kan overgå til hjemmestyret, og

4) at kun en del af rigsmyndighedernes kompetence kan overføres til hjemmestyret.

Rigsenheden medfører således, at visse sagsområder som f.eks. udenrigs-, sikkerheds- og valutapolitik efter deres art ikke vil kunne overføres til hjemmestyret, ligesom der ikke vil kunne ske en ubegrænset overførsel af sagsområder til hjemmestyret. På de områder, der overgår til hjemmestyret, må hjemmestyret udøve sine beføjelser under respekt af de opgaver, der påhviler rigsmyndighederne og som af statsretlige grunde ikke kan overføres til hjemmestyret. Rigsenheden medfører endvidere, at hjemmestyret under udøvelsen af sine beføjelser skal respektere rigets traktatmæssige forpligtelser samt de fundamentale retsprincipper, der er fælles for riget.

Herudover indebærer rigsenheden en forudsætning af mere politisk-moralsk karakter om en vis indbyrdes solidaritet mellem rigets forskellige dele.

Således som det er tilfældet med hensyn til Færøerne udelukker princippet om rigsenhe-

Til §2

I lighed med den for landsrådet i dag gældende ordning, jfr. lovbekendtgørelse nr. 76 af 20. februar 1976 om Grønlands landsråd og kommunalbestyrelser m.v. § 4, stk. 3, foreslås det i stk. 1, at landstingets medlemmer skal vælges for 4 år. Dette er ikke til hinder for, at der ved landstingslov kan fastsættes regler om adgang til at udskrive nyvalg til landstinget inden valgperiodens udløb.

I stk. 2 foreslås det, at de nærmere regler om valget, herunder om valgret og valgbarhed samt om antallet af landstingsmedlemmer,

Til §3

Da politiske partidannelser indtil de seneste år ikke har været almindelige i Grønland, og da man således ikke i landsrådet har haft et system med et »regeringsparti« og en »opposition«, har det været tradition i landsrådet, at valg af personer til tillidsposter først og frem-

dens bevarelse dannelsen af en forbundsstat.

Bestemmelsen i stk. 2 angiver det grønlandske hjemmestyres myndigheder. Landsrådets nuværende administrationsform, hvorefter landsrådets administrative funktioner varetages af landsrådets formand, vil af praktiske grunde ikke kunne opretholdes, når funktionerne under en hjemmestyreordning øges væsentligt. Det foreslås derfor, at det grønlandske hjemmestyre skal bestå af et folkevalgt landsting, jfr. forslaget § 2, og en forvaltning, der ledes af et landsstyre, jfr. forslaget § 3. Det er tanken, at ansvaret for varetagelsen af hjemmestyrets opgaver såvel med hensyn til regelfastsættelse som med hensyn til administration indtil videre skal ligge hos landstinget, således at administrationen varetages af landsstyret på landstingets vegne. Det er imidlertid forudsat, at dette med tiden kan ændres af hjemmestyret, hvis udviklingen gør det naturligt, at administrationen henlægges til landsstyret på dettes eget ansvar.

skal fastsættes ved landstingslov. Ifølge de gældende regler, jfr. landsrådslovens §§2, stk. 1, og 3, stk. 1, er valgret og valgbarhed til landsrådet betinget af 6 måneders fast bopæl i Grønland. Det forudsættes, at hjemmestyret, hvis det ønsker det, kan opretholde et bopælskrav af nogenlunde tilsvarende længde som betingelse for valgret og valgbarhed til landstinget.

Bestemmelsen i stk. 3 svarer til reglen i landsrådslovens § 11, stk. 6.

mest er sket under hensyntagen til den pågældendes personlige holdning og saglige kvalifikationer. For på den ene side at give mulighed for bevarelse af den grønlandske tradition og på den anden side at åbne mulighed for, at valg måden kan tilpasses partidannelser, fore-

slås det, at det i loven alene fastsættes, at landstinget skal vælge landsstyrets formand og de øvrige medlemmer af landsstyret. Fastsættelsen af de nærmere regler om valgmåden overlades herved til hjemmestyret, der kan udforme reglerne således, som hjemmestyret til enhver tid finder det mest hensigtsmæssigt.

Til §§ 4, 5 og 7

Bestemmelserne indeholder regler om, hvilke sagsområder der kan overgå til hjemmestyre, og på hvilke måder en overgang kan finde sted.

Med udgangspunkt i de ønsker, der er fremsat herom fra grønlandsk side, er i bilaget til loven angivet en række sagsområder, der synes egnet til at overgå til hjemmestyre. Der skal dog være mulighed for, at også andre sagsområder end de, der er nævnt i bilaget, kan overgå til hjemmestyre, hvis udviklingen gør det ønskeligt.

Det er ved udformningen af bestemmelserne om, på hvilke måder en overgang af sagsområder til hjemmestyre kan finde sted, lagt til grund, at lovgivningsmagt og bevillingsmyndighed ikke bør adskilles. Da Grønland i hvert fald ikke inden for de nærmeste år vil have mulighed for selvfinansiering i større omfang, er det foreslået, at en overgang af sagsområder til hjemmestyret skal kunne ske dels således, at hjemmestyret selv overtager finansieringen af det pågældende område, dels således, at der i forbindelse med områdets overgang ydes et statstilskud til hjemmestyret.

Bestemmelsen i § 4 er udtryk for princippet om, at lovgivningsmagt og bevillingsmyndighed ikke bør adskilles. Det foreslås således, at hjemmestyret kan bestemme, at sagsområder, der er nævnt i bilaget, skal overgå til hjemmestyret med den virkning, at hjemmestyret overtager den lovgivende og administrative myndighed samt de udgifter, der er forbundet dermed. Med tilsvarende virkning kan rigsmyndighederne efter forhandling med hjemmestyret bestemme, at sådanne sagsområder skal overgå til hjemmestyret.

Der er ikke i loven fastsat bestemmelser om, hvem der kan vælges til landsstyret, om antallet af landsstyremedlemmer, om landsstyrets funktionsperiode eller om mulighederne for at afsætte landsstyret eller dets enkelte medlemmer, idet man har anset det for rigtigst, at det overlades til hjemmestyret at afgøre disse spørgsmål.

I § 5 foreslås det, at den regelfastsættende og administrative myndighed på de områder, der er nævnt i bilaget, kan overgå til hjemmestyret således, at staten yder et tilskud til hjemmestyret til varetagelsen af disse opgaver. Ud fra hensynet til, at lovgivningsmagt og bevillingsmyndighed ikke bør adskilles, foreslås det, at overførslen sker ved lov, hvorved rigsmyndighederne delegerer den regelfastsættende og administrative myndighed på området til hjemmestyret, ligesom tilskuddet fastsættes ved lov. Det forudsættes, at tilskuddene i hvert fald for de første år efter hjemmestyrets indførelse udformes som et generelt tilskud, der fastsættes for 3 år ad gangen, og at tilskuddet for de 3-årige perioders 2. og 3. finansår reguleres i overensstemmelse med ændringerne i bruttofaktoriindkomsten.

Det forudsættes, at de i bilaget nævnte sagsområder overføres til hjemmestyret, når dette ønsker det, efter en forhandling mellem hjemmestyret og regeringen om bemyndigelsens omfang, tidspunktet for overtagelsen samt om størrelsen af statstilskuddet.

Bestemmelsen i § 7 giver mulighed for, at også andre sagsområder end de, der er nævnt i bilaget, kan overgå til hjemmestyret. Overførslen kan kun ske efter aftale mellem regeringen og hjemmestyret, og skal ske ved lov. Afgørelsen af, hvilke sagsområder der skal overgå til hjemmestyret, skal træffes såvel ud fra hensynet til, at hjemmestyret får en udstrakt indflydelse på områder, der særligt berører grønlandske forhold, som ud fra hensynet til rigsheden.

Som det fremgår af foranstående, hidrører landstingets kompetence til at udstede gene-

relle retsforskrifter efter § 4 fra hjemmestyrelsen, medens kompetencen til udstedelse af generelle retsforskrifter efter § 5 hidrører fra konkrete bemyndigelseslove. På sagsområder, der er overgået til hjemmestyret efter § 4, ligger bevillingsmyndigheden hos hjemmestyret, medens bevillingsmyndigheden på sagsområder, der er overgået efter § 5, ligger hos folkettingen. Ministeren har på sagsområder, der er overgået efter § 5, et ansvar for, at hjemmestyret overholder de rammer, der er fastsat i den konkrete bemyndigelseslovgivning, hvorimod et sådant ministeransvar ikke opstår på

Til § 6

I overensstemmelse med princippet i grundlovens § 22 foreslås det i stk. 1, at vedtagne forslag til landstingslove og landstingsforordninger for at være gyldige skal stadfæstes af landsstyrets formand og bekendtgøres efter bestemmelser, der fastsættes af hjemmestyret. Landsstyrets formand har pligt til at foretage stadfæstelse af forslagene inden for den frist, landstinget fastsætter for stadfæstelsen.

Til § 8

Bestemmelsen i stk. 1 har karakter af en politisk principklæring og kan af den grund næppe gøres til genstand for en egentlig juridisk fortolkning.

Til grund for bestemmelsen ligger en anerkendelse af, at den fastboende befolkning i Grønland har grundlæggende rettigheder vedrørende de naturgivne ressourcer, hvilket navnlig fører til en formulering af visse politisk-moralske krav, som bør respekteres. Disse krav udspringer især af en følelsesmæssig samhørighed mellem en befolkning og det land, den har beboet gennem hundreder af år. Denne samhørighed fører naturligt til et krav om visse rettigheder, som ikke dækkes af den traditionelle juridiske sprogbrug.

De rettigheder, der skal tages hensyn til for så vidt angår de ikke-levende ressourcer (råstofområdet), er følgende:

sagsområder, der er overgået til hjemmestyret efter § 4.

Det må af hensyn til disse forskelle mellem forskrifter, der udstedes efter henholdsvis § 4 og § 5, samt af hensyn til princippet om, at lovgivningsmagt og bevillingsmyndighed ikke bør adskilles, anses for hensigtsmæssigt, at der anvendes forskellige benævnelser for de to typer af forskrifter. Det foreslås derfor, at forskrifter, der udstedes efter § 4, benævnes landstingslove, medens forskrifter, der udstedes efter § 5, foreslås benævnt landstingsforordninger.

Da der i ganske enkeltstående tilfælde vil kunne være behov for, at et forslag genforhandles i landstinget inden ikraftsættelsen, f.eks. hvis forslaget måtte være vedtaget på et utilstrækkeligt grundlag, foreslås det i stk. 2, at landsstyret inden for en frist af 8 dage kan beslutte, at stadfæstelsen skal udsættes, indtil forslaget er vedtaget uændret af landstinget i den efterfølgende samling.

- 1) ret til afgørende indflydelse på råstofområdet, navnlig på råstofpolitikken udformning og på udviklingstakten,
- 2) ret til at sikre imødegåelse af eventuelle skadelige påvirkninger af det fysiske og sociale miljø, således at Grønlands traditionelle erhverv, kultur og leveform beskyttes,
- 3) ret til udbytte af råstof virksomhed med henblik på at skabe et økonomisk fundament for forbedring af levevilkårene også på længere sigt.

Ingen af disse rettigheder er absolutte i juridisk forstand og må endvidere ses i relation til den statsretlige ordening, der ønskes for riget og for befolkningen og som anerkendes af begge parter.

Til sikring af disse rettigheder og til sikring

af rigsenhedens interesser er den foreslåede råstof ordning baseret på følgende principper:

at Grønland og Danmark skal være ligestillede med hensyn til fastlæggelsen af retningslinierne for råstofudviklingen i Grønland samt vedtagelsen af de konkrete beslutninger, som er afgørende for udviklingens forløb (ligestillingsprincippet),

at der i konsekvens af ligestillingsprincippet bør etableres en fælles beslutningskompetence for rigsmyndigh ederne og hjemmestyret med hensyn til de væsentlige beslutninger på råstofområdet, således at såvel rigsmyndighederne som hjemmestyret skal kunne modsætte sig en udvikling eller konkrete beslutninger, som af den pågældende part anses for uønsket (gensidig vetoret),

at der bør etableres et praktisk samvirke mellem de politiske instanser og den administrative og tekniske kapacitet, der er nødvendig for det offentliges styring af råstofområdet, og at hjemmestyret skal sikres adgang til i beslutningsprocessen at udnytte sagkundskab i samme omfang som rigsmyndighederne.

Til § 9

I erkendelse af, at sproget er af afgørende betydning for bevarelsen og styrkelsen af den grønlandske befolknings identitet, foreslås det i stk. 1, at det grønlandske sprog anerkendes som hovedsprog i Grønland. Da dansk som rigssprog er bindeled mellem de forskellige befolkningsgrupper i riget og, som forholdene

Til § 10

Bestemmelsen i stk. 1 svarer i reglen i den færøske hjemmestyreløvs § 5, stk. 1.

Bestemmelsen i stk. 2 er en konsekvens af Grønlands deltagelse i EF. Det ligger i sagens natur, at de beføjelser, som ikke tilkommer danske myndigheder, fordi de er overladt til

Ligestillingsprincippet og den fælles beslutningskompetence har fundet udtryk i bestemmelsen i stk. 2, hvori det foreslås fastsat ved lov, at forundersøgelse, efterforskning og udnyttelse af de naturgivne, ikke-levende ressourcer skal finde sted i henhold til aftale mellem regeringen og landsstyret. De øvrige principper i råstofordningen er ligesom det nærmere indhold af den fælles beslutningskompetence og regler om fordelingen af offentlige indtægter fra råstofvirksomhed for så vidt angår mineralske råstoffer fastlagt i forslaget til lov om ændring af lov om mineralske råstoffer i Grønland. Tilsvarende principper vil også skulle indgå i evt. lovgivning om andre ikke-levende ressourcer.

Bestemmelsen i stk. 3 indebærer, at spørgsmålet om, hvorvidt man fra grønlandsk side skal gøre brug af vetoretten, skal afgøres af landstinget, hvis blot et af landsstyrets medlemmer forlanger det. For så vidt angår forholdet mellem regeringen og folketinget, vil folketinget i overensstemmelse med sædvanlig praksis på et hvilket som helst tidspunkt kunne gøre et politisk ansvar gældende overfor regeringen i anledning af aftaler, som denne måtte have indgået med landsstyret eller undladt at indgå.

er, et middel for Grønland til forbindelse med omverdenen, foreslås det endvidere, at der skal undervises grundigt i det danske sprog.

I overensstemmelse med den hidtil fulgte praksis foreslås det i stk. 2, at både grønlandsk og dansk kan anvendes i offentlige forhold.

EF, ikke kan gives til et grønlandsk hjemmestyre. Den regelfastsættende og administrative myndighed, som efter hjemmestyreløven vil tilkomme hjemmestyret, er derfor begrænset af den kompetence, som EF's institutioner besidder. Dette er ikke en begrænsning, der

gælder specielt for hjemmestyret. Den gælder i princippet på samme måde over for rigsmyndighederne.

Til § 11

Bestemmelsen i stk. 1 svarer til reglen i den færøske hjemmestyreløvs § 5, stk. 2.

Bestemmelsen i stk. 2 er en konsekvens af bestemmelsen i stk. 1 om, at rigets forhold til udlandet er et rigsanliggende. Bestemmelsen ændrer ikke den fastlagte fordeling af be-

Til § 12

Man har fundet det naturligt, at hjemmestyret på områder, der varetages af rigsmyndighederne, får udtaleret vedrørende forslag til love og administrative forskrifter, der skal

Til § 13

Uanset at kompetencen til at indgå folkeretlige forpligtelser ligger hos rigsmyndighederne, jfr. forslaget § 11, stk. 1, vil den interne gennemførelse af sådanne forpligtelser ofte kræve hjemmestyrets medvirken. Dette gælder først og fremmest forpligtelser vedrørende sagsområder, der er overgået til hjemmestyret, og hvor de interne gennemførelsesforanstaltninger derfor skal træffes af hjemmestyret. På sagsområder, der varetages af rigsmyndighederne, forudsætter den interne gennemførelse af folkeretlige forpligtelser hjemmestyrets medvirken, i det omfang gennemførelsen indebærer lovforslag m.v., som efter

Til § 14

For at sikre, at hjemmestyret får en rimelig tid til behandling af sagerne samtidig med, at disse ikke unødigt forsinkes, foreslås det i stk. 1, at hjemmestyrets udtalelse skal foreligge senest 6 måneder efter sagens forelægelse.

Bestemmelsen i stk. 3 er en konsekvens af rigsenheden.

føjelser mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret, men sikrer, at rigsmyndighederne får den fornødne underretning om påtænkte foranstaltninger af væsentlig betydning for Danmarks stilling i det mellemfolkelige samarbejde.

gælde for Grønland, i samme omfang som landsrådet har efter den gældende ordning, jfr. landsrådslovens § 6.

bestemmelsen i forslaget § 12 skal forelægges hjemmestyret til udtalelse. Endelig medfører den fælles beslutningskompetence på råstofområdet, at gennemførelsesforanstaltninger på dette område skal fastlægges af rigsmyndighederne og hjemmestyret i fællesskab.

Af hensyn til hjemmestyrets medvirken ved den interne gennemførelse af folkeretlige forpligtelser foreslås det i overensstemmelse med den hidtil fulgte praksis, at traktater, der kræver folketingets samtykke og som særligt berører grønlandske interesser, skal forelægges hjemmestyret til udtalelse, inden de indgås.

Rigsmyndighederne kan dog i det enkelte tilfælde fastsætte en kortere eller længere frist, hvis dette findes nødvendigt eller hensigtsmæssigt.

Bestemmelsen i stk. 2 findes tilsvarende i

den gældende landsrådslov § 6, stk. 1. Det vil ved indgåelsen evt. underskrivelsen af en traktat i reglen være naturligt at tage et fore-

løbigt forbehold for Grønland, indtil hjemmestyrets udtalelse foreligger.

Til § 15

De almindelige regler for varetagelsen af rigets forhold til udlandet gælder også for EF-samarbejdet. På grund af dette samarbejdes karakter er der imidlertid behov for enkelte særlige regler om forholdet mellem hjemmestyret og EF-samarbejdet.

Den særlige beslutningsprocedure, der gælder i EF, gør det således påkrævet, at hjemmestyret får adgang til at deltage i det administrative apparat, der er oprettet til varetagelsen af rigets interesser i forbindelse med EF's Råds behandling og vedtagelse af retsfor skrifter. Sigtet hermed må i første række være at sikre grønlandsk deltagelse i de administrative organer, hvis opgave det er at foretage indstilling til regeringen om danske standpunkter forud for forhandlinger i EF. Det nærmere indhold af de hertil fornødne ordninger afhænger dels af, hvilke områder

der til enhver tid er hjemmestyreanliggende, dels af indholdet af de særordninger, som måtte komme til at gælde for Grønlands deltagelse i EF-samarbejdet.

Der kan også være behov for en mere direkte grønlandsk deltagelse i EF-samarbejdet, f.eks. i form af en grønlandsk medarbejder ved den faste danske repræsentation ved EF.

Disse spørgsmål er ikke lovgivningsanliggende. Bestemmelsen i stk. 1 fastlægger derfor, at de nærmere ordninger fastsættes af regeringen i samråd med hjemmestyret.

Bestemmelsen i stk. 2 svarer til § 6, stk. 2, i lov nr. 447 af 11. oktober 1972 om Danmarks tiltrædelse af De europæiske Fællesskaber. Grønlands hjemmestyre får herigennem samme underretning som folketinget om forslag til vedtagelser i EF's ministerråd.

Til § 16

Bestemmelserne svarer stort set til reglerne i den færøske hjemmestyreløvs § 8. I den færøske hjemmestyreløvs § 8, stk. 3, der svarer til reglen i stk. 2, anvendes udtrykket »interesser ved forhandlinger om handels- og fiskeriaftaler«. Da udviklingen har medført, at også internationale forhandlinger om andre forhold på kortere eller længere sigt kan på-

virke erhvervslivet i Grønland, f.eks. forhandlinger om havforurening og miljø i videst forstand, arbejdsforhold eller lignende, foreslås i stk. 2 i stedet anvendt udtrykket »internationale forhandlinger af betydning for det grønlandske erhvervsliv« som også omfattende sådanne forhold.

Til § 17

Det foreslås i stk. 1, at rigsmyndighedernes øverste repræsentant i Grønland benævnes rigsombudsmand, således at der anvendes samme benævnelse for rigsmyndighedernes øverste repræsentant i Grønland og på Færøerne. Medmindre andet følger af loven, indtræder rigsombudsmanden i de funktioner,

der hidtil har været varetaget af landshøvdingen, jfr. forslaget § 20, stk. 2.

Medens landshøvdingen efter den gældende lov har en lovfæstet ret til at deltage i landsrådets møder, jfr. landsrådslovens § 12, har man i stk. 2 fundet det rigtigst, at rigsombudsmanden efter hjemmestyrets indfø-

reise kun kan deltage i forhandlinger i hjemmestyrets organer, hvis han opfordres dertil af hjemmestyret.

Da rigsombudsmanden som rigsmyndighedernes øverste repræsentant i Grønland til enhver tid bør være bekendt med de gæl-

dende retsregler i Grønland, foreslås det i stk. 3, at hjemmestyret snarest muligt skal underrette rigsombudsmanden om vedtagne landstingslove og landstingsforordninger, samt om andre generelle retsforskrifter, der udstedes af hjemmestyret.

Til § 18

Bestemmelserne svarer til reglerne i den færøske hjemmestyreløvs § 6, stk. 2 og 3.

Til § 19

For at muliggøre en gradvis overførsel af områder til hjemmestyret og for at muliggøre kontinuitet i lovgivningen ved et områdes overgang foreslås det, at gældende bestemmelser - herunder såvel bestemmelser fastsat af rigsmyndighederne som bestemmelser fastsat i landsrådsvedtægter og kommunale ved-

tægter -- forbliver i kraft med de ændringer, der følger af loven, indtil de ændres eller ophæves af rette myndighed. Ved rette myndighed forstås den myndighed, der til enhver tid er kompetent til at fastsætte reglerne på det pågældende område.

Til § 20

Det forudsættes, at der i overensstemmelse med et ønske herom fra Grønlands landsråd afholdes en folkeafstemning i Grønland om lovens ikrafttræden, hvis resultat vil være af-

gørende for, om loven søges sat i kraft. Det foreslås derfor i stk. 1, at tidspunktet for lovens ikrafttræden fastsættes ved lov.

Udkast: Forslag til Lov om ikraftsættelse af lov om Grønlands hjemmestyre og om valg til Grønlands landsting i 1979

§ 1. Lov om Grønlands hjemmestyre træder i kraft den 1. maj 1979.

Stk. 2. Samtidig ophæves §§ 5-36 i lov om Grønlands landsråd og kommunalbestyrelser m.v.

Stk. 3. Grønlands hjemmestyre indtræder i de rettigheder og forpligtelser, der ved lovens ikrafttræden tilkommer og påhviler Grønlands landsråd.

§ 2. Valg af medlemmer til Grønlands landsting afholdes i april måned 1979. Landshøvdingen fastsætter dagen for valgets afholdelse. Valget sker for 4 år. Valgperioden regnes fra 1. maj 1979.

§ 3. Valgret til landstinget har enhver, der opfylder betingelserne for valgret til folketinget, og som har haft fast bopæl i Grønland i mindst 6 måneder forud for valgets afholdelse.

Stk. 2. Ingen kan udøve valgret uden at være optaget på valglisten.

§ 4. Valgbar til landstinget er enhver, der i henhold til bestemmelsen i § 3, stk. 1, har valgret til dette, medmindre vedkommende

er pålagt en kriminalretlig foranstaltning for et forhold, der i almindeligt omdømme gør ham uværdig til at være medlem af landstinget.

Stk. 2. Det nyvalgte landsting afgør, hvorvidt en kandidat på grund af en kriminalretlig foranstaltning ikke er valgbar.

§ 5. Ved flertalsvalg i landstingskredse vælges 18 medlemmer som kredsmandater. Herudover vælges indtil 3 medlemmer som tillægsmandater. For hvert medlem vælges to stedfortrædere.

Stk. 2. Valget sker i henhold til kandidatanmeldelser. En kandidatanmeldelse skal være underskrevet af mindst 40, højst 50 af landstingskredsens vælgere som stillere.

Stk. 3. Nærmere regler om valget, herunder om udarbejdelse af valglister, om landstingskredsens antal og område samt om antallet af medlemmer, der skal vælges i hver kreds, fastsættes af ministeren for Grønland.

§ 6. Loven træder i kraft...

Stk. 2. Samtidig ophæves §§ 2-4 i lov om Grønlands landsråd og kommunalbestyrelser m.v.

Foreløbige bemærkninger

Ifølge bestemmelsen i § 20 i forslaget til lov om Grønlands hjemmestyre fastsættes tidspunktet for lovens ikrafttræden ved lov. I overensstemmelse hermed er i nærværende lovforslag optaget regler om hjemmestyrelovens ikrafttræden. Herudover indeholder lov-

forslaget bestemmelser, der skaber hjemmel til, at der før hjemmestyrelovens ikrafttræden afholdes valg til Grønlands landsting, således at det nyvalgte landsting kan træde i funktion ved hjemmestyrelovens ikrafttræden.

Tilsi

Det foreslås i stk. 1, at hjemmestyreloven træder i kraft den 1. maj 1979, til hvilket tidspunkt det nuværende landsråds valgperiode udløber.

Ved hjemmestyrelovens ikrafttræden henlægges de funktioner, der hidtil har været varetaget af Grønlands landsråd, til Grønlands hjemmestyre. Som følge heraf foreslås det i

stk. 3, at hjemmestyret indtræder i de rettigheder og forpligtelser, der ved lovens ikrafttræden tilkommer og påhviler Grønlands landsråd. Hjemmestyret vil således f.eks. umiddelbart indtræde som ejer af landsrådets faste ejendomme, ligesom hjemmestyret vil indtræde som debitor i landsrådets gældsforpligtelser.

Til §2

Det foreslås, at der afholdes valg til Grønlands landsting i april måned 1979 således, at

det nyvalgte landsting kan træde i funktion ved hjemmestyrelovens ikrafttræden.

Til §3

Reglerne om valgret til landstinget svarer til reglerne om valgret til landsrådet, jfr. lovbestemt gørelse nr. 76 af 20. februar 1976 om

Grønlands landsråd og kommunalbestyrelser m.v. S 2.

Til § 4

Reglerne om valgbarhed til landstinget svarer til reglerne om valgbarhed til landsrådet,

jfr. landsrådslovens § 3.

Til § 5

Under drøftelserne på forårssamlingen 1976 om Grønlands landstings medlemstal og valgordningen til landstinget vedtog landsrådet, at landstinget skulle bestå af mindst 18, højst

21 medlemmer. 18 medlemmer skulle vælges som kredsmandater ved flertalsvalg i valgkredse således:

Sydgrønland (Nanortalik, Julianehåb, Narsaq, I vigtut og Frederikshåb kommuner) 4 kredsmandater.

Åbentvandsområdet (Godthåb, Sukkertoppen og Holsteinsborg kommuner) 5 kredsmandater.

Diskobugten (Kangatsiaq, Egedesminde, Christianshåb, Jakobshavn og Godhavn kommuner) 4 kredsmandater.

Umanaq kommune 1 kredsmandat.

Upernavik kommune 1 kredsmandat.

Thule kommune 1 kredsmandat.

Angmagssalik kommune 1 kredsmandat.

Scoresbysund kommune 1 kredsmandat.

Herudover skulle vælges indtil 3 tillægsmandater.

I overensstemmelse med landsrådets vedtagelse foreslås det i stk. 1, at der ved flertalsvalg i landstingskredse vælges 18 medlemmer som kredsmandater, og at der herudover vælges indtil 3 medlemmer som tillægsmandater.

Bestemmelsen i stk. 2 findes tilsvarende i landsrådslovens § 4, stk. 4.

Bestemmelsen i stk. 3 svarer til reglen i landsrådslovens § 4, stk. 5. Det forudsættes, at reglerne om landstingskredsens antal og område samt om antallet af medlemmer, der skal vælges i hver kreds, udformes som foreslået af landsrådet.

Til §6

Af hensyn til tilrettelæggelsen af valget til landstinget i april måned 1979 må loven træde i kraft snarest muligt efter afholdelsen af

den forudsatte folkeafstemning om hjemmestyrelovens ikrafttræden.

Udkast: Forslag til Lov om mineralske råstoffer i Grønland (mineloven)

Gældende lov

Kapitel I. Almindelige bestemmelser

§ 1. Alle mineralske råstoffer i Grønland tilhører staten. Forundersøgelser, efterforskning og udnyttelse af sådanne råstoffer forbeholdes staten.

Stk. 2. Den i Grønland bosiddende befolkning kan dog som hidtil forsyne sig med kul, tørv, vegsten, grus, sten og lignende.

§ 2. Ministeren for Grønland kan give tilladelser til forundersøgelse og meddele bevilling med eneret til efterforskning og udnyttelse af mineralske råstoffer i Grønland.

Lovforslag

Kapitel I. Almindelige bestemmelser

§ 1. *Forundersøgelser, efterforskning og udnyttelse af mineralske råstoffer i Grønland kan alene finde sted efter reglerne i denne lov.*

Bestemmelsen er medtaget som ny § 30.

Stk. 2. Systematiske geologiske undersøgelser i Grønland med henblik på geologisk kortlægning samt videnskabelige og praktiske undersøgelser af geologiske forhold i øvrigt kan dog fortsat finde sted i medfør af lov om Grønlands Geologiske Undersøgelse.

§ 2. / *henhold til aftale mellem regeringen og landsstyret kan ministeren for Grønland iværksætte forundersøgelser, efterforskning og udnyttelse af mineralske råstoffer i Grønland samt meddele tilladelser til forundersøgelse og bevilling med eneret til efterforskning og udnyttelse af sådanne råstoffer.*

Stk. 2. Forinden aftale efter stk. 1 indgås kan et landsstyremedlem kræve, at sagen forelægges for landstinget, som kan bestemme, at landsstyret ikke skal medvirke til indgåelse af en aftale af det pågældende indhold.

§ 3. *Der oprettes et fællesråd, hvis opgave er at følge udviklingen på råstofområdet i Grønland, og som har fuld indsigt i de sager, der behandles i råstofforvaltningen, jfr. § 5. Fællesrådet kan afgive indstilling til regering og landsstyre i spørgsmål, der skal afgøres efter reglerne i § 2.*

Stk. 2. Fællesrådet består af en formand samt 6 til 10 andre medlemmer. Formanden udnævnes af kongen for 4 år efter fælles indstilling fra regeringen og hjemmestyret. Regeringen og hjemmestyret udpeger hver for sin funktionstid halvdelen af rådets øvrige medlemmer og heraf 1 person fra hver gruppe, der skal fungere som næstformand.

Stk. 3. Chefen for landsstyrets administration og chefen for ministeriets departement tilknyttes fællesrådet som tilforordnede.

Stk. 4. Råstofforvaltningen udfører sekretariatsforretninger for fællesrådet og tilvejebringer sagkyndig bistand for rådet.

Stk. 5. Fællesrådet fastsætter selv sin forretningsorden.

§ 4. Ministeren for Grønland kan inden for rammerne af aftaler truffet i medfør af § 2 træffe sådanne beslutninger og fastsætte sådanne administrative forskrifter, som er led i varetagelsen af det offentliges forvaltning med hensyn til forundersøgelser, efterforskning og udnyttelse, jfr. § 5, stk. 1. Tilsvarende gælder med hensyn til forundersøgelser, efterforskning og udnyttelse, der er iværksat, eller hvortil bevilling er meddelt, forinden nærværende lovs ikrafttræden.

§ 5. Til varetagelse af forvaltningen vedrørende forundersøgelser, efterforskning og udnyttelse af mineralske råstoffer i Grønland oprettes en råstofforvaltning under ministeren for Grønland, jfr. § 4.

Stk. 2. Råstofforvaltningens chef udnævnes af kongen efter fælles indstilling fra regering og hjemmestyre.

§ 3. Tilladelse til forundersøgelse og eneretsbevilling til efterforskning og udnyttelse kan med respekt af natur- og bygningsfredningsmæssige hensyn samt bestående brugsrettigheder m.v. meddeles overalt i Grønland.

§ 2. *Stk. 2.* Ministeren kan afkræve ansøgere de til behandlingen af ansøgningerne fornødne oplysninger, herunder planer for arbejdets gennemførelse.

§ 6. Tilladelse til forundersøgelse og eneretsbevilling til efterforskning og udnyttelse kan med respekt af natur- og bygningsfredningsmæssige hensyn samt bestående brugsrettigheder m.v. meddeles overalt i Grønland.

Stk. 2. Råstofforvaltningen kan afkræve ansøgere de til behandlingen af ansøgningerne fornødne oplysninger, herunder planer for arbejdets gennemførelse.

Kapitel II. Om forundersøgelse

§ 4. Tilladelse til at foretage geologiske undersøgelser efter mineralske råstoffer kan meddeles for perioder af indtil 5 år ad gangen.

Stk. 2. Meddelelse af den i stk. 1 omhandlede tilladelse udelukker ikke, at ministeren giver lignende tilladelse til andre.

§ 5. Større sprængninger og borer, ned-sækning af skakter og indsættelse af stoller må kun iværksættes, såfremt tilladelsen omfatter sådanne arbejder, eller tilladelse er indhentet i de enkelte tilfælde.

§ 6. Ministeren for Grønland kan gøre den i § 5 omhandlede tilladelse betinget af, at der stilles fornøden sikkerhed til dækning af udgifter, som staten måtte komme til at afholde i forbindelse med virksomheden, herunder statens eventuelle udgifter til undsættelsesforanstaltninger.

§ 7. Senest 6 måneder efter tilladelsens udløb eller undersøgelsesarbejdets afslutning skal der til Ministeriet for Grønland indsendes en redegørelse for de geologiske, geofysiske eller andre undersøgelser, der er foretaget, ligesom der skal gives meddelelse om råstoffund. Ministeren for Grønland kan kræve det ved arbejdet tilvejebragte basismateriale stillet til rådighed for Ministeriet for Grønland. De nærmere bestemmelser herom fastsættes i tilladelsen.

Kapitel III. Om efterforskning

§ 8. Eneretsbevilling til efterforskning af mineralske råstoffer (koncession) kan meddeles til ansøgere, der efter ministerens skøn råder over de fornødne pengemidler og den fornødne sagkundskab.

Stk. 2. Koncessionen meddeles for et nærmere bestemt område og for et tidsrum, der i Vest-

Kapitel IL Om forundersøgelse

§ 7. Tilladelse til at foretage geologiske undersøgelser efter mineralske råstoffer kan meddeles for perioder af indtil 5 år ad gangen.

Stk. 2. Meddelelse af den i stk. 1 omhandlede tilladelse udelukker ikke, *at lignende tilladelse kan gives til andre.*

§ 8. Større sprængninger og borer, ned-sækning af skakter og indsættelse af stoller må kun iværksættes, såfremt tilladelsen omfatter sådanne arbejder, eller *råstofforvaltningens tilladelse* er indhentet i de enkelte tilfælde.

§ 9. *Den i § 7 omhandlede tilladelse kan gøres betinget af, at der stilles fornøden sikkerhed til dækning af udgifter som offentlige myndigheder måtte komme til at afholde i forbindelse med virksomheden, herunder offentlige myndigheders eventuelle udgifter til undsættelsesforanstaltninger.*

§ 10. Senest 6 måneder efter tilladelsens udløb eller undersøgelsesarbejdets afslutning skal der til *råstofforvaltningen* indsendes en redegørelse for de geologiske, geofysiske eller andre undersøgelser, der er foretaget, ligesom der skal gives meddelelse om råstoffund. *Det kan i tilladelsen fastsættes, at det ved arbejdet tilvejebragte basismateriale skal stilles til rådighed for råstofforvaltningen.*

Kapitel III. Om efterforskning

§ 11. Eneretsbevilling til efterforskning af mineralske råstoffer (koncession) kan meddeles til ansøgere, *der skønnes at råde over de* fornødne pengemidler og den fornødne sagkundskab.

Stk. 2. Koncessionen meddeles for et nærmere bestemt område og for et tidsrum, der i Vest-

Gældende lov

grønland kan udgøre 8 år og i Nord- og Østgrønland højst 12 år.

Stk. 3. Det kan i koncessionen bestemmes, at bevillingshaveren skal betale en koncessionsafgift til det offentlige.

§ 9. §§ 5 og 6 finder tilsvarende anvendelse.

§ 10. Bevillingshaveren skal hvert år inden den **1.juli** til Ministeriet for Grønland indsende beretning om de undersøgelser, der er foretaget inden for koncessionsområdet, samt meddelelse om råstof fund inden for det sidst forløbne kalenderår. Efter anmodning fra ministeriet skal bevillingshaveren endvidere indsende prøve af jord- og stenarter samt fundne råstoffer. De nærmere regler fastsættes i koncessionen.

Stk. 2. Det kan i koncessionen bestemmes, at bevillingshaveren efter ministerens bestemmelse skal udbetale dusør til personer, som inden for koncessionsområdet finder eller først gør opmærksom på forekomsten af værdifulde råstoffer.

Stk. 3. Staten kan lade foretage geologiske undersøgelser af videnskabelig karakter, herunder geologisk kortlægningsarbejde, inden for koncessionsområdet, såfremt dette kan ske uden væsentlig ulempe for koncessionshaverens virksomhed.

§ 11. Ministeren for Grønland kan udpege et tilsyn med efterforskningsarbejdet. Tilsynet har i alle henseender ret til at følge arbejdet og til at forlange sig meddelt alle herfor nødvendige oplysninger.

§ 12. Koncessionen kan hverken direkte eller indirekte overdrages til andre, medmindre ministeren for Grønland tillader overdragelsen og godkender vilkårene for denne.

Lovforslag

grønland kan udgøre 8 år og i Nord- og Østgrønland højst 12 år.

Stk. 3. Det kan i koncessionen bestemmes, at bevillingshaveren skal betale en koncessionsafgift til det offentlige.

§ 12. §§ 8 og 9 finder tilsvarende anvendelse.

§ 13. Bevillingshaveren skal hvert år inden 1. juli til *råstofforvaltningen* indsende beretning om de undersøgelser, der er foretaget inden for koncessionsområdet, samt meddelelse om råstoffund inden for det sidst forløbne kalenderår. Efter anmodning fra *råstofforvaltningen* skal bevillingshaveren endvidere indsende prøver af jord og stenarter samt fundne råstoffer. De nærmere regler fastsættes i koncessionen.

Stk. 2. Det kan i koncessionen bestemmes, at bevillingshaveren *efter råstofforvaltningens bestemmelser* skal udbetale dusør til personer, som inden for koncessionsområdet finder eller først gør opmærksom på forekomsten af værdifulde råstoffer.

Stk. 3. Inden for koncessionsområdet *kan råstofforvaltningen meddele andre tilladelse* til at foretage geologiske undersøgelser af videnskabelig karakter, herunder geologisk kortlægningsarbejde, *når disse ikke foretages med henblik på udnyttelse, ligesom de i § 1, stk. 2, nævnte undersøgelser kan finde sted. De nævnte undersøgelser kan dog kun finde sted, såfremt dette kan ske uden væsentlig ulempe for koncessionshaverens virksomhed.*

§ 14. *Råstofforvaltningen fører tilsyn med efterforskningsarbejdet og kan udpege andre til at udføre tilsynet.* Tilsynet har i alle henseender ret til at følge arbejdet og til at forlange sig meddelt alle herfor nødvendige oplysninger.

§ 15. Koncessionen kan hverken direkte eller indirekte overdrages til andre, *medmindre overdragelsen tillades og vilkårene for denne godkendes i overensstemmelse med reglerne i § 2.*

Stk. 2. Koncessionen er undtaget fra retsforfølgning af enhver art.

§ 13. Bevillingshaveren kan inden for koncessionsområdet tage de fornødne arealer i brug til opførelse af bygninger, arbejdspladser, beboelser, maskinanlæg, havneanlæg, veje, lokalbaner m.v. samt foretage de terrænmæssige forandringer, som i det hele nødvendiggøres af bevillingshaverens efterforskningsvirksomhed. Bevillingshaveren kan foretage fornøden afspærring af de arealer, han således har taget i brug.

Stk. 2. Uden for arealer, der i henhold til stk. 1 tages i brug, skal koncessionen ikke være til hinder for andres adgang til færdsel eller til at udøve jagt og fiskeri samt til at tage arealer i brug til kreaturgræsning og lignende.

Stk. 3. Såfremt bevillingshaverens virksomhed inden for koncessionsområdet nødvendiggør fjernelse af andre tilhørende bebyggelser eller indretninger eller indgreb i andre tilhørende rettigheder, kan ministeren for Grønland på bevillingshaverens begæring og på dennes bekostning foretage ekspropriation mod fuld erstatning. I mangel af mindelig overenskomst fastsættes erstatningen af en kommission på 3 mand, hvoraf formanden skal være en af præsidenten for højesteret udpeget dommer, medens 1 medlem udnævnes af ministeren for Grønland efter forhandling med Grønlands landsråd og 1 medlem af bevillingshaveren.

§ 14. Snarest efter koncessionens ikrafttræden er bevillingshaveren forpligtet til at iværksætte efterforskningsarbejdet i overensstemmelse med de for ministeren for Grønland forelagte planer for arbejdets gennemførelse.

Stk. 2. Eneretsbevillingen fortabes, såfremt efterforskning i efterforskningsperioden undlades i et tidsrum af 3 år, eller såfremt koncessionshaveren træder i likvidation eller kommer under konkurs. Endvidere fortabes bevillingen, hvis nogen af de i nærværende lov nævnte betingelser ikke opfyldes. Det samme gælder, hvis de i bevillingen eller dertil

Stk. 2. Koncessionen er undtaget fra retsforfølgning af enhver art.

§ 16. Bevillingshaveren kan inden for koncessionsområdet tage de fornødne arealer i brug til opførelse af bygninger, arbejdspladser, beboelser, maskinanlæg, havneanlæg, veje, lokalbaner m.v. samt foretage de terrænmæssige forandringer, som i det hele nødvendiggøres af bevillingshaverens efterforskningsvirksomhed. Bevillingshaveren kan foretage fornøden afspærring af de arealer, han således har taget i brug.

Stk. 2. Uden for arealer, der i henhold til stk. 1 tages i brug, skal koncessionen ikke være til hinder for andres adgang til færdsel eller til at udøve jagt og fiskeri samt til at tage arealer i brug til kreaturgræsning og lignende.

Stk. 3 ophæves.

§ 17. Snarest efter koncessionens ikrafttræden er bevillingshaveren forpligtet til at iværksætte efterforskningsarbejdet i overensstemmelse med de i § 6, stk. 2, nævnte planer for arbejdets gennemførelse.

Stk. 2. Eneretsbevillingen fortabes, såfremt efterforskning i efterforskningsperioden undlades i et tidsrum af 3 år, eller såfremt koncessionshaveren træder i likvidation eller kommer under konkurs. Endvidere fortabes bevillingen, hvis nogen af de i nærværende lov nævnte betingelser ikke opfyldes. Det samme gælder, hvis de i bevillingen eller dertil knyt-

Gældende lov

knyttede overenskomster fastsatte særlige vilkår ikke overholdes, eller de fastsatte tidsfrister overskrides.

Stk. 3. Ministeren for Grønland kan, når omstændighederne taler derfor, dispensere fra bestemmelserne i stk. 2.

Kapitel IV. Om udnyttelse

§ 15. Eneretsbevilling til udnyttelse af mineralske råstoffer (koncession) kan som hovedregel kun meddeles til aktieselskaber, der er registreret her i riget, og kun til ansøgere, der efter ministerens skøn råder over de fornødne pengemidler og den fornødne sagkundskab. Forinden koncessionen meddeles, skal sagen forelægges det i henhold til § 2, stk. 1, i lov nr. 181 af 8. maj 1950 om efterforskning og indvinding af råstoffer i kongeriget Danmarks undergrund nedsatte folketingsudvalg, ligesom der skal indhentes en udtalelse fra Grønlands landsråd.

Stk. 2. Koncessionen meddeles for et nærmere bestemt område og for et tidsrum af indtil 50 år. Det kan bestemmes, at koncessionen kun giver ret til udnyttelse af nærmere angivne råstoffer, eller at visse råstoffer skal være undtaget fra udnyttelsen.

Stk. 3. Ved meddelelse af koncession i direkte fortsættelse af og på grundlag af et tidligere efterforskningsarbejde udført i henhold til reglerne i kap. III har indehaveren af efterforskningskoncessionen fortrinsstilling, såfremt han opfylder koncessionsbetingelserne, og der ikke foreligger ganske særlige omstændigheder, der gør det rimeligt at give koncessionen til en anden ansøger.

§ 16. Såfremt koncessionen til udnyttelse af råstoffer gives til andre end indehaveren af efterforskningskoncessionen, skal der under formidling af ministeren for Grønland ved forhandling mellem parterne tages stilling til, hvorvidt og i bekræftende fald i hvilket omfang og på hvilke betingelser der skal ydes den tidligere indehaver af efterforskningskon-

Lovforslag

tede overenskomster fastsatte særlige vilkår ikke overholdes, eller de fastsatte tidsfrister overskrides.

Stk. 3. Når særlige omstændigheder taler derfor, kan råstofforvaltningen dispensere fra bestemmelserne i stk. 2.

Kapitel IV. Om udnyttelse

§ 18. Eneretsbevilling til udnyttelse af mineralske råstoffer (koncession) kan som hovedregel kun meddeles til aktieselskaber, der er registreret her i riget og kun til ansøgere, der skønnes at råde over de fornødne pengemidler og den fornødne sagkundskab. Forinden aftale indgås i overensstemmelse med reglerne i § 2 skal sagen dog forelægges det i henhold til § 2, stk. 1, i lov nr. 181 af 8. maj 1950 om efterforskning og indvinding af råstoffer i kongeriget Danmarks undergrund nedsatte folketingsudvalg

Stk. 2. Koncessionen meddeles for et nærmere bestemt område og for et tidsrum af indtil 50 år. Det kan bestemmes, at koncessionen kun giver ret til udnyttelse af nærmere angivne råstoffer, eller at visse råstoffer skal være undtaget fra udnyttelsen.

Stk. 3. Ved meddelelse af koncession i direkte fortsættelse af og på grundlag af et tidligere efterforskningsarbejde udført i henhold til reglerne i kap. III har indehaveren af efterforskningskoncessionen fortrinsstilling, såfremt han opfylder koncessionsbetingelserne, og der ikke foreligger ganske særlige omstændigheder, der gør det rimeligt at give koncessionen til en anden ansøger.

§ 19. Såfremt koncessionen til udnyttelse af råstoffer gives til andre end indehaveren af efterforskningskoncessionen, skal der under formidling af råstofforvaltningen ved forhandling mellem parterne tages stilling til, hvorvidt og i bekræftende fald i hvilket omfang og på hvilke betingelser der skal ydes den tidligere indehaver af efterforskningskoncessionen

Gældende lov

cessionen dækning for dennes udgifter ved efterforskningen.

Stk. 2. Opnås der ikke enighed mellem parterne om de i stk. 1 omhandlede forhold, afgøres spørgsmålet endeligt af et nævn på 3 medlemmer, af hvilke de 2 vælges af henholdsvis indehaveren af efterforskningskoncessionen og indehaveren af udnyttelseskoncessionen. Det 3. medlem vælges af de 2 andre medlemmer eller i mangel af enighed af præsidenten for højesteret. Nævnet fastsætter selv reglerne for behandlingen og bestemmer, hvem der skal afholde udgifterne for denne.

§ 17. Koncessionen skal som hovedregel indeholde bestemmelse om det offentlige andel i udbyttet, når den investerede kapital med tillæg af et passende beløb til forrentning er indtjent gennem minevirksomhedens drift.

Stk. 2. Når omstændighederne taler derfor, kan statens og Grønlands landskasses økonomiske interesser dog sikres ved fastsættelse af en koncessionsafgift eller på anden måde. Det kan herunder bestemmes, at en ydelse fra koncessionshaveren skal betales, selv om den investerede kapital med tillæg af et passende beløb til forrentning endnu ikke er indtjent gennem minevirksomhedens drift.

Stk. 3. I sammenhæng med fastsættelsen af koncessionshaverens ydelser til det offentlige kan der meddeles koncessionshaveren fritagelse for at svare skat af indtjeningen ved minevirksomheden. Fritagelse kan ligeledes meddeles for told og andre afgifter af maskiner, instrumenter, andet driftsmateriel og materialer, som indføres til Grønland til brug ved minevirksomheden.

§ 18. §§ 10-14 finder tilsvarende anvendelse.

§ 19. Forinden udnyttelse eller dertil sigtende foranstaltninger iværksættes, skal planerne for virksomheden og de i så henseende fornødne anlæg være godkendt af ministeren for Grønland.

Lovforslag

dækning for dennes udgifter ved efterforskningen.

Stk. 2. Opnås der ikke enighed mellem parterne om de i stk. 1 omhandlede forhold, afgøres spørgsmålet endeligt af et nævn på 3 medlemmer, af hvilke de 2 vælges af henholdsvis indehaveren af efterforskningskoncessionen og indehaveren af udnyttelseskoncessionen. Det 3. medlem vælges af de 2 andre medlemmer eller i mangel af enighed af præsidenten for højesteret. Nævnet fastsætter selv reglerne for behandlingen og bestemmer, hvem der skal afholde udgifterne for denne.

§ 20. Koncessionen skal som hovedregel indeholde bestemmelse om det offentlige andel i udbyttet, når den investerede kapital med tillæg af et passende beløb til forrentning er indtjent gennem minevirksomhedens drift.

Stk. 2. Når omstændighederne taler derfor, kan *det offentlige økonomiske* interesser dog sikres ved fastsættelse af en koncessionsafgift eller på anden måde. Det kan herunder bestemmes, at en ydelse fra koncessionshaveren skal betales, selv om den investerede kapital med tillæg af et passende beløb til forrentning endnu ikke er indtjent gennem minevirksomhedens drift.

Stk. 3. I sammenhæng med fastsættelsen af koncessionshaverens ydelser til det offentlige kan der meddeles koncessionshaveren fritagelse for at svare skat af indtjeningen ved minevirksomheden. Fritagelse kan ligeledes meddeles for told og andre afgifter af maskiner, instrumenter, andet driftsmateriel og materialer, som indføres til Grønland til brug ved minevirksomheden.

§ 21. §§13-17 finder tilsvarende anvendelse.

§ 22. Forinden udnyttelse eller dertil sigtende foranstaltninger iværksættes, skal planerne for virksomheden og de i så henseende fornødne anlæg *samt eventuelle bebyggelsesplaner af enhver art være godkendt i overensstemmelse med reglerne i § 2.*

Gældende lov

Stk. 2. Finder ministeren, at driften af en virksomhed afviger fra, hvad der må anses for bjergværksmæssigt forsvarligt eller hensigtsmæssigt, og efterkommer koncessionshaveren ikke ministerens henstilling om en ændring af driften, kan det pålægges ham inden for en nærmere fastsat frist til ministerens godkendelse at forelægge planerne til fremtidig drift af virksomheden.

Stk. 3. Såfremt ministeren finder, at en virksomheds drift frembyder fare for personer eller anden mands ejendom, kan det pålægges koncessionshaveren at indstille virksomheden helt eller delvis, indtil de pågældende mangler er afhjulpet.

§ 20. Såfremt driften ved udnyttelsesvirksomhedens påbegyndelse eller senere i koncessionsperioden antages at ville blive af et sådant omfang, at den vil medføre større bebyggelser, kan det pålægges koncessionshaveren at forelægge en bebyggelsesplan til ministerens godkendelse.

§ 21. Det fastsættes i koncessionen, i hvilket omfang der ved antagelse af arbejdskraft skal beskæftiges lokal arbejdskraft eller dansk arbejdskraft i øvrigt. Det skal dog altid være koncessionshaveren tilladt, i det omfang det til driften skønnes fornødent, at antage personale fra udlandet, når tilsvarende kvalificeret arbejdskraft ikke ellers findes eller er disponibel.

§ 22. Koncessionen fortabes, såfremt udnyttelsesvirksomheden lades ude af drift i mere end 2 på hinanden følgende kalenderår.

Stk. 2. Koncessionen foretabes endvidere, hvis nogen af de i nærværende lov fastsatte betingelser ikke opfyldes. Det samme gælder, hvis nogen af de i koncessionsvilkårene eller dertil knyttede overenskomster fastsatte vilkår ikke overholdes eller en af de fastsatte tidsfrister overskrides.

Stk. 3. Ministeren for Grønland kan, når omstændighederne taler derfor, dispensere fra bestemmelserne i stk. 1 og 2.

Lovforslag

Stk. 2. Finder *råstofforvaltningen*, at driften af en virksomhed afviger fra, hvad der må anses for bjergværksmæssigt forsvarligt eller hensigtsmæssigt, og efterkommer koncessionshaveren ikke *råstofforvaltningens* henstilling om en ændring af driften, kan det pålægges ham inden for en nærmere fastsat frist at forelægge planerne til fremtidig drift af virksomheden *for råstofforvaltningen*.

Stk. 3. Såfremt *råstofforvaltningen* finder, at en virksomheds drift frembyder fare for personer eller anden mands ejendom, kan det pålægges koncessionshaveren at indstille virksomheden helt eller delvis, indtil de pågældende mangler er afhjulpet.

Bestemmelsen ophæves.

§ 23. Det fastsættes i koncessionen, i hvilket omfang der ved antagelse af arbejdskraft skal beskæftiges lokal arbejdskraft eller dansk arbejdskraft i øvrigt. Det skal dog altid være koncessionshaveren tilladt, i det omfang det til driften skønnes fornødent, at antage personale fra udlandet, når tilsvarende kvalificeret arbejdskraft ikke ellers findes eller er disponibel.

§ 24. Koncessionen fortabes, såfremt udnyttelsesvirksomheden lades ude af drift i mere end 2 på hinanden følgende kalenderår.

Stk. 2. Koncessionen fortabes endvidere, hvis nogen af de i nærværende lov fastsatte betingelser ikke opfyldes. Det samme gælder, hvis nogen af de i koncessionsvilkårene eller dertil knyttede overenskomster fastsatte vilkår ikke overholdes eller en af de fastsatte tidsfrister overskrides.

Stk. 3. Når *omstændighederne taler derfor, kan råstofforvaltningen dispensere fra bestemmelserne i stk. 1 og 2.*

Gældende lov

§ 23. Ved koncessionens meddelelse træffes bestemmelse om, hvorledes der ved dennes udløb, opgivelse eller fortabelse vil være at forholde med de til udnyttelsen hørende anlæg.

Kapitel V. Andre bestemmelser

§ 24. Ministeren for Grønland kan i de i foranstående bestemmelser omhandlede tilladelser og koncessioner fastsætte, at der ved indretning af arbejdssted og produktionsmidler samt ved tilrettelæggelse af arbejdsprocesser skal drages omsorg for, at de beskæftigede er tilbørligt værnet mod ulykkestilfælde og sundhedsskadelig påvirkning. Det kan endvidere fastsættes, at det ved instruktion og rimeligt tilsyn skal sikres, at arbejdet udføres på forsvarlig måde under hensyn til ulykkes- og sundhedsrisikoen. Ministeren for Grønland kan fastsætte nærmere regler til gennemførelse af fornødent tilsyn med overholdelse af foranstående vilkår.

§ 25. Ministeren for Grønland kan ved med-

Lovforslag

§ 25. Ved koncessionens meddelelse træffes bestemmelse om, hvorledes der ved dennes udløb, opgivelse eller fortabelse vil være at forholde med de til udnyttelsen hørende anlæg.

Kapitel V. Det offentliges indtægter

§ 26. *Offentlige indtægter fra koncessionerede selskabers virksomhed i Grønland anvendes til udligning af de på de årlige finanslove bevilgede udgifter vedrørende Grønland, som ved nærværende lovs ikrafttræden afholdes af Ministeriet for Grønland, Den kgl. grønlandske Handel og Kirkeministeriet.*

Stk. 2. Indtægter udover de i stk. 1 nævnte fordeles efter nærmere aftale mellem regeringen og hjemmestyret. Hver af parterne kan på et hvilket som helst tidspunkt kræve, at der gennemføres forhandlinger til opnåelse af en sådan aftale.

Stk. 3. Den i stk. 2 nævnte fordeling samt regler for anbringelsen og anvendelsen af de midler, der tilkommer hjemmestyret, fastsættes ved lov.

Kapitel VI. Andre bestemmelser

§ 27. I de i foranstående bestemmelser omhandlede tilladelser og koncessioner *kan det fastsættes*, at der ved indretning af arbejdssted og produktionsmidler samt ved tilrettelæggelse af arbejdsprocesser skal drages omsorg for, at de beskæftigede er tilbørligt værnet mod ulykkestilfælde og sundhedsskadelig påvirkning. Det kan endvidere fastsættes, at det ved instruktion og rimeligt tilsyn skal sikres, at arbejdet udføres på forsvarlig måde under hensyn til ulykkes- og sundhedsrisikoen.

28. Ved meddelelse af tilladelser og konces-

Gældende lov

delelse af tilladelser og koncessioner indsætte vilkår til sikring af, at arbejdsgiveren tilvejebringer forsvarlige forhold for sine i Grønland ansatte arbejdere og funktionærer med hensyn til bolig, sygepleje og forsyning med proviant, klæder og andre livsfornødenheder.

§ 26. Ministeren for Grønland giver efter hvert kalenderårs udgang Grønlands landsråd oplysninger om de i henhold til nærværende lov meddelte tilladelser og koncessioner.

§ 27. Indtil en tinglysningsordning måtte blive gennemført i Grønland, sker tinglysning vedrørende en bevillingshavers aktiver i Grønland ved Københavns byret.

§ 28. Nærværende lov berører ikke omfang eller indhold af allerede meddelt koncession til efterforskning eller indvinding af råstoffer i Grønland.

Lovforslag

sioner *kan der* indsættes vilkår til sikring af, at arbejdsgiverne tilvejebringer forsvarlige forhold for sine i Grønland ansatte arbejdere og funktionærer med hensyn til bolig, sygepleje og forsyning med proviant, klæder og andre livsfornødenheder.

Bestemmelsen ophæves.

§ 29. Indtil en tinglysningsordning måtte blive gennemført i Grønland, sker tinglysning vedrørende en bevillingshavers aktiver i Grønland ved Københavns byret,

§ 30. *Den i Grønland fastboende befolkning kan som hidtil foretage indsamling og brydning af mineralske råstoffer, uden at der dertil kræves bevilling i medfør af denne lov.*

Stk. 2. Den ved stk. 1 opretholde adgang til indsamling og brydning af mineralske råstoffer kan dog alene udøves med respekt af eneret til udnyttelse af råstoffer, der måtte være meddelt andre i medfør af denne lov.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen kan inden for kommunens område fastsætte nærmere regler for udøvelsen af adgangen efter stk. 1 til indsamling og brydning af mineralske råstoffer.

§ 31. Nærværende lov berører ikke omfang eller indhold af allerede meddelt koncession til efterforskning eller indvinding af råstoffer i Grønland.

§ 32. *Tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland.*

Foreløbige bemærkninger

I udkastet til hjemmestyrelov indgår bestemmelser til sikring af hovedprincipperne i den råstofordning, der af hjemmestyrekommisjonen foreslås etableret i forbindelse med indførelse af hjemmestyre. Gennemførelse af den foreslåede råstofordning forudsætter herudover ændringer af en række bestemmelser i lov om mineralske råstoffer i Grønland (mineloven).

Nærværende forslag til ændringer af mineloven indebærer navnlig:

- etablering af en fælles beslutningskompetence for rigsmyndighederne og hjemmestyret vedrørende de væsentlige dispositioner med hensyn til mineralske råstoffer,

- oprettelse af et paritetisk sammensat fællesråd, hvis opgave er at følge udviklingen på råstofområdet,
- oprettelse af en råstofforvaltning samt
- bestemmelser om fordelingen (mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret af offentlige indtægter fra råstof virksomhed.

Den foreslåede råstofordning omfatter alle ikke-levende ressourcer. De foreslåede ændringer af mineloven indebærer imidlertid ikke udvidelser af denne lovs anvendelsesområde, som er begrænset til mineralske råstoffer.

Lovforslaget indeholder alene ændringer, der er en følge af den foreslåede råstof ordning.

Til § i

Den hidtidige bestemmelse om, at mineralske råstoffer i Grønland tilhører staten, udgår af mineloven, således at denne lov herefter alene fastsætter regler for, hvorledes der fra det offentlige side kan disponeres over disse råstoffer med hensyn til forundersøgelse, efterforskning og udnyttelse. Lovens bestemmelser knytter sig nøje til bestemmelsen i hjemmestyrelovens § 8.

De dispositioner over mineralske råstoffer, der vil være underkastet bestemmelserne i mineloven, (forundersøgelser, efterforskning og udnyttelse) er virksomhed udført af det offentlige, eller af private i kraft af bevilling, som direkte sigter på at afklare mulighederne for udnyttelse af bestemte mineralske råstoffer, eller som består i sådan udnyttelse. Geologiske undersøgelser af landet, hvor hovedvægten lægges på udforskning med henblik

på såvel udgivelse af geologiske kort som offentliggørelse af videnskabelige og praktiske resultater vil fortsat være omfattet af lov om Grønlands Geologiske Undersøgelse, således at der som et samlet hele i Grønlands Geologiske Undersøgelse til stadighed kan foretages vurderinger af mulige mineralressourcer. Grønlands Geologiske Undersøgelses generelle registrering af geologiske forhold, der har til formål at tilvejebringe en information, der kan disponeres over af samfundet evt. ved udstedelse af bevillinger til private, vil således ikke være omfattet af minelovens system for meddelelse af bevillinger. I det omfang Grønlands Geologiske Undersøgelse pålægges at udføre videregående efterforskning med umiddelbart sigte på kommerciel udnyttelse af bestemte råstofforekomster, vil en sådan disposition imidlertid være omfattet af den fæl-

les beslutningskompetence. Bestemmelsen i § 1 sigter på virksomhed, der på fagligt, professionelt grundlag og ved hjælp af specialudstyr, borer og lignende er udtryk for målrettet forundersøgelse eller efterforskning med henblik på udnyttelse af kommerciel/industriel

Til §2

Bestemmelsen fastslår i stk. 1 ligestillingen mellem regeringen og landsstyret for så vidt angår beslutninger om det offentlige iværksættelse af forundersøgelser, efterforskning og udnyttelse eller meddelelse af tilladelser og bevillinger hertil. Etableringen af en fælles beslutningskompetence indebærer, at der i hver konkret sag skal indgås aftale mellem regering og hjemmestyre, og den indebærer således en vetoret for henholdsvis regering og landsstyret med hensyn til disse beslutninger.

Bestemmelsen i stk. 2 indebærer, at spørgs-

karakter, eller som består i sådan udnyttelse. Anden form for indsamling og brydning i begrænset omfang af mineralske råstoffer kan fortsat foretages af den i Grønland fastboende befolkning efter bestemmelsen i § 30.

målet om, hvorvidt man fra grønlandsk side skal gøre brug af vetoretten, skal afgøres af landsstyret, hvis blot et af landsstyrets medlemmer forlanger det.

Den fælles beslutningskompetence må ses i relation til rigets internationale forpligtelser, som også på dette område vil have virkning både for rigsmyndighederne og hjemmestyret. Bestemmelserne i § 10 i forslag til lov om Grønlands hjemmestyre vil således have virkning også i relation til udøvelsen af den fælles beslutningskompetence.

Til §3

Også oprettelsen af et dansk-grønlandsk fællesråd afspejler ligestillingen mellem rigsmyndighederne og hjemmestyret på dette område. Gennem fællesrådet vil der kunne sikres lige indsigt i udviklingen omkring råstofferne, herunder specielt i alle dele af råstofforvaltningens virksomhed.

De indstillinger, fællesrådet kan afgive med hensyn til regeringens og landsstyrets udøvelse af den fælles beslutningskompetence, kan afgives samlet til regeringen og landsstyret, men kan også afgives på den måde, at medlemmer af fællesrådet afgiver særskilt indstilling til de politiske myndigheder (landsstyret eller regering) der har udpeget dem. Uanset hvorledes indstillinger afgives, kan disse imidlertid hvile på fuld indsigt i såvel den hidtidige udvikling som aktuelle ansøgninger og oplæg, der behandles i råstofforvaltningen, samt med lige adgang til den sagkundskab, der er til rådighed for råstofforvaltningen.

Det skønnes mest hensigtsmæssigt, at fællesrådet under opretholdelse af pariteten kommer til at bestå af 1 formand og 6 andre medlemmer. Lovforslaget hjemler dog mulighed for en udvidelse af rådet til 10 medlemmer, såfremt der skulle vise sig behov herfor. Mens formanden foreslås udnævnt for 4 år, er bestemmelsen for så vidt angår de øvrige medlemmer foreslået udformet således, at den til enhver tid siddende regering og det til enhver tid siddende hjemmestyre selv har udpeget disse.

Behovet for en koordinering af politik, beslutninger og administration på råstofområdet med den tilsvarende myndighedsudøvelse på andre områder, hvad enten kompetencen på disse områder ligger hos minister eller hjemmestyre, tilsiger at cheferne for henholdsvis ministerens og landsstyrets administration tilknyttede fællesrådet som tilfornede.

Til § 4

Efter § 4 har ministeren for Grønland inden for rammerne af de med landsstyret truffede aftaler adgang til at træffe bestemmelser, der er led i det offentlige myndighedsudøvelse og forvaltning i forbindelse med den aktivitet, der er igangsat ved beslutninger efter § 2. Den af § 4 omfattede myndighedsudøvelse og forvaltning omfatter navnlig fastsættelse og ajourføring af detailforskrifter og udøvelse af godkendelsesfunktioner samt i bred forstand tilsyn og kontrol af teknisk, geologisk, biologisk, regnskabsmæssig og anden art. Der er

således tale om henlæggelse under ministeren for Grønland af de beslutninger og den forvaltning, der er konsekvenser af og knytter sig til de overordnede beslutninger, der alene kan træffes af rigsmyndighederne og hjemmestyre i fællesskab. Bestemmelsen i § 4 skal ses i sammenhæng med andre bestemmelser i denne lov, der vedrører forvaltningen med hensyn til dispositioner over mineralske råstoffer i Grønland, herunder navnlig § 5 om oprettelse af en råstofforvaltning under ministerens ansvarsområde.

Til § 5

Ved lovforslagets § 5 institueres den særskilte råstofforvaltning, der skal varetage den centrale, praktiske administration af de beslutninger, der af regeringen og landsstyret er truffet inden for rammerne af den fælles beslutningskompetence samt de forvaltningsopgaver, der i øvrigt skal varetages i medfør af denne lov. Disse centrale administrative opgaver har hidtil været varetaget af et fagkontor i ministeriets departement.

Ministeren for Grønland vil ifølge forslaget være øverste ansvarlige forvaltningschef på råstofområdet. Råstofforvaltningens særskilte karakter hviler på bestemmelsen i § 2 om den

fælles beslutningskompetence samt på bestemmelserne i § 3, stk. 1 og 3 og § 5, stk. 2. I øvrigt indgår råstofforvaltningen i den almindelige, departementale opbygning inden for ministerens ansvarsområde. Ved denne strukturmæssige placering sikres der råstofforvaltningen mulighed for at anvende den i forvejen i Grønlandsadministrationens faglige institutioner værende sagkundskab og medarbejderstab, hvilket er fundet hensigtsmæssigt, idet råstofforvaltningen ud fra de i dag kendte forudsætninger ikke tænkes opbygget som en personalemæssigt meget omfattende enhed.

Til §§ 6, stk. 2, 8, io, 13, 14, 17, stk. 1 Og 3, 19, 22, Stk. 2 Og 3, Og 24, stk. 3

Forvaltningen med hensyn til dispositioner over mineralske råstoffer skal som nævnt i bemærkningerne til §§ 2 og 4 i forslaget udøves på grundlag af de beslutninger, der er truffet i medfør af den fælles beslutningskompetence, samt bestemmelserne i denne lov. Myndighedsudøvelsen og forvaltningen vil omfatte såvel administrativ regelfastsættelse som konkrete beslutninger og tilsyn med bevillingshavernes virksomhed, således at de enkelte administrative funktioner udøves til varetagelse af gennemførelsen af den overord-

nede råstofpolitik samt overholdelse af de vilkår og betingelser, der er fastsat i meddelte tilladelser og koncessioner.

Det er anset for hensigtsmæssigt, at bestemmelser, der omhandler administrativ myndighedsudøvelse inden for rammerne af overordnede beslutninger klart adskilles fra bestemmelser, der vedrører udøvelse af den fælles beslutningskompetence. På dette grundlag er råstofforvaltningen angivet som offentlig myndighed i de bestemmelser, der vedrører administrativ myndighedsudøvelse.

Til §§ 7, stk. 2, 9, 10, II og 28

Efter en række af den nugældende lovs bestemmelser er ministeren for Grønland beføjet til at fastsætte særlige betingelser og vilkår i forbindelse med meddelelse af rettigheder i form af tilladelser til forundersøgelser og koncessioner til efterforskning og udnyttelse af mineralske råstoffer. Efter nærværende lovforslags § 2 vil den fælles beslutningskompetence for rigsmyndighederne og hjemmestyret

også omfatte fastlæggelse af konkrete vilkår i tilladelser og koncessioner. De her omhandlede lovbestemmelser er derfor foreslået ændret, således at det alene angives, at de pågældende særlige betingelser og vilkår kan fastsættes i tilladelser og koncessioner, uden at adgangen hertil specielt er tillagt ministeren.

Til § 15, stk. 1

Beslutningen om godkendelse af overdragelse af koncessioner forudsættes omfattet af den fælles beslutningskompetence efter reglerne i

forslagets § 2, og bestemmelsen er foreslået ændret i overensstemmelse hermed.

Til § 16

Ændringen er af teknisk karakter, idet bestemmelsen i stk. 3 er ophævet ved § 17, stk.

2, i lov for Grønland om ekspropriation nr. 182 af 26. maj 1972.

Til § 18

Bestemmelsen er uændret for så vidt angår forelæggelsen af udnyttelseskoncessioner for det efter reglerne i lov om efterforskning og udvinding af råstoffer i Kongeriget Danmarks undergrund nedsatte folketingsudvalg. Det er dog fundet nødvendigt at fastslå, at sådan forelæggelse skal ske, forinden der i overens-

stemmelse med reglerne i § 2 indgås aftale mellem regeringen og hjemmestyret om meddelelse af udnyttelseskoncessioner. Endvidere er reglerne om, at der skal indhentes en udtalelse fra Grønlands landsråd foreslået ophævet.

Til § 20

I denne paragraf findes bestemmelser om, hvilke typer af økonomiske vilkår der kan fastsættes ved meddelelse af koncession. Bestemmelsen foreslås alene ændret på den måde, at »statens og Grønlands landskasses økonomiske interesser« erstattes af »det offentliges økonomiske interesser«. Bestemmelser om fordelingen af offentlige indtægter fra råstofvirksomhed mellem rigsmyndighederne og hjemmestyre findes i kap. V.

Da den fælles beslutningskompetence efter nærværende lovforslags § 2 også vil omfatte fastlæggelse af konkrete vilkår i tilladelser og koncessioner, vil beslutningen om en konkret fritagelse fra skat, told og andre afgifter i medfør af bestemmelserne i stk. 3 ved meddelelse af fremtidige rettigheder skulle træffes af regeringen og landsstyret i fællesskab. Efter den eksisterende lovbestemmelse sker fritagelsen efter forhandling med finansministeren.

Denne ordning vil blive opretholdt under den kommende råstofordning for så vidt angår danske skatter og afgifter. For så vidt angår skatter og afgifter, som henhører under hjem-

mestyrets kompetence, sker fritagelsen gennem hjemmestyrets deltagelse i fastlæggelsen af koncessionsvilkårene.

Til 22, stk. 1

Efter den gældende lovbestemmelse skal koncessionshaveren forelægge planer for udnyttelsen til ministeren for Grønlands godkendelse. Den foreslåede råstofordning forudsætter, at beslutninger i form af godkendelse af samlede, konkrete planer for iværksættelse af udnyttelsesvirksomhed er omfattet af den fælles beslutningskompetence. Bestemmelsen i § 22, stk. 1, er ændret i overensstemmelse hermed. Det forudsættes herved, at den fælles beslutningskompetence i denne relation skal udøves på en sådan måde, at eventuel anvendelse af vetoet alene kan ske i det omfang, der ikke herved sker tilsidesættelse af rettigheder eller tilsagn, som allerede måtte være givet ved tidligere udstedelse af koncessioner eller lignende. Bestemmelserne i *den nugældende lovs § 20* foreslås ophævet under henvisning til, at disse regler er indarbejdet i forslaget § 22, stk. 1.

For så vidt angår de foreslåede ændringer i § 22, stk. 2 og 3, henvises til foranstående bemærkninger til § 6, stk. 2, m. fl.

Til § 26

Bemærkninger til bestemmelserne i forslaget § 26 vil blive udformet i overensstemmelse

med teksten til betænkningens kapitel XI.

Til § 27

Der henvises til bemærkningerne til § 6, stk. 2, m. fl.

Når det i øvrigt er fundet hensigtsmæssigt at opretholde bestemmelsen uanset den almindelige regulering, der er indført ved lov nr. 225 af 19. maj 1971 om arbejderbeskyttelse i Grønland, har det sammenhæng med, at der for denne form for virksomhed kan være behov for at fastsætte særlige regler på

dette område. Bestemmelsen om fastsættelse af regler for gennemførelse af tilsyn foreslås ophævet, idet sådant tilsyn findes at være omfattet af reglerne i lovforslaget § 14.

Bestemmelsen i *den nugældende lovs § 26* foreslås ophævet, idet der under den kommende hjemmestyreordning på råstofområdet ikke vil være behov for en særskilt orientering af de politiske instanser i Grønland.

Til § 30

Bestemmelsen i § 30 tilsigter at opretholde den praksis, der har udviklet sig på grundlag af den hidtidige lovs princip om, at visse former for indsamling og brydning af råstoffer ikke kræver særlig tilladelse eller koncession. Bestemmelsen vil som hidtil omfatte smykke-

sten (halvædelsten) og lignende som grundlag for fremstilling af husflid samt råstoffer til forbrug lokalt til byggematerialer eller til opvarmningsformål og lignende. Indsamling efter denne bestemmelse vil som hidtil være begrænset til aktiviteter, der ikke har indu-

strielt præg med dertil forbundne større investeringer, jfr. herved bemærkningerne til § 1.

Ved bestemmelsen i stk. 2 slås fast, at adgangen efter stk. 1 til at indsamle eller bryde råstoffer vil bortfalde i det omfang, der meddeles eneretskoncession til udnyttelse af bestemte forekomster. Dette vil eksempelvis gælde befolkningens adgang til indsamling af kul i et område, hvor der meddeles eneretskoncession til udnyttelse af kulforekomster.

Specielt spørgsmålet om indsamling af

smykkesten og andet materiale til husflid og lignende forarbejdningsindustri har i de senere år aktualiseret sig i form af ønsker fra de lokale myndigheder om at kunne regulere den indsamling og brydning heraf, der sker lokalt.

Efter forslaget i stk. 3 tillægges der kommunalbestyrelsen kompetence til at fastsætte forskrifter, der regulerer den indsamling og brydning, der kan ske inden for rammerne af nærværende bestemmelse.

Til § 32

Det foreslås, at tidspunktet for ændringslovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland. Loven forudsættes sat i kraft sam-

tidig med lov om Grønlands hjemmestyre, hvis ikrafttrædelsestidspunkt fastsættes ved lov.

Udkast: Forslag til Lov om kirken i Grønland

§ 1. Kirken i Grønland er en del af den danske folkekirke og hører under Københavns Stift.

§ 2. Grønlands hjemmestyre fastsætter ved landstingsforordning regler om styrelsen af kirken i Grønland. Hjemmestyret opretter et kirkenævn til at forestå den centrale administration.

§ 3. Grønlands hjemmestyre fastsætter ved landstingsforordning regler om dannelse af repræsentationer for menighederne og bestemmer, hvilke beføjelser og pligter der skal gives sådanne repræsentationer.

§ 4. Regler om kirkebøgernes førelse og om anmeldelse af fødsler, navngivning og dødsfald til kirkebøgerne samt om pligt til at afgive indberetninger fastsættes af kirkeministeren.

§ 5. Tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af kirkeministeren.

Stk. 2. Fra lovens ikrafttræden ophæves lov nr. 210 af 3. juni 1967 om kirken i Grønland.

Stk. 3. De bekendtgørelser m.v., der er udstedt i henhold til den i stk. 2 nævnte lov, forbliver i kraft, indtil de ændres eller ophæves ved bestemmelser udfærdiget i medfør af denne lov.

Foreløbige bemærkninger

Ifølge bestemmelsen i § 5 i forslaget til lov om Grønlands hjemmestyre kan rigsmyndighederne efter forhandling med hjemmestyret ved lov bemyndige hjemmestyret til at overtage den regelfastsættende myndighed for samt administrationen af et sagsområde eller en del af et sagsområde, der er nævnt i bilaget til loven. Tilskud til således overtagne sagsområder fastsættes ved lov.

Ved nærværende lovforslag samt forslagene til lov for Grønland om arbejds- og socialvæsenet, lov om folkeskolen i Grønland, lov for

Grønland om uddannelsen af lærere til folkeskolen og om de social-pædagogiske uddannelser, lov for Grønland om erhvervsmæssige uddannelser, lov om radio- og fjernsynsvirksomhed i Grønland, lov for Grønland om fritidsvirksomhed og lov om biblioteksvæsenet i Grønland foreslås en række sagsområder overført til hjemmestyret i overensstemmelse med bestemmelsen i hjemmestyrelovens § 5.

Tilskud til hjemmestyret til varetagelse af de overførte sagsområder vil blive fastsat ved særlig lov.

Til § 1

Det er hensigten, at kirken i Grønland uanset indførelsen af hjemmestyre fortsat skal være en del af den danske folkekirke, henhørende

under Københavns Stift. § 1 er derfor affattet ganske som § 1 i den gældende lov om kirken i Grønland.

Til § 2

I overensstemmelse med bestemmelsen i § 5 i forslaget til lov om Grønlands hjemmestyre foreslås det, at det overlades til Grønlands hjemmestyre at fastsætte reglerne om styrelsen af kirken i Grønland. Man har fundet det

rimeligt samtidig at foreskrive, at der som hidtil skal være et centralt administrativt organ, et kirkenavn, men det overlades til hjemmestyret at fastsætte dettes sammensætning og kompetence.

Til § 5

Det må betragtes som noget helt selvfølgeligt, at der også fremtidig skal være menighedsrepræsentationer, jfr. den gældende lovs § 8.

I overensstemmelse med bestemmelsen i § 5

i forslaget til hjemmestyrelov foreslås det, at det overlades til hjemmestyret at fastsætte regler om disse repræsentationers dannelse, beføjelser m.v.

Til § 4

Bestemmelsen svarer til den gældende lovs § 10. Kirkebogsførelse og indberetninger må vedblivende være anliggender af betydning

for riget som helhed, hvorfor det foreslås, at reglerne som hidtil fastsættes af kirkeministeren.

Til § 5

For at lovens ikrafttrædelsestidspunkt og dermed tidspunktet for ophævelsen af den gældende lov om kirken i Grønland kan afpasses med tidspunktet for ikrafttrædelsen af den af hjemmestyret vedtagne landstingsforordning om kirken, foreslås det i stk. 1, at tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af kirkeministeren.

I henhold til den gældende lov om kirken i Grønland er udstedt forskellige administrative

forskrifter, hvis regler formentlig i vidt omfang fortsat vil kunne anvendes under den af hjemmestyret fastsatte kirkeordning. Af praktiske grunde foreslås det derfor som en overgangsordning, at de bekendtgørelser m.v., der er udstedt i henhold til den gældende lov, forbliver i kraft, indtil de ændres eller ophæves ved bestemmelser udfærdiget i medfør af denne lov.

Udkast : Forslag til Lov for Grønland om arbejds- og socialvæsenet

§ 1. Det påhviler Grønlands hjemmestyre

- 1) at varetage arbejdsformidling samt foretage erhvervsvejledning og formidling af erhvervsuddannelse,
- 2) at gennemføre foranstaltninger for i rimeligt omfang at forebygge sociale vanskeligheder og for at afhjælpe opståede sociale vanskeligheder,
- 3) at gennemføre en særlig bistandsvirksomhed for grønlandere i Danmark.

§ 2. Grønlands hjemmestyre fastsætter ved landstingsforordning nærmere regler om arbejds- og socialvæsenet, herunder om arbejds- og socialvæsenets styrelse.

Stk. 2. Hjemmestyret kan herunder bestem-

me, at krav på sociale ydelser med løbende udbetalinger ikke kan gøres til genstand for eksekution eller anden retsforfølgning, og at retshandler, der afsluttes med hensyn til sådanne krav, er ugyldige.

§ 3. Tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland, der kan sætte loven i kraft gradvis.

Stk. 2. Fra lovens ikrafttræden ophæves § 2 i lov nr. 298 af 14. juni 1974 om ophævelse af lov om børnetilskud i Grønland samt § 3 i lov nr. 299 af 14. juni 1974 om tilskud til Grønlands landsråd og de grønlandske kommuner m.v.

Foreløbige bemærkninger

Der henvises til de indledende bemærkninger til forslaget til lov om kirken i Grønland.

Til § 1

I § 1 pålægges det hjemmestyret at gennemføre de opgaver, som hidtil har påhvilet arbejds- og socialvæsenet, herunder de grønlandske kommuner, i henhold til landsrådsvedtægter. Endvidere pålægges hjemmestyret ansvaret for den særlige bistandsvirksomhed for grønlandere i Danmark, der hidtil har været udført af Ministeriet for Grønland samt selvejende institutioner (Grønlanderhuse og Det grønlandske Rådgivningskontor Poq).

Bestemmelsen i nr. 1 omfatter stort set de opgaver, der i Danmark er pålagt arbejdsformidlingen i medfør af lov nr. 314 af 22. juni 1971 om arbejdsformidling og arbejdsløhedsforsikring. Opgaven består som hidtil i at bidrage til, at der opnås den størst mulige beskæftigelse og til at skaffe den nødvendige arbejdskraft til virksomhederne. Bestemmelsen må ses i sammenhæng med den kompetence, hjemmestyret i henhold til hjemme-

styreloven har til selv at fastlægge arbejdsmarkeds- og erhvervspolitikken i Grønland.

I nr. 2 fastslås hjemmestyrets forpligtelse til i rimeligt omfang at forebygge, at sociale vanskeligheder opstår og at afhjælpe de opståede vanskeligheder.

De sociale ydelser skal ikke nødvendigvis være af samme art og størrelsesorden som sociale ydelser i Danmark. Bestemmelsen må anses for at være opfyldt med de gældende landsrådsvedtægter bl.a. om hjælp fra det offentlige, om børne- og ungdomsforsorg, om børnetilskud, om underholdsbidrag m.v. til børn og om aldersrente.

Bestemmelsen i nr. 3 omfatter den særlige bistandsvirksomhed for grønlandere i Danmark. Bistandsvirksomheden har omfattet direkte personlig vejledning af grønlandere og rådgivning af de danske sociale myndigheder i klientbehandling.

Til § 2

I overensstemmelse med bestemmelsen i § 5 i forslaget til lov om Grønlands hjemmestyre foreslås det i stk. 1, at hjemmestyret ved landstingsforordning fastsætter de nærmere regler om arbejds- og socialvæsenet i Grønland. Arbejds- og socialvæsenets virksomhed har for så vidt angår de i § 1, nr. 1 og 2, nævnte opgaver hidtil været hjemlet i landsrådsvedtægter, der skulle stadfæstes af mini-

steren for Grønland. Såvel udformningen af socialpolitikken m.v. som arbejds- og socialvæsenets styrelse har imidlertid været i overensstemmelse med de af landsrådet vedtagne retningslinier.

Bestemmelsen i stk. 2 er i overensstemmelse med princippet i § 2, stk. 2, i lov nr. 298 af 14. juni 1974 om ophævelse af lov om børnetilskud i Grønland.

Til §3

For at lovens ikrafttrædelsestidspunkt kan afpasses med tidspunktet for ikrafttrædelsen af eventuelle af hjemmestyret vedtagne nødvendige ændringer i de gældende landsrådsvedtægter om arbejds- og socialvæsenet, foreslås det, at tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland. Me-

dens de i § 1, nr. 1 og 2, nævnte opgaver må overgå samtidig til hjemmestyret, forudsættes den i § 1, nr. 3, nævnte særlige bistandsvirksomhed for grønlandere i Danmark ikke nødvendigvis overtaget af hjemmestyret til samme tidspunkt.

Udkast : Forslag til Lov om folkeskolen i Grønland

§ 1. Folkeskolen i Grønland er en offentlig skole. Folkeskolen består af en 9-årig hovedskole og kan videreføres med undervisning i yderligere et antal år.

§ 2. Der er 9 års undervisningspligt i Grønland. Undervisningspligten omfatter ethvert barn, der bor i Grønland eller skal opholde sig i Grønland i mindst 6 måneder.

Stk. 2. Når særlige grunde taler derfor, kan et barn dog fritages for undervisning efter 8 års undervisning.

Stk. 3. Et undervisningspligtigt barn skal deltage i folkeskolens undervisning, medmindre det på anden måde får en undervisning, der kan stå mål med folkeskolens.

Stk. 4. Forældremyndighedens indehaver eller den, der faktisk sørger for barnet, skal medvirke **til**, at det opfylder undervisningspligten.

§ 3. Folkeskolen skal modtage et barn, der er undervisningspligtigt efter § 2, til undervisning, herunder specialundervisning.

§ 4. Undervisningen i folkeskolen er vederlagsfri. Det samme gælder ophold på kost-

skoler i Grønland og Danmark for børn i den undervisningspligtige alder, når kostskoleopholdet er tilrettelagt gennem folkeskolen i Grønland.

Stk. 2. Undervisningsmaterialerne stilles vederlagsfrit til rådighed for eleverne.

§ 5. Grønlands hjemmestyre fastsætter ved landstingsforordning nærmere regler om folkeskolen i Grønland, herunder om folkeskolens formål og styrelse, om undervisningspligtens opfyldelse og om ydelse af uddannelsesstøtte til skoleelever.

§ 6. Tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland.

Stk. 2. Fra lovens ikrafttræden ophæves lov nr. 152 af 10. maj 1967 om skolevæsenet i Grønland, samt § 17, jfr. § 19, og § 22 i lov nr. 274 af 27. maj 1950 om skolevæsenet i Grønland.

Stk. 3. De bekendtgørelser m.v., der er udstedt i henhold til den i stk. 2 nævnte lovgivning, forbliver i kraft, indtil de ændres eller ophæves ved bestemmelser udfærdiget i medfør af denne lov.

Foreløbige bemærkninger

Der henvises til de indledende bemærkninger til forslaget til lov om kirken i Grønland.

Til§i

Ifølge § 2, stk. 1, i den gældende skolelov - lov nr. 152 af 10. maj 1967 om skolevæsenet i Grønland - består folkeskolen i Grønland af en 7-årig hovedskole, der kan videreføres med 8., 9. og eventuelt 10. klasser samt med en 2-årig forberedelsesskole til en 3-årig realafdeling. Under drøftelserne på efterårssamlingen 1975 om principperne i den fremtidige folkeskoleordning vedtog Grønlands landsråd, at folkeskolens struktur burde ændres således, at folkeskolen består af en 9-årig hovedskole med børnehaveklasse som 1. klassetrin, og at

folkeskolen kan videreføres med en 2-årig fortsættelsesskole og en 2-årig kursussskole.

Under hensyntagen hertil foreslås det, at folkeskolen skal bestå af en 9-årig hovedskole, og at folkeskolen kan videreføres med undervisning i yderligere et antal år. Fastsættelse af folkeskolens nærmere struktur inden for såvel hovedskolen som den videre undervisning overlades derimod til hjemmestyret, der kan fastsætte strukturen således, som hjemmestyret finder det mest hensigtsmæssigt.

Til §2

I forbindelse med, at hovedskolen foreslås udvidet til 9 år, foreslås det i stk. 1 i overensstemmelse med landsrådets vedtagelse, at der skal være 9 års undervisningspligt i modsætning til i dag, hvor der er 7 års undervisningspligt, jfr. den gældende skolelovs § 26, stk. 1. Undervisningspligten bliver herved af tilsvarende længde som i Danmark.

Da det vil kunne være vanskeligt at tilpas-

se navnlig en oplæring i fangererhvervet med opfyldelse af undervisningspligten, foreslås det i stk. 2, at et barn, når særlige grunde taler derfor, kan fritages for undervisning efter 8 års undervisning.

Bestemmelsen i stk. 3 svarer til reglen i den gældende skolelovs § 28, stk. 1.

Bestemmelsen i stk. 4 svarer stort set til reglen i den gældende skolelovs § 27.

Til §3

I overensstemmelse med bestemmelsen i grundlovens § 76 foreslås det udtrykkeligt

fastsat, at folkeskolen skal modtage et undervisningspligtigt barn til undervisning.

Til § 4

Man har fundet det rigtigt, at der i stk. 1 optages en udtrykkelig bestemmelse om, at undervisning i folkeskolen skal være vederlagsfri, jfr. grundlovens § 76. For at undgå, at økonomiske hensyn skal medføre, at et barn ikke får den mest hensigtsmæssige undervisning, eller at man ikke opnår den bedste mulige udnyttelse af folkeskolens kapacitet, fore-

slås det endvidere, at ophold på kostskoler i Grønland og Danmark for børn i den undervisningspligtige alder, der er tilrettelagt gennem folkeskolen i Grønland, skal være vederlagsfri.

Bestemmelsen i stk. 2 svarer til reglen i den gældende skolelovs § 12.

Til § 5

I overensstemmelse med bestemmelsen i § 5 i forslaget til lov om Grønlands hjemmestyre, foreslås det, at det overlades til Grønlands

hjemmestyre at fastsætte de nærmere regler om folkeskolen i Grønland.

Til § 6

For at lovens ikrafttrædelsestidspunkt og dermed tidspunktet for ophævelsen af den gældende skolelov kan afpasses med tidspunktet for ikrafttrædelsen af de af hjemmestyret vedtagne landstingsforordninger om folkeskolen, foreslås det i stk. 1, at tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland.

I henhold til den gældende lovgivning om skolevæsenet i Grønland er der udstedt en

række administrative forskrifter, hvis regler formentlig i vidt omfang fortsat vil kunne anvendes under den af hjemmestyret fastsatte skoleordning. Af praktiske grunde foreslås det derfor som en overgangsordning, at de bekendtgørelser m.v., der er udstedt i henhold til den gældende skolelovgivning, forbliver i kraft, indtil de ændres eller ophæves ved bestemmelser udfærdiget i medfør af denne lov.

Udkast: Forslag til Lov for Grønland om uddannelsen af lærere til folkeskolen og om de social-pædagogiske uddannelser

§ 1. Grønlands hjemmestyre fastsætter ved landstingsforordning regler om indholdet og styrelsen af uddannelsen af lærere til folkeskolen og af de social-pædagogiske uddannelser.

§ 2. De i § 1 nævnte uddannelser står åbne for enhver, der har bopæl i Grønland, og som i øvrigt opfylder eventuelle af hjemmestyret fastsatte adgangsbetingelser.

§ 3. Undervisningen er vederlagsfri.

§ 4. Tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland, der kan sætte loven i kraft gradvis.

Stk. 2. Fra lovens ikrafttræden ophæves lov nr. 145 af 13. maj 1964 om læreruddannelsen i Grønland.

Foreløbige bemærkninger

Der henvises til de indledende bemærkninger til forslaget til lov om kirken i Grønland.

Lovforslaget er første led i overførslen af de erhvervmæssige uddannelser til hjemmestyret. Det må således forventes, at hjemmestyret først vil overtage uddannelsen af lærere til folkeskolen og de social-pædagogiske ud-

dannelser og dernæst de øvrige erhvervmæssige uddannelser. En samlet overførsel af de erhvervmæssige uddannelser til hjemmestyret foreslås gennemført i forslaget til lov for Grønland om erhvervmæssige uddannelser, ved hvis ikrafttræden bestemmelserne i nærværende lovforslag foreslås ophævet.

Til § i

I overensstemmelse med bestemmelsen i § 5 i forslaget til lov om Grønlands hjemmestyre foreslås det, at det overlades til Grønlands hjemmestyre at fastsætte reglerne om indholdet og styrelsen af uddannelsen af lærere til folkeskolen og af de social-pædagogiske uddannelser.

Uddannelsesstøtte til personer, der deltager i de pågældende uddannelser, ydes som hidtil efter reglerne i lov nr. 93 af 17. marts 1971 for Grønland om erhvervmæssig uddannelse.

Til

Det foreslås, at uddannelserne, således som det hidtil har været tilfældet, skal stå åbne for enhver, der har bopæl i Grønland, og som i øvrigt opfylder de adgangsbetingelser, der er fastsat for de enkelte uddannelser. Spørgsmålet om, hvilke adgangsbetingelser af faglig, aldersmæssig, sprogmæssig eller anden art

der eventuelt skal fastsættes for de pågældende uddannelser, foreslås derimod overladt til hjemmestyrets afgørelse.

Bestemmelsen er ikke til hinder for, at hjemmestyret kan gennemføre adgangsbegrænsning til de pågældende uddannelser.

Til § 3

Bestemmelsen svarer til reglen i § 15, stk. 1, i lov nr. 145 af 13. maj 1964 om læreruddan-

nelsen i Grønland og til den praksis, der hidtil har været fulgt af Social-pædagogisk Skole.

Til § 4

For at lovens ikrafttrædelsestidspunkt kan afpasses med tidspunktet for ikrafttrædelsen af de af hjemmestyret vedtagne landstingsforordninger om læreruddannelsen og om de social-pædagogiske uddannelser, foreslås det, at tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland. Da det må forventes, at hjemmestyret af administrative grunde vil overtage læreruddannelsen i forbindelse med overtagelsen af folkeskolen og de social-pædagogiske uddannelser i forbin-

delse med overtagelsen af arbejds- og socialvæsenet foreslås det, at ministeren kan sætte loven i kraft gradvis.

Ved ikraftsættelsen af loven for så vidt angår læreruddannelsen ophæves den gældende lov om læreruddannelsen i Grønland. Vedtægt om, social-pædagogisk uddannelse i Grønland, udstedt af Erhvervsuddannelsesrådet den 2. september 1974, forudsættes ophævet ved lovens ikraftsættelse for så vidt angår de social-pædagogiske uddannelser.

Udkast: Forslag til Lov for Grønland om erhvervsmæssige uddannelser

ANNEKS 8

§ 1. Grønlands hjemmestyre fastsætter ved landstingsforordning regler om indholdet og styrelsen af erhvervsmæssige uddannelser, hvortil udgifterne afholdes over hjemmestyrets budget.

§ 2. De erhvervsmæssige uddannelser står åbne for enhver, der har bopæl i Grønland, og som i øvrigt opfylder eventuelle af hjemmestyret fastsatte adgangsbetingelser.

§ 3. Undervisningen er vederlagsfri.

§ 4. Andre uddannelsesmæssige foranstaltninger end de i § 1 nævnte, som helt eller delvis agtes iværksat for offentlige midler, skal anmeldes for hjemmestyret. Anmeldelsen skal

indeholde en kort redegørelse for foranstaltningens formål og indhold.

§ 5. Grønlands hjemmestyre fastsætter ved landstingsforordning regler om ydelse af uddannelsesstøtte til personer hjemmehørende i Grønland, som deltager i erhvervsmæssige uddannelser i Grønland eller Danmark.

§ 6. Tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland.

Stk. 2. Fra lovens ikrafttræden ophæves lov nr. 93 af 17. marts 1971 for Grønland om erhvervsmæssig uddannelse samt lov for Grønland om uddannelse af lærere til folkeskolen og om de social-pædagogiske uddannelser.

Foreløbige bemærkninger

Der henvises til de indledende bemærkninger til forslaget til lov om kirken i Grønland samt til de indledende bemærkninger til forslaget

til lov for Grønland om uddannelse af lærere til folkeskolen og om de social-pædagogiske uddannelser.

Til§i

I overensstemmelse med bestemmelsen i § 5 i forslaget til lov om Grønlands hjemmestyre foreslås det, at det overlades til Grønlands hjemmestyre at fastsætte regler om indholdet og styrelsen af de erhvervmæssige uddannelser, hvortil udgifterne afholdes over hjemmestyrets budget. Det er forudsat, at hjemmestyret ved lovens ikrafttræden overtager de eksisterende erhvervmæssige uddannelser, hvortil udgifterne hidtil har været afholdt over finanslovens § 9 konto 5.02. Faglig kursusvirksomhed i Grønland og i Danmark. Læreruddannelsen og de social-pædagogiske uddannelser forudsættes at være overtaget af hjemmestyret i henhold til forslaget til lov for Grønland om uddannelse af lærere til folkeskolen og om de social-pædagogiske uddan-

nelser. Hjemmestyret bestemmer herefter, hvilke erhvervmæssige uddannelser der skal gennemføres i Grønland, og om der på de enkelte områder skal anvendes danske uddannelsesmodeller, eller om der skal anvendes særlige grønlandske uddannelsesmodeller, der kan være anderledes udformet og ligge på andre niveauer end de danske.

Overdragelse af andre eksisterende erhvervmæssige uddannelser til hjemmestyret, f.eks. sundhedsmedhjælpereskolen, må ske efter forhandling mellem ministeren for Grønland og hjemmestyret. Indtil en sådan overdragelse sker, er der ifølge § 4 pligt til at anmelde sådanne uddannelser for hjemmestyret.

Til § 2

Det foreslås, at de erhvervmæssige uddannelser, således som det hidtil har været tilfældet, skal stå åbne for enhver, der har bopæl i Grønland, og som i øvrigt opfylder de adgangsbetingelser, der er fastsat for de enkelte uddannelser. Spørgsmålet om, hvilke adgangsbetingelser af faglig, aldersmæssig, sprogmæs-

sig eller anden art der eventuelt skal fastsættes for de enkelte uddannelser, foreslås derimod overladt til hjemmestyrets afgørelse.

Bestemmelsen er ikke til hinder for, at hjemmestyret kan gennemføre adgangsbegrænsning til de enkelte uddannelser.

Til § 3

Bestemmelsen svarer til reglen i § 5, stk. 1, i den gældende lov om erhvervmæssig uddannelse.

Til § 4

Det foreslås, at kurser og lignende, der arrangeres af institutioner og organisationer for disses eget personale for offentlige midler, skal anmeldes for hjemmestyret, således at hjemmestyret kan få et samlet overblik over det offentlige uddannelsesvirksomhed i Grøn-

land og derved få mulighed for at koordinere uddannelsesforanstaltninger. Bestemmelsen er i overensstemmelse med princippet i § 3, stk. 4, i den gældende lov om erhvervsmæssig uddannelse.

Til §5

Det må anses for naturligt, at reglerne om ydelse af uddannelsesstøtte til personer hjemmehørende i Grønland, som deltager i er-

hvervsmæssige uddannelser, fastsættes af hjemmestyret og ikke af rigsmyndighederne.

Til §6

For at lovens ikrafttrædelsestidspunkt og dermed tidspunktet for ophævelsen af den gældende lov om erhvervsmæssig uddannelse kan afpasses med tidspunktet for ikrafttrædelsen af de af hjemmestyret vedtagne landstings-

forordninger om erhvervsmæssig uddannelse og om uddannelsesstøtte, foreslås det, at tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland.

Udkast : Forslag til Lov om radio- og fjernsynsvirksomhed i Grønland

ANNEKS 9

Kapitel 1. Almindelige bestemmelser

§ 1. Grønlands hjemmestyre har i Grønland eneret til ved hjælp af radioanlæg at udsende lyd- og billedprogrammer, der er bestemt til modtagelse af almenheden.

Stk. 2. Hjemmestyret har ligeledes eneret til i Grønland at lade lyd- og billedprogrammer fordele til lokaler, der anvendes til privat beboelse, ved hjælp af kabelanlæg. Dette er dog ikke til hinder for, at der ved hjælp af fællesantenneanlæg kan foretages direkte og samtidig viderebringelse af udsendelser fra radiofoni- og fjernsynssendere uden for Grønland.

Stk. 3. Hjemmestyrets virksomhed efter stk. 1 og 2 udøves gennem Grønlands Radio. Virksomheden skal udøves under hensyntagen til, at der tilsikres almenheden i Grønland den størst mulige alsidighed og saglighed i programudbuddet med afgørende vægt på informations- og ytringsfriheden, og at man sikrer, at programmerne kommer til at omfatte nyhedsformidling, oplysning, underholdning og kunst. Aktuelle samfundsoplysende udsendelser bør indrømmes en særligt fremtrædende placering.

§ 2. Efter samråd med vedkommende kommunalbestyrelser kan Grønlands hjemmestyre give koncessioner til, at lokale private eller offentlige radio- og fjernsynsanlæg kan formidle udsendelser til almenheden ved hjælp af kabelnet eller trådløst. Hjemmestyret fastsætter de nærmere betingelser for koncessionshavernes virksomhed.

§ 3. Grønlands tekniske Organisation varetager den tekniske drift og vedligeholdelse af de

radiofoni- og fjernsynsstationer, som er nødvendige for transmissioner af Grønlands Radios egne udsendelser. De hermed forbundne udgifter afholdes af Grønlands Radio.

Kapitel 2. Grønlands Radio

§ 4. Grønlands Radio er en selvstændig offentlig institution, der ledes af en radiostyrelse. Radiostyrelsen fastsætter de almindelige retningslinier for institutionens virksomhed under overholdelse af de rammer for denne virksomhed, som Grønlands hjemmestyre bestemmer.

§ 5. Grønlands Radio har til opgave at producere, udsende og fordele radio- og fjernsynsprogrammer som nævnt i § 1. Derudover kan Grønlands Radio tillige udøve anden programvirksomhed.

§ 6. Nærmere bestemmelser om radiostyrelsens sammensætning og Grønlands Radios styrelse i øvrigt fastsættes af Grønlands hjemmestyre.

Kapitel 3. Afgifter m.v.

§ 7. Grønlands hjemmestyre kan fastsætte regler om afgifter for benyttelse af radiofoni- og fjernsynsmodtagere i Grønland og om oplysningspligt for indehavere og forhandlere af sådanne modtagere.

Stk. 2. For overtrædelse af regler, som hjemmestyret har fastsat med hjemmel i stk. 1, kan idømmes bøde. Bødeansvar kan i givet fald pålægges et **aktieselskab** eller anpartsselskab m.v. som sådant.

Kapitel 4. Ikrafttrædelse m.v.

§ 8. Tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland.

Stk. 2. Fra lovens ikrafttræden ophæves § 25 i lov nr. 421 af 15. juni 1973 om radio- og fjernsynsvirksomhed.

Foreløbige bemærkninger

Der henvises til de indledende bemærkninger til forslaget til lov om kirken i Grønland.

Til § 1

Medens staten hidtil har haft eneret til at udsende trådløse radio- og fjernsynsprogrammer i Grønland, jfr. § 25, stk. 1, i lov nr. 421 af 15. juni 1973 om radio- og fjernsynsvirksomhed, foreslås det i stk. 1, at eneretten fremover skal tilkomme hjemmestyret.

Bestemmelsen i stk. 2 om hjemmestyrets eneret til udsendelsesvirksomhed ved hjælp af kabelanlæg skal træde i stedet for den foreslåede regel i § 36, stk. 2, i forslaget til lov om radio- og fjernsynsvirksomhed, der er fremsat for folketinget den 8. december 1977. Da det ikke er hensigten med bestemmelsen at udelukke aflytning af udsendelser fra radiospred-

ningsstationer uden for Grønland, foreslås hjemmestyrets eneret dog begrænset i overensstemmelse hermed, jfr. herved også princippet i § 3 i forslaget til lov om radio- og fjernsynsvirksomhed.

Bestemmelsen i stk. 3 om principperne for udsendelsesvirksomheden er en udbygning af den hidtidige regel herom i § 1, stk. 1, i forretningsordenen af 12. august 1971 for Grønlands Radios styrelse i overensstemmelse med principperne for Danmarks Radios udsendelsesvirksomhed, jfr. § 7 i lov om radio- og fjernsynsvirksomhed.

Til § 2

Grønlands Radios virksomhed i henhold til § 1, stk. 2, forudsættes indtil videre udøvet gennem et samarbejde med de eksisterende private fjernsynskabelnet i Grønland derved, at de eksisterende private fjernsynsforeninger får koncession til fortsat at drive de lokale kabelfjernsynsnet. Fjernsynsformidlingen via de lokale kabelfjernsynsnet må dog foregå på radiostyrelsens programansvar og med for-

pligtelse for foreningerne til uden ændringer at bringe de af Grønlands Radio redigerede programmer. De nærmere betingelser for driften af de lokale radio- og fjernsynsanlæg fastsættes i koncessionerne. Herved kan bl.a. sikres, at gældende ophavsretlige bestemmelser og gældende bestemmelser om radiokommunikation i Grønland overholdes.

Til

Bestemmelsen svarer til reglen i § 1, stk. 2, i forretningsordenen for Grønlands Radios styrelse, idet der dog i forbindelse med radioens overgang til hjemmestyret foreslås indføjet en

bestemmelse om, at udgifterne til drift og vedligeholdelse af Grønlands Radios sendeanlæg skal afholdes af Grønlands Radio.

Til § 4

Det foreslås, at Grønlands Radio - ligesom det er tilfældet med Danmarks Radio, jfr. lov om radio- og fjernsynsvirksomhed § 6 og § 9, stk. 2, - skal være en selvstændig offentlig

institution. Bestemmelsen om radiostyrelsen findes stort set tilsvarende i forretningsordnens § 1, stk. 1.

Til § 5

Det foreslås, at Grønlands Radio - udover at producere, udsende og fordele radio- og fjernsynsprogrammer i overensstemmelse med bestemmelsen i § 1 - kan udøve anden programvirksomhed. Herved tænkes bl.a. på undervisningsprogrammer, programmer til Dan-

mark og til udlandet, på fremstilling af programmer til distribution på anden måde end gennem udsendelser og på forskellig publikationsvirksomhed, som har tilknytning til radioens udsendelser.

Til § 6

I overensstemmelse med bestemmelsen i § 5 i forslaget til lov om Grønlands hjemmestyre foreslås det, at det overlades til Grønlands

hjemmestyre at fastsætte de nærmere regler om radiostyrelsens sammensætning og radioens styrelse i øvrigt.

Til § 7

Bestemmelsen i stk. 1 findes tilsvarende i lov om radio- og fjernsynsvirksomhed § 25, stk. 2, idet det dog foreslås, at også indehavere af radio- og fjernsynsmødtager skal kunne pålægges oplysningspligt, jfr. princippet i § 21 i lov om radio- og fjernsynsvirksomhed.

For at sikre, at eventuelle bestemmelser om afgift og oplysningspligt kan gennemføres i praksis, foreslås det i stk. 2, at overtrædelse af sådanne bestemmelser kan medføre bødeansvar.

Til § 8

For at lovens ikrafttrædelsestidspunkt og dermed tidspunktet for ophævelsen af bestemmelsen i § 25 i lov om radio- og fjernsynsvirksomhed kan afpasses med tidspunktet for ikrafttrædelsen af den af hjemmestyret ved-

tage landstingsforordning om radio- og fjernsynsvirksomhed foreslås det, at tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland.

Udkast : Forslag til Lov for Grønland^{ANNEKS 10} om fritidsvirksomhed

§ 1. Grønlands hjemmestyre fastsætter ved landstingsforordning regler om:

- 1) fritidsundervisning for voksne,
- 2) ungdomsundervisning,
- 3) foranstaltninger til beskæftigelse af børn og unge i deres fritid, herunder om klubvirksomheder.

§ 2. Grønlands hjemmestyre kan ved landstingsforordning fastsætte regler om andre fri-

tidsforanstaltninger end de, der er nævnt i § 1.

§ 3. Tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland.

Stk. 2. Fra lovens ikrafttræden ophæves lov nr. 143 af 26. april 1972 om fritidsundervisning m.v. i Grønland.

Foreløbige bemærkninger

Der henvises til de indledende bemærkninger i forslaget til lov om kirken i Grønland.

Til §§ i og 2

I overensstemmelse med bestemmelsen i § 5 i forslaget til lov om Grønlands hjemmestyre foreslås det, at det overlades til Grønlands hjemmestyre at fastsætte de nærmere regler om fritidsvirksomhed i Grønland.

Bestemmelsen i § 1 vedrører de foranstaltninger, der er omfattet af lov nr. 143 af 26. april 1972 om fritidsundervisning m.v. i Grønland. Det foreslås, at disse foranstaltninger

fortsat opretholdes, men foranstaltningernes indhold og styrelsen af foranstaltningerne skal bestemmes af hjemmestyret.

Da der vil kunne være behov for iværksættelse af andre fritidsforanstaltninger end de, der i henhold til § 1 skal gennemføres, foreslås der i § 2 åbnet mulighed for, at hjemmestyret, hvis det ønsker det, også kan fastsætte regler om andre fritidsforanstaltninger.

Til §3

For at lovens ikrafttrædelsestidspunkt og dermed tidspunktet for ophævelsen af den gældende lov om fritidsundervisning m.v. kan afpasses med tidspunktet for ikrafttrædelsen

af den af hjemmestyret vedtagne landstingsforordning om fritidsvirksomhed, foreslås det, at tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland.

Udkast : Forslag til Lov om biblioteksvæsenet i Grønland

§ 1. Det grønlandske biblioteksvæsen skal fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved at stille bøger og andet egnet materiale til rådighed.

§ 2. I hver kommune skal findes et folkebibliotek med afdelinger for såvel børn som voksne.

Stk. 2. Folkebibliotekerne skal stå til rådighed for enhver, der har bopæl i Grønland.

§ 3. Ved udvælgelse af det materiale, folke-

bibliotekerne skal stille til rådighed, skal der lægges vægt på kvalitet og alsidighed.

§ 4. Grønlands hjemmestyre fastsætter ved landstingsforordning nærmere regler om biblioteksvæsenet i Grønland, herunder om bibliotekernes styrelse.

§ 5. Tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland.

Foreløbige bemærkninger

Der henvises til de indledende bemærkninger til forslaget til lov om kirken i Grønland.

Til § i

Bestemmelsen, der er i overensstemmelse med de retningslinier, der hidtil har været fulgt af biblioteksvæsenet i Grønland, jfr. landsbibliotekarens cirkulære af 1. august 1975, svarer til reglen i § 1 i lov om folkebiblioteker m.v., jfr. lovbekendtgørelse nr. 600 af 9. december 1975. Der stilles dog ikke som i den danske

bibliotekslov krav om, at bibliotekernes materiale skal stilles vederlagsfrit til rådighed, idet man har anset det for rigtigst, at det overlades til hjemmestyret at afgøre, hvorvidt det som hidtil skal være vederlagsfrit at benytte bibliotekerne, eller om der eventuelt skal betales et vederlag herfor.

Til § 2

I overensstemmelse med biblioteksvæsenets hidtidige struktur foreslås det i stk. 1, at der skal findes et folkebibliotek i hver kommune

med afdelinger for børn og voksne.

Bestemmelsen i stk. 2 findes tilsvarende i den danske bibliotekslovs § 2, stk. 2.

Til § g

Bestemmelsen er en følge af reglen i forslaget § 1.

Til § 4

I overensstemmelse med bestemmelsen i § 5 i forslaget til lov om Grønlands hjemmestyre foreslås det, at det overlades til Grønlands

hjemmestyre at fastsætte de nærmere regler om biblioteksvæsenet i Grønland.

Til § 5

For at lovens ikrafttrædelsestidspunkt kan afpasses med tidspunktet for ikrafttrædelsen af den af hjemmestyret vedtagne landstingsfor-

ordning om biblioteksvæsenet, foreslås det, at tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland.

Udkast : Forslag til Lov om Den kgl. grønlandske Handel

ANNEKS 12

Gældende lov

§ 1. Den kgl. grønlandske Handel har til opgave at sikre Grønlands forsyning med forbrugsvarer og erhvervsredskaber og - eventuelt i forbindelse med private erhvervsdrivende — at aftage, forarbejde og eksportere grønlandske produkter.

§ 2. Direktøren for Den kgl. grønlandske Handel ansættes af statsministeren efter forhandling med det i § 3 omhandlede styrelsesråd.

§ 3. Til at medvirke ved tilrettelæggelsen af Den kgl. grønlandske Handels forhold samt til i det hele at bistå direktøren nedsætter statsministeren et styrelsesråd på mindst 10 medlemmer og udnævner blandt medlemmerne rådets formand og næstformand. 1 medlem beskikkes efter indstilling fra grosserersocietetet, 1 medlem efter indstilling fra provinshandelskammeret, 1 medlem efter indstilling fra industrirådet, 1 medlem efter indstilling fra arbejderbevægelsens erhvervsråd, 1 medlem efter indstilling fra håndværkets fællesrepræsentation og 1 medlem efter indstilling fra fællesforeningen for Danmarks brugsforeninger. Endvidere skal rigsdagens grønlandsudvalg og finansministeriet være re-

Ændringsforslag

§ 1. Den kgl. grønlandske Handel har til opgave at sikre Grønlands forsyning med forbrugsvarer og erhvervsredskaber og — eventuelt i forbindelse med private erhvervsdrivende - at aftage, forarbejde og eksportere grønlandske produkter, *i det omfang disse opgaver ikke varetages af det grønlandske hjemmestyre.*

Stk. 2. Overførsel af Den kgl. grønlandske Handels produktions- og salgsvirksomhed til hjemmestyret skal påbegyndes ved nærværende tovs ikrafttræden. Hjemmestyret skal optage forhandling med ministeren for Grønland om gennemførelse af foranstaltninger med henblik herpå.

§ 2. Direktøren for Den kgl. grønlandske Handel ansættes af ministeren for Grønland efter forhandling med det i § 3 omhandlede styrelsesråd.

§ 3. Til at medvirke ved tilrettelæggelsen af Den kgl. grønlandske Handels forhold samt til i det hele at bistå direktøren nedsætter ministeren for Grønland et styrelsesråd på mindst *10 medlemmer, hvoraf halvdelen udpeges efter indstilling fra hjemmestyret. Styrelsesrådets formand og næstformand udpeges af ministeren for Grønland blandt rådets medlemmer.*

Stk. 2. Ministeren for Grønland kan udpege tilforordnede til styrelsesrådet.

præsenteret i styrelsesrådet, i hvilket også chefen for statsministeriets departement for grønlandske anliggender og en af landsrådet udpeget repræsentant for den grønlandske befolkning skal have sæde.

§ 4. Statsministeriet fastsætter de nærmere retningslinier for Den kgl. grønlandske Handels virksomhed, herunder for de henholdsvis direktøren og styrelsesrådet tilkommende beføjelser, og kan ligeledes give de nærmere regler for antagelse af det til virksomhedens drift nødvendige personale såvel i København som i Grønland.

§ 5. De for Den kgl. grønlandske Handels virksomhed nødvendige beløb bevilges på finanslovene.

§ 6. Tidspunktet for nærværende lovs ikrafttræden fastsættes ved kgl. anordning.

Stk. 2. Ved samme kgl. anordning fastsættes, hvilke hidtil gældende bestemmelser vedrørende Grønland der skal bortfalde fra ikrafttrædelsen af denne lov.

§ 4. *Styrelsesrådet nedsætter et forretningsudvalg, der skal følge udviklingen inden for produktions- og salgsvirksomheden og være rådgivende for Den kgl. grønlandske Handel i spørgsmål, der vedrører denne virksomhed.*

Stk. 2. Forretningsudvalget består af 4 medlemmer, hvoraf 1 skal være medlem af landsstyret. Medlemmerne udpeges efter indstilling fra hjemmestyret. Landsstyremedlemmet er formand for forretningsudvalget.

Stk. 3. Styrelsesrådet kan nedsætte tilsvarende forretningsudvalg for Den kgl. grønlandske Handels øvrige virksomhedsområder.

§ 5. Ministeren for Grønland fastsætter de nærmere retningslinier for Den kgl. grønlandske Handels virksomhed, herunder for de henholdsvis direktøren og styrelsesrådet tilkommende beføjelser, og kan ligeledes give de nærmere regler for antagelse af det til virksomhedens drift nødvendige personale såvel i København som i Grønland.

§ 6. De for Den kgl. grønlandske Handels virksomhed nødvendige beløb bevilges på finanslovene.

§ 7. *Tidspunktet for lovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland.*

Foreløbige bemærkninger

Størstedelen af det produktionsapparat, der er knyttet til de traditionelle grønlandske erhverv fiskeri, fangst og fåreavl, ejes i dag af staten og drives af Den kgl. grønlandske Handel. Da et grønlandsk hjemmestyre uden ansvar eller medansvar for disse erhverv på længere sigt ikke vil have et tilstrækkeligt reelt

indhold, foreslås der i lovforslaget skabt grundlag for en gradvis forøgelse af hjemmestyrets politiske og økonomiske ansvar for de erhvervsopgaver, der i dag varetages af Den kgl. grønlandske Handel, herunder først og fremmest produktions- og salgsvirksomheden.

Til § i

Bestemmelsen i stk. 1 svarer til reglen i den gældende lovs § 1, idet det dog fastslås, at opgaverne kun påhviler Den kgl. grønlandske Handel, i det omfang de ikke er overgået til hjemmestyret.

I stk. 2 foreslås det, at overførelse til hjemmestyret af Den kgl. grønlandske Handels produktions- og salgsvirksomhed, der er den sektor i Grønland, der beskæftiger størsteparten af den grønlandske arbejdskraft, skal påbegyndes ved lovens **ikrafttræden**. Bestemmelsen medfører en pligt for hjemmestyret til at optage forhandling med ministeren for Grønland om gennemførelse af foranstaltninger med henblik herpå. De væsentligste spørgsmål, der i denne forbindelse skal tages

stilling **til**, vil være produktionslederens flytning til Grønland, den fremtidige tilrettelæggelse af salgsvirksomheden samt fastlæggelse af en tilskudsordning til hjemmestyret til varetagelse af produktions- og salgsvirksomheden. Det forudsættes, at overførslen af det fulde ansvar for produktions- og salgsvirksomheden er tilendebragt i løbet af en kortere årække.

En overførsel af den resterende del af Den kgl. grønlandske Handels virksomhedsområder til hjemmestyret forudsætter, at der i samarbejde mellem rigsmyndighedene og hjemmestyret udarbejdes en samlet plan for disse virksomhedsområders overførsel.

Til §2

Bestemmelsen svarer til reglen i den gældende lovs § 2.

Til §3

Det må såvel som følge af selve hjemmestyreordningen som til forberedelse af hjemmestyrets overtagelse af Den kgl. grønlandske Handels funktioner anses for naturligt, at hjemmestyret sikres en udvidet indflydelse i beslut-

ningsprocessen vedrørende de funktioner, der udøves af Den kgl. grønlandske Handel. Det foreslås derfor i stk. 1, at styrelsesrådets sammensætning ændres således, at halvdelen af styrelsesrådets medlemmer udpeges efter ind-

stilling fra hjemmestyret. Det må påregnes, at der fortrinsvis som hidtil udpeges personer med indsigt i erhvervsforhold.

I overensstemmelse med den hidtil fulgte

Til §4

Som foreslået i § 1, stk. 2, skal en overførsel af produktions- og salgsvirksomheden til hjemmestyret påbegyndes ved lovens ikrafttræden. Overførslen må som følge af de administrative og økonomiske problemer, der er forbundet hermed, ske gradvis. For at sikre, at hjemmestyret i overgangsperioden får mulighed for dels at forberede sig til en overtagelse af ansvaret, dels at præge virksomhedens udvikling i overensstemmelse med de retningslinier, hjemmestyret ønsker denne drevet efter overtagelsen, foreslås det i stk. 1, at styrelsesrådet skal nedsætte et forretningsudvalg, der skal følge udviklingen inden for produktions- og salgsvirksomheden og være rådgivende for Den kgl. grønlandske Handel i spørgsmål, der vedrører denne virksomhed.

Til §5

Bestemmelsen svarer til reglen i den gældende lovs § 4.

Til §6

Bestemmelsen svarer til reglen i den gældende lovs § 5.

Til § 7

Det foreslås, at tidspunktet for ændringslovens ikrafttræden bestemmes af ministeren for Grønland. Loven forudsættes sat i kraft

praksis foreslås det i stk. 2, at ministeren for Grønland kan udpege tilforordnede til styrelsesrådet.

somhed. Det forudsættes herved, at Den kgl. grønlandske Handel indhenter udtalelse fra forretningsudvalget i spørgsmål af væsentlig politisk eller økonomisk betydning.

Forretningsudvalget skal ifølge den foreslåede bestemmelse i stk. 2 bestå af 4 medlemmer, der udpeges af hjemmestyret. Et af medlemmerne skal være medlem af landsstyret. Landsstyremedlemmet skal være formand for forretningsudvalget.

Den foreslåede bestemmelse i stk. 3 giver mulighed for, at styrelsesrådet kan nedsætte tilsvarende forretningsudvalg for Den kgl. grønlandske Handels øvrige virksomhedsområder, såfremt dette måtte anses for hensigtsmæssigt i forbindelse med disse områders senere overførsel til hjemmestyret.